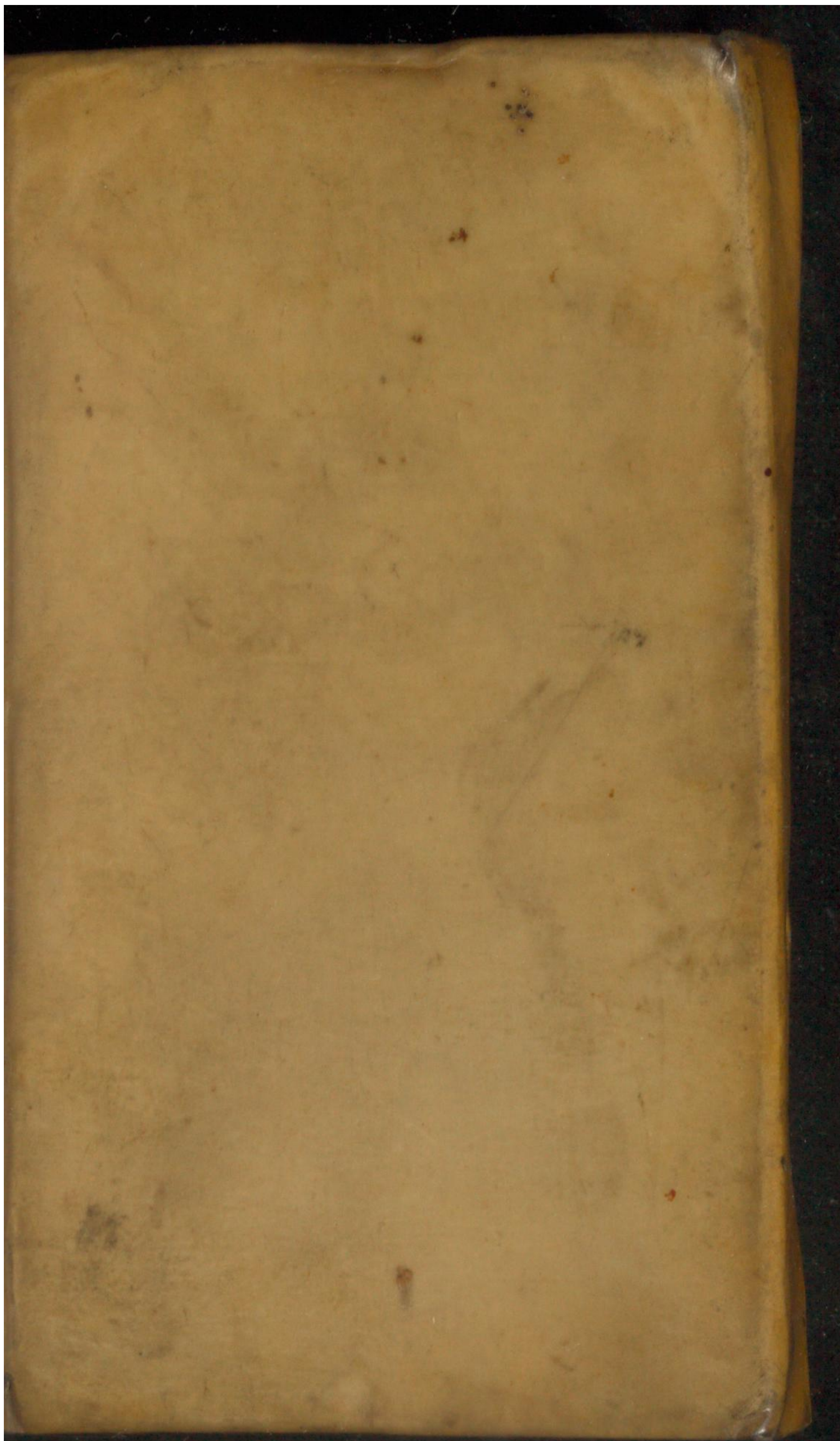
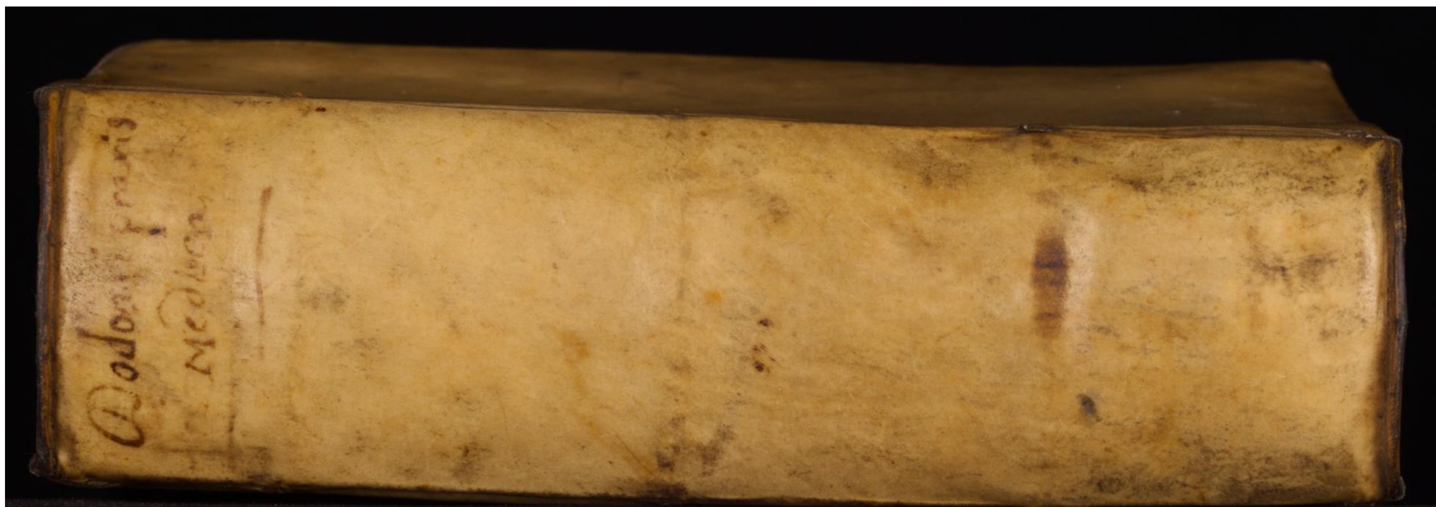
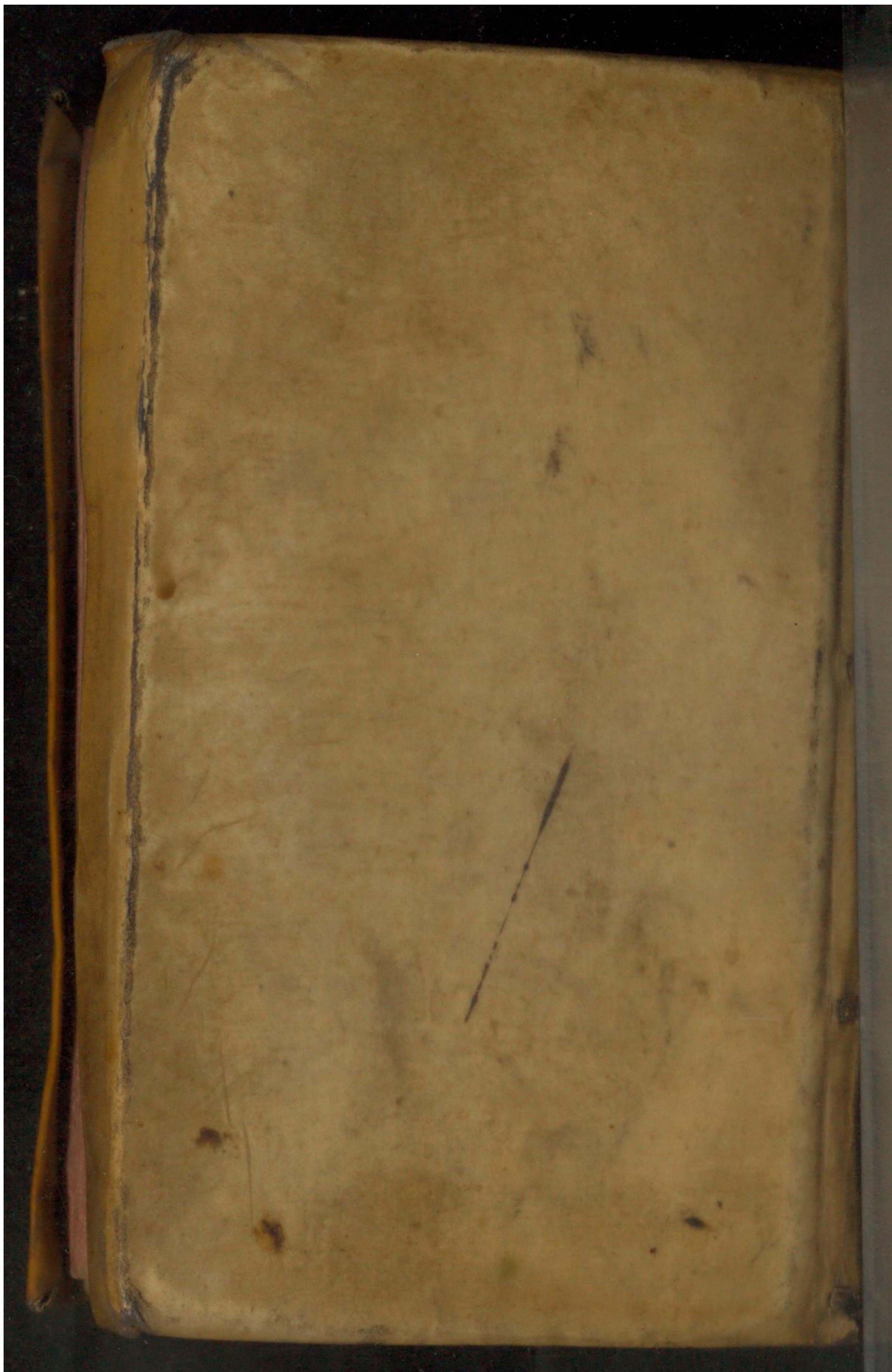

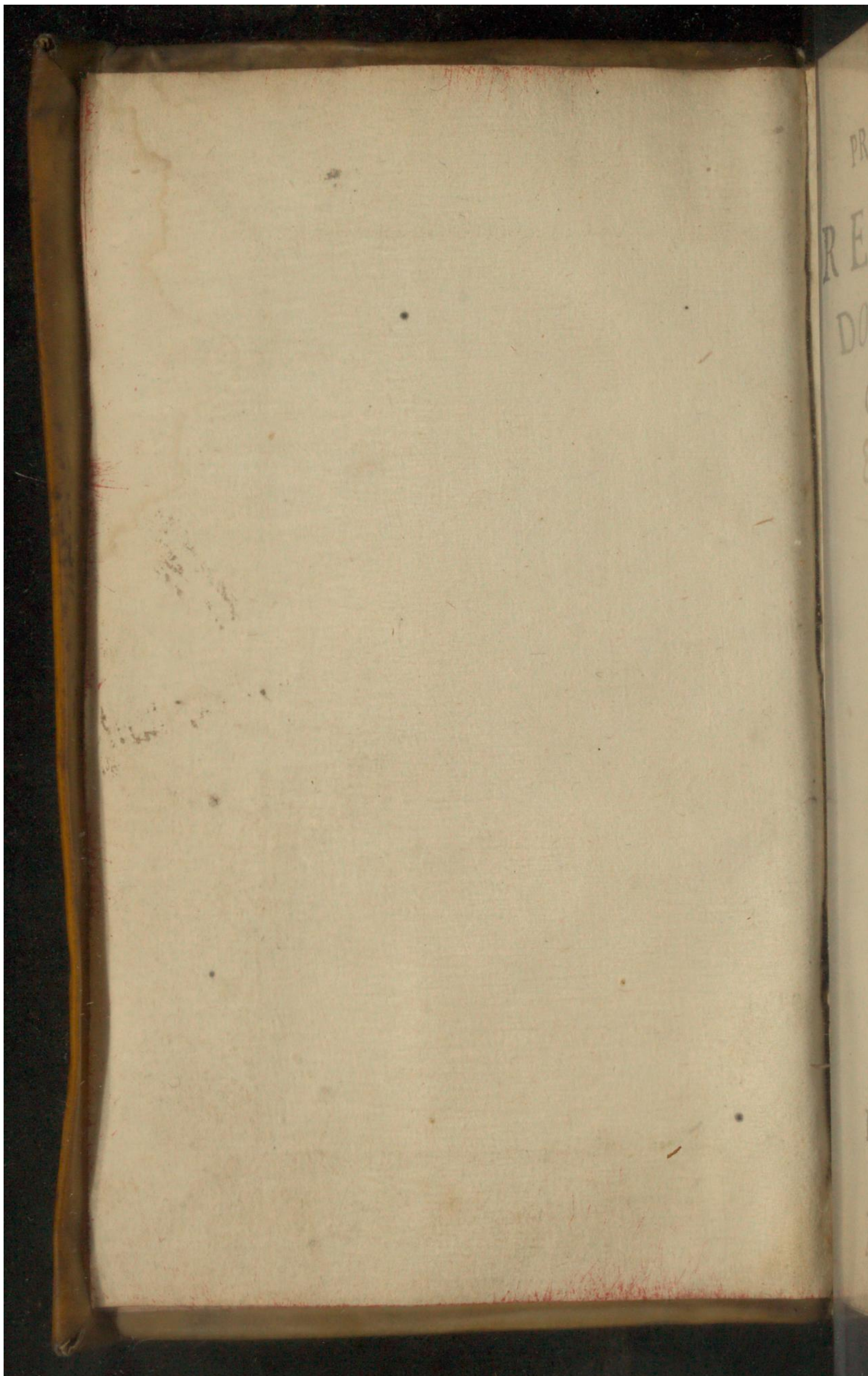

1825/A

I^{tt} 73 9. 0.

PRAXIS MEDICA REMBERTI DODONÆI MECHLINIENSIS.

Ex Libris Dionisij du Pont medici 1627

AMSTERDAMI,
Impensis Henrici Laurentij.
ANNO 1616.

Fabricando Fit Faber

Lectori benevolo.

N tibi, Candide Lector, Praxin Medicam D. Remberti Dodonæi Viri Excellentissimi, & in artis operibus per multos annos, inque varijs regionibus exercitatissimi; facili quidem, sed dilucido tamen, stilo scriptam, & quæ Medico practico necessaria sunt, ὡς ἐν συνόψει continentem. In ordine Pauli Æginetæ filum secutus illius libros hoc scripto non solùm explicare, sed & ad usum, curandique modum hoc tempore usitatum, accommodare, conatus est. Maluissemus quidem editionem hanc procurasse illos, quibus autor hoc mandasse perhibetur: sed quum id hactenus non fecerint, nec dein id facturos sperari possit, Typographo id petenti exemplar nostrum libenter concessimus. Plurima quidem hujus generis scripta reperiūtur; sed non pauca sunt, de quibus vetus illud verè dici possit; ὀλιγὸν κρεὰς, ὄςεα πολλά. at bonam operam Provinciæ Medicæ navasse putandi sint, qui aurum de terra selectum, lectoribus proponunt. quum enim artem longam, vitamque brevem esse certissimum sit, quæ dementia fuerit, in inutilia, &

quæ ad ægros curandos nihil faciunt, bonas horas malè, & inutiliter locare?

Statuerat Dodonæus noster isti scripto tractatum peculiarem de arthritide subjungere; sed quod ab alijs in Causis istius Affectus dissentiret, ut accuratius id facere posset, distulit; nec morte præventus, quod pollicitus fuerat, præstare potuit.

Porrò quæ margini adscripta vides partim ex autoris illa quæ dictarat fusius explicantis ore excerpta; partim à nobis interjecta scias. quæ si non tanti ut in publicum darentur, fuisse judices, pro non adjectis habeas. Vale, & opellam hanc nostram, propter circumsilientium occupationem agmina, non minus accuratam, æqui bonique consule.

Philiatris.

Qui cupit egregiā Medicinæ addiscere Praxin.
Hunc legat ac relegat nocte dieq; librum:
Est brevis & clarus, coryphæis æquiparandus
Auctor; ubique suum non leve pondus habet.
Hujus & auditor Phœbi clarissimus artem
Explicat, augmentat: Dignus uterque legi.

M. Herculanus Blonck Med.

Libri primi capita.

Libri secundi capita.

Tre-

Puru-

Libri secundi capita.

Tre-

Pura-

PRAXIS MEDICINÆ
REMBERTI DODONÆI.

De Febribus.
CAP. I.

¹ Febris eſt calor extraneus, ſeu præter naturam, corpus infeſtans², & cordi ³ communicatus.

1. Febris à fervẽdo dicta creditur. Πυρετὸς *apud Græcos ab igne, quàm* πῦρ, *ut & ipſam quandoq; Febrem, præſertim ardẽtiſſimam, appellant. Hippocr. paſſim. Orientales itidem linguæ ab incendio deducta voce Febrem denominare ſolent. Deuteronom. 28. v. 22. Germani contrà, à præcedente Horrore, vel Rigore, das Kaltvvee, der frörer; Belgæ olim, die Zage, quæ vox metum denotat, vocabant (ut Latini veteres Querquerã) nunc, die coortſe, forte à cooren, quod nauſeare ſignificat. Tam frequens autem hic morbus eſt, ut quidam veterum neminem ſine illa mori contenderint: & febris vocẽ pro quovis morbo poſuerint, ſic Horat. pro illo Heſiodi;* Νοῦσοι δ' ἀνθρώποισι φοιτῶσι; *Nova Febrium terris incubuit cohors, reddidit. Romani itaque Febri inter cæteros cruciarios exitus erogando homini deputatæ, ut cum Tertulliano loquamur, templum & aram ſub monte Palatino, ſtatuerunt. Ælian. var. hiſtor. l. 12. c. 11. eique ſacrificabant. Clem. Alex. in protrept.* *2. Actioneſq; conſuetas lædens. nam ſiquidem ſeipſo calidior factus ſit aliquis, neutrum tamen horum patiatur, talem ſanè febricitare nondum dicimus. Gal. 8. meth. med.* *3. Vbi fons caloris nativi. 2. de fractur. quem in præter naturalem converti oportet, ut febris ſit.*

Accenditur autē hic vel in [4] Spiritibus, vel in Humoribus, vel in Solidis partibus. In Spiritibus calor extraneus febrem procreat Ephemerā, seu Diariam; in Humoribus, Putridam; in solidis corporis Partibus, Hecticam.

Simplicissimæ, ac mitissimæ, minimèque periculosæ sunt [5] Ephemeræ. Diemistæ non excedunt, propter tenuitatē Spiritus in quo consistunt, qui diu excedentem Calorem non retinet: Et quia idem blandus ac vaporosus, mites quoque, ac minimè vehemētes [sunt.] Causæ sunt; ex labore, vel alia motione corporis, [6] lassitudines. Ebrietates, maximè ex vini potu. Exustio, sive corporis supercalefactio; veluti ex diutina sub sole mora. Refrigeratio nimia. Vigilia excedens. Iracundia, & quævis animi vehemens motio, ut subitaneus, gravisque metus. [7]

Signa sunt, 1. Calor mitis, non mordax, non acris, absque

4. Vitalibus potissimum, & Naturalib. qui num dentur, controverti tamē solet. Animales Mercurial. nihil detrimenti pati, adserit. Contrarium Bertrut. credidisse videtur. cui & nos magis adsentimur. quamvis obtemperiē & paucitatem non magnum forte momentum ad febris generationem afferant. Est autem Febrium essentia in caliditate præter naturam, quæ pro materia varia est. 1. de Febrib. & 10. Meth.

5. Ἐφήμεροι, & Πολυήμεροι opponuntur. 8. Meth. c. 8.

6. Officiosaq; sedulitas, & opella forensis Adducit febres &c. Horat. 1. epistol.

7. Ad lactis generationem consequuntur Ephemeræ tertio, quarto, vel quinto die in puerperis. Amat. cent. 1. curat. 34. Referunt, inquit Cardan. in flumine Arotam

absque rigore invadens, & citra evidentẽ alicujus partis dolorem; & cum levi [8] sudore, sive madore rorulento, desinens. 2. Pulsus ad magnitudinem, & celeritatem quidem in ipsa Accessione accedens, sed qui mox cessante hac ad naturalẽ statum revertatur, neque ullam inæqualitatẽ præ se ferat. 3. Urina qualis sanorum, [9] quæ si talis postridie perstiterit; pulsu quoque ad naturalem constitutionem reverso, non aliam febrem quàm Ephemeram fuisse sperandum est. nam, ut Galenus ait, ex solutionis modo species Febris certius cognoscitur. in Diarijs enim cessante Accessione omnia simul abolentur. dolores, si qui fuerint, non amplius manent.

Curatio omniũ Diariarum Febrium per Balnea, autore Galeno fit, acceden-

insulæ beatissimæ Zeilan esse piscium genus quod manu deprehensum febrẽ accendat. 10. l. Subtilit. Amisso pisce statim liberatur qui eum tenebat. Febriũ idcirco appellavimus eum. Cæterũ piscosissimus hic est fluvius. verũ pisces illi neutiquã esculẽti sunt. Scalig. Exercit. 218. §. 6.

8. Quum Ephemera in Spiritibus, unde sudor, aut saltem mador in illarũ declinatione? Spiritus calefactus dum excernitur, succum in superficie corporis repartũ, in sudores attenuat, & secũ ducit. Stephan. Athan. comm. 8. in libr. ad Glaucon.

9. Urinæ in Bubonum Ephemerâ pallidæ, privationebilis ad Inflammationẽ vergẽtis, quemadmodum in Phreniticis. Sæpè tamẽ in his observavimus Urinas biliosas; quod fit in habitu biliosiore. unde & tunc Erysi pelatodes inflammatio est. Steph. Athen. comm. 18. &c.

te idonea victus ratione. Ægineta verò ſubinde etiã Frictiones adhibet, & quãdoque corpus oleo perfundi jubet; modo uno, modo alio, pro ratione efficientis Cauſæ. Verum, quum nunc Balneorum, Frictionum, ac Perfuſionum uſus ceſſarit, Victus rationi maximè inſiſtendum eſt.

Ex labore igitur laſſi ac defatigati, frequentius cibandi ſunt, exhibenduſque ipſis cibus facilis concoctionis; & vini uſus mediocris permittendus. Parcius nutriendi qui ex Ebrietate in Diariam inciderunt Febrem[10]. Qui verò ab exuſtione, aut ſuper calefactione, aut diuturna ſub ſole mora febricitarunt, Cibo humidiore reficiendi ſunt. Refrigerati verò, & quibus cutis adſtricta eſt, ſiquidem humorum non adſit plenitudo, mediocriter alendi ſunt, admiſſo etiã vini uſu. Vehementer autem Refrigeratos, ſi humorum copia adſit, à vino abſtinere expedit.

10. *Ingenioſiſſimus ſeculi noſtri medicus Caſſius, quẽ nuper vidimus, febricitanti cuidam & magna ſiti affecto, quum poſt ebrietatẽ eum premi cœpiſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſſit. quâ ille epotâ, quum vini vim miſcendo fregiſſet, protinus febrem ſomno, & ſudore diſcuſſit. quod auxiliũ medicus oportunè prævidit, ex cauſa quæ ante præceſſerat. Celſus in præfat.*

pedit. Inter Diarias Febres, præter illas quæ ex supradictis causis factæ sunt, referuntur & à Galeno, & ab Ægineta quæ cum Bubonibus superveniunt [11]. Causæ autem harum Febrium non sunt ipsi Bubones, sed ex alijs causis simul cum Bubonibus gignuntur. Apparentibus igitur Bubonibus vel in Inguinibus, vel sub alis, vel in collo, considerandum est, An simul cum Febribus, vel moxinitio appareant, vel post Febres diuturnas succedant. Nam qui Febribus diuturnis succedunt Abscessus sunt per quos Febres terminantur [12], & boni sunt. Qui una cum Febri, vel initio superveniunt, duplices sunt; vel enim citra manifestam ac apparentẽ causam gignuntur; Et tales [13] maligni & pestilentes habentur; præsertim accedentibus & alijs malis signis: Aut ex manifestis causis originem habent; Et tales non maligni sunt; Et Febres quæ ipsos

11. *Ad tumorem externũ in Emunctorio, præsertim parvũ, non sequitur nisi Ephemera. nam vapores putridi tũ perveniunt ad cor, non cum sua substantia, sed cùm suâ virtute & alteratione solâ. Bertrutius.*

12. *Omnes Crises cum manifesta evacuatione fiunt, vel cum Abscessu. Hippocr. 3. Progn. Calidi humores ad excretionem commodi; crassi in Abscessus abeunt. Ib. Crassi autẽ sunt in morbis diuturnis. Gal. 2. de crisib. c. 11.*

13. *Vide comment. 55. libri 4. Aphor.*

comitãtur inter Diarias reponuntur. Manifestæ causæ sunt, ut Vlcera crurum, vel brachiorum; dolores magni pedũ, aut manuum, aut digitorum. item, & casus, ictus, vel aliqua similis manifesta causa.

Ex hujusmodi causis si supervenient Bubones & simul Febres, causis occurrendũ est, quibus desinentibus Febres etiam cessant. Interea tamẽ æger tenuiori victu nutriendus est, & à vino arcendus, ut Galenus & Ægineta suadent.

De Febribus putridis.

CAP. 2.

FEbres, quæ ex corruptione Humorum proveniunt, Putridæ appellantur. propterea quod ex corruptis, & à natura sua permu-

1. Alterius generis Febrium quod in divisione opponitur Diarijs, commune quidem nomẽ non habetur; differentiæ tamen illarum duæ sunt, quæ non obscuris speciebus seu formis distinguuntur. nam quædam ipsarum ab humorum putredine succenduntur; quædam ipsas solidas animalis invadunt partes, quas Hecticas vocant. Gal. 1. de diff. Febr. c. 7.

tatis ª Humoribus, originem habeant.

Duplices autē istæ sunt. vel enim Symptomaticæ, sive Accidentales [sunt,] ut quæ ad Inflammationes, & Erysipelata consequuntur: Vel per se consistūt. de quibus nunc agendum. Contingit tamen quandoque ex Sanguine fieri Febrem citra corruptionem, ut in Synocho. sed hujusmodi Febres non diu permanent tales; sed citò in Putridas permutantur, nisi tempestivè remedium adhibeatur.

Putridarum autem Febrium quædam Continuæ sunt ³; quædam Intermittentes, ut sunt Quotidianæ, Tertianæ, Quartanæ, & Erraticæ.

Agnoscuntur autem Putridæ septem modis. 1. Ex Causis. si enim nulla præcesserit Externa & manifesta causa, Putrida est Febris, à causa proveniens Intrinseca, sive Antecedente. 2. Ex Urinis, quæ in istis Febribus à naturali colore,

2. *Putredo enim est essentiæ totius corporis putrescentis in corruptionē ab externo calore, commutatio. Gal. 11. Meth. Hujus autem initium calorem internum intendit, & igneum, hoc est, febrilem facit. Est verò, ut in Tumoribus, sic & in Vasis, Humorū duplex Putredo; ex quarum mistione tertia resultat ac provenit. 1ª. Quæ fit vincente Natura, ac manente adhuc Partium, ac Vasorum Coctrice facultate; quæ non solum Putredo, sed & Coctio quædam est. 2ª. Quæ fit Natura victa, & Coctrice usque-adeo debili ut nullam in bonū mutationē producat. 3ª. Quando ex his mistis, quasi Semiputredo quædā existit. Gal. 1 de differ. Febr. c. 6.*

3. *Quando focus Putredinis in Vasis quæ intra Alas, & Inguina excurrunt.*

& ſubſtantia mutantur [4]; & initio [5] crudæ ſunt. 3. Ex Pulſu, qui in Acceſſionis initio parvus eſt, & exiguã faciens διαστολὴν,[6] velocem habet συστολὴν; [7] qui & hac de causâ, depreſſus dicitur: in Augmento verò Acceſſionis ad frequentiam & magnitudinem mutatur: Et utroque tempore Inæqualis [8] eſt. 4. Ex Frigore, aut Horrore, aut Rigore in Initio Acceſſionis, [9] quæ Febrem eſſe Putridã, & Intermittentẽ oſtendunt. 5. Ex Caloris ſpecie in Augmento, aut Statu Acceſſionis. ſi enim acris ac mordax tangenti ſentitur calor ex putredine Febrẽ eſſe conſtat. 6. Ex Circuituum reditu. nam Ephemera non habet Acceſſiones plures quam unam. Putridę autem plures habent Acceſſiones. 7. Ex diuturnitate Acceſſionis. Ephemera enim nõ extẽditur ultra viginti quatuor horas: Synochus non habet Acceſſiones, ſed in multos dies prorogatur.

4. Quia pars humorum putreſcentium ſunt.

5. Concoctio enim, ut omnis alia naturæ actio, non niſi in tempore fieri poteſt.

6. Quia neceſſitas refrigerationis nondũ magna eſt, ut in Augmento.

7. Vt fulgines circa præcipua hærentes viſcera quanto ocyus expellantur.

8. Propter putridos humores viſcerum principalium, inprimis verò Cordis Vires quaſi aggravantes.

9. Quæ propter revocationẽ naturæ, nocumenti ſenſum percipientis; & propter vellicationem membranarũ aliarumq́; ſentientium partiũ quæ in præcordijs exiſtunt, ab humoribus acribus, magis minuſve motis, fieri conſueverunt.

Putridarum Febriũ Curatio primò fit per Venæ sectionem. Optimum enim, inquit Gal.[10] in omnibus Febribus quas putrescens humor procreat Sanguinē mox detrahere; modo Vires ferat, ac imbecillitas ac cruditas Ventriculi non obstent. 2. Per ea quæ Humores contemperant, concoquunt, lentes incidunt, crassos attenuant ac ad expurgationem idoneos reddunt; quæ talia esse debent ut Viscera etiā expurgent. 3. Per mollientia Enemata. quādo videlicet alvus dura est, & opportunũ non fuerit Purgans medicamētum exhibere; veluti in die Accessionis; vel materia morbi adhuc existente cruda. 4. Per Medicamenta quæ vitiosos Humores concoctos & præparatos per alvũ subducunt. 5. Aliquando, sed tamen rarò per [11] Vomitiones. Et tunc quidē quando natura suâ sponte ad has fertur, & conatur vitiosos humores expellere

Curatio generalis Putridarum Febrium.

10. *Meth. med. l.11. cap.14. Natura namq; quæ corpora nostra gubernat, sublevata, & illo quod ipsam gravabat onere deposito, reliquũ facilius vincet, & propriarum facultatũ memoria veluti revocata, quod concoqui aptũ est, concoquet, quod verò expelli poterit, expellet. Ib.c.15.*

11. *Vomitiones hominĩ monstrasse canis videtur. Plinius l.29.c.4. Vide eundē l.11.c.37. Damnavit has Æsclepiades. Id.l.26.c.3.& Cels.l.1.c.3. Si tamen natura suo sponte ad has fertur, quo vergit ducere oportet. 1. Aphor. 21*

per vomitum, & non potest. tunc aliquid exhibendum quod vomitionem adjuvet, ut Syrupus acetosus simplex per se, vel cũ aqua decoctionis ptisanæ. Contingit tamen quandoque ut Febres Quartanæ, Erraticæ, diuturnæ, & pertinaces per Vomitorium medicamentum curentur. 6. Curantur Febres per [12] Victus rationem, quæ & in omnium morborum curationibus plurimum habet momenti, & absque qua nullus morbus rectè curari potest. Ad Victus rationem pertinent & illa Potionum genera quæ ab Ægineta referuntur. Item Vinum tenue & pauciferum, quod in Febribus intermittentibus nullo præsente Capitis dolore, [13] admittitur. sed in Febre vehementi, & quando Ca-

12. Victa, & Potua sanctissimæ Deæ victui potuiq; præerant, ut Arnob. 3. contra gentes refert. Victum appello, inquit Gal. non hunc tantum qui in cibis, & potibus est, sed & qui in omnibus alijs, ut otio, exercitijs, balneis, venere, somno, vigilijs, alijsq; omnibus quæ quomodocunque in hominum corporibus fiunt. Gal. 3. epid. sect. 3. comm. 9. Victus autem ratio Medicinæ quæ per se magna est, non minimi momenti pars existit. Methodi 11. *c.* 15.

13. *Vix, nisi in universali declinatione; quod etiam tum vel decocto hordei, vel aqua aliqua stillatitia ut cichorij, acetosæ &c. diluere satius erit. Vinum quod in Thebaide [Ægypti,] & maxime circa Copton civitatē provenit tam tenue est, tamq; facile distribuitur, citoq; concoquitur, ut febricitantibus datum minimè illos lædat. Athenæus* 1. *dipnosoph. in fine, Tale nostrum Rhenanum existit.*

do Capitis dolores adſunt vinum concedi non debet. 7. Providendum eſt Viſceribus per Fomenta, Olea, Vnguenta, aut Emplaſtra [14]. Balneorũ verò, & Vnctionum totius corporis, quorum Ægineta mentionem facit, nunc nullus eſt uſus: ſicuti neque Potionis aquæ frigidæ, aut in frigida aqua natationis,

14. Præmiſſis vacuationib. de quib. jã dictum. Requiritur autẽ ut initio Repellentia ſint; In declinatione, laxantia, diſcutientiaq́;. ſic tamen ut quæ nobiliorib. admoventur partib. præcipuè hepati, Ventriculo, ſemper quid illorum admixtum habeant quod tonum & robur indere partib. iſtis poſſit. Vide Gal. 11. Meth. c. 15. &c.

De Tertiana Febre Intermittente.

CAP. 3.

TErtianæ Febres idcirco dicuntur quod tertio die recurrant.

Duplices autem hæ ſunt; vel enim puræ ſunt, ſive exquiſitæ; vel impuræ ſunt, ſive non exquiſitæ; quæ & nothæ & ſpuriæ dicuntur. Pura eſt quæ ſola Bile cum Sanguine [1] putreſcente gignitur. Incipit hujus Acceſſio cum Rigore, hoc eſt, cum Frigore, & voluntario Motu depravato, ab acri & bilioſo humore muſculos

1. Sanguis tamen, propriè loquendo, aliјs putreſcere non dicitur. quũ enim putruit, in alios humores, bilem nempe, & melancoliam vertitur. quum putreſcere incipit putridus dici vix poteſt, quod cauſa putredinis remota poſſit ad ſuam naturam redire. Gal. comm. 17. aph. libr. 2. Vide Oddu de Oddis in 1. fen. Avic. c. de humorib.

& nervosas partes pungente, & irritãte. succedit mox acris, & mordax tangenti calor. sitis deinde magna. Vomitus [2] subinde biliosi ac meraci. sudores verò etiam copiosi circa Statum & in Declinatione Paroxysmi. Desinit hæc Febris ad integritatem, seu ἀπυρεξίαν; & Accessionis tempus non ultra duodecim horas extenditur. Vrinæ rubent & intensioris coloris sunt quàm in sanitate. Vigent autem hujusmodi Febres maximè [3] æstate. Promptissimè verò his corripiuntur [4] adolescentes; & qui calido ac sicco sunt temperamento; ac in Exercitijs [5] corporis versantur.

Incipienda curatio est à Sanguinis missione è dextri brachij interna vena, aut media; nisi sit quod [6] prohibeat. quæ facienda opportuno tempore in die Intermissionis ac quietis. Deinde contemperandi sunt Humores frigidis, sed potissimum talibus quæ simul aperiendi

2. *Initio paroxysmorum magis quam alio illius tempore; quod tum propè centrum hæreant qui febrem producunt humores; post illud vero ad paripheriam magis ferantur.*

3. *Quâ flavabilis augeri solet. Vide 3. Aphor. 21*

4. *3. Aph. 29. quia flavabilis in illis maximè redundat. quam ob causam fortè & leones tertiano circuitu laborant. Cardan. de variet. l. 7. c. 27.*

5. *Causæ procatarcticæ quæ corpus biliosum faciũt sunt labores, ustiones sub sole, vigiliæ, curæ, tristitiæ, excandescentia, alimentorum inopia, biliosorum alimentorũ copiosior usus. Gal. 1. comm. in 6. Epid. 29. Aph.*

6. *Virium nempe debilitas, ventriculi cruditas, ætas &c.*

riendi[7] vim obtineant. Frigida sunt ut Intybum, violaria, violæ ipsæ, lactuca, acetosa. Aperiunt verò etiã cichorium, dens leonis, lactuca sylvestris vulgo endivia dicta. item semina cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & melonum. quibus addi possunt radices temperatæ aperientes & urinas provocãtes; ut sunt asparagi, graminis, fœniculi. Ex his autẽ decocta parari queunt; quibus addi potest syr. ex intybo, vel ex cichorio, vel ex violis. Deficientibus herbis exhibentur[8] aquæ istarum herbarum destillatæ cum aliquo Syruporum.

7. Febris enim hæc ex putredine putrescũt autem putredini apta h.e. cal. & hum. in simili loco si ventilari non possint, propter obstructiones. Vide Gal. 11. math. c. 2.

8. Decocta tamen præstant.

Humoribus præparatis & signis concoctionis in urina apparentibus, exhibendum erit in die quietis medicamentũ clementer biliosos humores expurgans; veluti infusum Rhabarbari; cujus in bile expurgandâ eximia est facultas. cui addi potest vel Diacatholicõ, vel medulla cassiæ fistulæ, vel manna, vel

syrupus ex frequenti infusione rosarum. quorum singula etiam seorsim exhiberi possunt. Datur quandoque etiam decoctum, aut infusum, fol. senæ, quod quidem addito Rhabarbaro præstantius erit, futurũ. exempli gratia: ℞ rad. fœniculi, aut asparagi ℥ ß. cichorij cum radicibus m. ß. violarum. p.j. sem. frigidor. Communium majorũ quatuor ana ℈ j. fol. senæ, ℥ ß. uvarum passarũ mundatar. ℥ ß. sem. anisi ℈ ij. vel ʒ ß. fiat decoctio in aquæ. q.s. ad ℥ iiij. aut v. in qua infundantur rhabarbari ʒ ß. aut ʒ j. colaturæ adde mannæ ℥ ß. vel syr. rosati ex frequenti infusione rosarum. ℥ j. ß. Conveniunt etiam robustis, ac duris corporibus, el. diaprũ. & quod de psyllio dicitur[10]. item quod à succo rosarum nominatur: quod tũc maximè cõvenit quando utile est adstrictionem post evacuationẽ relinqui. Expedit verò etiam quandoque Enema, sive Clysterem

9. Non stipitum, neque folliculorum, quod flatulenti sint. Corrigunt autẽ senam tormina excitantem, anisum, diacatholicon, syr. rosatus solut. & manna.

10. Non conveniunt hæc in ijs qui proni ad lienteriam. lubricitatẽ enim post purgationem relinquunt. Scammonium inquit Gordon. facilè inflammat. unde nec in principio morbi, nec æstate dandum. c. proprio.

rem injicere; quando videlicet alvus dura eſt, & opportunum non eſt purgans exhibere. Componendum autem Enema ex decocto herbarũ humectantium & mollientium; ut ſunt malva, biſ-malva, atriplex, violaria, mercurialis; quibus quandoque additur beta. utiliter & furfures tritici adduntur abſterſionis cauſa. hujuſcemodi decocti accipitur libra, cui adduntur aliqua refrigerantia ut ſunt ol. violarum, ol. roſarum; & aliquid quod expurgationẽ adjuvet ut eſt diacatholic. vel[11] diacaſſia, vel ſaccharũ rubens; addita ſalis[12] exigua quãtitate, videlicet ℈ j. vel ʒ ß. ne clyſter in inteſtinis hæreat: ℞ malvę, biſmalvæ, mercurialis ana m. j. violariæ. p. j. furfurum tritici. p. j. fiat decoctio ad ℔. j. colaturæ adde ol. violarum ℥ ij. ol. roſati, aut ol. amygdal. dulcium, ℥ j. diacatholic. ʒ iiij. ſacchari rubri ℥ j. ſalis ℈ j. fiat Enema.

Quod ſi verò in Acceſ-

11. Præſtat tamen Diacathol. nã diacaſſ. raro bona habetur in pharmacopotijs, eo quod facile corrumpatur.

12. Quod tamen, ut & hieræ, præſertim validiores, qualis Logadij eſt, & alia omnia acria vitandum in ijs qui Hæmorrhoidibus obnoxij ſunt.

13. *In Tertiana & omni Intermittente febre utilis in principio paroxysmi vomitus, præsertim spontaneus, vel non violentis provocatus; quemadmodum utile est in fine paroxysmi tolerare sudores. vacuatur enim quid de materia antecedente. unde conjunctam deinde facilius superat natura. hinc paroxismi sensibiliter his evacuationib. leviores fiunt, & tempore intermissionis videtur sibi ex toto curati. at nulla facta evacuatione tempore intermissionis toti sunt ponderosi & graves, cum modica alleviatione. Gord. c. proprio.*

sionibus [13] natura sit ad vomitiones propensa, neque hæ facilè succedant, adjuvanda erit vomitio exhibito syr. acetoso per se, vel cum aquâ tepidâ, aut cùm ptisanæ decocto.

Victus ratio in Tertianis exquisitis humida sit oportet ac frigida, ut est ptisanæ cremor, vel cibi [14] cum ptisanâ, vel refrigerantibus herbis decocti, ut sunt lactuca, cichorium, rad. cichorij. Potus sit ptisanæ decoctum, quod etiam [15] tenuissimæ cerevisiæ præferendum est. à Vino abstinendum est: [16] & si forte vi-

14. *V. g. capo hordeo infarctus & coctus. cujus tamẽ jusculũ quam carnes ipsas concedere satius erit. Vide 1. aph. 17.* 15. *Magis enim humectat. & sudores etiã promovere creditur Montano & alijs. Vtile etiã serum lactis cum violaria, dẽte leonis, cichor. acetosa, vel similib. refrigerantib. decoctum.* 16. *Quod à febrium valetudines attinet non dandum in febre, nisi veterib. ægris vinum; nec nisi declinante morbo. in acutis verò periculis nullis, nisi quæ manifestas remissiones habeant; & has noctu potius. dimidia enim pars periculi est noctu, hoc est, spe somni bibentibus, Plinius l. 23. cap. 2.*

res hoc requirāt, parcè admodum eo utendū, eoque tenui, aquoſo, ac diluto; nec prius tamen quam apparentibus concoctionis ſignis. A melle, ſale, & omnibus calidis ac acribus abſtinendum; ut ſunt ſinapi, naſturtium, eruca, piper, zinziber, & alia.

De Tertiana ſpuria.

Cap. 4.

TErtiana non exquiſita tertio quoque die recurrit. ſed acceſſio hujus cum minore, quandoque nullo, aut exiguo invadit rigore [1]; & diuturnior eſt, ac duodecim horas excedit.

1. Quod humor ſpuriam hanc producens minùs acris ſit propter permiſtam pituitam.

Cauſa efficiens, non Bilis ſincera, ſed bilis pituitoſo humori permixta cum ſanguine putreſcens.

Calor idcirco mitior eſt, nec adeò acris ac mordax, ut in purâ, ſive exquiſitâ. ſitis quoque minor. Vomitione bilis pituitæ permixta ſuccedit, ſudores pauciores, vel qui difficilius erūpant [2]. urinæ ferè rubent, ſed diu-

2. Peccans enim humor craſſior & lentus magis exiſtit. nude difficilius & per habitum expelli, & à natura concoqui poteſt.

tius crudæ permanent. Vigēt hujuſmodi febres etiam in æſtate, aut in vere; & maxime his corripiūtur qui calidiore ſunt tēperamento, ſed cibo pleniore utuntur [3], ac in otio vivunt. præſertim quādo cōſueta exercitia intermiſerunt. In hac febre viſcera, & præſertim hepar [4], facilè obſtruitur, & ventriculus nō rarò quoque cruditate laborat.

3. Cruditates enim Repletio & Otiū faciunt.

4. Propter craſſitiem, & lentorem pituitæ viſcerum vaſa, & pori, præſertim hepatis, facilè ſolent obſtrui.

Sanguis in Tertiana ſpuria utiliter quoque detrahitur, obſervatis conditionibus quæ dictæ ſunt, & poſtea quam alvi excrementa deſcenderint. Humores verò præparandi ac concoquendi nō omnino frigidis, ſed ijs quæ vim habent obſtructiones aperiendi. Cōveniunt quidem cichorium & dens leonis, ſed utile ipſis addi radices fæniculi, vel apij, aut petroſelini; & ex herbis cuſcutam, lupulum, & [5] hepatorium vulgare; præſertim poſt morbi principia, ac febre inveterata. Ex ſyrupis initiò quidem

5. Cannabinum, vel Avicennæ dictum.

dem utilis ſyr. ex cichorio, vel ſimilis. ſed poſt paucos dies illi admiſceri cõvenit vel ſyr. acetoſum ſimplicẽ, aut compoſitum, vel oxymeli, vel ſyr. de radicibus; & morbo progroſſo, ſyr. de Byzantio [6]. Gal. verò ac Ægineta etiã abſinthium, ſed non niſi poſt ſeptimũ diem exhibendum ſuadent.

6. Cum aceto factus, ubi majore inciſione opus fuerit.

Purgatio inſtituenda eſt, non ex ſolis ijs quæ bilem educunt, ſed expedit quoq; addi quæ pituitam purgant, ut eſt agaricus, vel turbith in robuſtis corporibus. atq; idcirco etiam, neque ſolum ex prunis, aut ex pſyllio, aut ex ſucco roſarum electuarium exhibendum, ſed addendum quoque eſt vel el. diaphænicon, vel quod Indum dicitur. Clyſteres verò etiam in Tertianis ſpurijs non admodum molles eſſe debere, Gal. ait. Vomitoriũ [7] etiam medicamentum in iſtis febribus, quando diu, perſeverãt & curationi rebelles ſunt, utile eſt poſt adſumptum cibum, Gal. etiam

7. Aetius dicit multos ſe noviſſe qui hujus uſu curati ſint. cap. proprio. Dandum autem in initijs paroxyſmorum. tunc enim facilius Vomitus provocari poterit. Lene verò Emeticum ex radicula, rad. aſari, fol. atriplicis, cum oleo parari poterit.

autore. cujus tamen non est nunc usus frequens.

Victus ratio minus frigida esse debet, quam in exquisita Tertiana. Cibus cõcoctu facilis; cum quo hyssopus, origanum, petroselinum commodè coqui possunt. qui exhibendus in die intermissionis, non copiosus, sed ut vires sustineat. Vinũ tenue & aquosum concedi potest, modo caput non laboret. quod non solum apparentibus in Urina concoctionis notis, sed etiam prius admitti potest; præsertim si diu duraverit febris. Laudatur etiã propotu Oxymeli, sed aqua dilutum; præsertim quando crudæ pituitæ multa adest copia. potest etiam dari ptisanæ decoctum cum cinnamomo paratum, vel cum zinzibere: cruditate existente magnâ.

De Quartana.

CAP. 5.

QVartana febris quandoque febri ardenti, aut

aut continuæ [1] ſuccedit; quandoque nulli alteri febri, aut morbo ſupervenit, ſed ſpontè oritur.

Quæ febribus continuis, & maximè ardentibus ſuccedit, ex bile atra per aduſtionem genita magna ex parte originem habet. Moleſtior autem & difficilior hæc eſt quam aliæ [2].

Quæ nulli alteri ſuccedunt duplices ſunt, vel Puræ [3], & exquiſitæ; vel impuræ & ſpuriæ. Exquiſitæ ſive puræ, ex humore melancolico frigido & ſicco cum ſanguine putreſcente proveniunt. Impuræ ſive ſpuriæ generantur quando cū humore melancolico alius quoque, humor computreſcit, bilioſus, vel pituitoſus. Quod ſi plures humores ſimul computreſcunt, febres naſcuntur Erroneæ certum ordinem ac typum non ſervantes.

[4] Quartanæ omnes cum Horrore invadunt, qui medium quiddam eſt inter Rigorem & Frigus, calor inde

1. Imò & tertianæ, quā-do non curatur. Hippocr. de Affect. Quartanam ferè præcedunt Erraticæ. nam melancolicus humor fit etiam aduſtone; quæ dum inæqualiter procedit inæquales periodos facit. Stephan. 1. ad Glaucon. comm. 43.

2. Quia & Atra bilis malignior, & propter adjunctum calorem majoris activitatis eſt, præſertim illa quæ ex superaſſata flava bile gignitur; quam melancolia ſimpliciter dicta; quod & bilis fæce ſanguinis magis activa. Vide Gal. de Atra bile. circa initium.

3. Raro videntur Quartanæ puræ; quia ſemper aliquid Pituitæ permiſcetur Melancoliæ. Montan. conſ. 23.

4. Itaq. illud, Ῥῖγη σύντονα quod libr. de typis Quartanis tribuitur de diuturnitate potius,

ſequitur, in ijs quæ ardentibus febribus ſucceſſerunt, & in ſpurijs bilioſis, ſatis magnus; in alijs verò minor. Sitis non moleſta eſt, niſi quandoque in ijs quæ ardentibus febribus ſupervenerunt, vel ex bile ſimul permixta. Vomitum bilis negat Galenus in quartanis ſuccedere. Contingit tamē non rarò in quartanis non puris bilem vomitione reddi, & quandoq; etiam praſinā, aut æruginoſam. Urinæ inconſtantes ſunt. In ijs quæ ardentibus febribus ſupervenerunt ſubinde rubent in alijs, die quæ febrē præcedit ſubinde tenues ſunt & albæ: die verò paroxyſmo ſuccedente, ut plurimum craſſæ, & turbatæ. Incipiunt quartanæ declinātе æſtate, veluti & ſingulares acceſſiones etiam declinante die ac poſt meridiem invadunt.

Quædam autem ſub finem æſtatis ante Æquinoctiū autumni superveniunt, quæ breviores ſunt. Aliæ poſt

quam vehementia, intelligendum venit. Rigor quum duplex ſit, δυσεκθέρμαντος, καὶ σφοδρὸς, *à Melancolico ſucco quandoque talem qui non niſi difficulter ad calorem deveniat; quandoq; vehementem, fieri teſtatur Gal. 1. comm. in 6. epid. aph. 9.*

5. *Quadrini circuitus febrem nunquam Bruma; nunquam hybernis menſibus incipere, Plinius refert l. 7. c. 50. An quod humor frigidus vix niſi tempore fervido putredinem, caloremq; concipiat? Huc referendū illud Iuvenalis: Iam lethifero cedente pruinis Autumno; jā Quartana ſperantibus ægris. Satyr. 4.*

post Æquinoctiũ vernum; quæ diuturniores sunt. Status Quartanæ [6] Solstitium est hybernũ; præsertim earum quæ puræ sunt, & Autumnales. nam Spuriæ biliosæ, quales sunt æstivæ, prius quandoq; terminantur; vel multo ultrà perseverant. Superveniunt Quartanis frequẽter sudores, vel sanguinis è naribus fluxus, vel alvus lubrica. Nulla harum Vacuationum superveniente vel hydrops Ascites non raró succedit; qui & post immodicam sanguinis profusionem aliquando etiam sequitur; aut in thoracem humoribus destillantibus Phtisis supervenit. Hæmorrhoidũ verò fluor in Quartanis accedens, nõ exiguam utilitatẽ confert, sicuti & quandoque Dysenteria. Cuivis Ætati Quartana supervenire potest [7]. Senioribus qui sexagesimum annũ excesserunt, valde pe-

6. Quartana tarde finitur, nisi primis diebus discussa est. Cels. l.3. c.15. Et; Vetus Quartana rarò nisi vere solvitur. Ib. Durat regulariter per annum, inquit Gordon. quia sicut acuti morbi sequuntur motum lunæ; ita diuturni motũ solis Id. Ad biennium nonnunquam perdurat. Gal. de typis. Ad annos duos cum dimidio protractam vidimus, & ultra annis. 1612 & sequentibus tribus, quib. multi Quartanis laborarũt in hisce regionibus. Vide Wieri observatones.

7. In quavis etiam regione; Scotiæ namque prærogativam illam tribuere quod nemo illic Quartana corripiatur, ridiculum est. præsertim quum ipsi Scoti id controvertant: Vide H. Steph. de latinitate Lipsij.

riculosa est[8]. In hac febri facilè lien obstruitur ac durescit; & jocinoris ac ventriculi facultates debiliores redduntur[9].

[10] In Quartanis qui acutis morbis successerunt, non temerè sanguis est mittendus; viribus ex priore morbo languidis, & nondum reparatis. In alijs Quartanis, si vires ferant, utile est sanguinem detrahere, ex sinistri brachij media, sive interna vena. & si sanguis fluat niger & crassus, audacius, ut Gal. ait, mittendus: si verò tenuis ac flavus statim supprimendus.

Leniter autem initio omnes Quartana laborantes tractandi sunt; & diligenter cavendum, ne ullum intensæ qualitatis sive calidum, sive frigidum medicamentum ipsis exhibeatur. Si quæ autē videantur exhibēda, ea sint aperientia, & lieni maximè accommoda; ut sunt rad. fæniculi, asparagi, capparorum. item asplenium, capillus veneris, fumus

8. Sic tamen ut curari possit; quemadmodum in viro amplissimo contigisse vidimus.

9. Ac tū aqua inter cute producta sæpe interficit. Hippocr. 1. epid. sect. 3. aph. 4.

10. In Quartanis medicina Clinice propemodū nihil pollet, ut Plin. refert l. 30. c. 11. nec idcirco tamen ad Magorum remedia, quod ille facit confugiēdum. neque enim hic locum habet illud; Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo. Et potest Clinice prædicere morbi longitudinem; & omnia nihilominus ad curandum facere quantū subjectum & morbi modus admittere possunt.

fumus terræ, &, si causa frigidior, eupatorium vulgare; quæ in liquore aliquo familiari incoqui possunt. Interim levi aliquo medicamento ventrem quandoq; expurgare [11] utile fuerit; ut ex decocto senæ, addito epithymo, vel diacatholico. Injici quoque poterunt Enemata; præsertim alvo existente duriore.

Victus ratio [12] sit ex Cibis boni succi, [13] & facilis concoctionis. Abstinendũ à carne suilla. præterea etiã à piscibus; à carne volucrũ circa paludes ac aquas versantium; ab omnib. salsamentis & fumo duratis; ab omnib. quæ lentum habent succum, ut sunt animalium extrema. à leguminibus abstinendum, & fructi-

11. In Principio non est nimis purganda materia, quia non potest esse concocta. Decipit autem quandoque bene colorata & cum hypostasi urina, in ijs qui parco victu usi benè dormiunt. proveniunt autem à cibo concocto; non à materia morbifica. Gordon. Vide Capovacc. de urinis. Quod si nec hæc exhibere quis velit & alvus dura sit, ex decocto Veronicæ, & carduibened. similibusq; facto clystere subducatur. qualib. enematis solis multos curatos testatur Crato, qui initio paroxysmorum tormina ventris sentierant.

12. In Quartanis victus, inquit Aristot. extenuandus non est. 1. Probl. 57. An ut siccitas fæculenti succi corrigatur! Vide Steph. Athen. in 1. ad Glauc. comm. 140.

13. Danda opera est ut ne qua cruditas id malum in Quotidianam vertat. nam quartana neminem jugulat; sed si ex ea facta Quotidiana est, in malis æger est. Cels. l. 3. c. 15. Robori itaque ventriculi diligenter quantum fieri potest consulendum.

bus crudis: nec casei usus confert. Utile est vinum tenue, albidum, & non valde calidum. admittitur & cerevisia tenuis ex bonis frugibus cocta. Eo die quo exspectatur paroxysmus à Cibo abstinere valde expedit. si verò id vires non ferant, cibus exiguus septem aut octo horis ante accessionẽ dandus erit. In diebus verò intermissionis, ut ad consueta sese exercita [14] transferant, permittendum est, autore Gal.

14. Oportet exercitijs uti; & quo die paroxysmus futurus est somnum vitare conducit. 1. Probl. 57.

In progressu morbi, præsertim circa solstitium hybernum, & in quartana pura, vel in ea quæ ex melancholico succo cum pituita permixto provenit, liberius calidis [15] medicamentis uti licet. tunc decoctũ thymi, ac hepatorij vulgaris utile est. item & piper nigrum aliquot diebus, ut Gal. tradit, adsumptum, vel etiam cibis permixtũ. sic & Elect. diatrionpiper. & Diospoliticum exhiberi posset. Expurgari & tunc corpus expedit

15. Ignis corporibus indendus est, ut à majori inquit Aristot. minor, qualis in Quartanis existit, marcescat; quemadmodum lampadis à majori igni flammam extingui videmus. quod enim multũ est id quod exiguum est ad se rapit. 1. Probl. 57.

pedit medicamentis paulò valentioribus, [16] quæ atros humores exinaniendi vim habeant, ut est confectio Hamech quæ decoctioni ex folijs senę commodè additur. Et non semel tantum sed sæpius, si necessarium fuerit, ut Gal. monet, purgatio facienda; intermedio verò tempore exhibenda quæ aperiant & urinas moveãt. Post purgationes Gal. ac Ægineta suadent dari Theriacã, aut medicamentum ex succo Cyrenaico [17]. Prodest verò & Theriaca diatessaron ante accessionẽ exhibita. profuit verò & nonnullis pulvis zinziberis, & vulgaris usus zedoäriæ cum vino calente ante accessionem datus.

Rondelet. post purgationes incipiente horrore spinam dorsi ungendam docet ol. calefacientib. ut sunt ol. ex abrotano, rutæ, nucum; pyretrum cum oleo.

16. Veteres Veratrum dabant. Aet. 1. tetrab. 3. c. 125. Recentiores etiam decoctum, infusumq; cort. rad. elleb. nigri. ℥. j. aut ℥. j. ß. cum fol. senæ, rhabarb. & correctorijs exhibẽt: Aut etiam pil. Cochias cum elleboro nigro factas. Sed quæ Dodon. proponit tutiora sunt. Gal. alb. veratri etiam meminit, quo Paulus prudenter abstinet. cui quam Salio tutum id prædicanti fidem adhibere, satius fuerit.

17. Qui Laser & Silphium dicebatur. Cyrenaicus autẽ succus, quod arenæ Cyrenes Laserpiciferæ essent. Sunt qui Asam fœtidam esse contendant. Author succum Angelicæ se cũ illo contulisse, & prorsus eundem reperisse, quum hæc dictaret narrabat. Succi condensati loco Extractum illius sumi poterit,

[18] quæ non solum faciunt ad horrorem depellendũ, sed etiam ad sudores evocandos, & ad morbi concoctionem.

18. Commẽdatur & linimentum ex Theriaca & succo rutæ quo spina dorsi immediatè ante paroxysmũ ungenda, & linteo calido admoto, in lectum mittendus æger.

Providendum quoque est in Quartana visceribus [19], & maximè lieni, per ea quæ molliunt & aperiunt; ut sunt ung. ex ol. capparorum, liliorum, & rutaceo; addito ammoniaco. Item empl. ex ammoniaco dissoluto in aceto, & recocto, lienis regioni admoto; [20] vel aliud simile, ut est empl. de meliloto cui addi potest empl. ex mucilaginibus. ita .n. fiet empl. molliens, aperiẽs, ac resolvens; qualia ung. & empl. lieni adhibenda maximè esse convenit.

19. Fovenda pars quæ invadente paroxysmo dolet. illic enim focus febris plerumq; existit.

20. Addunt quidam pulv. fol. senæ, rad. cappar. ellebori nigri, colocynth. & elaterij atque cũ ol. chamom. & pauca resina ceratum quasi faciunt.

Verè si Quartanæ perseverent, & vires ferant, sanguis non incommode iterum detrahitur, ex sinistro brachio, vel manu. [21] Nonnullis persuasum est si sanguis detrahatur ipso momento quo luna soli conjungitur, citò futurũ finem Quartanæ. Post sanguinis missio-

21. Venam nonnulli die paroxysmi majori cum fructu secant; quod omnis tum materia morbifica in motu sit; ideoque facilius educatur.

missionẽ repetere etiã aperientia & purgationes utile eſt, niſi febris ceſſaverit. Gal. medicam. Vomitoria apparentib. ſignis concoctionis etiam conſulit; quæ ſi exhibenda, veris tempore magis opportunè quam in hyeme exhiberi poſſunt. nam & Hippocr. ſatis apertè monet, hyeme à vomitione abſtinendũ. aph. 4. & 6. ſection. 4. Exhibenda antẽ ſunt vomitoria paulo ante acceſſionem [22]; ſed prius adſumpto cibo aliquo liquidiore. pro vomitorio ſufficere poteſt Gratiola dicta herba, cujus plus, minus ℥. j. decocta cum aliquo juſculo, vel cum cereviſia, vel etiam aqua ſatis per vomitũ purgat decocto ejus aſſumpto.

22. Hippocr. Κατ' αὐτὴν τὴν λῆψιν, in ipſa invaſione exhibet. libr. de Affection.

De Erroneis Febribus.

Cap. 6.

ERraticæ [1] febres eodem ferè modo quo Quartanæ curandæ.

1. Quando plures humores ſimul putreſcunt, erraticæ fiunt, ut ſupra dixit autor. c. de quartana, Inter hos quum ſint

ſint & illi qui Quartanā inducunt, craſſi nempe qui obſtructiones faciunt; ideò curandæ de obſtruentibus, ut ſunt illa quæ attenuant & detergunt.

2. Eleoſelini, ſeu paludapij.

Initio ſanguis mittandus; ſed potius è dextro, quam ſiniſtro brachio.

Exhibēda quæ viſcerum obſtrúctiones aperiunt, & ſimullentos ac craſſos humores attenuare queant; ut eſt decoctum ex radicibus fœniculi, petroſelini, [2] apij, capparorum; Et ex herbis, ut fumo terræ, cuſcuta, eupatorio vulgari, chamædr. addito aceto, aut oxymelite. itē & ſyr. acetoſus compoſ. vel de Byzant. cum aceto, aut aliquis ſimilis.

Purgantia medicamenta tempeſtivè adhiberi in hujuſmodi febribus commodum eſt; & talia quæ diverſos humores educunt, ut ex rhabarb. agarico, fol. ſenæ, epithymo, compoſita: Vel ex elect. diacathol. diaphœnici. & conf. Hamech; vel ſimili aliquò. Vomitoria etiam medicamenta, quale eſt è gratiola, in hujuſmodi febribus ſubinde multum profuerunt.

Victus ratio poteſt eſſe talis, qualis in Quartana.

Ad has,& Quartanas referendæ, quas Hippocrat. 1. Epidē. Quintanas, Septimanas,& Nonanas appellat. quales tamen Gal. 1. de differ. febr. [3] refert se nunquam observasse manifestè, scribens se nullum circuitum febris unquam vidisse, quæ ultra quatriduanum extenderetur.

3. Vide etiam quæ scribit comm. 2. sect. 3. libri 1. Epidem.

De Febre Quotidiana.

Cap. 7.

QVotidiana exputrescēte cum sanguine pituita provenit, humore videlicet humido, frigido, ac saporis experte.

Cum Frigore extremarum partium hæc febris invadit, absque horrore, aut Rigore. Calor qui succedit non intensus, aut acris est, sed remissus, ac blandus velut ab aqueo vapore. Sitis in hac febri non molesta est. Nausea ac cibi fastidium sæpè adsunt. Vomitus pituitæ quandoque ac-

cedit. Quæ per inferiora excernũtur humidiora, crudiora, ac liquidiora ſunt. Univerſum corpus crudis humoribus plenum invenitur. Facies ſæpè tumida ac pallida eſt; tum & reliquæ corporis partes. Deſtillationes ex capite quandoq; comitãtur. Urinæ ſunt crudæ, albidæ, ac tenues; vel craſſæ & turbulentæ; vel etiam rubicundę teſtè [1] Galeno. Obnoxij hujuſmodi febribus maximè ſunt [2] pueri, præſertim natura humidiores: & ſenes quãdoque; tum & omnes ij qui craſſi ſunt ac pituitoſi, inque otio & crapulis degunt; ac liberaliori potu utentes, præſertim craſſioris cereviſiæ. Superveniunt Quotidianæ in regionibus humidis ac frigidis; & in anni tempore acaëris conſtitutione frigida & humida.

Diuturnæ ſunt febres, & acceſſiones habent longas ad duodecim [3] horas quandoque extenſas.

Sanguinis miſſio quæ in alijs

1. *Ad Glaucon. l.1. cap.7.*

2. *Quia propter voracitatem etiam cruditates multæ coacervari in pueris ſolent; ut & in ſenib. propter defectum caloris nativi.*

3. *Vel etiam 14. aut 20.*

aliis febribus utilis, in quotidiana minus convenit, propter humorum cruditatem. nam ubi humorũ crudorum redundantia ad sanguinis missionẽ vires [4] non sufficiunt, ut in libro de curandi rat. per sang. mission. Gal. apertè docet.

Et quandoquidem in hac facilè viscera obstruuntur utendũ incidentib. & aperientibus. Commendatur oxymeli, & omnia diuretica [5], ut sunt rad. apij, petroselini, & pimpinellæ saxifragæ. Ex herbis origanũ, hyssopus, satureia, thymum, betonica, chamædrys, marrhubium. Ex syr. de radicib. de Byzantijs cum aceto.

Quodsi expediens videatur corpus purgare, facienda purgatio cum [6] agarico, vel in robustioribus cum turbith; vel cum hiera picra addito agarico; vel cum aliquo potentiore; vel cum el. diaphœnic. vel Indo [7].

Cibus sit facilis conco-

4. Vires enim augent non quæ ingesta; sed quæ concocta, distributa, & partibus adposita sunt.

5. Acria enim & incidentia sunt, ut docet Gal. 5. de simplic. facultat. c. 13.

6. Ventriculũ enim non perturbat; unde & medicina familiæ dicta fuit; & tamen ejus frequenti usu Quotidianam curari posse, testatur Avic.

7. In artis operibus sæpè vidimus, dictum quidem & ab antiquis, sed rarò, nempe fieri sæpe quotidianã ex pituita putrescente vel in ventriculo, vel in intestinis; ejuscemodiq; febrẽ cessare intra quartum, vel quintum diem, causa febris per clysteres solos vacuata. Steph. Athen. comm. 1. in l. ad Glauc. 64.

ctionis, additis calidis herbis, ut petroſelino, origano, hyſſopo, thymo; vel calidis ſpeciebus. Exhibere quandoque licet jus cicerum rubrorum additis. Vinũ concedendum; album tamen; non rubens; nec valde dulce, aut craſſum.

Providendum quoque eſt Ventriculo veluti ung. ex ol. nardino, vel ol. de mentha; additis ol. maſtich. vel ol. ex nuce muſcata, vel ol. ex garyophyllis, quod reliquis potentius eſt. Admoveri etiam poteſt ceratum ſtomachale, vel ſacculi ex herbis, & ſeminibus, & alijs odoratis calefacientibus, ut ex abſinthio, origano, mentha, ſi odor non offendat; roſis, ſæm. ammios, aniſi, carui; addito cinnamomo, garyophyllis, maſtiche.

De Epiala febre.

CAP. 8.

EPialæ [1] ex genere ſunt quotidianarum. In his ſimul febricitant ac rigent ægro-

1. Ἠπίαλος. Atticis quibuſdã dicitur Rigor qui febrem præcedit. Gal. 2. de febr. differ. c. 6. Sic apud PoIlucẽ hæc conjunguntur; Φελκή-

ægrotantes; & utrumque percipiunt eodem tempore in omni corporis [2]parte.

Proveniunt ex humore frigidissimo, ut ex acida pituita, vel etiã vitrea [3], quum ex dimidio computrescit, vel quum aliæ ejus partes putrescunt, aliæ verò non. Gal. de inæquali intemperie hujusmodi febrem fieri adserere videtur quando pituitosi frigidi succi, & amara bilis simul abundãt, & per sentientia corpora moventur, ita ut calidum & frigidũ tenuissimis particulis sit aspersum.

ψυγμὸς, καὶ ῥῖγος, ἠπίαλος. Et ῥιγοπύρετον voce Epialon denotari scribit Enstath. Hoc tamen loco speciem febris significat qualẽ Gal. ex Archig. d. l. descripsit.

2. Aristoteles quidem scribit τοῖς ἠπιαλοῦσιν simul cũ Rigore sitim molestam esse. verũ id fieri quod non idẽ locus refrigeretur, & calefiat. Problem. sect. 27. problem. 2. Quem forte secutus Ioubertus negat ab eodem utrunque percipi & frigus, & calorem; sed ab ægro frigus duntaxat, ab alio tangente calorem. ac calorem quidẽ fieri à pituita bili permixta in corde putrescente; frigus à pituita liquata desuper, ut ex capite per habitum defluente. Febres has Catarrhales vulgo dici &c. 2. Pract. cap. penultimo. Sed Archigeni, Gal. alijsq; viris in arte medica exercitatissimis hac in re fidem temerè derogare non debemus. neque enim vident omnes omnia omni tempore. Locus autẽ ex problemat. adductus de invasione paroxysmorum accipiendus, uti & Gal. accepit libr. de inæquali Intemperie.

3. Acrimoniam enim, ut & acetum, habent, præsertim ubi putruerint: ut non minus quã bilis Rigorem facere possint quando per totũ habitum feruntur. propriè tamen dictum Rigorem bilis facit Gal. 4. aph. 63. comm.

Curatio hujus similis cũ curatione ipsius quotidianæ, nisi quod potentiora & efficaciora referat esse medicamenta tantò, quanto materia morbi est frigidior.

De Continuis.

Cap. 9.

FEbris quæ Synechees [1]. h.e. continua dicitur, à Synocho differt. Continua exacerbationes habet & remissiones, sed ad apyrexiam non pervenit. Synochos verò unicam habet accessionem ab initio ad finem per durabilem.

Continuarum autem febrium quædam ad Tertianas [2] accedunt; nonnullæ ad [3] Quartanas; nonnullæ ad Quotidianas. Tertiana continua Causos [4], & febris ardens proprie dicitur; præsertim si duplex [5] fuerit.

1. Quando pro specie accipitur hæc vox, quæ contra Synochũ dividitur. nam & generis nomen est, quod Synochos, & Continuas ambitu suo complectitur. Gal. 2 de differ. febr. c. 2.

2. Quæ alternis dieb. exacerbabantur ac τριταιοφυεῖς veteribus dicebantur.

3. Rarissimè videntur Quartanæ continuæ. 1. Epid. sect. 3. aph. 2.

4. Ac propterea ὁμογενεῖς dicũtur à Gal. 2. de Crisib. Causus, & exacta Tertiana.

5. Has duplices Tertianas & Quotidianas continuas quidam Hemitritæorum nomine indigitabant, quod Gal. tamen se facere negat. 2. de febr. differ. initio.

harum

harum verò ardentium febrium quædam exquisitæ sunt, ac puræ; aliæ minus exquisitæ sive impuræ.

Comitatur ardentes febres exquisitas intensus calor; mordax quoque ac acris [6]. sitis valdè urget. lingua sicca ac aspera est. Vomitus si succedat admodũ biliosus. sudores copiosi erumpunt. Urinæ admodum rubent. magna in pulsu celeritas, & frequentia. Vigent hujuscemodi febres in summo æstatis fervore. frequentes sunt in calidis ac siccis regionibus. qui autem temperamẽto sunt calido ac sicco promptissimè in has incidunt; præsertim si ex laboribus, aut exercitijs defatigati fuerint, aut inediam passi.

6. Hæcq; duo simul juncta proprijssimum Causi signum, atque indicium sunt. 4. Acut. 1. & 4. comm. & 3. epidem. sect. 3. aph. 34.

In minus exquisitis ardẽtibus, sive impuris calor mitior ac minus acris est, sitis [7] nõ semper adeò magna. nec lingua usqueadeò aspera, sed frequentius [8] albis sordibus gravata.

7. Præsertim si destillent humores ex capite.

8. Ob pituitã adustam. hinc istud apud nos sæpissimè; linguæ verò asperitas, qualis in puris Causis esse solet, non ita sæpe conspicitur.

Superveniens autem fe-

9. Quando ſequitur remiſſionem prioris paroxyſmi, ut ſit initiū ſubſequentis. Si autem in vigore paroxyſmi accidat, lethale eſt. nam ſignificat interiora uri, exteriora frigere. Ita conciliandi aph. in textu ſup. citatus cū 46. ejuſdem libri 4.

10. Major nempe morbus in minorem; quod minus malum eſt.

11. Ideoque nec de curatione harū, præter illa quæ de Intermittente ſupra ſcripta ſunt, neceſſarium fuit dicere.

12. Quod pituitoſus humor ægrè diſcutiatur.

brib. ardētibus rigor[9], bonus eſt. nā quæ febris continua fuit in intermittentem[10] permutatur, aut æger à morbo liberatur. Aph. 58. ſect. 4.

Aliæ Continuæ ut Quotidianæ, & Quartanæ, non ſunt Ardentes febres. contingit tamen, ſic quandoq; nominari, ſed impropriè. Quotidiana continua ſimilis eſt quod ad Accidentia attinet[11], intermittenti. ſed exacerbatio cum frigore nō incipit, nec ad apyrexian pervenit; ſed priuſquā una acceſſio deſinat[12], altera ſupervenit.

Quartanæ cōtinuæ quarto quoque die exacerbantur; ſed citra horrorem acceſſiones earum invadunt; nec integrè deſinunt. Iſtæ ſi triplices fuerint difficulter ab impuris ardentibus agnoſcuntur. habent tamē hoc proprium quod acceſſiones earum poſt meridiem aut circa noctem ſuperveniunt; & quod citò in intermittentes mutentur.

De

De Synochis febribus.

CAP. 10.

SYnochus febris quę nullas habet exacerbationes, duplex eſt. vel enim à ſanguine fit citra putredinem inflammato, vel à ſanguine in omnibus vaſis maximis æquabiliter putreſcēte[1]. Inflammatur autem ſanguis quia non eventatur, & vapor calidus non tranſpirat[2]; qui retentus ea quæ contingit calefacit. prohibetur autem tranſpiratio propter cutis denſitatē obſtructis videlicet exilibus meatibus. obſtruuntur autem & conſtipantur corporis iſti meatus vel propter balnea adſtringentia ut ſunt aluminoſa, vel propter externum frigus, vel alia[3] ſimili cauſa. Similis autem hæc febris Diarijs habetur. quamdiu citra putredinē conſiſtit. tunc enim calor[4] ejus mitis, ac blandus ſentitur; urinæ[5] ſanorum ſimiles ſunt, & in pulſu

1. Differentia Epacmaſticæ, Paracmaſticæ, Homotonæ, nihil ad curationē facit. nam creſcit remedijs non adhibitis. decreſcit adhibitis, difficulter conſiſtit: quod ſi contingat Homotona dicetur.

2. Aet. comparat vino novo in vaſis efferveſcenti. ſerm. 5. cap. 70. calefactus eodem pacto ſanguis rare fit; atq; ita loco contineri non poteſt.

3. Vt mora diutina ſub ſole; (quod tamen rarum eſt,) vel à ſordibus.

4. Calor ſequitur materiam in qua eſt; in bile acris exiſtit; in ſanguine mitis eſt.

5. Serum enim ſanguinis ſunt; ideoque illo nondum putreſcente mutari non ſolent.

6. Potest esse magnus, frequẽs, celer. in æqualis esse non potest.

nulla [6] in æqualitas deprænenditur. Sed quando istæ febres diutius consistunt cito in Synochum cum putredine mutantur. sanguis enim quum calidus sit & humidus prohibita transpiratione citò putrescit. Contingit verò & synochũ cum putredine fieri non præcedente altera. tunc videlicet ubi tanta est sanguinis copia ut gravet vires. quando enim vires copia sanguinis gravantur, bonitatem naturæ suæ sanguis amittit. quà amissâ fieri nequit ut nõ computrescat ut Gal. 9. Meth. ostendit. In synocho autem putrida Urinæ à naturali constitutione mutantur. in pulsibus inæqualitas apparet; & calor [7] minus mitis aut blandus sentitur.

7. Sanguinis enim tenuiores partes in bilem mutantur.

Excitatur synochus in ijs qui ætate sunt vigente, ac natura calidi, & in carnosis bono habitu præditis. qui denso sunt corpore, sanguineq; multo abundãt. Tempus autem harum febrium maximè vernum est, teste Aetio [8].

Aetio[8]. Qui autem raro ac ſoluto ſunt habitu, corpore graciles, ætate ac temperamento frigidi, hujuſcemodi febribus non corripiuntur.

Curatio autē Synochorum in abundantis ſanguinis evacuatione conſiſtit, & in caloris præter naturam exſtinctione, & obſtructarum partium, ſi quæ reſtant, Apertione.

1. Ad ſanguinis autē detractionem in utraque ſynocho feſtinandum; quem ex dextri brachij vena media, vel interna duci expedit pro virium ratione. nam quibus ſanguis tempeſtivè detractus nō eſt in aliquod gravius[9] malum incidunt; niſi ſanguis è naribus erūpens, vel aliunde profluens ut per menſes, aut hæmorrhoides; vel etiam copioſus ſudor ſuperveniens, ipſos à periculo eripiat.

2. Calor autem præter naturalis victus ratione frigida & humida adimetur; ut aqua decoctionis ptiſanæ, &[10] cremore ptiſanæ,

8. *Serm. 5. cap. 70.*

9. *Quia non superveniunt niſi in Plethora; à qua quantum periculi ſit liquet ex Aph. Hippocr. de habitu athletarum. quidam ab hac mutus factus ſola phlebotomia· curatus fuit. fiunt & Syncopæ, non defectu, ſed ſuffocatione ſpirituum. Anginæ itidem, ac Catochæ. metus itidem ne venæ rumpantur.*

10. *Id eſt ſubſtantia hordei mundati, (quod ptiſana veterum eſt) ex decoctione relicta. Refrigerat autem, & ſatis nutrit ad ſuſtinendum vires donec morbus ceſſet.*

qui ſolus pro cibo ſufficere poteſt, donec febris ceſſarit; nam tenui victu in febre ſynocho utendum eſt. Sunt & alia refrigerantia nõ inutilia, ut lactuca, lapathum, oxalis, & ſimiles herbæ.

3. Meatus obſtructi ſudoribus ſuccedentibus [11] aperiuntur, quod ſi tanta fuerit conſtipatio ut ſudores erũpere non queant balneum aquæ dulcis ſuccurrere poterit. Aquæ frigidæ potionem in ſynochis, & febribus ardentibus utilem Græci tradunt medici; ſed ut tutò exhiberi queat quædam requiruntur. 1. Vt venæ ſectio, & Purgatio ubi convenit, præceſſerint. 2. Vt in urinis manifeſta appareant ſigna concoctionis. 3. Vt non propinetur niſi in Statu & morbi & paroxyſmi; & tunc quidem tantum quantum [12] ægrotanti libet. 4. Vt æger ſit aſſuetus frigidæ potioni; & validis viribus, nullo interno viſcere debili, aut malè affecto. 5. Vt aqua ſit pura, & vitio carens.

11. *Apertos poros indicat ſudor. illo itaque procedente ſufficienter, de apertione non eſt laborandum.*

12. *Non tamen ultra quam libet, bibere cogendus eſt.*

carens. Abſtinere autem ab aquæ frigidæ potione convenit eos qui graciles corpore ſunt, & modicum ſanguinem habent, ut ſunt qui Hectica febre laborant. citò enim aqua frigida ſolidas corporis partes [13] carne nudatas offendit. Abſtinere etiam debent naturâ frigidiores, atque in ſenectute conſtituti. Prohibenda quoque eſt aquæ potio tempore hyberno, inq; locis frigidioribus. Ab aqua frigida & eos abſtinere expedit qui febribus laborant non exquiſitis ardentibus, & tertianis impuris, vel alijs ex craſſis frigidiſq; humoribus originẽ habentibus. Inutilis quoque & incommoda aquæ frigidæ potio omnib. qui internum aliquod viſcus debile [14] habẽt, vel obſtructũ, vel alioquin ab Eryſipelate, inflammatione, vel tumore aliquo malè affectũ habent. Aqua enim frigida intempeſtivè & ubi non convenit exhibita, crudos lentoſque hu-

13. Inter quos præcipuæ ſunt nervoſæ. nervis autem frigidum inimicum. 5. Aph. 18.

14. Sive ex naturali intemperie, ſive ex vitio adſcititio.

mores attenuari & concoqui non permittit, obstructiones auget, & inflammationes, erysipelata, aliosque tumores resolvi impedit. & licet fortassis dum sumitur, vel mox à sumptione conferre aliquid videatur; morbum tamen reddit difficiliorem, & in periculum ac vitæ discrimẽ ægrotantem non rarò adducit. nonnullis enim stomachus, aut ventriculus ipse, alijs pulmo, vel septũ transversum, vel hepar, vel renes, aut vesica, aut alia pars adeò graviter offenditur, ut difficilis inde consequatur affectus, ut difficilis respiratio, cibi cruditas, coli, renũ[15], aut vesicæ dolores, & convulsiones vel tremores.

15. *Calculo, aut crudis humoribus qui alioquin descensuri erant, illic retentis.*

De febre Ardente exquisita.

Cap. II.

IN febre ardente exquisita, ex bile videlicet in magnis vasis cum sanguine putrescente, tẽpestivè quoque,

que, si vires ferant, sanguis detrahendus est.

Humores deinde præparandi sunt refrigerantibus, ut sunt in tybũ, lactuca, violaria, oxalis &c. quorũ decoctum exhiberi potest vel per se, vel cũ syr. aliquo, ut de violis, de succo intybi, de succo oxalidis? syr. de succo limonum, vel ex acetositate citri utiles quoque sunt. qui & per se dari possunt. Loco verò decocti exhiberi possunt aq. ex ijsdem herbis destillatæ cum quib. syr. dilui possunt. Purgatio instituenda ex ijs est quæ [1] leniendo & refrigerando Bilem subducant; ut est syr. ex frequenti infusione rosarum[2], præsertim cum infuso rhabarbari datus. infunditur autem rhabarbarum in decocto herbarum jam dictarum & sem. quatuor frig. major. additis prunis, & myxarijs aliquot. Quibus autem hujuscemodi levis & naturæ familiaris purgatio non sufficit, dari potest diacatholic.

1. *Ideoq; veteres quum non nisi fortia cognoscerent in hac purgari nolebant.*

2. *Syr. per se non satis purgat. rhabarb. contrà calorem corrigit, & tormina quæ facit; ne fiant prohibet. Cassia ventriculo molesta est; & judicium de fæcibus pervertit. Manna nauseam movet.*

vel el. de psyllio, vel diaprunum. quæ tamen non nisi valdè robustis exhibentur. In statu morbi aq. frig. liberalis potio admitti potest; observatis conditionibus antè dictis.

Victus ratio per universum morbi tempus tenuis esse debet, & simul humectans ac refrigerans. Ptisana utilissima est, cujus cremor commodè exhibetur. potest & ipsa cũ pullo gallinaceo[3] decoqui, atque jus ejus propinari. Herbæ etiã utiles sunt, ut lactuca, oxalis, intybum, & similes quæ cum pullo decoqui possunt.

Potus sit decoctum ptisanæ[4], vel similis refrigerans. conceditur etiã nonnihil aquę puræ[5] in qua macerati sint limones de corticati, in tenues laminas scissi, addito exiguo sacchraro. Aer quoq; loci in quo æger cubat refrigerandus est. pavimentũ crebrò aqua frigida aspergendum. inferendum gramen virens, vel vitis, aut salicis folia, aut poly-

3. Vel carne vitulina, si validiore alimento opus sit. Ipsa caro quod unctuosa; ideoque velut oleum in lampade sit, ut Razim experim. loquitur, negatur.

4. Vel serum lactis; vel lac unde butyrũ extractum est; quod tamen propter caseosas quas habet partes minus quã serum probatur.

5. Tam in initio, atque augmento qnam declinatione; sed non illa copia qua aqua pura.

polygoni, aut plantaginis &c. ſalicis etiam rami circumquaq; ponendi; feneſtræque quæ ſolem non admittunt, pateant [6]. Providendum quoq; in hujuſcemodi febribus eſt cordi per epithemata foris adhibita, ut ex aq. roſarum, buglosſi, endiviæ, violarum, addito exiguo aceto roſaceo [7], in quibus nodulus macerari poteſt continens ſpec. diarhodõ, vel diamargariton: quod Epithema per pannos aliquos hoc imbutos [8] egelidum [9] admovendũ eſt. Iocinori verò & ſimili modo provideri poteſt. Si vigiliæ moleſtæ ſint poterit & Epithema capitis fronti admoveri ex aq. nymphææ, lactucæ, papaveris, roſarũ; addito lacte muliebri [10], Cremori ptiſanæ addi poteſt ſem. melonum mundatũ, aut etiam nonnihil ſem. papaver. albi. deinde & alia

6. Hyphaſis, qui in ſacris literis Phaſis dicitur, præterquam quod Caryophyllum ſeu florem, ſeu fructum deferat, & aliam quod è Paradyſo naſcatur, notam habet. fertur enim febri laborantes ardenti ſi in illud flumen mergantur, morbo ſubitò liberari. Niceph. Calliſt. l. 9. cap. 19.

7. Hoc enim vim reliquorum cito in corpus deducit. tenuibus nempe ſuis partibus quæ quantum valeant in illis apparet quib. poſt aceti, aut cum aceto præparatorũ uſu continuo circa verticem, aut etiam alibi, ſudor prorumpit.

8. Granis alkermes, quæ cordi conferre putantur, tinctos; vel etiam albos multum enim non refert.

9. Eo calore qualis lactis recens emulcti.

10. Quod quum humidum ſit, non tantum frigidum, ut reliqua, quandoque magis quam illa ſomnum provocat.

adhiberi possunt, de quibus in cap. de Vigilijs. Quod si æger deliret somnus procurandus est. in quiete, & extra lucem ipse continendus. plantis pedũ quædam subliganda sunt [12] ut sapo niger liquidior cum sale brassicę folio impositus; vel columba viva fissa adhuc calens cũ sanguine admovenda est, & adusque duodecim aut plures horas sub pedibus relinquenda. quæ cum aufertur in aquam frigidam abjicienda est, ne odor sit molestus. vel raphanidis cõtusa radix supponenda est, quæ tamen odore molesta est [13]. Quid autem contra sitim, asperitatem linguæ, aliaque symptomata agendum, suis locis dicendum est.

12. Hæc, quia veteribus incognita, aut saltem inusitata fuère, quidam temerè damnãt. Admoveri possunt post usum Universalium cum alijs, aut quando alia adhiberi non possunt. & sæpè per illa deliria sedantur. Actu frigida si applicentur lædunt, repercusso nimirum ad Cerebrũ fervore, sic ex cretæ frigidæ ad positiõe delirium aliquando ortũ fuisse, verum est. Amoveri debent quum fætere inceperint.

13. Fermentum acre & parabile, & potens est. commodeq; applicatur, nec odore vel ægro, vel adsistentibus molestum.

De Febre ardente non exquisita.

Cap. 12.

IN Ardente febre non exquisita sanguinẽ quoque mitti expediens est. Exhibenda

benda ſunt non tantum refrigerantia, ſed & quæ ſimul inſcindere viſcoſos humores, vel obſtructiones aperire queant [1]; ut ſunt ſyr. de ſucco limonum, ſyr. de acetoſitate citri, ſyr. de ſucco cichorij &c. qui vel ſeorſim exhiberi queunt, vel cum decocto cichorij, dentis leonis, rad. aſparagi, ruſci &c.

Purgatio ex rhabarb. vel ſyr. ex roſis ſolut. utilis quoque eſt, præſertim addito agarico; tum & ex ijs quæ in curatione tertianæ non exquiſitæ conveniunt.

Clyſteres quoque in ardente febre exquiſita tum etiam in non exquiſita utiliter adhibentur, tales quales in tertianis.

Liberalis aquæ potio in hac febre admitti non debet. interim ſi ſitis magna eſt, ſedandæ illius cauſa admitti etiam poteſt aqua in qua macerati fuerint limones addito ſaccharo [2], & exiguo vino.

Victus ratio paulo libe-

1. *Nihil enim aliud quam tertiana impura continua eſt Ardens non exquiſita.*

2. *Ratione frigidioris materiæ. Et nihilominus ſenſim, non affatim ſumi debet.*

ralior eſſe poteſt. Cibum coqui cum cichor. & lactucis nõ abs re fuerit. Pro potu decoctum ptiſanæ utiliſſimum eſt. à vino abſtinendum ³; præſertim capite dolente & vigilijs moleſtis. Aerem quoque refrigerari non malum, præſertim ſi fuerit aeris ſtatus calidus & ſiccus. Contra vigilias admoveri, & exhiberi eadem poſſunt quæ in ardente exquiſita. Quæ ſub plantis pedum in exquiſita ardente liganda ſunt in hac quoque admoveri poſſunt; præſertim quando caput dolet.

3. Ne phrenitis abuſu vini ſubſequatur præcedentes cephalalgias, atque vigilias.

De febrib. ex Eryſipelatium affectu.

CAP. 13.

ERyſipelatis affectus tres ¹ circa interna viſcera

1. Paulus inter has febres non diſtinguit, ſed omnes uno modo curat. tamen ratione partium differunt. nam Eryſipelas ventriculi qui natura frigidus eſt, non tam vehemens exiſtit, quam Iocinoris, aut pulmonum natura calidorum. itaque febris ex illius Eryſipelate pronata Lipyria, quaſi deficiens dicitur. In ſenibus, licet non poſt Eryſipelas, ſæpè ſupervenit; Significatque magnam debilitatem facultatis naturalis. Itaque non debet mitti ſanguis; maximè in ſenibus; neque Purgationes; aut ullum aliud magnũ remedium convenit.

Aetius

Aetius refert. quorum unus circa ventriculum ac infernum ventrē conſiſtit; unde febris dicta Lipyrias provenit. alter hepar occupat à quo Typhodes febris oritur. tertius in pulmone hæret cujus febris Crymodes propria eſt. In Lipyria febre interiora calent[2], exteriora frigida ſunt. lingua ſicca & aſpera. ſitis frequēter moleſta. pulſus celer, frequens, inæqualis, ſæpiſſimè parvus. Ex harum autē genere ſunt quas recentiores lentas febres appellant, quæ ſenibus exitiales ac pernicioſæ; alijs difficiles ſunt.

Venæ ſectio in iſtis febribus nihil confert. Purgationes quoque non ſunt utiles. Si alvus dura eſt, lenienda eſt molli clyſtere, tali quali dictum eſt[3]. Victus ratio refrigerans utilis eſt; & quæ vires conſervet, ut ex pullis gallináceis, vel alia carne tenera decocta cum herbis refrigerantibus, vel cū ptiſana, Aetius aquam, ſed vi-

2. *Manifeſtum quidem Rigorē inducit; at non æquè manifeſtum Fervorem, quod & ipſum nomen indicat.* λείπεται γὰρ πυρός, ἤτοι θέρμης, *ut Actuar. ſcribit.*

3. *In nulla enim febri alvum adſtrictam eſſe, utile eſt.*

no, in pauca tamen quantitate, addito, exhibuit. Aqua in qua recẽtes limones macerati cũ saccharo & pauco vino utilis quoque esse potest, si parum ejus pro vice sumatur.

Typhodes febris[4] ad Ardentes referenda est. Curatio quoque harum uti illarum. Aquæ frigidæ potionem in febre quæ ab Erysipelatio affectu originem ducit in morbi statu Ægineta consulit. sed Gal. omnino prohibet aquam frigidam illis dari, quibus vel phlegmone, vel erysipelas circa interna viscera consistit, ut ante dictum est.

Crymodes[5] febris ad erysipelas pulmonis refertur, de cujus curatione Hipp. non uno agit loco, & de quo in curatione Peripneumoniæ nobis agendum erit.

Supersunt & duo alij Erysipalatij affectus, ut erysipelas Vteri & Cerebri, de quibus quoq; suis locis dicendum.

4. Vox enim τύφω, à qua τυφώδης deriratur, idem etiam quod καίω, uro, à quo, καῦσος, significat. An Venæ cavæ inflammationem subsequens morbus apud Aretæũ l.2.c.4. descriptus, Typhodes febris sit, videndum. Gal. certè Causos à veteribus dictos frequentissimè ex hepatis aut ventriculi φλογώδεσι διαθέσεσι, & quidẽ vehementissimos; quiq; frequenter in Marasmum desinant, supervenire refert. 4. de Loc. affectis. c. 6.

5. Ἀκρύμος, quod idem quod κρυὸς significat, hæc vox deducitur. Vide Hippocr. de Affect. & Gal. de loc aff. l. 4. cap. 6.

De Hectica febre.

Cap. 14.

Hectica [1] febris est calor præter naturã cor & solidas partes [2] diutius occupans, in quibus sic comprehensus est ut in ἕξιν vel habitum seu consuetudinem venerit. nam ægrotare aut febricitare se æger non sentit, omnibus partibus ejus æque calefactis. Perpetuo autem sui similis hæc febris est [3], & nec invasionẽ, nec augmentum, nec vigorem, nec remissionem habet. faciei color vividus per hanc febrem perit. frontis cutis arida & sicca redditur. nares fiunt acutæ, & oculi concavi. tempora collabuntur. universum corpus macrum ac siccum apparet; quod & aridius ab eo qui ipsum tangit, sentitur; à quo & calor initio debilis, sed immorando ac diutius manum applicando tandem acris, ac mordax percipitur. Pulsus parvi sunt, frequentes &

1. Sic dicitur, vel quod ut Ἕξις, difficulter solvatur; vel quod in Ἕξει (sic enim solidas ab humoribus destinguentes, appellãt) consistat. 1. de differ. febr.

2. Non solum Humores, & Spiritus, sed etiam corpora quæ Ἕξιν habent, ut Gal. l. de inæquali Intemp. h. e. τὰ στερεὰ, ut Paul. l. 2. c. 31. loquitur, occupans. neque enim fieri potest ut non & Spiritus, & Humores incaluerint.

3. Nisi putredo humorum ideoq; putrida febris conjuncta sit; aut pars aliqua circa cor inflamatorio, aut erysipelatio affectu laboret. Gal. in fine l. de Marasmo. Implicata autem putrida difficiliorẽ Hecticæ cognitionem reddit.

celeres, & pro corporis [4] conditione duriores. Hæc febris si diu constiterit, & non prius æger vel curetur, vel moriatur, in non curabilem Marasmum transit.

Duplici autem modo Hecticæ oriuntur, vel diuturnis Ardentibus febribus succedunt, vel [5] statim ab initio invadunt. Quæ ardentibus succedunt magnitudine differunt. quædam enim superveniunt nondũ omni cordis, ac solidarum partiũ humiditate absumptâ; aliæ verò omni cordis humiditate consumpta generantur; quod fit quando febris ardens diutius prorogatur. tales non solum hecticæ sunt, sed & marasmodes, ut inquit Gal. Quæ autem statim initio nõ præcedẽte aliqua febre ardente hominis corpus occupant initiò Ephemeris febribus similes evadunt, sed diuturnitate temporis ab ipsis differunt.

Hecticis febribus cæteris magis obnoxij existunt qui

4. Prout ægrorum corpora natura sua magis minusvè sicca, ideoque & magis minusve dura sunt; pulsus itidem magis minusvè duri sunt, febri licet æqualis gradus laborãtium, sic Belgarum in Hectica pulsus minus duri quam Hispanorum percipiuntur.

5. Rarissimè tamen id fieri solet. Gal. 3. de præsag. ex pulsib. c. 7. Sunt pestilentes ab initio Hecticæ: & mœrorem, aut iram interdum sequuntur. aliter an ulla ab initio hectica fiat nescio. Ib. c. 4. Ab inedia etiam in cal. & siccis corporibus ab initio fieri testatur 10. meth. c. 4.

qui calidi ac ſicci, tempe- ramento, & habitu corpo- ris gracili ſunt. tales enim ſi vel inediam diutius ſuſti- nuerint, vel ſub ſolis fervo- re diu verſati fuerint, vel labore immodico aut vigi- lijs defatigati; vel ab animi motibus ut ira ac triſtitia, aut mœrore vel gravius af- fecti, vel univerſis, vel pluri- bus convenientibus, in he- cticam febrem facilè inci- dunt, præſertim æſtate, ac cæli ſtatu calido, ſiccoque; niſi ardẽte febre corripian- tur; à qua etiamſi evaſerint ab Hectica tamen tuti om- nino nõ ſunt. ardentes enim febres in hecticam mutari quandoque contingit.

Curatio Hecticarum in ijs quæ ſqualidum corpus refrigerant ac humectant, conſiſtit. Duplex autẽ ho- rum materia eſt. quædam enim intra corpus ſumun- tur; alia foris admoventur. Intra corpus conveniunt Alimenta refrigerantia & humectãtia, ut ptiſanæ cre- mor. ipſa verò ptiſana & in

omni cibo utilis eſt, ſicut & far ex hordeo, aut avena. Veluti & refrigerantes herbæ ut lactuca, portulaca, violaria, & fructus nonnulli, præſertim qui non facile corrumpuntur. Aquæ potio ijs qui hac aſſueferunt utilis quoque eſt. ſed non multa ſimul danda, ſed [6] paulatim inferenda. Cujus loco & commodè, exhibetur aqua decoctionis ptiſanæ. A melle [7] verò, & aqua mulſa, omnino abſtinendum, & omnibus calefacientibus ac reſiccãtibus ut ſunt aromata, & quæ inde conficiuntur. Febre autem hac moram trahente, commodiſſimè exhibetur lac aſinæ [8], quod lacti muliebri quam aliorum animalium ſimilius eſt, & minus citò in ventriculo corrumpitur. quod mane exhibendum, initio quidem non amplius [9] cyatho, ut Gal. ſuadet, poſtea verò etiam amplius,

6. Propterea quod partes nervoſæ carne nudatæ ſint. ideoq; aquæ frigus integris adhuc viribus perſentiſcant; frigus autem nervis inimicum eſt. Caro verò nervorum σκέπη, & προβλημα χειμώνων, ut loquuntur Timæus, Plato, & ex illis Alcinous.

7. Quod facilè, in corporib. præſertim cal. & ſiccis, qualia Hecticorum ſunt, in bilem vertantur.

8. Quod tenue admodum eſt, & multum ſeri habet. Quũ verò id apud nos vix haberi poſſit, vaccino fortè, præſertim aq. roſac. vel alioquin communis quarta parte permiſta, non incommodè ejus loco uteremur. nã & per ſe, propter paſcuorum ubertatem, hic apud nos liquidius multo, quam in regionibus calidiorib. ſiccioribuſque, exiſtit.

9. Cyathus continet cochlearia quatuor, ſeu ℥ j. ß.

quando

quando videlicet compertum est in ventriculo non corrumpi. bibendũ autem istud lac mox ut mulctum est. Extrinsecus convenit inprimis aerem contemperare, ut non calidus, sed frigidus sit, quemadmodum in curatione ardẽtis febris dictum est. Conveniunt & ejusmodi Epithemata. laudatur autem à Gal. & ung. refrigerans, ex cera lota, & ol. rosato, ex ol. omphacino etiã loto composito, addito pauxillo aceto. quod non toti pectori, aut toti ventri erit admovendũ, sed præcipuè partibus in quibus calor residet, cordis videlicet, aut jocinoris regioni. Balneum verò etiam commendatur aquæ dulcis & egelidæ, in qua si malva, aut bismalva decocta fuerit, tanto erit præstantius.

De Marasmo.

CAP. 15.

MArasmus[1] est corruptio corporis viven-

1. *Quum viventia tria sint, animalia, plantæ, ac semina & fructus. de his*

propriè ; metaphoricè etiam de alijs quæ ſiccitate corrūpuntur, hæc vox uſurpari ſolet. Gal. de Maraſmo. φθορᾶς *vox hic latè accipienda, etiam pro illa corruptione quæ ſine putredine fit, quemadmodum arbor carie corrumpitur.*

tis ex ſiccitate. Duplex autem Maraſmus eſt. quidam enim ætate contrahitur, qui eſt ipſa mera ſenectus. alter verò hecticis febribus ſuccedit, quum videlicet humidum primigenium, & calidum innatum hecticus febrilis calor depopulatus fuerit. tunc enim cor & corpus non modo ſiccius, ſed & frigidius redditur. & talis quidem Maraſmus ſenectus ex morbo appellatur. quamdiu autem calor extraneus ſentitur, non Maraſmus, ſed Hectica maraſmodes dicitur. nec enim prius quam deficiente calore Maraſmus eſt. Eſt verò hic quandoque, non perfectus adhuc, videlicet ad majorē corporis extenuationem tendens. aliquando vero planè abſolutus. Nondum autem perfectus Maraſmus eſt quū ea tantummodo quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicut caro & adeps, liquata ſunt. Major verò quū propria humiditas unde partes

partes nutriuntur, omnino consumpta est. Absolutus verò Marasmus est, quum etiam solidarum partium substantia reddita est siccior. In hoc Marasmo non solùm frons tensa & sicca, oculi supra modũ profundi, tempora collapsa & cava, extremã & immodicã extenuationẽ & siccitatem ostendunt, sed adeò quoque contracta sunt præcordia ac ventris musculi consumpti, ut nihil ex ijs præter fibras & cutem [2] supersit. Et talis curationem non recipit.

Qui verò ad perfectionem nondum pervenit curari debet extrinsecus quidem Balneis humectantibus, ut ex aqua dulci, aut ol. dulci [3]; ut est amygdalarum dulcium, quo nonnulli senes sicci ac squalidi vitam suam produxisse dicuntur. Intrinsecus verò optimo cibo ac potu ali ac refici corpus debet, veluti ijs quæ facilè ac cito cõcoquuntur & alimenti plurimum con-

2. *Extenuatis ita musculis & interaneis pulsus Aortæ lumbis incumbentis ferè ad xiphoidem cartilaginem usque, nonnunquam percipi potest.*

3. *Aristotelem in pelvi calentis olei lavare solitum Diogen. Laert. refert. Vixit autem annos septuaginta. Duo sunt, inquit Plin. liquores corporibus humanis gratissimi, intus vini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui; sed olei necessarius. l. 14. c. 22. Pollio Renulus qui centesimũ excessit annũ corporis animique vigorem servasse se dixit, oleum foris, vinum intus adhibendo. Tali etiam balneo Paulus 3. in Pontificem maximum anno ætatis 67. electus ad annum 82. vitam produxisse dicitur.*

ferunt. lactis usus non est improbandus. sed præter hoc conveniunt quoq; ova recentia, mollia, & præsertim ipsorũ lutea. Vina dulcia & flava. jura carnium musculosarum, pulli gallinacei [4], carnes vitulinæ, & quum vires imbecilles admodum sunt, decoctarum carniũ succi, ut carnis vervecinæ, aut vitulinæ, aut caponum [5]. Ex fructibus utiles habentur nuclei nucum pinearum, ac nuclei pistaciorum, qui contundi ac juri carnis admisceri possunt, aut cum saccharo [6] in morsulos digeri. Ab acidis & austeris omnino abstinendum est, & ab aquæ potu. Sæpius autem aliquid exhibendum; & hoc ipsum in nõ magna quantitate. corpus enim refectionem postulat; sed vires debiles copiosum alimentum non ferunt.

4. Non unius, sed trium aut quatuor mensium. talium enim jus validius nutrimentum habet.

5. Simplici modo parati. nam qui majori artificio fieri solent, nidoris multum, imò & putredinis aliquod veluti initium habent; quod ex gustu atq; odore subputido facillimè depræhendẽt qui nares emunctas, palatumque tersius habent. Succus autem qui ex carnibus elixis, aut semiassatis exprimitur ut plus nutrit, ita debiliores etiam magis gravare solet. Medium quid inter hæc duo quod Colatitium mulierculæ vocant, atque ex concisa pullor. aut gallinarum pulpa, superfuso ejusdem jure, ac per setaceum, aut linteum trajecto, conficiunt.

6. Vbi refrigeratum fuerit. alioquin mixtura ingrata redderetur.

De

De febre Semitertiana.

CAP. 16.

SEmitertiana [1] ex tertianæ & quotidianæ [2] miſtura componitur; & ex duob. conſtat humoribus putreſcentibus, Bile videlicet, ac pituita: qui ſi pares ac æqui potẽtes fuerint exquiſitam faciunt Semitertianam. quod ſi verò alter exuperet tunc unius minora quam alterius ſunt ſymptomata. veluti Bile ſuperante accidentia Tertianæ majora ſnnt: ſi pituita, quotidianæ continuæ affectus firmiores ſunt.

Invadit Semitertiana cũ Horrore, qui medius eſt inter Rigorem & Frigus. ab invaſione æger incaleſcit, idque ratione Tertianæ; ſed propter Quotidianam ex pituita, caloris augmentum interrumpitur: ſic ut quum febris prope Statum acceſſionis, vel in medio augmẽ eſſe exiſtimatur, horror rurſus accedat, & pulſus

1. *Quod mediam ipſius partem Tertiana, mediã Quotidiana conſtituat. 2. de differ. febr. Alioquin ſi multitudinẽ & malignitatem ſymptomatum ſpectes, non hæc dimidium tertianæ; ſed tertiana dimidium hujus dici deberet. 1. Epid. ſect. 3.*

2. *Continuæ 2. de differ. febr. c. 8. nam qui ex utraq; intermittente, ideoque intermittentem fieri poſſe putant, ut autor libri qui Medicus inſcribitur, c. de humorib. contra mentẽ Hippocr. id faciunt. 1. Epid ſect. 3. aph. 5. Neque ex utraque continua componi poteſt, quod cum horrore invadat.*

tardiores, ac minores fiant, ac calor ab extremis partibus recedat; circa vetrẽ verò, ac Thoracem hæreat. Singulis diebus acceſſiones invadunt, ſed uno die febris magis invaleſcit reduplicato etiam horrore; altero[3] verò mitior eſt. Et tales quidem ſunt Semitertianæ quũ æquivalentes[4] fuerint humores, & tertiana quotidianæ æqualis. Quum verò tertiana prævaluerit, horridior fit febris, & aliquid Rigoris aſſociat, caloris plus habet, & magis feſtinat ad ſtatum acceſſionis; & aliquid bilis per alvũ aut per vomitum excernitur, & ſudores fiunt copioſiores. Sed quum pituita potentior eſt frigus vehementius & diutius extremas partes occupat: horrores pauciores, tardius etiam acceſſio invaleſcit, & longiori tempore conſiſtit, nec ſitis, nec ardor excedit. Acceſſiones autem Semitertianarũ[5] quandoq; horarum ſunt viginti quatuor, quandoque 36. longiſſi-

3. Quia tum ſola invadit Quotidiana.

4. Quod tamen rarum eſt. æqualis enim mixtura una eſt; inæquales infinitæ.

5. Quum bilis exuperat 24. quum pituita 48. quum æquales 36. horarum paroxyſmi fiunt.

gissimæ quadraginta octo horarum. ad apyrexiam integrè tamen non perveniunt. nam nullã ex ijs quæ ad apyrexiam evadunt, Semitertianam Hippocrat. [6] appellavit.

Generatur autem Semitertiana quandoq; ex Tertiana [7] producta; aliquando per se incipit. Morbus longus est, & omnino [8] periculosus. Frequenter verò corripit virilem [9] ætatem, & ætatem virili proximam: & tempore [10] quidem autumnali. Hippocr. phthisicos [11] & eos qui longis morbis detinentur, hac præcipuè refert ægrotare. 1. Epidẽ. comm. 3. aph. 5. [12] Affligitur autem & læditur per hanc febrem ventriculus, & maximè [13] nervosæ ejus partes. offenditur verò & hepar [14] non exiguè. subinde & lathargici [15] conse-

6. Vide 1. Epid. sect. 3. aph. 5.

7. Si pituita sub illa colligatur ex cruditatibus. Imo Agathinus omnes tertianas longas semitertianas vocabat; quod Gal. non probat.

8. Quod complicatus affectus remediorum occasiones auferat.

9. In qua bilis ratione ætatis; pituita ex prava diæta colligi potest.

10. Quod Aer tum gravis, & varius esse solet.

11. Quia magnus in corde illorũ calor est, propter impeditã respirationem. Multa verò pituita propter ἀπεψίαν in illis coacervatur.

12. Semitertiana exquisita Romam incolentibus sæpissimè oboritur. Gal. d.l. comm. 25. & de morb. temporib. circa nem. 13. Hinc non solum nausea & vomitus, sed & ngultus oboriuntur. 14. Quod ex tumore pedum conare potest. 15. Si pituita feratur ad caput.

quuntur affectus; vel Vigiliæ [16] molestæ sunt. lingua quoque subinde arida ac sicca. Difficilis autem hujus febris agnitio est, & vix non nisi post aliquot dies cognosci potest. atque idcirco & curatio ejus difficilior.

16. Si bilis caput impetat.

Semitertiana si prorogatæ & diuturnæ tertianæ successerit, vel alijs longis morbis supervenerit, veluti phthisi, sanguinis detractionem [17] non admittit. Si verò per se inceperit, non minùs quàm aliæ putridæ, sanguinis missionem requirit. qui tempestivè viribus adhuc constantibus, detrahendus est.

17. Propter vires jam prædebilitatas.

Medicamenta talia esse debent ut utriusque humoris putrescentis, flavæ videlicet Bilis ac Pituitæ consideratio habeatur. quamobrem nec multum calida, nec valdè calida hæc esse oportet; sed incidētia, aperientia, & abstergentia, & talia qualia in tertiana spuria conveniunt, sic tamen ut

ejus

ejus humoris qui amplius redundare videbitur major ratio habeatur. Ad præparationem igitur humorum conveniunt rad. fœniculi, rusci, apij, petrosel. asparagi. & ex herbis cassuta, eupatorium vulgare, cichorium, dens leonis. ex quibus decocta parari possunt, in quibus commode diluetur syr. acetosus simplex, vel etiam de succo limonum, addito etiam syr. de cichor si bilis amplius redundet; vel syr. de Byzantijs cũ aceto, vel simili aliquo, copiosiore existente pituita. Laudatur ab Avic. absinthiũ Ponticum [18], non statim, nec in initio morbi, sed apparentib. in Urina concoctionis signis. quod & à Gal. Aetio, & Ægineta in curatione Tertianæ non exquisitæ commemoratur. absterget verò bilem, & robur ventriculo conciliat.

Humores verò peccantes expurgari convenit per ea quæ utrunque educunt, qualia in curatione tertianæ

18. *Latifolium, seu vulgare. illud enim Ponticum veterum est, & illo quod vulgo Romanum dicitur, & pro Pontico habetur, magis roborat, & melius ad illos affectus qui non aperiens, detergensque, sed simul roborans auxilium requirunt.*

non exquiſitæ oſtenſa ſunt. Avic. ſuadet etiam quandoque Vomitorium exhiberi ex aq. raphanidis cum ſyr. acetoſo.

Victus ratio non debet eſſe nimium refrigerans, ſed temperata. cum cibis coqui poſſunt hyſſopũ, origanum, petroſelinum, vel ſimiles herbæ & radices quæ incidendi & aperiendi vim habeãt. laudatur & ptiſanæ uſus cum pipere. A vino [19] abſtinere convenit, aut eo parcè ac modicè utendum ne caput feriat.

Providendum quoque eſt ventriculo unctionibus ex ol. maſtichino, nardino, & [20] cytoniorum. Iocinoris curà quoque non negligenda, cui, ſi vehementius calet, Epithematis ſucurri poterit, ut in febre ardẽte. Avic. pil. quoque præſcribit & laudat [21] ex aloë, maſtiche, myrobalanis cytrinis, rhabarb. ſucco hepatorij, ſucco abſinthij, & roſis rubris, ſingulorum æqualibus portionibus. quæ exhiberi poſſunt

19. *Quia ſæpe lethargus, aut vigiliæ ſuperveniunt. in utroque autem caſu vinum malum eſt. quod humorum ad cerebrum metaſtaſin augeat, illiuſque vires expultrices debilitet.*

20. *Quod Melinum Gal. vocat.*

21. *Proprie quando materia phlegmatica eſt magis vincens. Addit autem Avic. dimidiam croci partem. Crocum autem forſan ſatius fuerit omittere quod caput feriat.*

sunt cum decocto, vel aq. vel syr. alicujus refrigerantis, velut cichorij, vel endiviæ [22]; ut contemperetur calor pil. quæ calidæ sunt, sed alioqui jocinori & ventriculo utiles. Et talis est curatio Semitertianarum per se incipientium.

Quæ verò alijs morbis superveniunt curari debent pro ratione morborũ quibus succedunt.

22. Aut acetoso, inquit Avic. qui pil. has ad. ʒ ij. exhibebat, non in hac tantum febre, sed & in alijs, inq; omnibus morbis chronicis in quibus viscera læduntur.

De morbis publice grassantibus.

CAP. 17.

PVblicè grassantes sunt ex genere eorum qui Græcis Pandemij, seu communes dicuntur. Duplices autẽ hi sunt; quidam enim sunt Endemij; alij Epidemij. Endemij [1] dicuntur qui in aliqua regione frequentes & consueti sunt; & omnes ferè ex æquo corripiunt, causamque habent communem. Epidemij [2] ve-

1. Qui semper in aliqua Regione sunt, ut Scorbutus in Hollandia, Frisia; Dracunculus in Guinea.

2. Epidemiam suo tempore fuisse podagram narrat Pithermus apud Athenæũ. 2. dipnosoph. quum viginti annis mora ad maturitatem pervenire non potuissent, qua non solum viri, sed & pueri, puellæque, atq; evirati, insuper & mulieres correptæ fuere. Pausan. in Corinth. aliquando omnes prægnantes abortijsse refert.

rò ſunt quidem multis ſimul obvenientes,ſed non familiares ac frequentes, ſed præter conſuetudinem ſupervenientes. Differunt autem ab his duobus qui Sporades vocantur. genere hi diverſi ſunt, nec omnes ſimul invadunt, ſed modo unum hic, alias alterũ alius morbus corripit. Epidemij autem ſive populares morbi duplices ſunt. quandoq; enim non peſtilentes, ſed mitiores exiſtunt ut ſunt febres acutæ, dyſenteriæ, peripneumoniæ, & alij ſimiles,quos contingit nonnunquam populariter graſſari. aliquando verò Epidemij Peſtilentes [3], ac exitiales ſunt, ut qui cum bubonibus,carbunculis, aut nigris maculis invadunt.

Cauſa autem Epidemiorum communis quoque aliqua eſt, veluti Aer [4] quem omnes,qui ſe in aliqua qualitatum modum exceſſerit,

3. Talis fuit & Sudor Anglicus. qui anno 1529. Amſterdamum primum attigit. infecti verò fuere à die Iovis ad Dominicum,duo hominum millia; conſiſtentis plurimum ætatis. minores,ac valdè ſenes vix attigit. Pauci moriebãtur. poſtquam ſcilicet remedia à vicinis civitatibus communicata fuiſſent. prius enim ut violenter ſudorem exprimerent, multitudine ſtragulorum,vel chariſſimos ſibi,veluti ſuffocabant.

4. Nimietatem frigoris, aut caloris, vel humoris, vel ſiccitatis peſtilentias gignere Philoſophi, & illuſtres Medici tradiderunt. Ammian. l. 19.

præ-

præſertim [5] in calore ac ſiccitate morbos parit, non tamen peſtilentes. quod ſi verò idem [6] corruptus & inquinamentis quibuſdam infectus fuerit [7] humanæ naturæ repugnantibus, peſtilentiales ac exitiales inducit. Corrumpitur autem Aer vel à cauſis Superioribus, vel ab Inferioribus. A ſuperioribus [8] inficitur, ſi aliqua aeris intẽperies perniciosa, diutinè conſtiterit; qualis eſt calida & humida ac auſtrina cæli conſtitutio. nam ſub hujuſmodi conſti-

5. Hinc Phœbus, qui ſol eſt, Peſtẽ veluti tela immittere creditur. Hom. 1. Iliad. Heraclid. Pontic. Ammianus & Tyr. Maxim. ſerm. 12. Clam. Alex. 1. Strom. Philo mortem aeris, Peſtem eſſe vult, propriã iſtam, affectionem in animata quævis ad perniciem illor. diffundentis. De Mundo.

6. Præter qualitatum intemperiem. Inſtrumẽtalis cauſa eſt, qua Seminaria nobis communicat, quæ cum illo inſpiramus, ſive intemperatus, ſive non ſit. 7. Quia ſæpè inficitur aer ut peſtis ad quædam tantum animalia perveniat; & quũ homines pereunt ſæpè animalia non afficiuntur. ſic peſte per Apollinem Græcorum exercitui ad Trojam immiſſa Muli primum & canes, deinde etiam homines moriebantur. 1. Iliad. Miaſmata aeris inſtar veneni, imò venenum ſunt. hoc verò aliud alij animalium generi. At quæ cauſa quod in veneta quadam peſte, & tempore Iacobi. de partib. virgines nubiles potiſſimũ morerentur in illa quæ anno 1348. graſſata eſt, vulgus; in alia anni 1360. quamplurimi nobiles? Vide Plin. l. 7. cap. 50. 8. Quidam recenſent & ſtellarum diſpoſitionem. & medicus ad cauſam proximam reſpicit. aſtrorum diſpoſitionem mutare non poteſt; aëris &c. poteſt.

tutione vapores putridi non ſolum continentur, ſed generantur, ac augentur. A cauſis verò Inferioribus vitiatur aer vel quod concluſus ſit & non diffletur; vel ex re quapiam fætida, ut [9] à cadaveribus mortuorum inſepultis, à cloacis, [10] à paludibus, vel terræ [11] hiatibus corruptum aerẽ exſpirantibus. Inficiuntur autem ab aere peſtilenti maximè qui [12] apti ac diſpoſiti ſunt ut inficiantur, ut calidi ac humidi ſuperfluis humoribus redundantes. Contingit verò & quandoque ingruere popularẽ morbum vel [13] à cibo corrupto, aut potu aliquo vitiato, ut tempore famis evenire poteſt.

9. Vti in obſidione Amidena, quod cadaverum multitudo humantium officia ſuperaret. Ammian. l. 19.

10. Inundationem Tyberis ſubſecuta eſt peſtis Inquinaria, quæ Pelagium papam, tantamque multitudinem perculit ut ex ineſtimabili numero vix pauci ſupereſſent. Paul. Diac.

11. Vt poſt magnos terrarum motus, emittente terra aerem pigritia, æternorum ignium, terrarum, aquarumve vitio corruptũ. Senec. 6. nat. quæſt. c. 27.

12. Agens enim non agit niſi in paſſum prædiſpoſitum. Socratem in nobili illa Athenienſium peſte temperamenti probitas ac ſpirituum vigor à contagio ſervavit. Ælian. var. hiſt. l. 13. Anno qui noſtrã peſtem ſecutus eſt, 1603. pauciſſimi ægrotabant. an quod ob intemperiem, humorumque vitia morbis aptiſſimi, peſte ſublati eſſent?

13. Sic à corrupti frumenti uſu Scorbutus anno 1555. primum vagari cœpit. In obſidione Mittelburgenſi quod lini ſemine famẽ ſuſtentaſſent, inflati diſtentique plurimi moriebantur. Hinc illud Heſiodi. λιμὸς ὁμȢ̃ ϗ̀ λοιμός.

Aeris verò pestiferi conditio multorum lignorum incendio, præsertim ab ea parte qua venti flant, corrigenda est. veterū enim medicorum experientia compertum, pestilentem aerem igne repurgari. Hippocr. quum ex Africæ locis pestifer [aer] Athenis inveheretur[14], ignes construi fecit, atque ita civitatem à lue pestifera vindicavit. quod & olim Acron philosophus Agrigenti consuluit. Corrigitur verò Aer & odore ac vapore aceti, sed intra parietes citius quam alibi. sic & vestes, stragula, aliaque similia aceti rore conspersa, vel vapore imbuta, à pestis seminarijs repurgantur.

14. *Ex lignis quercinis, aut juniperinis qui fiunt ignes alijs utiliores sunt. Freques explosio æneorum tormentorum Tornacensem aerem à seminarijs pestiferis aliquādo expurgavit. Lemn. l. 2. c. 10. Sunt qui incenso pulv. pyrio aerem ædibus inclusum ab inquinamentis liberent. [Calore aucto, ut quando sol leonis signum ingreditur, in Syria, Palestina, atque Ægypto, pestis mitigari solet, uti apud nos Hyeme. Ratzevil. in itinere Hierosolym. Prosper Alpin. de med. Ægypt.] Contra etiam imbres vel exigui disjecto concreto spiritu & crassato, sospitatem aliquādo restituunt corporib. firmam, ut refert Ammian. l. 19. Quod etiam anno 1602. in peste qua apud nos 11000. hominum quinque mensium spatio, Iunio, Iulio, Aug. Sept. Octobrique, interiere, contigisse vidimus.*

De Peste.

Cap. 18.

PEstis [1] est morbus contagiosus & exitialis cor & ejus contenta [2] vehementer inficiens, vitalemq; facultatem labefactans.

Origo autem Pestis vel ab aere est [3] putrido ac corrupto, vel per contagionem [4] contrahitur. Aeris autem corruptela vel Vniversalis est, ut quando populariter sævit : alias Particularis, quãdo videlicet in uno aliquo loco, veluti in aliqua domo, corruptus est, & unam aliquã familiam tantummodo invadit. Contagium autem contrahitur ex conversatione cũ infectis,

1. Quod pessum det, h. e. funditus evertat. Est autem malum hoc non tantum κακοηθὲς, καὶ ὀλεθριὸν, sed etiam πολυμορφὸν & quod diversa, imo contraria etiam symptomata invehat. neque enim certi morbi nomẽ est, sed quicunque Communis & lethalis, Pestis dicitur. Gal. 3. *epid. s.* 3. *aph.* 20.

2. Spiritum ac sanguinem in ventriculis illius contentum.

3. Aliquando nec qualitatib. intemperatus, nec substantia corruptus, tamen propter immista Seminaria, non secus ac vinum bonũ veneno, mixtum, perimit.

4. Contagium qui negant communi sensu carent. qui ad causam superiorem non respicientes officium deserunt, impietatis atque inhumanitatis, culpam incurrunt. Est autem id quod contagium infert idem cum priore causa, in porositatib. illarum rerum latens quæ aquam, ideoque magis aerem admittere possunt. seorsim tamen de eo fit sermo in recensendis causis, quod priore causa cessante, nihilominus agat.

vel

vel ex tractatione eorum quæ penes laborantem, & præcipuè [5] morientem fuerunt, ut sunt vestes laneæ, aut pelliceæ; stragula, linteamina sudore aut excrementis infecta.

Quædam autem Pestis plurimos [6] è vita tollit, quæ omnino exitialis, ac maxima est. altera verò multos [7] spernit, quæ maligna dicitur.

Differt verò pestis à febribus putridis primò per efficientē & agentem causam. putridæ enim febres gignuntur ex humoribus in qualitate, aut quantitate peccantibus, & putrescentibus [8]. pestis verò non ex

5. Tum enim corruptio in summo gradu est; & causæ magnitudinem ostendit mors. Alioquin etiam qui vivunt, & quæ ab illis inquinata sunt, inficiunt. nec instar corporis alicujus morientes demum deserens in carum aliquem locum migrat, aut lacte aquave excipi potest, ut vulgus sibi persuadet.

6. Hinc Deber apud Hebr. quibusdam dicta creditur, quod vastitatem faciat, & loca veluti deserta reddat, Imperatore Vespasiano, duo millia quotidie interijsse scribit Euseb. Idem sub Commodo factum. quando Camillus hac mortuus est, 10000. uno die moriebantur. anno 1348. per totum quasi mundum vix quartam hominum partem dimisit. Cayri aliquando ad decem dies, 24. horarum spatio. 20000. à peste sublata narrat Radzevil. in itinere Hierosol.

7. Ut illa qua apud nos anno 1602. ad summum centum uno die periere.

8. Gal. putredinis solummodo excellentia differre putavit. 1. de diff. febr. c. 5. & 6. Epid. sect. 1. comm. 28. Sed ubi de re convenit logomachijs indulgendum non est.

vitio humorum, ſed per venenoſa quædam ſeminaria cordi ac ejus contentis communicata provenit.
2. Quod in putridis tranſmittantur ad cor vapores vitioſi qui cor & contenta ejus ſupra modum calefacientes, tantũ accendunt: In Peſte verò ſi invaluerit & cordis contenta, & ipſius ſubſtantia putreſcit. neque parva eſt hæc putrefactio, aut qualis in febribus putridis, ſed vehemẽs, maligna, & penitiſſimè ad cordis contenta & ſubſtantiã ejus pertingens. Communicantur autem peſtis ſeminaria cordi 1. modo [per Tranſpirationem] per poros ſcilicet, & exiles venas, & arterias, à quibus ad majores penetrant, & ab his ad cor. alio modo per attractionẽ quæ fit per inſpirationem. tunc enim ſimul cum aere peſtis ſeminaria ingrediũtur, quæ introducta non eadem facilitate regrediuntur per exſpirationem ac per inſpirationem ingreſſa ſunt.

ınt. Citiſſimè autem quan-
loque Peſtis ſeminaria ad
or perveniunt[9]. quando
videlicet acutiſſima & te-
nuiſſima ſunt. aliquando nō
ideò feſtinant ubi minùs
acria, aut acuta exiſtunt.

Peſti autem graviſſima quæque ſuperveniunt initio quidem [10] ſomnolentia, & mentis quidam ſtupor. poſt paucos dies capitis dolores, vigiliæ; & ubi morbus invaluerit, etiam deliria & linguæ aſperitas. accedunt febris lenta cum extremarum partium frigiditate; inquietudo, crebræ [11] vomitiones, & reſpirandi difficultas. quod ſi verò una cū his in collo, ſub axillis, aut in inguinibus tumores ſentiantur, aut aliqua corporis parte [12] Carbunculus excitetur, vel maculæ nigricantes appareant peſtem eſſe morbū dubitari non poteſt. Urinæ in peſte non conſtant, quandoque ſanorum

9. Cicuta in vino pota irremediabilis exiſtimatur. Plin. l. 25. c. 13. tenuitate namq; vini ad cor virib. irrefractis rapitur. Idem de ſeminarijs tenuib. & maximè activis evenit.

10. Quod venenum cor obſidens Animaliū ſpirituum alacritatem infringat. Iſti anno 1602. omnes quaſi moriebantur.

11. Talium qualia in corporib. reperiuntur. neque enim ſemper biliosa vomitu rejici, compertum eſt.

12. Carbunculus incipit à veſicula quaſi à combuſtione, quæ poſt concidens cruſtam nigram, velut à cauterio, relinquit. unde & nomen habet. In peſte anno 1602. carbunculos ex cinereo albicantes frequenter vidimus, qui ſine ſenſu profundè ſatis ſcarificabantur; vix minima phlegmone, tumoreve in locis vicinis conſpicuo.

ſimiles, aliquando albidæ, vel perturbatæ veluti jumentorum. Ex Pulſu etiam nihil certi habetur. Alvi excrementa crebrò fœtida ſunt, ſubinde liquida.

Præſervatio.

Præſervatio fit, aere corrupto in meliore commutató, ut dictum eſt. Id ſi fieri nequeat, optimum eſt conſilium, aerem [13] & locum citò [14] mutare, & ad ſalubriorem ſecedere. Corporis verò etiã cura [15] habenda eſt, quod ab omnibus excrementis & ſuperfluis humoribus, & viſcerũ obſtructionibus vacuum ac liberum eſſe expedit. Sanguinis detractio conſueta; ſi prætermiſſa fuerit, repetatur.

13. *Commodus Imperator ſuaſu medicorum Lauretum, quod frigida illa regio, & lauri nemorib. obſita, ſeceſſit. Sic Bacchus quum in Indos duceret exercitum peſte correptũ ex campeſtrib. ad montes migrare voluit, atque illic frigidorum ventorum flatu, puriſſimorumque fontium uſu, vicintaque recreatum, convaluiſſe. Diodor. Sicul. l. 2. refert.* 14. *Hinc illud; Mox, Longe, Tardè; vel ut alij; Cito. procul, tardè, cede, recede, redi. Recedere, & non finita peſte, rediſſe periculoſius, quam manſiſſe vidimus. Barbariæ incolæ ſiquando Peſtis ingruat regionem illam deſerunt. Ioh. Leo.* 15. *Nam utut ex vitioſis humorib. peſtem fieri non putemus; tamen aliunde gravatum cor, ſeminarijs peſtiferis facilius inficitur.*

tatur. Humores ſi qui fuerint vel redundantes, vel vitioſi, levibus medicamentis [16], quæ reſiccandi vim habent, expurgentur; ut eſt rhabarb. vel aloë lota in [17] ſucco roſarum; vel medicamentū Ruffi quod conſtat ex aloë, myrrha, & [18] ammoniaco. ex quo pil. confectæ, & ſcrupul. duorum pondere plus minus ſumptæ, excrementa alvi expurgant. Veteres in exigua quantitate [19] dandum hoc medicamentum conſulunt, verum non expurgandi, ſed præſervandi tantummodo gratia.

Victus autem ratio moderata, & abſque omni exceſſu[ſit]ex optimis cibis [20], ac probo potu corruptioni non obnoxijs. aceti in om-

16. Iis qui in peſtilentia integri ſunt, movenda non eſt alvus, atq; etiam ſi per ſe mota eſt, comprimenda eſt, abſtinendū potius ſi plenius corpus eſt. Celſ. l. 1. c. ult. Sed ille de validioribus, qualia veterib. ſolummodo nota erant, loquitur.

17. Quo calor aloës temperatur. Hauddubie ſingulare remedium eſt, quo Dodon. ſe frequenter uti ſolere, narrabat.

18. Loco ammoniaci Officinæ male ſubſtituūt crocum. hujus experientiam ſe habere dicebat Dodon. quod nihil proficeret. in eo quod amniacum recipit pluſculum ſpei ſe ponere. roborare enim partem; quod ſyr. roſatus ſolut. nequaquam, & minus adhuc manna, aut caſſia faciant. robore verò principalium viſcerum hic omnino opus eſſe.

19. Fabæ Ægyptiacæ magnitudine. h. e. g. v. ſeu ſemiobuli.

20. Horapollo columbis veſcentes Peſte nequaquam corripi dicit. ideoque Regi tali tempore nullum alium quaſi cibum apponi ſolere. In Hieroglyph.

ni cibo utilis ufus eft, & aliorum quæ refrigerant ac reficcant, ut funt aciditatem habentia, veluti citria mala, aut aurantia mala acida, limones, vinum omphacites, quod Omphaciũ appellant.

Exercitiũ corporis non eft negligendum. In Somnó[21] mediocritas fervanda. Metus omnino propulfandus. per hunc enim, quum cor angitur, à feminarijs peftis inficitur facillimè.

Laudantur verò ad præfervationem à pefte utilia quædam remedia. Gal. bolum Armenam commendat, & theriacam Andromachi, quâ Antoninũ ufum refert. antidotus Mithridatia utilis quoque eft. tum & diateffaron[22], facile parabile medicamentum. Elect. liberans à recentiorib. cõmendatur. Nos & aliam compofit. invenimus magis diaphoreticam, quæ circa cor hærentia foras, & ad exteriora pellit, atque ea de caufa non modo ad præfervatio-

21. *Per nimium enim fomnum feminaria magis introducuntur.*

22. *Quæ apud Aetium myfterium appellatur. & Tetrapharmacum ex Philagrio, ferm. 12. c. 47. Si addatur ebur Diapente appellabatur à mulomedicis. Veget. 1. Veterinariæ. c. 10. Ejus experimentis indubitatæ vires; & fine hac mulomedicus mutilus eft. c. 16. Pro bubus loco eboris indebant betonicam. l. 3. c. 2. Venetijs aliquãdo Diateffar. Bolũ Arm. veram, dyctamnum album, fcordium, carlinam, & zedoar. addunt. Bolum vix qui mangonio caret, reperias. Dyctamno albo, cur verum Creticum non præferamus haud video.*

vationem, verum etiam ad curationem, si tempestivè exhibeatur, plurimum facit, Accipit hæc rad. tormentillæ, rad. carlinæ, rad. angelicæ, zedoariæ, ana ℥ ß.[23] scordij. ʒ iij. baccar. lauri, baccarum juniper. ana ʒ ij. ß. cinnamomi, macis, croci, sem. acetosæ, ana ʒ j. ex quib. fit pulvis, cui per minimas guttas instillandum aliquid aceti, atque sic ad usum conservandus. Ex hoc pulv. tabellæ ex sacch. formari possunt cum aq. tormentillæ, aut cardui benedicti, quarum in sanitate ad præservationem sit usus. pulvis ad curationem adhibendus ut dicetur. Ad præservationem convenit & odor optimi aceti[24]; quo spongia imbui potest. quod si illud acrius fuerit, poterit dilui aq. rosaceâ. Feruntur & prodesse gestati nonnulli lapides pretiosi, ut sunt rubinus, saphyrus, & hyacinthus[25].

23. Quidam crudas carnes scordio contectas corrumpi negant.

24. Pilæ ex ambra similibusque quæ aromatica & suavia sunt, spiritus evocant. unde facilius inficiuntur.

25. Expertum se de hyacintho testabatur Dod.

Puerorum verò & magna ratio tempore pestilenti ha-

benda eſt. nam quum calidi ac humidi ſint, ac non rarò vermes in corpore habeant facilius reliquis peſte corripiuntur. Expedit itaq; illis exhiberi quædam quæ vermes expellere queant, ut ſemen ſementinæ cui addi convenit aliquot cornu cervi[26] ramenta, & nonnihil[27] rhabarbari, & quandoque quæ caliditatem ſeminis contemperent, ut eſt ſemen acetoſæ. ex quibus pulvis exhibendus eſt cum aq. portulacæ, aut cardui benedicti. poteſt verò & ipſis nonnihil theriaces exhiberi; tum verò & alia contra vermes utilia, quæ ſuo loco oſtendentur.

Curatio Peſtis.

Curatio peſtis in tribus potiſſimum conſiſtit. 1. In expellēdis ſeminarijs à corde ad ambitum corporis. 2. In Localibus remedijs. 3. In Accidentium curatione[28].

Expelluntur autem peſtis ſemi-

26. Non uſti (nā quamvis ſiccet, vim tamen quam à tota ſubſtantia habet, amiſit) ſed ſolummodo lima raſi.

27. Vt ſimul expellantur. nam alioquin in viſceribus putreſcerēt. Poſſunt & fol. ſenæ ejus loco in pauperib. dari, ſed rhabarb. melius eſt.

28. Quo celerius ejuſmodi tempeſtates corripiunt, eo maturius, auxilia etiam cum quadā temeritate rapienda ſunt. Celſ. l. 3. c. 7. Occaſio enim præceps. Itaque hic locum habet illud; Μηδὲν ἀναβαλλόμενος. cunctari, eſt ægrum quaſi occidere.

[s]eminaria per medicamen[t]a diaphoretica, sudorem [m]oventia[29], veluti quæ fiunt [c]ũ aq. tormentillæ, vel car[d]u benedicti, additâ the[r]iaca, vel aliquo alio sudo[r]em movente, ut est Com[p]ositio nostra; cui adjicitur [&] aceti[30] aliquid, vel syr. [a]cetosus, vel de limonibus. Sumpta hujuscemodi potione æger collocandus est ante ignem; vel si mavult decumbere, diligẽter contegendus est, ut sudet[31], custodia adhibita ne dormiat, aut potionem evomat. si evomuerit, repetenda[32] est. Post sudorem, si tumores sese remiserint, similis potio, sed[33] dilutior

29. Ignea medicamenta requirit Cardan. non tamen noxia, ut est hydrarg. sublimatum, quo nonnullos curatos, plures tamen enecatos scribit 2. de subtil. Euphorb. multis usitatum, ejusdem generis esse puto. Sunt qui salempetræ purificatum; aut etiam pulv. pyrium exhibeant. At Theriaca innoxius veluti purgatorius quidam ignis est. In libr. ad Pison. hanc plus omnib. alijs medicamentis anno 1602. præstitisse comperimus. nã aut curavit, aut sympt. saltem mitigabat.

30. *Flor. calendulæ, aut vetonicæ seu tunicis. hydroticum est.* 31. *Quib. vires adhuc integræ sunt, præsertim pauperioribus, aliquando præcipitur, ut obambulent. sed diligenter cavendum ne sudor, quum venenatus sit, repercutiatur.* 32. *Aut alia similium virium propinanda, tum ne eadem antidotus, ut crambe, nauseam magis moveat; tum ne uni fidamus remedio, sed omnem veluti lapidem moveamus.* 33. *Syr. suprascripti tum copiosius admisceri potioni debent. ut temperatior existens calorẽ minus incendat; cujus furẽte adhuc veneno ratio haberi minus potuit,*

exhibenda eſt, bis tervè per diem; donec tumores, vel maculæ evanuerint; ſed citra ſudorem.

Sanguinis miſſio, apparente Bubone, & maculis, non poteſt eſſe utilis. cor enim primariò afficitur, & non à vaporibus putreſcentium humorum, ſed à venenatis peſtis ſeminarijs opprimitur, à quibus venæ ſectione liberari non poteſt. interim detracto ſanguine cor etiam debilius redditur, quod nullo expedit modo. Iam & ſanguinis detractio tumores ab ambitu corporis ad interiora revocat, quod minimè conveniens eſt. laudat verò & Gal. libr. de Euchym. & Cacoch. medicos, qui tempore peſtis à venæ ſectione abſtinuiſſent [34]. Carbũculo autem apparente [35], quandoq; ſanguinis miſſio non omnino reprobanda ſi ſtatim fiat, & ex vena Carbunculo proxima. Purgantia medicamenta valdè noxia ſunt, & in quacunque peſtis ſpecie

34. *Nec nos cuiquam anno 1602. profuiſſe vidimus; ſed ſanguine adhuc fluente in quibuſdam vomitus prorupiſſe; mortemque ſubſecutam; utut adhibitis omnibus cautionib. ab ijs præſcriptis qui illam commendant ſectio facta fuiſſet.*

35. *Carbunculi non fiunt in emunctorijs. humores conſentiunt; & longior eſt morbus. quã ubi Bubo. nec metuendum ne intro ducantur ſeminaria. nam proximam ſecamus. atque has ob cauſas quandoque minuimus ſanguinem. Purgandum tamen nullo modo.*

ſpecie citiſſimè mortem [36] afferunt.

Bubonibus autem admoveri ea debent, quæ humores eo decumbentes attrahant [37] & educant. laudatur cæpe, vel liliorum alborum radix cocta, & adplicata. ſed certiſſimum remedium eſt, cauterium potentiale, & ſi quæ ſimilia ſint cauſtica & urentia.

Carbunculum [38] ſcarificare utile eſt, deinde cucurbitulam admovere; poſtea adponere quæ mordicent [39] ut ung. Ægyptiacũ. Cauteria verò potentialia non incommodè quoq; admoventur [40].

Alvus ſi fuerit liquida, ut frequenter contingit, pro potu exhiberi poteſt decoctum ſantalorũ rubrorum, aut decoctum conſ. veteris roſarum rubrarũ. vel ipſarum roſarum, quod exiguo cinnamomo condir. poterit. Si verò durior fuerit, molli leniq; Enemate mollienda.

36. In illa quàm anno 1602. vidimus noxia fuiſſe & nos teſtamur.

37. Tum quod humores eo repant, tum quod loca illa convenientia ſint. Si ruri ſint ægri ranunculus, aut ranunculus qui flammula dicitur, contuſus imponitur.

38. Quum cruſta non amplius ſerpit certum eſt venenum non amplius augeri.

39. Et vulnus ſeu ulcus apertum ſervent.

40. Maculis vix localia admoveri poſſunt, quod per totum corporis habitum ac ſuperficiem diſpergi ſoleant. Quod ſi à Diaphoreticorum uſu non evaneſcant, malè cedit ægro.

De Febre Puncticulari.

CAP. 19.

PUncticularis febris à recentiorib. dicta, Synochis initio similis est. citra frigus, horrorem, aut rigorem invadit; & calor blandus, ac mitis est. Urinæ sanorum similes, sed mox rubicundæ [1], perturbatæ, non perspicuæ, vino granatorum persimiles redduntur. nulla aliqua parte tumor [2], aut carbunculus apparet. nullus vomitus. sentitur corporis lassitudo, & capitis gravitas. maculæ non mox primis dieb. sed quarto, aut septimo die, vel serius primum apparere incipiunt in brachijs, dorso, & pectore, colore rubentes [3], ijs similes. quæ à pulicum morsu ac puncturis relinquuntur, quo tempore & calor intenditur, & febris major fit; accedente quoque vel vigilijs, vel mentis stupore, aut alienatione:

Causa hujus febris seminaria

1. *Rubent ob putredinem humorum. non perspicuæ sunt ob seminaria pestis.*

2. *Atque ideo non Pestis est, sed febris Synochus pesti implicata, seu pestilens.*

3. *Vel à morsu cimicũ- relictis maculis. aliquãdo latiores sunt, ut totum brachium, vel faciem instar Erysipelatis occupent. aliquando instar granorũ milij prominent, instar variolarum seu morbillorum puerilium. Colore etiam variant, nam quamvis ut plurimum rubræ sint inveniuntur tamẽ & citrinæ, purpureæ, violaceæ, lividæ & nigræ. anno 1605. & dein Amsterdami frequentissimè conspeximus tales maculas faciem totam vel dimidiam cum tumore palpebrarum, & dolore faucium; vel alias etiam*

naria quædam abaëre corrupto, ſed non admodum acria, aut valdè tenuia ſunt; & ſimul cum his ſanguis computreſcẽs. idcirco nec celeriter contrahitur hæc febris, & diuturnior eſt; nec cõtagioſa, niſi per multam ægri tractationẽ. Corripiuntur hujuſcemodi febri præcipue [4] pueri, & juvenes, & qui molliter, ac in otio [5] vivunt; & per cœli quidem conſtitutionem calidam ac humidam.

Venæ ſectio ex communi dextri brachij venâ primo, aut ſecundo die utiliter fit. apparentibus verò maculis nullo modo convenit. Cucurbitulas interim cũ ſcarificatione tunc brachijs aut dorſo admovere non abs re fuerit, vel hæmorrhoidas provocare. Purgans [6] aliquod medicamentum non etiam niſi primis diebus, & priuſquã maculæ appareant exhibendum; idq; mite admodum, veluti ex ſyr. roſato ſolutivo cum infuſo rhabarbari, aut

partes maculis planis aut etiam prominentib. invadentes, cum febri ſatis valida & gravi; ex qua tamẽ pauciſſimi, & non niſi 50. annum egreſſi moriebãtur. Vbicunq; maculæ apparuerant Epidermis ſeparabatur. leviorib. purgationibus, Phlebotomia, Hydroticiſq; alexipharmacis; ubi maculæ nondum apparerent; ſolis Sudoriferis & venenum depellentib. ubi illæ jam prorupiſſent, & quidem brevi curabantur. Contagioſam advertimus, ut Dod. dicit.

4. *Propter ſimilitudinem calidi & humidi temperamenti.*

5. *In peſte contra.*

6. *Propter putredinem humorum opus eſt purgatione; miti tamẽ propter peſtis ſeminaria.*

agarici, pro ratione materiæ peccantis. A fortioribus medicamentis abſtinendū, ne ingens alvi ſuccedat profluvium. quod periculoſum admodū fuerit. Conveniunt etiam lenia & mollia enemata. Apparentibus maculis ſudor invitandus eſt, per ea quæ clementer ipſum provocant, ad quod theriaca utilis eſt, præſertim ſi exhibeantur cum decocto ſcordij, cardui benedicti, aut tormētillæ [7]; addito ſyr. acetoſo, vel de limonibus. Propinantur verò ab initio utiliter potiones ex ſyr. acetoſo, vel de ſucco citriorum, aut limonū, cum aq. cardui benedicti, cichorij, tormentillæ; vel ipſarum decoctis quibus additum ſit nonnihil theriaces.

7. In ijs qui cutem duram & poros adſtrictos habent ſunt qui decoctum gnajaci cum aceto exhibeant. Iidem ung. quod hydrarg. habet illinunt, ſed hæc ungēdi ratio ut temeraria meo judicio repudianda eſt.

Victus ratio ſit non omnino refrigerans [8]. Potus poterit eſſe decoctum ptiſanæ, vel tenuis cerevisia. [9] in quibus incoqui poſſunt aliquot ficus, deinde addi ſuccus limonum, vel citriorum, vel aceti nonnihil.

8. Ptiſanæ cremor eſt nimis refrigerans. utendum familiari aliquo juſculo pulli, aut ſimili.

9. Tenuiores poſca uti poſſent.

Aer

Aer sit temperatus. non nimium refrigeretur[10], si graveolentior per odores & suffitus emendetur.

10. Ne repercussio fiat illius quod natura ad superficiem expellit.

De Variolis & Morbillis.

CAP. 20.

AD naturam pestis, veterum nonnullorum, & præsertim Arabum[1] sententia, accedũt quæ dicuntur Exanthemata & Ecthymata; vulgò Variolæ & Morbilli. frequenter enim populariter grassantur; & sæpè eodem, quo pestis, tempore.

Corripiuntur autem citius pueri[2] quam alij, quib. etiam facilius solvuntur, quam grandioribus. magna verò ex parte salubres sunt morbi. Fiunt autem ab infectione quadam sanguinis ex menstruo[3] in utero ma-

1. Inter quos Raz. libro de Peste. Veteribus Variolas & Morbillos ignotos fuisse qui fieri potest, quum causas illorum statuamus quæ in veterib. etiam fuerunt. Quod autem distincte de illis non egerint fortassis eadem de causa accidit, propter quam & herbas maximè notas, brevissimè, vel nominibus tantum suis, descripserunt. 2. Propter analogiã ut facilius corripiuntur, ita & facilius curantur. Imò quidam in utero materno adhuc existentes, quod anno 1608. in abortu fœtus immaturi, matre morbillis correpta, contigisse, compertum est. 3. Ex cuius portione crassiore Variolæ, ex tenuiore morbilli oriuntur. Quando autem populariter grassantur, aeris corruptio magis minusve contagiosa accedit.

terno contracta, quã quum natura secernit, & quasi per crisin quandam expellit Exanthemata ac Ecthymata proveniunt. & hac de causa omnibus in vita accidunt, & quidem [4] semel tantum; aut apta sunt ut accidant nisi præcox mors hominem prius è vita tollat. Non fit autem hujuscemodi secretio & expulsio citra sanguinis [5] fervorem ac ebullitionem. atque idcirco cum febre erumpunt.

Exanthemata seu Variolæ pustulæ sunt latæ [6], albidæ, quæ suppurantur, & crustas relinquunt. Ex crassiore sanguinis, & pituitosiore portione hæ proveniunt. Ecthymata verò, sive Morbilli tumores sunt, non tamen alti, qui non suppurantur. Horum generatio ex tenuiore sanguinis portione, & magis biliosa provenit.

Præcedit Exanthemata Febris lenta citra rigorem, gravitas in somno, capitis & [7] dorsi dolor, & quandoque

4. *Interdum etiam bis, aut ter. sed rarò. quia morbi ex aere contagioso contracti idem corpus rarò bis occupant.*

5. *Vt neq; cerevisia, neque vinum defecatur sine ebullitione. Febris autẽ secundum omnium opinionem, Synocha est.*

6. *Atque ideo neq; pruriunt. quod latæ omnes ex pituita sint, quæ acrimoniam non habet. nisi per putredinem illam acquirat. hinc ubi in pus mutari cœpit pruritus magnus percipi solet. Variolas nostrates, de Kinderpocxkens; Morbillos, de Maselen appellant. Fucks. Iunius, aliiq; nominum horum significationem invertunt.*

7. *Quia humores sunt in venis; atq; in ipsa cava.*

doque [8] raucedo quædam. Præcedunt eadẽ & Ecthymata, & cum his quandoq; sanguinis [9] è naribus fluor. Apparentibus hujuscemodi signis non temere suspicari licet vel Exanthemata, vel Ecthymata citò apparitura; præsertim si patiens his ante non laboraverit, & cum infectis versatus sit, & multi laborent.

Sanguinis missio apparentibus Exanthematis aut Ecthymatis nulla ratione [10] admitti debet: sed prius facta prodest. nam detracta impuri sanguinis portione quod reliquũ facilius à natura superatur, atq; expellitur. Simile est in Medicam. purgantibus. Contineri autem laborantes loco calido debent, & diligenter contegi [11]. nulla frigida interius, aut exterius applicari possunt. Decoctum ficum aridarum, uvarũ passarum, & sem. anisi, aut fœniculi utiliter bibitur. Et in sorbitionib. ficus aridæ incoquuntur [12]. Quando verò

8. Ab humoribus, versus pulmones destillantibus.

9. Exanthemata præcedere hæmorrhagiam rarissimũ. crassiores enim humores sursum vix feruntur. Aliquando autẽ tã profusa est, ut copia sua terreat; quod potissimũ in Sanguineis fieri solet, quẽadmodũ & mihi in puerita contigit.

10. Nam quæ natura ad superficiem expellit ad centrum, h.e. ab ignobiliorib. partibus ad nobiliores, viscera ß. revocanda non sunt. sed quo illa vergit eo ducere oportet.

11. Opinio est rubra stragula similitudine coloris ad evocationem prodesse, quam sequitur Fracastor. At color objectum visivi tantum spiritus existens, alios spiritus, humoresq; qui poterit movere?

12. Potest ad evocationẽ dari Theriaca in aq. carduibened. soluta.

Variolæ erumpunt Oculorum, Oris, & Gutturis cura habenda eſt. Præſervantur Oculi aq. roſac. aut lacte muliebri in quibus diſſolutus crocus. quo oculi & palpebræ illiniri debent. Ori providebitur ſi quandoq; nonnihil diamori ſolum [13], vel cum melle roſaceo in ore contineatur. Quod ſi verò in Gutture Variolę jam erũperint Gargariſmos adhibere convenit partim adſtringentes, partim abſtergentes, ut ex folijs, aut ſummitatibus rubi, folijs liguſtri, aut corticibus granatorum [14].

13. *Prout adſtrictione, ad naſcendas, veluti in initio, ſolâ, vel etiam deterſione, ad jam natas, ut morbo procedente, opus erit.*

14. *Aut folijs ſucciſæ, hordeo integro, & glycyriza. in quorum decocto diſſolvendum mel roſaceũ, & diamorum. Atque hoc gargariſmate frequenter os colluendum.*

De Febrib. cum animi deliquio ingruentibus.

CAP. 21.

SYMPTOMATA.

ANimi deliquia vel cũ febre, vel abſque febre fiunt. quæ cum febre [1], quando cũ oris ventriculi inſigni debilitate ac offenſa, pravi in corpore redũdãt humores, proveniunt, qui aliquando craſſi, crudi ac fri-

1. *Febriũ. De hac ut & de omnib. febrib. diligentiſſ. ſcripſit Michaël Savonarola.*

frigidi ſunt, quandoque verò tenues & bilioſi. Recentiores ex frigidis humorib. natam febrem nuncupant ſyncopalem humoralē; alteram verò ſyncopalem minutam. Crudorū humorum copiam oſtendunt præcordia tumida ac inflata, cum & ipſius corporis tumor & color albidus vel pallidus, veluti eorū qui aqua intercute [2] laborant. Tenuium verò ac bilioſorum redundantiam teſtantur corporis habitus ſqualidus ac extenuatus, roſiones circa os ventriculi, & oris amaritudo, & quandoque vomitus bilioſi. Animi autem deliquium in acceſſionum initijs maximè ſupervenit [3] & quandocunque ægerali quo movetur modo. periculoſus idcirco morbus cujus curatio perquam difficilis. In nulla autem harum febriū ſanguis [4] mitti poteſt. Gal. multis frictionibus utitur. quæ quomodo & qualiter faciendæ Paulus ex Gal. habet.

2. Leucophlegmatia.

3. Tunc enim pulſus debiliſſimus vitalem facultatem gravari teſtatur.

4. Axioma Gal. quod in omnib. febrib. ex putridis humorib. ſanguis mittendus hic locū non habet. vires collapſæ obſtant.

Curatio ejus quod à frigidis.

Consistit autē hujus morbi curatio, partim in victus ratione, partim in alijs remedijs. Victus ratio requiritur facilis, aperiens, & attenuās; talis qualis in quotidianis, ex quarum Genere hæc quoque est. Dandus est cibus in exigua quantitate, propter humorum copiam; & frequenter, propter virium debilitatem. laudatur pro potu primis diebus aqua mulsa in qua decocta sit hyssopus aut thymus. Concedendum 5 verò & vinum est, album, clarū, non astringens aut austerum. In quiete continendus est æger. Tempore accessionis nullo modo somnus admitti debet. alio tempore permittendus. Laudantur verò & à recentiorib. frictiones matutino tempore & mox à somno factæ. humores verò præparandi ac concoquendi veluti in quotidiana. Purgantia med. Gal.

5. Vt possint citius concoqui humores & per cutim evacuentur. qua ratione austerum arcendum est.

Gal.dare veretur.recentiores tũ leviorib. med. utuntur. Exhibenda autem talia sunt quæ ventriculum non offendunt & humores paulatim & per vices expurgent ut sunt hiera picra & pillulæ, Alephanginæ dictæ, quib. agarici correcti aliquid addi potest. Si purgantia med. dari nequeant & alvus nõ respondeat enemata injicienda erunt, aut glandes supponendæ. Humorib. magna ex parte expurgatis ventriculi ostio providendum est, per unctiones aut empl.ut in quotidiana.

Ingruente autem animi deliquio aromatum odore æger reficiendus est. Gal. panem exhibet vino diluto intinctum. Recentiores verò etiam in vino aromate madefactum, vel ipsum vinum in exigua quantitate propinant, & levibus frictionibus utuntur.

Deliquium ex tenuib. humoribus.

Quando vero ex tenuib.

humorib.[6] una cum[7] febri deliquium accidit tunc citò ac frequẽter nutrire[8] necesse est, etiam in ipsis accessionibus, ut recentiores scribunt. Aer sit frigidior in quo æger decumbit. stragulis paucis contegatur à frictionib. & sudore abstinendũ. cibus sit facilis concoctionis & qui succũ crassiorẽ ingeneret, autore Gal. cui frigida[9] & austera quædam admisceri convenit. Aqua mulsa improbatur. ptisanæ cremorẽ Gal. etiam non[10] probat. sed panem & sorbitionem ex chondro ac[11] fructus austeros qui non facile corrumpantur & quandoque ovorum vitellos. Recentiores juscula carnium & succum quoq; earum commendant cum succo granatorum vel cydoniorum, vel uvæ immaturæ, aut simili astringente aliquo. Si verò carnes fuerint musculosæ succũ præbebunt crassiorem & amplius nutrientem. pro potu Savonarola laudat decoctum

Potus.

6. In utraque tum debile est stomachi os, nam & in alijs crassi vel tenues humores abundant cũ non sequitur syncope.

7. Quæ fere ad ardentẽ vel exquisitæ tertianæ naturam accedit.

8. Neque enim magna febris aut accessionis ratio habetur.

9. Nã cibus quamvis nutriat non tam corroborat ventriculum ut hæc.

10. Non quod refrigeret. utile enim, sed quod non satis nutriat.

11. Non quod alant valde quum non sint dulces, sed quod roborent ostiolũ ventriculi.

ctum ex pauco hordeo[12] & multo saccaro. Gal. verò etiam vini usum inter initia admisit; modo tenue, aquosum, & non austerũ, quod [13] à cibo ait sumendum. In quiete verò æger continendus est. Somnus permittendus est excepto tum accessionis tempore. si tempus omni tempus vigiliarum excesserit, bonum. si autem ponte somnus non successerit invitandus erit. In hujuscemodi animi deliquio rigidam[14] exhibendam potionem Gal. est sententia. Vinum tamẽ & omnib. quibus animi deliquium accidit commendat natura calidum, colore[15] flavum, ubstantia tenue, & ætate etus. Recentiores in hujuscemodi deliquio aqua rosacea vel aceto frontẽ & faciem aspergunt & madefaciunt.

Reliquæ autem occasioes quib. citra febrem anii deliquia succedunt sunt olor vehemens, vigilia iuturna, immodica ven-

12. *Quoniam frigidum est; saccharum verò nutrit.*

13. *Traducit enim crudos humores si ante sumatur, si post, concoctum jam deducit. Disputantib. quibusdã num post cucumes peponesve vinum calidum Hispaniense bibendum obtinuit non esse bonum, sed piper addi prodesse.*

14. *Non aquã sed quod exhibetur sive vinum, sive aliud, vult frigidum dari. nam mox vinum commendat.*

15. *Qui actu syncopen patiuntur ejus loco sumunt hippocraticum dictum. continuè si vino utatur, sit tenue, aquosum, austerum.*

tris inanitio, nimius corporis motus, & principiorum intēperies. Quomodo autē istis occasionibus sit occurrendum deinceps ostendetur.

De Dolore.

CAP. 22.

AFfectus qui dolorem excitant 2. authore Gal. sunt; vel enim unitatis solutio, vel intemperies, sive alteratio, quib. accedere potest magna obstructio [1]. Continui autem divisio 3. modis (vulneratione excepta) aut enim ruptione, vel contusione, vel erosione. Ruptio fit ex distentione, Contusio à re quapiam gravante, Erosio autem mordente qualitate. Distentio autem fit vel à multitudine humorum, vel à spiritu cui non patet exitus, vel ab immodica siccitate. Contusio à re quapiam gravi aut dura. Erosio ab eo cui morsus natura inest. Alteratio verò dolorem inferens per ea fit quæ

1. Quæ tamen ad priores, tensionem nempe rumpentē, aliumve modum solutæ unitatis, non incommodè reducitur.

quæ violenter calefaciunt aut refrigerant. Magna obstructio ex duris meatum aliquem occupantibus fit. veluti quum arenulæ ureteras obstruunt.

Quum gitur dolor vehemens urget perquirendũ & cognoscendum est an hunc excitet humor plurimus, an spiritus cui non sit exitus, an verò gravis moles, an acris humor, an siccus affectus; vel aliud sit quod vehementer calfaciat aut refrigeret. Ex hisce causis variæ gignunter dolorũ species quibus & sua sunt nomina quæ a Paulo referuntur.

Si itaque humores plurimi dolorem excitarint sanguinis detractione, vel purgatione, vel utrisq; vacuandum. Si spiritus cui non est exitus, discutientibus atque attenuantib. remedijs utendum: aut quod potius [a], loco dolenti cucurbita cum flamma copiosa subinde affigenda. Si moles aliqua gravando dolorem efficit moles adimenda erit. Hi

a. Nam quandoque discutientia dum pituitosum humorem calfaciunt flatus augent.

acris humor dolorẽ affert cujuſmodi eſt bilioſus & potiſſimũ æruginoſus in ore ventriculi collocatus vomitu expellendus eſt. aut pèr ſedem enema injiciendum quod eum eluere queat. Quod ſi verò à ſiccitate dolor contractus fuerit humectare oportet, quod ſæpenumero perdifficile aut impoſſibile præſertim ſi occaſione febris, vel inanitionis ſit ſiccitas. Si autem à vehementi caliditate aut frigiditate dolor ſuperveniat contrarijs occurrendũ eſt. Quod ſi verò idoneis remedijs quæ affectum ſanare queunt dolores non ſedentur & vires dejiciantur ægerque ad mortis diſcrimẽ tendat ad ea confugiendum med. quæ ex opio & hyoſcyamo ac ejuſmodi narcoticis componuntur. etiamſi corporis habitus nonnihil ſit lædendus. læſio enim potius quam mors optanda ut Gal. ait. læſio enim ſi non fuerit magna, temporis ſpatio emendari poterit.

poterit. quod si verò etiam major, tamẽ præferenda est morti. In exhibendis autem narcoticis sequendum sapientis cõsilium. Ne quid nimis. Nam nimius narcoticorum usus quandoque etiam mortem adfert. Narcoticorum sive opiatorum multæ quidẽ veterum compositiones, sed omnib. Philonis antidotum Gal. præfert 3. quod ad dolores sedandos nulli est inferius, cujus usus post annum à compositione tutus est, & si duorum 3. aut 4. annorum fuerit multo erit melius.

3. Requies, qua nonnulli frequẽter utuntur, quod paucissima habeat calida, æquè tutum medicamentum non est.

De Vigilijs.

CAP. 23.

INter occasiones ad quas animi deliquium succedit secundo loco à Gal. Vigiliæ recensentur. hæ non mox & statim, sed diuturnitate temporis deliquium animi inferunt, corpore videlicet extenuato & squalido facto. Comitantur vigiliæ febres & præcipuè

ardentes. ſunt verò & aliorum affectuum ſymptomatata: ut Phrenitidis, maniæ, melancholię & magnorum dolorum.

Tolluntur autem vigiliæ partim molli frictione, partim balneo, partim leni corporis agitatione, ut Gal. ait lib. 3. de ſanit. tuenda. mollem autem frictionem Gal. cum oleo ſuadet faciendam. ſed noſtra ætate abſq; oleo ſubinde placidè ac leniter brachia & crura deorſum fricando, ſomnis accerſitur.

Paulus loco frictionis brachia & crura vincire præcipit, ac deinde ſolvi, quod nec modo fieri conſuevit. Balneo verò nõ rarò feliciter uti contingit ex decocto malvæ, violariæ, lactucæ & quandoque foliorũ papaveris in quo pedes abluendi ſunt & manus. Agitatio levis corporis ad ſomnũ quoq; conducit veluti lectica aut exigua cymba vehi. Non perficientib. autem iſtis aut quando fieri

com-

commodum non eſt, ad epithemata, & inunctiones temporum, & frontis veniendum erit, ex aquis roſarum, violarũ, & quandoq; papaveris. addito frequenter lacte muliebri; aut earundem herbarũ decoctis quæ admovenda ubi acceſſio remiſerit. Offeruntur verò & narib. quæ ſomnum odore provocant; ut papaveris vel hyoſcyami flores & folia, ⁴mandragoræ poma, & pilæ quædam aut noduli ex corticibus capitum papaveris, corticibus rad. mandragoræ, florib. nymphææ, violariæ, ſemine lactucæ & hyoſcyami cum opio; modico croci & ſeminis anethi additis. Sorbitionibus verò veluti cremori ptiſanæ cõvenit ſem. melonum à cortice repurgatum addi, aut papaveris codia ipſis incoqui. Exhiberi verò & ſomni tempore diacodiũ poteſt vel ejus loco ſyr. de papavere, qui ſomnũ provocat cochlearis menſura ſumptus, aut aliud

4. Quæ grati odoris eſſe, etiam Sacræ literæ, teſtantur.

medicamentum exhibendum opium habens qualia exhiberi quandoq; ut Gal. ait cõvenit. ut ſunt ex hyoſcyamo catapotia vel ex ſtyrace quæ à Paulo deſcribuntur, lib.3.c.28. in quorum loco recentiores ſubſtituerunt pillulas de cynogloſſa dictas, Græcorum tum compoſitionibus multo inferiores.

De Syntexi.

Cap. 24.

INter occaſiones animi deliquium afferentes 3. loco à Gal. refertur ventris inanitio. hujus autem multæ ſunt ſpecies ut diarrhæa, lienteria, dyſenteria, cholera quarũ curationes ſeorſim ſcriptæ ſunt. Accedit his & alia quæ ſyntexis ſive colliquatio dicitur. dejicit hæc vires vehementer & perſeverans mortem adducit. præter has verò & alia eſt ventris inanitio à med. purgante facta quæ ſubitaneũ animi deliquium

ſæpe

ſæpe affert. Occurri huic poteſt ijſdē remedijs quib. diarrhæa ſanatur. ſed his omnib. longe præſtat [1] theriacè Andromachi quæ ℈ j. aut ʒ ß. pondere cum vino exhibita mox & valde celeriter fluxum à medicamento excitatum ſiſtit.

Syntexis autem fluxus eſt ventris per quē corpus omnio colliqueſcit & extenuatur, alvi excrementa non cibi aut potus ſpeciem præferunt, ſed flava ac bilioſa apparent & ſupra modum graveolētia ſunt. conſiſtentia verò non omnino liquida, ſed craſſiora veluti lentorem quendam habentia, quib. & ſubinde pinguedo quædā innatat. qualis & in urinæ ſuperficie tunc quoque obſervatur. Syntexis autem accidens eſt febrium acutarum ac continuarum, præſertim longarum. Curatio ejus per refrigerantia & aſtringentia inſtituenda eſt. fructus réfrigerantes & auſteri utiles ſunt ut mala punica acida, fructus cor-

1. *Gal. hanc ejus probam dicit ac nos experti ſumus, ſtatim ſtitiſſe fluxum. idque ratione reſiſtendi venena nam med. venenata ſunt. Addit Paulus lib. 7. cap. 7. aliam cauſam. Nam, dicit, a d cutem deducit, humorumque ad ventriculum impetum revellit.*

ni, uvæ immaturæ, acini ribeſij rubentis & oxyacanthæ acini vulgo berberis[2]. ex quib. ſyr. vel quæ Arabes Rob. nominant confecta conveniunt & quæcunque his ſimilia. Ab omni jure carnium abſtinendum eſt. ſorbitionib. veluti ptiſanæ cremori, æqualis portio amygdalarũ dulcium addenda eſt. ipſe vero chylus [3] amygdalarũ dulcium vulgò lac nominant, etiã convenit, præſertim refrigerãte aliquo addito. Ptiſanæ decocto incoqui poterit aliquid conſervæ[4] roſarum veteris, vel fructus aliqui aſtringentes. Paulus in ardente febri cum ſyntexi frigidæ potionem ait utilem ex frigido fonte petitum. dari autem hæc non debet niſi obſervatis conditionibus prius in curatione ſynochi & ardentis febris, enumeratis.

Ventriculum verò & inferiorem ventrem oleo cydoneorum & roſaceo vel utriſque inungi expediens quo-

2. Aſtringunt etiam quæ vulgo veenbeſyen, & quæ Brabanti craakebeſyen, Germani heeydelbeeren appellant.

3. Multi putant non retinere alvum ob oleum quod habet. verum tam exiguum eſt ut ſe non exerat. at ſubſtantia aſtringunt.

4. *Reſolvi in poculo uno 2. ℥ poſſunt.*

quoque est.

Ex occasionib. autẽ quæ animi deliquium afferunt, reliquæ sunt nimius corporis motus & principiorum intemperies. Motus autem corporis veluti eorum qui insaniunt somni provocatione sedandus. qui quomodo provocãdus sit ante dictũ est. Intemperies verò principiorum quomodo corrigenda suis locis occurret dicendum.

De Cataphora.

Cap. 25.

GRavem somnum qui [1] febrib. supervenit καταφορὰν græci vocant, vel ut alijs placet magnã dormiendi cupiditatem. A frigidiore ac humidiore cerebrũ imbuente materia accidit. Oxycrato tepido, id est aceto cum aqua mixto, frontẽ abstergendam Paulus ait, & naribus quæ incisoriam vim habent admovenda. tale autẽ [2] est acerrimum acetũ, faciendæ etiam

1. Coma duplex vigilans quod alias catochus dicitur. somniferum est καταφορὰ, quæ somnum quod pejus est, vel ejus desiderium quod non ita malum infert, neque enim tam multa fuerit materia eadem tamen curatio.

2. Adeo ut si non admodum magnæ fuerit copia opij sumpta, eos qui id sumpserunt excitare possit.

sunt diversiones ut crurum duræ fortesq; frictiones ac validæ ligationes. Cucurbitulæ quoq; affigendæ ³ sunt partib. femorum interioribus ut Rondeletius scribit & quidẽ non prius quam in remissione febris ⁴ ut Paulus ait. Hisce remedijs si vigil æger reddi nequeat sternutamenta offerenda. deinde ubi febris accessio cessaverit ad generalia remedia vel sanguinis missionem vel purgationem veniendum.

3. Non scapulis ut Paulus, quod aliquā possint materiā sursum trahere. ideo femorib. applicantur.

4. Quod accessionis symptomata ea non sublata tolli nequeant. eam tolli impossibile est, tum afflicto accessione danda non est afflictio. & in statu quiescendum: ait Hipp. quod & de particulari statu intelligendum.

De capitis dolore in febribus.

CAP. 26.

CApitis dolor qui in febribus ardentibus aut synochis supervenit ex vaporibus aut fumis ut plurimum qui sensim sursum efferuntur & cerebrum petunt provenit. adeo magnus hic quandoque est ut delirium afferat. Curatur autem partim repellentib. partim revellentib. Inter repellentia laudatur autẽ veterib.

[t]erib. oxyrhodinon ex oleo [r]osaceo & aceto composi[t]um, quod quomodo capiti [a]dhibendum Paulus osten[d]it. nostra ætas in arden[t]ib. ac synochis febribus [a]qua & aceto rosaceis oxy[r]hodini loco utitur, addito [s]ubinde lacte muliebri[1] & [o]vi albo. verũ hujuscemo[d]i capiti adhiberi nequa[q]uam convenit si in die cri[t]ico sanguis & narib. fluere [i]ncipiat, vel fluxurus spere[t]ur. Revellunt autem duræ [v]ehementesque crurum fri[c]ationes, ligaturæ, cucurbi[t]æ & jam recentiorib. pra[c]ticis usitata quæ sub plan[t]is pedum ligantur ut sapo [c]um sale brassicæ folio vel [a]lteri rei impositus qui in [m]ediocri dolore confert. [v]el raphanidis radices cum [s]ale quæ tum odore cito [m]olesta. veluti & tincarum [p]iscium quæ & fissæ sub pe[d]ibus ligantur. Ex his autẽ [q]uæ maximè revellunt sunt [c]olumbæ vivæ fissæ & cum [s]anguine suo calentes ad[m]otæ plantis pedum, quæ

1. Densari tum humores, indeque destillationes novæ fieri possent unde nonnulli magis revellere student.

partim singulari eximiaque proprietate partim similitudine moderati caloris non modo à capitis doloribus, sed & à delirio frequenter ægrotos liberant[1]. Quę verò pedib. applicantur tum demum applicanda quando pedes sponte incalescunt. sinendæ autem sunt columbæ sub pedib. ad minimum per horas 12. tum in lebetem aquæ frigidæ abjiciendæ, ne odore sint molestæ.

1. Quidam ranuculum supponunt pedib. unde etiam febris quandoque tollitur periculosa tamē ulcera excitant. sic ros solis carpis applicatus quartanam tollit.

De Sudoribus.

Cap. 27.

SVdores qui in febrium statu & præsertim in critico die erumpunt nullatenus reprimendi sunt, sed quiete & mediocri calore adjuvādi. nisi fortasse adeo large erumpant ut vires dejiciant, quod si acciderit auferendo tegumenta & sudorem[1] abstergendo recreandus æger erit, ac ei permittendum, ut aerē paulo magis perflatum admittat

1. Tum cutis obstruitur unus enim humor alium evocat.

stat & dormiat [2]. Sudores autẽ qui posteaquã febres cessaverint adhuc perseverant & vires dejiciunt reprimendi ac prohibendi sunt. Paulus pleraq; astringentia enumerat corpori vel inspergenda, vel admovenda quorum nostra ætate non est usus alijs remedijs repertis. Ad sudores autem prohibẽdes conducit [3] saccarum, sive conserva rosarum rubrarum vesperi ad ingressum lecti 3. aut 4. ʒ pondere sumptum, cui, si sola non satis reprimit sudorem, addi potest Rob de ribes vel syr. de granatis acidis & aliquid specierum diatrionsantalon vel diarrhodon Abbatis. Quod si verò sudor ad huc perseveret linteamina aut indusia, aceto rosaceo aspergenda deinde resiccanda erunt in quibus æger decumbit aut induitur à laboribus & vehementibus exercitijs abstinendum, in aere frigidiore versandum, cibus sit ex ijs quæ facile nutriunt &

2. Tum enim ad interiora revocantur humores.

3. Sic Itali vocant conservam rosarum, officinæ saccarum in aqua rosacea dissolutum ejus loco dant quod eam vim non habet. non subito. hoc efficit (neque enim expedit) sed paulatim. prodest & phtisicis. optimum quod non ultra annum fuit confectus.

lentoris nonnihil habent. ut ſunt carnes muſculoſæ & animalium extremæ partes quæ & cum alijs cibis coqui poſſunt. Largior non ſit potus neq; ſubſtantia ejus nimis tenuis. vinum rubrum & aſtringens laudatur.

De Tuſſi.

CAP. 28.

TVſſis quæ non primario affecto pulmone aut reſpirationis inſtrumentis in febribus accidit circa initium & in ipſo initio acceſſionis moleſtiam facit. & ut plurimum ſicca eſt. Fit autem hæc quandoque ex acrimonia caloris febrilis, quandoq; ex viſcerum obſtructionibus. Et ſiquidem ex acrimonia fiat linctus vel ſyrupi exhibendi erunt refrigerantes, ac acrimoniam obtundentes: ut ſunt ſyr. de violis, ſyr. de ziziphis 1 vulgò jujubis dictis, vel ſimilis. Si verò ſimul adſit deſtillatio quod tenues cũ tuſſi humores prodeuntes oſten-

1. *Omnium humores acres obtundentiũ præſtantiſſimus eſt hic.*

ostendunt ſyr. de papavere reliquis erit admiſcendus [2]. Conveniunt autẽ & diatragacanth. frig. ſuccus glycyrrhizæ, glycyrrhiza ipſa & quæcunque dulcia ſunt & non calent. Si verò tuſſis accidat ex obſtructione [3] jocinoris aut lienis quæ & ſicca tuſſis eſt ac in diuturnis febribus non rarò contingit, providendum erit viſceribus quemadmodũ ſuo dicetur loco.

2. Vſus ſum aliquando fœliciter ſyr. de tuſſilagine, verum ea parata nos habemus in officinis.

3. Ex acrimonia autem in tertianis & ardentibus. eſt autẽ & hæc ſicca. metuendum ne hydrops fiat.

De Sternutamento.

CAP. 29.

STernutationes quæ dieb. ſuperveniunt criticis & quando ſperatur aliqua ſanguinis per nares vacuatio nullo modo ſunt prohibendæ, ſed, ijs quæ alio tempore moleſtæ ſunt, occurrendum. Paulus narium, frontis, & oculorum perfrictiones aliaque ſimilia, tum & calentis olei infuſionem in aurem, conſulit, veluti divertentia. poteſt verò & cervix in eundem finem

deorſum perfricari. Inter remedia autẽ quæ cito ſternutationem cohibent recentioribus comperta ſunt laminæ frigidæ ex ære, argento, aut ſtanno, vel alia actu frigida [1] ſæpius fronti admota. Abſtinendũ verò ab omnium acrium odore ut ſinapeos, piperis & ſimilium, & à pulvere & fumo.

1. Nam ſternutamenta calfacta cerebri anteriore parte fiunt.

De Siti.

Cap. 30.

Sitis quandoque propter ſiccitatem & humiditatis fit inopiam; quandoque propter caliditatis abundantiam præſertim in partibus per quas humor in ventriculũ defertur: quandoque verò ex utraq; cauſa, veluti in febribus. Sitim autem optimè & citiſſimè potus ſedat, ſed hunc in febre quovis tempore exhibere aut permittere mimimè confert [1]. neque enim prius quam febris acceſſio minui inceperit concedendus eſt potus. Interea ſi ſitis urgeat

1. Nam calorem reprimit & humores in corpore retinentur, unde longior febris.

urgeat lenimenta quædam offerenda ſunt quæ ſitim mitigare aliquo modo queant, ut ſunt confectiones quædam dulces & præſertim refrigerantes ut [2] ſyr. de granatis acidis, rob de ribes, vel de agreſta, ceraſa condita, cucurbitæ conditæ, lactuca condita & ſimilia, ex quibus quandoque aliquid in ore ſumendum. Mitigant verò & ſitim quæcunque linguæ aſperitatem leniunt, item & glycyrrhiza & ſaccarum appellatũ candi. Poſteaquam autem calor febrilis ſeſe remiſerit ptiſanæ decoctum, vel alius tenuis potus exhibendus [3] eſt. & quandoq; etiam admonendus æger ut bibat [4].

Si verò citra febrim ſitis fiat veluti à ſalſorum uſu, vel à vini fortis ac meraci potu, & quidem ſub noctem illis ut Hipp. ait obdormiſcere bonũ eſt [5]. modo non

2. Succis horum quum haberi poſſunt, uti poſſumus.

3. Craſſus enim obſtructionem in viſcerib. præbet. monendus autem ut bibat ut ſudor materiam habeat. ſudare enim in fine particularis paroxyſmi utile eſt.

4. Commentator Thucididis 4. lib. ubi Thucid. lacedæmonijs in Sphacteria inſula obſeſſis per urinatores ſemen papaveris melle illitum & lini ſemen molitum fuiſſe allatum hoc quidem ad tempus delinire ſitim ideoq; febricitantib. à ſui temporis Medicis exhibitum. illud veſcum eſſe, corpus nempe: licet lachryma lethalis opium dicta.

5. Somnus concoquit. hæc deſcendunt ſitimque non efficiunt. multus autem potus turbaret ventriculi concoctionem.

magna ſitis, addit Gal. nam levioris ſitis ſomnus remedium eſt.

Sed ſi magna fuerit ſitis & præſertim ex defectu humidi, aut à forti ac meraciore vino, omnino dandus eſt potus. nam defectui, ut Gal. ait, ſuccurrere convenit, & caliditatem factam à vino reſtinguere utile eſt [6].

Quod ſi autem poſt multam vacuationem ſitis ſupervenerit [7], citò nutriri ac refici corpus debet. Copioſa autem vacuatione ſi febris aliqua acceſſerit alimentum ex hibendũ quod non ſolum citò nutriat, ſed & calorem contemperet. veluti eſt capo cum ptiſana ex multa aqua decoctus. hujus etenim jus præter quod nutriat citiſſimè etiã ſitim ſedat [8].

6. Metuendum enim ne humorib. accenſis febris fiat.

7. Vt fiere ſolet in feminis ex partu difficili, aut abortu nimium purgatis.

8. Ad miraculum uſque ſitim ſedare ſæpe expertus ſum.

De Nauſea.

CAP. 31.

NAuſea quandoque in febrium fit acceſſionibus veluti in augmento: quan-

quandoque etiam post accessionem & quum febris desijt molesta est ac perseverat[1].

Si itaq; in accessione acciderit, ventriculo conante & nequeunte quod molestum est expellere exhibendum erit aliquid quod vomitionem adjuvet[2], veluti ptisanæ decoctum tepidum cum oxymelite, vel oxymeli solum, quo sæpenumero vomitione vitiosi humores expurgantur.

Post accessionem cessante febre si nausea perseveret, & æger cibum fastidiat, & purgationes præcesserint, roborandus erit ventriculus: foris quidem inunctionibus, fotibus, aut emplastris astringentibus ac roborantib. intrinsecus verò nonnullis compositionibus ipsum confortantibus ac bona victus ratione Corpore verò non purgato purgans aliquod med. exhibendum, sed ventriculum non offendens, ut est hiera picra (si non obstet febris)

1. Vel propter debilitatem relictam, vel propter reliquias humorum.

2. Incisione ac leni detersione qui ob crassitiem & lentorem lateribus ventriculi veluti adglutinati difficulter ejiciuntur humores separando, & in cavum veluti proturbando.

quæ vitiosos humores in ventriculi tunicis contentos fæliciter expurgat.

Quod si autẽ febris major sit & biliosi humores vẽtriculo molesti sint [3] Rhabarbarum utiliter exhibetur.

3. Tonum enim adstringentibus suis partibus viscerib. indit.

Si verò æger purgari nõ sustineat & pituitosi humores ventriculum graventur, sequendum erit Pauli consilium, ac in quiete, inedia ac somno quoq; si fieri poterit, continendus. Quorum inedia efficacissima est, quæ vel sola non modo nauseam tollere, sed & recidivas febres superare potest.

Abstinendum autẽ à cibo toto eo die quo febrilis accessio in expectatione est, neque prius, quam illius tempus præterierit cibus offerendus est, atque is facilis, veluti sorbitio aliqua.

Vnctiones autem, fotus & emplastra quæ foris ventriculo admoveri utile est, in curatione febris quotidianæ descripta sunt.

Exhi-

4 Exhiberi verò ad vẽtriculi roborationem poteſt Aromaticum roſatum, vel diarrhodon Abbatis, aut ſyr. de mentha, vel ſi bilis aliqua in ventriculo reſtet ſyrupus ex abſinthio, qui bilem abſterget, & ſimul ventriculum roborat.

Victus ſit ex optimis & concoctu facilib. quæ aromatis (zinzibere caryophyllis & ſimilibus) condiri utile erit. Vinum concedendum (niſi febris obſtet) generoſum.

4. Odorata totum quod à vertice ad Vmbilicum eſt, & turbere, & mitigare plurimum poſſunt, ut inquit Plato in Timeo. Quod mare conſcendẽtes nauſeant, non tantum jactationi fluctuum, ſed viroſo odori maris non male tribuitur.

De Vomitu.

Cap. 32.

VOmitum ſpontaneum qui confert & leviter fertur non eſſe reprimendum ab Hipp. docemur. Sic nec illum reprimi oportet qui poſtquam ſigna coctionis apparuerint in die critico ſupervenit, nam & talis confert. Sed alio tempore ſuperveniens & qui non leviter, ſed moleſtè fertur ac vires dejicit omni cona-

tu eſt ſiſtendus. neque refert ſi vel flava bilis, vel atra ſit quæ rejicitur niſi quod atræ bilis vomitio magis ſit periculoſa. Habet Paulus cataplaſma ventriculo imponendum ex palmulis ſive dactylis, & alijs aſtringentibus. hujus loco uti poſſimus empl. ex cruſta panis ¹ vocato, quod in Cordo reperitur. Nō proficiente autē hujuſmodi cataplaſmate, vel ægro non ſuſtinente, cucurbitula admoveri poterit media inter umbilicum & oſtij ventriculi regione. Sedato vomitu cibus paulatim dandus, cui & aſtringentia quædā admiſcenda, ut ſuccus malorum granat. ſuccus omphacij, ribeſij aut ſimilis. Dandum verò & generoſum vinum, vel etiam aromatites ad vires reparandas quandiu febris non obſtat.

1. Nobile emplaſt. cujus vim ſæpe ſum expertus. monendi tamē ægri ſentiri angiſtiam quandam, dum inhæret.

De Singultu.

Cap. 33.

Singultus eſt affectus oris ventriculi & veluti quæ-

quædam ejus partis [1] convulſio quæ fit vel ex repletione, vel ex inanitione, aut ab acrimonia eorum quæ in ventriculo continentur, vel ex nimia refrigeratione.

1. Fit hic pugna retentricis & expultricis.

Singultus .g. qui in febribus accidit corpore nondum purgato à vitioſis humoribus ventriculi oſtio moleſtis excitatur. quibus vel vomitione redditis, vel per inferiorem ventrem expurgatis ceſſat. Si itaque à vitioſis humoribus ſingultus moleſtiam faciat exhibendum aliquid erit quod vomitionem adjuvet, vel quod per inferna expurget veluti quando nauſea moleſta eſt. Deinde roborantia admovenda.

A frigida cauſa veluti à frigidiſſimo potu, ſingultus ſuperveniens calfacientib. ſedatur etiã foris admotis. Singultus autem qui in fine febris viribus jam debilitatis infeſtat, præſertim poſt magnam vacuationem, ex inanitione & debilitate oris

ventriculi accidit. In hoc casu laborandum est ut retentrix vis ventriculi roboretur quod fit per astringentia ut sunt oleum ex mastice, oleum ex cydoneis, addito oleo ex mẽta[2], item empl. ex crusta panis, vel ejus loco pomũ cotoneum excavatum & oleo masticino repletum ac deinde coctum[3] & ori ventriculi instar cataplasmatis admotum, addito[4] gariophyllorum, vel mentæ, vel utriusq; pulvere. Prodest etiam fomentum ex absinthio, mentha, rosis rubris, & anethi semine in sacculo consutis. & in vino decoctis. Profuit etiam multis præsertim debilibus spongia imbuta forti & austero vino quale est Hispanicum calens ventriculi ostio sæpius admota. Prosunt verò & adversus hujuscemodi singultum ea quæ à totius substantiæ proprietate ipsi resistunt ut est semen[5] anethi præsertim in vino decoctum & sæpius olfactum. Liberat verò & à singultu

2. Alioqui nimis foret frigidum.

3. Involutum folijs brassicæ aut betæ, aut linteo.

4. Vbi contusum fuerit insperguntur.

5. In levi singultu quandoq; solum prodest. mediocrẽ ejus vim comperi.

ſingultu ſternutatio ſuperveniens ut Hipp. refert. ſed ab ea, ut Gal. ſcribit, quæ à repletione fit. poſſunt [6] idcirco in tali caſu quædam naribus admoveri quę ſternutationē provocant, quæ tamen etiamſi ex inanitione fiat nõ ſunt inutilia. Violentiore enim eo motu aliquo modo ventriculo comoto tandē expultrix ejus facultas quieſcit.

6. Humores enim molesti ad fundum deſcendunt.

De Sanguinis fluore in febribus.

CAP. 34.

SAnguinis fluor, qui in febribus contingit ſi acciderit die critico, nullo modo ſiſtendus eſt, niſi diutius fluens vires dejiciat, quo caſu ut ſiſtatur laborandũ eſt. Diverſiones faciendæ per brachiorum & crurum frictiones duras, & fortes ligationes. fronti admoveri frigidam poſcã ſæpius convenit: aut ſi hæc non ſufficit cataplaſma ex bolo cum ovi albo, quod

actu frigidum frequenter admovendum[1]. Istis adhibitis, si non cesset fluxus, cucurbitula adhiberi poterit hypochondrio è directo naris ex quo sanguis profluit. Continere æger se dicit erectũ & caput haud quaquam antrorsum reclinare neq; nares ullo modo irritare aut expurgare priusquam omnino sanguis fluere desierit. quod si verò nec sic sanguis fluere desinat imponenda erit naso unde sanguis profluit tu-

1. *At verò quæ extrinsecus particulæ profluēti tum adstringentia, tum citra astrictionem frigida admovētur, hæc ipse (velut plerique medicorum) non ubique nec semper probo, sed mihi contra omnino quam fieri res postulat, ipsum sanguinem intro compellere ac venas quæ in alto sunt implere videntur. vidimus enim quosdam eorum qui ex pulmonibus sanguinem rejicerent ex thorace refrigerando manifestò læsos: æquè ut qui sanguinem vomuerunt nonnullos quod venter foris esset refrigeratus. Eodem modo & eorum quib. ex naribus sanguis profluxit aliqui ex capitis refrigeratione deterius habuerunt. illis itaque utendum quum ad alia prius averteris. ut .v.g. in naso ubi sanguinis missione, artuum frictione, deligationeve, aut cucurbitulis hypochondrijs affixis usus fueris. Quin ne sic quidem ad frontem & caput ilico refrigerandũ. sed prius est ad contraria revellendum, utiq; affixa in summa cervice cucurbitula. duplex enim in hæmorrhagia aversio est. quæ est ad totius corporis inferna, & quæ ad capitis posteriora. nares enim cum superiore & anteriore parte sitæ sunt. adversetur autem ei quod supra, id quod infra: & ei quod post habetur, id quod ante. Gal. 5. Meth.*

runda

runda[2] oblonga illita ovi albo cui pulveres admixti sint astringentes ut dicetur lib. 3.

2. Alliganda fascia ne excidat priusquam ora venarum fuerint agglutinata.

De ulcere circa os sacrum.

CAP. 35.

EX diuturno decubitu ulcera circa[1] os sacrum ac in inferiore lumborum parte fieri frequenter contingit præsertim viribus & naturali facultate deficientibus. adhibenda sunt quæ ulcera resiccent ac consolident, qualia Paulus enumerat quibus tamē pręstantius est empl. quod componitur ex cerusæ partib. duab. minij factitij[2] parte j. & olei 6. partib. ad nigredinem usq; decoctis. ex quo emplastra conficiuntur quæ fortiter adhærescunt & ulcera consolident si modo aliquid naturalis roboris supersit.

1. Signum plerumq; lethale, tamen quidam reficiuntur.

2. Nam minerali aliud est minium, è cujus vena sæpe argentum vivum effluit, hujus non est usus.

De Epicarpijs.

CAP. 36.

ISTorum[1] usus est in tertianis febribus intermit-

1. In ardentib. non est usus.

tentibus poſt adhibita generalia remedia. admoventur verò & pueris qui alia remedia non admittunt. materia horũ ut plurimum herbæ ſunt quædam ut burſa paſtoris, urtica, folia vitis, cornu cervi herba, & ſimiles parum ſucci habentes. nobis etiam mentaſtri² uſus bene ceſſit quibus ſal & acetum adjunctum, in quibus præcipua vis remedij eſt. hæc enim putredinibus adverſantur & horum facultate per arterias cordi cõmunicata putredini humorum cor fortius reſiſtit. ſic ut & humores minus computreſcant. ita tandem febrium acceſſiones remittuntur ac deſinunt.

2. *Hoc reſtitui puellam nobilem quæ in tertianæ ſingulis acceſſionib. convulſione commitialique morbo tentabatur. poſt uſum tamẽ rhabarbari.*

FINIS,

Anno 1583. Iulij 16.

De

De Affectibus qui singulis corporis partibus obveniunt.

Lib. II.

De Alopecia & Ophiasi.

Cap. I.

Lect. I. Sept. I.

ALopecia[1] autem & Ophiasis[2] non valde dissimiles sunt affectus. Commune utrique est quod veluti emortua summa cute pili extenuentur ac excidant, & ex ipsa cute puncta aut leviter læsa liquor quidam exeat corruptus & mali odoris, sanguinis colorem non habens nisi admodum diluti aut corrupti. Occupat utrunque vitium non totũ caput, sed partes quasdam, & loca tantum quædã cutis. Alopecia quidem nunc hanc[3], nunc aliam partem, aliquando verò etiam mentũ. Ophiasis verò incipit ab occipitio[4], deinde ad utrasque aures duo-

1. Sic dicta, quod vulpib. perpetuo eveniat. Paulus. Est autem pilorum in album mutatio, quæ si perseveret excidunt. ob carnis exterioris corruptelã. 10. Problem. 29.

2. Propter inopiam humorũ pilos nutrientium calvities: propter vitiatos humores Alopecia & Ophiasis. unum quidem ambæ secundum morbosam affectionem malum, nomina autem juxta figuras habentes diversa. Gal. 1. κτ τόπ.

3. Sub qualibet figura. Cels.

4. Ac duorũ digitorum latitudinem non excedit

dit. Anno 1614. hos affectus quasi Epidemios vidimus, cum levi quasi Pityriasi puerulos invadentes. Curabamus discutientib. & detergentib. localibus tantum, ut vino Gallico in quo sapo communis dissolutus.

5. Subpinguis & ex toto glabra. Cels.

6. Si cutis albidior, peccabit pituita: si nigrior, melancholia: si pallidior, flava bilis. Gal. 1. κτ̃ τόπ.

bus capitibus serpit, & sæpe eousq; ut in fronte committantur. Ophiasin Cor. Celsus infantibus aliquando ait accidere, & sæpe per se finiri, sed Alopecian ætati cuivis supervenire & absque curatione non desinere. Relinquitur ab alipecia & ophiasi cutis lævis & glabra, quandoque densior [5] & mali coloris, atque tunc vitium curatu difficilius existit. Differunt autem ab his defluvium capillorū & calvities. Defluvium capillorum non relinquit loca nuda aut areas nudas, sed æquabiliter ab omni parte accidit. Calvitium verò à syncipite, & capitis corona incipit, paulatim progreditur & cum ætate augescit. cutis à naturali constitutione non permutatur & sive pungatur sive vulneretur non alium quã sanguineum humorem fundit.

Causa autem alopeciæ, & ophasis sunt pravi ac [6] vitiosi humores qui ex mala victus ratione subinde nascun-

nascuntur [7]. Curatio consistit in expurgatione horum humorum vitiosorum, primum quidem per ea quæ universum corpus expurgāt: secundo per apophlegmatismos. deinde [8] admovenda sunt localia [9] medicamenta sufficit autē quandoque sola humorum purgatio & bona diæta præsertim ubi morbus recens est, sed inveteratum malum etiam topica requirit med. qualia apud Paulum repeνiuntur. Habet exemplum Gal. curati ab alopecia juvenis, qui per solam cum hiera ex colocyntide [10] purgationē & bona victus revocatione fuit restitutus, prius tamē datis aliquot pilulis [11] ex aloë. in qua curatione observandum quod Gal. ante purgationem cum hiera diacolocyntidos non exhibuerit aliqua vel meatus aperientia vel humores præparantia, sed tantum pillulas ex aloë.

7. Si cutis linteo neque lævi nimis, neque aspero fricata rubescit, quanto citius id fit, tantò minor affectus. sic si adhibitis med. citius quam ante, vel magis rubefiat, spem curationis facit majorem. Gal. 1. κατὰ τόπ.

8. Digerentia tenuium partium, calidum intra scopi fines ne cutem talem reddat qualem in calvis videmus. tale ol. laurinum &c. finis ut mali humores exspirent, bonus autem sanguis attrahatur. Gal. 1. κατὰ τόπ.

9. Æstate in sola, hyeme in balneo. Ibidem.

10. Bis purgavit in 5. diebus, priori vice 4. post 5. ʒ. dedit.

11. Ciceris magnitudine 11. dedit sunt tam magna ut ex ʒ. possint 20. fieri non enim cicer nostrum intelligendum sed orobæum quod minus. has non purgationis, sed præparationis viarum gratia exhibuit.

Defluvium capillorum.

Quod autem ad defluvium [12] capillorum attinet illud dupliciter contingit. quandoque enim ſenſim & paulatim capilli excidunt & attenuantur, quandoque multi ſubitò excidunt, & ſubinde omnes capitis pili tum & menti ac etiam ſuperciliorum. Prius defluvium ad raritatem cutis, & inopiam materiæ pilos generantis conſequitur, neq; alijs remedijs quā localibus opus habet. ijs videlicet quæ mediocrē denſitatē cuti inducunt qualia à Paulo deſcribuntur. Alterum defluvium ex humorum vitio ac corruptela accidit. & eſt ſymptoma luis venereæ, quod comitatur ulcera & alia circa [13] anum vitia, & talem curationem requirit qualis luis venereæ exiſtit.

Lect. 2. Sept. 3. πιτυρίασις.

Inter capitis cutis affectiones eſt etiam Paulo pityriaſis appellata quæ Cor. [1] Celſo porrigo dicitur, alijs

12. *In muliere rarum. in ſpadonib. non viſum, nec in ullo ante veneris uſum; nec infra cerebrum, aut infra verticem, aut circa tempora, atque aures. Plin. l. 11. c. 17. Albeſcunt autem qui defectu alimenti excidunt; ut aquilis præ inedia pennæ, quando pullos educat. Plin. l. 10. c. 3. Tale amantis pallidi, atque emaciati fuit defluvium apud Theocryt. Idyll. 2.*

13. *Adeo ut Medicus hinc audacter pronuntiare queat illum in quo tale deflurium animadvertit ficus vel alia circa podicem vitia pati.*

1. *Quæ ſolā Cuticulam quam Epidermida vocant, afficit; cujus veluti cariem facit. naſcitur ex ſordibus & incuria capilli impexi. Comm. in Horat.*

furfu-

furfures. eſt autem hæc veluti ſcabiei ſiccæ ſpecies ſquamulas ac furfures proferens, ſed citra cutis inferioris exulcerationem & pilorum caſum. Contingit vero & caput ſcabie laborare cujus ſquamis detractis cutis exulcerata relinquitur, atq; hæc duplex eſt. quædam enim fit abſque jactura pilorum quæ mitior[2] ac facilior curatu. altera verò cum perditione & defluvio capillorum veluti in Alopecia. facit hæc magnas & albas cruſtas quæ aliquando totum caput, aliquando partem ejus occupant. & hæc non modo fera eſt, ſed etiam ſi inveteraverit difficulter curabilis. Nonnulli ex ijs qui Arabum doctrinam ſequuntur hanc Alopeciam nominant & lepræ ſpeciem faciunt. & referri quidem poteſt ad lepram Græcorum[3], ſed non tamen idcirco ad elephantiaſin, quam Arabes lepram nominant.

Scabies capitis.

2. *Quod ab humore minus acri, nec radices pilorum lædente, fiat.*

3. *Quæ & ipſa Scabiei ſpecies eſt.*

Inter capitis vero externa

vitia quæ ſub capillis oriuntur ſunt & achores Græcis dicti, Latinis manantia capitis ulcera, quæ tubercula quædam ſunt hiantia, exulcerata, & foraminibus patentia, ex quibus aſſidue humor fluit viſcidus, lentus, ac fœtidus [4].

Achores.

4. Ferè fiunt Pityriaſi, ac propemodum Pſoriaſi præcedente. Crito apud Gal. 1. de med. ſecundum loca.

Accedit ad hoc malum, quod [5] κήϱιον ſive favus dicitur, cujus tubercula majora & ampliora ſunt & magis patentia è quibus humor fluit melleus & veluti is qui in favis continetur, odore fœtidus, quos & tumores ipſi & colore & figura non raro referunt, præſertim quando malum in latitudinem ſeſe extendit. [6] Differens autem iſtud vitium eſt à Meliceride.

Κήϱιον.

5. Cerium circa pectus aut dorſum tumorem inflammatum, eum deſcribit Iul. Pollux. Sed forte Meliceridi id nomen tribuit. l. 4. c. 25.

συκῶσις.

Annumerantur verò & capitis vitijs Græcis dicta σῦκα Latinis fici quæ ſunt eruptiones ulceroſæ, duræ, rotundæ & ſubrubentes cũ dolore, in quo ab alijs vitijs

6. Meliceris eſt tumor non altus in quo continetur humor melli ſimilis. tria ſunt abſceſſuum ſine dolore genera quæ plurimum in capite gignuntur. ſteatoma, atheroma, meliceris. exulceratur in melicer. non cutis externa, ſed membrana interior. unde ſectione tamen curatur.

differt.

differt. alia enim dolorem non inferunt.

Origo horum omnium vitiorum ex malis eſt & corruptis humorib. à prava victus vivendique ratione generatis. Oportet autem ut Gal. ait ad præſcriptas affectiones cõvenienti diæta uti & corporis ac capitis purgationem adhibere per pillulas ex aloë, colocynthide & ſcãmonio cum braſſicę ſucco coäctis. deinde localibus remedijs utendum. Loco autem pilularum iſtarum utuntur recentiores pill. cochijs[7], vel etiam de fumo terræ dictis. ſicuti & loco hieræ diacolocynthidos accipitur cõfectio Hamech. quæ gratior eſt & non minus tamẽ purgat quam hiera illa diacolocynth. Meminit verò & Paulus[8] pſydraciorum & exanthematum. ψυδράκια autem parva ſunt puſtularũ tubercula. Exanthemata verò generali nomine leves per cutem humorum [9] eruptiones dicuntur, ſub

7. *Quas quidam quaſi* κόκκια *ſeu granula dicta putant quod tali forma exhiberi ſoleant. Habent autem præter hieram, quæ aloë quaſi correcta eſt, colocynt. & ſcamm. nil aliud quam turbith, & ſtœchad.*

8. *Pſydracia ſunt ignea exanthemata, ſponte pronata, exulcerata, in ſuperficie. Iul. Pollux. l. 4. c. 25.*

ψυδράκια.

ἐξανθήματα.

9. *Vide Hippocrat. qui humorum colorem veluti florum eſſe aſſerit.*

quibus Phlyctænæ, psydracia, epinyctides & similia tumorum genera comprehenduntur. Gal. & iltis eandem quam alijs curationem necessariã esse scribit. Paulus localia tantum adhibenda esse præcipere videtur.

De Capitis Dolore.

Cap. 2.

Cephalalgia.

Lect. 3. Sept. 4.

Differentiæ.

1. Partem eam intellige quæ pilis tegitur præcipuè synciput. aurium, oculor. &c. non dicuntur capitis dolores.

2. Circa aures; circa tempora aut alibi. Avicenna clavum vocat.

3. Maximè laborant interiores, sin exteriores laborent ad tactum etiã sentitur dolor. difficile tamen hæc discernuntur.

Capitis [1] dolores magnitudine inter se differunt; sunt quidam leviores ut Cephalalgia dicta; alij graviores & molestiores ut est Cephalæa. Occupat dolor quandoque anteriorem & maximam capitis partem, subinde dimidiam ejus ut hemicrania quandoque vero partẽ [2] unam aliquam. 3. Patiuntur dolorem aliquando partes interiores [3] ut cerebri membranæ, arteriæ, aut venæ: quandoque exteriores tantum: subinde ambæ. Laborat verò etiam caput quandoque primario

affectu

affectu & per se, quandoq; verò per cõsensum & sympatheiam. Dolor verò vel gravans est, vel tensivus, vel pungens, vel cum pulsatione. Causæ dolorem inferentes quandoq; sunt procatarticæ, sive externæ, alias antecedentes, sive internæ. Externæ sunt ardor solis[4], frigus, odor gravis & molestus. ebrietas, vel ictus sive percussio. Causæ antecedentes sunt intemperies, & frequentissimè quidem, cum humorum affluxu rarò absque his. Peccant autem humores quandoq; qualitate, quandoque quantitate[5], quandoque[6] utrisque horum.

Causæ.

Signum autem per consensum caput laborare est dolor non permanens. vel

Signa 1. Num pro consensum.

4. Talis fuit cephalalgia filij Sunamitidis. 2.Reg.c.4.v.19.& Ionæ quum Euro silente sol illius caput percuteret. v. 8. c. 4. Herbæ male olentes gravant caput. ut ocymũ ex cujus odore quandoque scorpius in capite enatus fuit. Cephalæa vehementius fœminas tenet ob diligentiam capillorũ. Cæl. Aurel. c. 1. chronic. dum enim comuntur frigido aeri, ardorive solis, aut ignis caput exponunt; illudq; madefaciunt. Atqui cerebro perniciem etiam cujuslibet synceri humoris assiduitas reservat, tũ solis animãdo simul & siccãdo capillos exoptabilis ardor. Tertull. de cultu fœminar. Nimietas lachrymarum Apuleio causa doloris acris capitis. l. 3. asini aurei. Ad lunã dormire, aut diutius in illa morari. 3. De Crisib. *5. Vt sanguinei humores.* *6. Quando multi biliosi ac acres humores.*

non ſemper ſui ſimilis, uno tempore intenſior, alio remiſſior, pro partis videlicet conditione cui caput conſentit.

2. Item & ille dolor qui alijs præcedentib. affectionibus ſupervenit licet permanens ſit, aut parum remittatur etiam per conſenſum fieri dicitur. Non per conſenſum verò, ſed primario & primigenia affectione caput laborat quando dolor perſeverans ac perpetuus eſt, & qui alijs præcedentibus malis non ſupervenit.

Per conſenſum autẽ caput dolore afficitur malè ſe habẽte ventriculo[7] & præſertim oſtio ejus, non raro verò & ab utero mulierib. quandoque vero & propter jocinoris, lienis, meſenterij, renum, aut aliarum partium dolores ſive morbos, ut Avicenna ait.

7. Vt quum mali cibi aut humores in ventriculo ſunt: vel quum alioqui per ſe eſt infirmus.

Morbi autem ſive affectiones quibus capitis dolores ſuperveniunt & propter quos per conſenſum etiam

etiam dolet ſunt morbi febriles, lues venereæ, & quandoque plethora ac nimia repletio. Capitis autem dolores qui per conſenſum fiunt quandoq; ex ſolo conſenſu [8] ſive συμπαθείᾳ accidunt, nullis tranſmiſſis ad caput humoribus aut vaporibus: aliquando verò ſurſum tranſmiſſis vel humoribus vel vaporibus.

8. Eſt enim mirabilis horum ſympathia. ſic vulnerato cerebro vomitus ſequitur.

Lect.4 Sept.7.

Per conſenſum Ventriculi.

Dolorē verò capitis per conſenſum ventriculi factū ipſe male affectus ventriculus oſtendit præſertim quando diſpoſitio ejus mala præceſſit. vel hac deſinente dolor capitis conquieſcit. veluti quādo acris & bilioſus humor in ipſo ventriculo, vel circa ipſius oſtiolum congregatus eſt, qui in ventriculum aut ab aliqua parte ſponte in eum [9] influit: aut attrahitur ut propter famem diutius toleratam [10]; vel in ipſo generatur, veluti bilis praſina quæ in ipſo ex pravis cibis non raro gignitur. ſic & quandoq; ex vaporibus ex

9. Vt ijs quibus alter ramus à folliculo bilis in fundum ventriculi inſeritur.

10. Tolerare enim famem (ut ait Avicenna) ventriculum humoribus putridis implet.

ventriculo aſcendentib. caput dolet, quod fit vel à cibo vel potu vaporoſis [11], & præſertim in vẽtriculo nondum concoctis. non raro verò etiã ab oris ventriculi debilitate capitis oriuntur dolores.

A jocinore splene etc.

A jocinore autẽ vel ſplene aut alijs interiorib. corporis partibus capitis morbi facti concomitantia magna ex parte alia habent ſymptomata, quibus à capitis doloribus differunt. idcirco & particularia alia nomina obtinuerunt: ut [12] paraphrenitis, & melancholia hypochõdriaca &c. de quib. ſuo loco. Ab utero verò dolores capitis fiunt, vel menſibus ſuppreſſis, vel ex alijs uteri morbis [13], & quando ex hoc capitis dolor provenit ſæpenumero ſentire ſe mulieres affirmant, vapores & ſpiritus quoſdam calidos ad caput aſcendere. Quibus autem hoc contingit ſanguine fere abundant & calidioris ſunt temperamenti. Capitis autem

Ab utero.

11. *Sic vinum potens etiam mediocriter hauſtum. allium, cæpe &c. Spiritus naturaliter ſuperna petens ex inferiorib. trahit corpora per arteriam atque ſtomachum quæ ſunt corporis velut majora fumaria. Themiſon apud Cæl. Aurel. c. de Cephalæa.*

12. *Quæ fit ratione inflammationis circa meſenteriũ, diaphragma, jecur aut pulmones, conſiſtẽtis, vel collecto ſanguine in mãmillis. aph. 40. ſect. 5.*

13. *Ab utero fiunt dolores capitis qui poſt partum ſuperveniunt.* 1. *De Euporiſt. Gal. Fiunt autem in ſyncipite potiſſimum.*

autem dolores qui febricitantibus aut lue venerea laborantibus superveniunt nō primarias esse affectiones, sed per consensum fieri & symptomata illorū morborum esse, satis notum est.

Curatio doloris capitis qui per consensum.

Lect.5 Sept.8.

Quum itaque caput propter ventriculi affectū per consensum dolet atq; ipsius ventriculi ostium quod stomachus dicitur è mordacibus ac vitiosis humoribus infestatur optimū est hunc citissimè evacuare & quidem ut Gal. ait vomitione quæ ijs qui ad hanc 14 proclives sunt, aquæ potione, tepidæ ß. facile succedit. Si verò non successerit vel digitorum, vel pennularum immissione ventriculus ad vomitū irritandus est. Sed ijs qui ad vomitionem faciles non sunt exhiberi convenit quæ infestantem bilem deorsum ad fundum ventriculi descendere faciunt, ut sunt quæ simul & refrigerant & astringunt

Ventriculi.

14. *In his regionib. non sunt ita proclives ad vomitum ideo præstat reprimere molestum præterea est, ac multa sequītur incommod. estq. magis naturæ aptum ad intestina, humores peccantes deducere.*

ut panis intinctus agrestæ sive vino omphaciti, aut succo granatorum acidorum, aut succo fructuum ribesij. tum & quæcunque ex his conficiuntur. quandoque verò etiam aquæ frigidæ potio, & pira, aut poma cruda. Quod si vero humor magis in fundo hæreat optimum fuerit eum illic continere quod per superius enumerata fieri potest [15]. nam in fundo hærens facile ad intestina delabitur.

15. Curavi adolescentem, qui geminum meatũ, habebat assiduo usu singulis aut alternis diebus unius pilulæ ex hiera. R. Dod.

Vbi verò humores conquieverint & nõ multi fuerint, absinthij usus commodus est donec ventriculus restitutus fuerit. bilẽ enim absterget & ventriculũ roborat. datur autem vel vinum, vel etiam cerevisia in qua maceratur, ante cibum vel mox initio: vel etiam ex eo compositum serapium ante cibum, quod præter absinthium etiam succum admittit cydoneorum. qua de causa & debilem ventriculum magis roborat.

Si

Si vero humores vitiosi fuerint copiosi & frequenter molesti, sic ut in ventriculi tunicis imbibiti videri queant, utile fuerit exhibere hieram picram, quæ, authore Gal. pharmacũ optimum est ad ventriculi purgationes, nec minus bonum ad capitis ex ventriculo dolores. post purgationem ex hiera ad absinthij usum etiam pervenire licebit. Quod si ex fame diutius tolerata capitis dolor fiat cibus oblatus remedio erit, vel aliquod eorũ prius dictorum quæ biliosos ac mordaces humores ad ostium ventriculi ferri prohibeant. Si autem propter vapores ac fumos à cibo pravo [16] aut potu veluti meracioris vini, caput dolet aquæ frigidæ potio subinde conducit. tum & ea quæ supra enumerata sunt. jã & somnus superveniens dolorem tollit. Quod si verò nec dolor reprimi queat nec somnus superveniat vomitus erit excitandus, aut

2.

3.

16. Si venenati cibi, statim vomitu rejiciendi. commune hoc veteribus ut non dent alexipharmaca nisi veneno vomitu rejecto. Hinc quũ Commodus veneno exhibito multum vomuisset, veriti qui exhibuerant, ne restitueretur, strangulandum curarunt. Herodian. l. 1.

enemate adjuvandus venter ut citius aſſumpta ex ventriculo deſcendant. [17] A debilitate ventriculi & potiſſimum oris ejus ſi vapores caput petant, (cujus ſignum eſt quod poſt ſumptum cibum caput dolore gravetur) tunc expedit poſt aſſumptum cibum aliqua exhibere quæ oſtium ventriculi roborent ac contrahant, ut ſunt ſemen coriandri præparatum, conſerva ex roſis rubris, carnes cydoniorũ & ſimilia. vel tragemata quædam ex ſemine coriandri roſis rubris ſiccis, pane toſto, quibus additur quandoque nonnihil ſeminis aniſi, & ſi ventriculus frigidior galanga, garyophylli vel menta ſicca. deinde ſaccari quantum eſt omnium pondus. ex quo aliquid ſumitur mox ab aſſumpto cibo potione nulla ſubſequente.

17. In calidis corporib. ut Italorum potus frigidæ convenit. nos libentius actu & potentia utimur quod forte humor debilitati adſit.

Vteri. Fx utero capitis dolores adhibitis utero idoneis remedijs, ceſſant. prodeſt ſuppreſſis menſibus venæ ſectio,

ſectio, & juniorib. quidem ex vena circa talos[18], ſenioribus verò quæ 50. annum exceſſerunt circa pedis majorem digitum. proſunt verò & his balnea pedum & crurum deorſum frictiones, præſertim dum in balneo pedes ſunt. balneum fieri poteſt ex decocto betonicæ, arthemiſiæ, florum chamomæli, addito ſale. ſubinde & cum cineribus lignorum, aut lixivio decoquuntur herbæ.

18. Quam venam matricis vocant.

Curatio doloris capitis à cauſis procatarticis.

Lect. 6. Sept. 12.

1. Calor.

Si à diuturna ſub ſole mora caput nimium excalfactum doleat conveniunt ea quæ refrigerant & humectant[19] ut eſt frigidæ aſperſio, vel applicatio aquæ lactucæ, vel etiam roſarum cum oleo roſacea, violaceo, aut nenupharino. Gal. ol. roſaceo frigido caput perfundere jubet. Paulus poſcam admovet cum oleo roſaceo. Poſſunt verò &

19. Cavenda tamen, ut Gal. ſuadet, narcotica. atque etiam aſtringentia, niſi in pauca quantitate. 2. κατὰ τόπους.

capiti applicari lactucæ, vel violariæ, vel portulacæ, vel sempervivi folia, per se vel, cũ oleo aliquo ex superioribus, contusa. Avincenua cataplasma ex hordei farina cum semine psyllij laudat. Admovenda autẽ hæc sunt syncipiti sive anteriori capitis parti, non autem occipiti, ut [20] Gal. suadet. & quidem initio ipsius doloris. Vbi dolor inveteraverit adjicienda sunt superioribus quæ aliquantum frigiditatem aliorum reprimant & simul vim quandam habeant doloris sedativam: [21] ut est chamæmelum & ex floribus ejus compositum oleum.

20. *Qui nulla ratione permittit occiput perfrigerari, neq; etiam facile à calore dolet.*

21. *Posset & anethum admoveri nisi calidius esset.*

II. Frigus.

Si autem à nimio frigore [22] caput doleat calfacientibus ol. caput ungendum est: ut rutaceo, laurino, vel si fortiore opus est etiam ex euphorbio composito. Aut utendum est cal. & siccis fomentis. ut ex milio, panico, vel etiam malto [23], frixis & sacculo impositis & capiti calidè admotis. vel floribus

22. *Vt à vehementi flatu ventorum.*

23. *Vel deficiente milio ex semine phalaridis quod vulgo canari-saet.*

floribus chamomæli cum ſale[24] frixis & ſimiliter admotis. Gal. uſum vini & corporis motum commendat.

24. In vaſe mundo nullis odorib. infecto. rarum hoc genus doloris tamen quum incidit magnum in fomentis his uſum reperi.

III. Odor.

A malis odoribus ſi caput doleat refert cognoſcere qualis fuerit odor offendẽs. an videlicet fuerit fœtidus veluti à cadaveribus corruptis vel à calidis caput implentibus; vel à frigidis tor- 1.
porem inferentib. Si igitur odor à quo caput dolet fuerit fœtidus veluti à cadaveribus mortuorum vel alijs ſimilibus theriaces aliquid exhibendum eſt[25], vel alterius alicujus alexipharmaci. aërem verò etiam alterare conducit ut accenſis juniperi lignis, aut baccis ejus ſuper carbones poſitis; vel aromatum ſuffitu. acetum verò & ſæpius naribus admovere utile eſt. Si autem ab odore calidorũ ca- 2.
put doluerit ut moſchi, ambræ, croci, caſtorei, ocymi & ſimilium offerenda ſunt naribus frigida odorata ut violæ, roſæ, flores nenupha-

25. Nam ſi contingeret hunc fœtorem ad corferri in peſtem inciderent. Qui aerem à cadaverib. ad Neoportum Anno 1600. Iulij 2. cæſorum infectum hauſerat, in icterum lethalem incidit.

ris,camphora, ſantali lutei,
3. & aqua roſarum. Frigida verò ſi odore nocuerint ut ſunt hyoſcyamus, papaver, opium offerenda erunt calida ut crocus,ſemen nigellæ, caryophylli & ſimilia aromata, addito ſi libuerit aceto.

IV. Ebrietas.

Ab ebrietate dolor capitis natus ſi ſomno quiete & abſtinentia non fuerit curatus, neque vomitione conſulendum eſt ventriculo. admittit Gal. vinum tenue & aquoſum, ſed dilutum. nos verò etiam non dilutum tale permittimus. prodeſt verò & ſerapium ex abſinthio. Quod ſi verò nec ſic dolor capitis conquieſcat ad quietem corpore compoſito capiti quædã applicari poſſunt ut braſſicæ folia in aquam calidam ut Paulus ait,immerſa. item & oleum roſaceum cũ ſucco hæderæ[26] vel braſſicæ & aceto permiſtũ vel aliquid eorum quæ capiti ad inſolatum adhiberi ſolent.

26. Liberum eundem apud Ægyptios Oſirin Harpocration induſtria hederatum argumentatur, quod hederæ natura ſit cerebrum ab heluco defenſare. Tertull. de corona milit. Eidem mitra vinciri caput, propter dolores qui fumante vino caput aggrediuntur. Euſeb. 2. præpar. Evangel. c. 2. refert. Arcta ſanè per faſciã capitis dolentis conſtrictio, levamen affert.

V. Ictus.

Ab ictu aut percuſſione

capitis

capitis dolor inunctione olei rosati cum exiguo aceti calefacti curatur, si ictus magnus non fuerit. nam major diligentiorẽ curam requirit. de qua non est hoc loco dicendum.

Dolor ex causa antecedente.

Lect. 7. Sept. 13.

Dolor capitis à causa ortus antecedente diligentiorem curam quam cæteri requirit. [17] Cognoscere autem causam inprimis refert & anne sola sit intemperies vel cum humore, rarissimũ autem est solam intemperiem causam præbere dolorum, ut plurimum humores conjuncti sunt, qui sunt vel sanguinei, vel biliosi, vel pituitosi, vel melancholici.

17. Sic hipp. lib. de arte inquit Medicũ eum sufficere ad curandum, qui sufficit ad cognescendam causam.

Sanguis.

Sanguineorũ humorum redundantiam ostendit habitus corporis plenus ac temperamentũ calidum & humidũ. sensus doloris cum tensione & quandoq. cum quadam pulsatione, faciei cum rubore tumor, pulsus magni, urinæ vel rubentes, aut perturbatæ. Superve-

niunt autẽ ex ſanguine dolores frequentius veris tempore & cum cæli conſtitutio calida eſt & humida : ut flante auſtro. Promptiſſimi autem ad hujuſmodi capitis dolores ſunt qui liberalius vivunt & multo cibo ac potu præſertim[28] vini utuntur.

28. Vinum ſi foris applicetur eſt cal. & ſiccum. intus actuali ſuo humore humectat.

Bilis.

Bilioſi humoris redundantiam oſtendit dolor capitis cum [29] puncturis & corporis habitus extenuatus ac bilioſus, ad iracundiam promptitudo, facies pallida ac flaveſcens, ſomnus rarus aut exiguis & quandoque cum inſomnijs de pugnis, contentionibus, ſanguinis profuſione, vel incendijs. adeſt ſæpe oris amaritudo, linguæ quandoque ſiccitas vel aſperitas, & ſitis. Ex bile autem capitis dolores fieri magis æſtate contingit & quum aer cal. ac ſiccus eſt quam alio tempore præſertim poſt multum laborem ac corporis exercitium & calidorũ frequentem uſum.

29. Ab hac autem cauſa dolor valde magnus atque excedens in cerebri inflammationem quandoque tranſit.

Tranſit autem hujuſcemodi

modi dolor quandoque in maniam, phrenitidem, vel cerebri eryſipelas.

A frigido ac pituitoſo humore 30 ſi caput laborat dolor gravans eſt & non intenſus apparet, ſed veluti alicujus põderis ſenſum affert. præſertim ſi materia fuerit copioſa. adſunt non raro humorum per nares diſtillationes, & quandoq; ad palatum quæ linguam & os humectant. adeſt & ſomnolentia vel ſomnus profundior, facies tumet & ex albido colore pallet. urinæ cruditatem oſtendunt. pulſus tardi ſunt. Promptiſſimi autem ad hujuſcemodi dolores ſunt frigido ac humido temperamento præditi. anni verò tẽpus maximè idoneum quod frigidũ eſt ac humidum. hujuſcemodi autem capitis dolori quandoque lethargus ſuccedit, aut carus, aut etiam catochus.

Pituita.

30. *Non infert dolorem niſi ſua copia.*

Ab humore autem melancholico craſſo frigido & ſicco dolores nulli fiunt,

Melancholia.

31. *Quod vel ex solo potest colligi schirro.*

31 nisi flatus sint permixti qui tensivum aut gravantẽ dolorem inferant. talis dolor cum vigilijs, aut gravib. & molestis insomnijs accidit, & facile in melancholiam, aut epilepsiam, aut in lycanthropiam mutatur.

Ex sola intemperie.

Dolores ex sola intemperie, si fieri contingat, non

32. *Quia dolor semper attrahit ad se.*

32 diu durant, accidunt enim illis qui temperata habent corpora, & neque plenitudine neque cacochymia laborant.

Dignoscitur autem causa ex ipsius intemperaturæ sensu. calida intemp. caput reddit calidius: frigida frigidius. siccitas & humiditas dolorem non adferunt. sed siccitatem comitantur quandoq. vigiliæ & subinde falsæ imaginationes quod melancholicum est. humiditas oblivionem quandoq. parit & memoriam offendit, veluti non raro & ipsa frigiditas.

Lect. 8. Sept. 15.

Curatio capitis doloris ex sanguine.

Sanguis.

Capitis dolor qui ex sanguine

guine vel ſolo vel alijs humoribus permixto factus eſt quandoq. remiſſior eſt, quandoque verò vehementior. mitiorē cephalalgiam: vehementiorē cephalæam appellat. Cephalæa autem adeo gravis ac vehemens dolor eſt ut neque ullum ſtrepitũ, vel nimium ſplendorē [33] æger perferre queat, cui ſuperveniens febris cõtinua meningum ſive membranarum cerebri inflammationem adeſſe oſtendit quam Paulus cerebri [34] inflammationē appellat. Dolores quidem continui in cephalæa ſunt, ſed tamen frequenter per intervalla exacerbationes ſuas habẽt, adeo ut ipſe æger caput ſibi malleo tundi vel frangi vel diſtendi exiſtimet. ad oculos quoq; ipſos quandoque dolor extenditur.

In utroque dolore [35] ſanguis mittendus eſt ex vena brachij media aut exteriore quã cephalicam aut humerariam vocant, habita ratione & virium ægrotan-

33. Non enim ſolum pericranium ſed & meninges afficiuntur.

34. Quin & eſſe nihil prohibet. cerebrũ enim non minus quam Meninges, ſua vaſa habet, venas inquam, atque arterias, per quas alimentum accipit. omne autem quod alitur etiam inflammari poteſt, etiam oſſa ipſa. rarò tamen id fit, ob frigidam & horum, & illius intemperiem.

35. Non enim fit niſi in corpore repleto ſanguine.

tis & vehementiæ ipsius doloris. si enim dolor vehemens fuerit & ægroti validæ vires iterata sanguinis detractio ex [36] altero brachio utilis fuerit. Alvo etiã providendum est, & magnopere curandum ne illa dura sit. convenit itaque illam aliquo enemate etiam sæpius eluere [37] quod feces educet & humores etiam aliquatenus evacuet. quod si verò æger enema admittere recuset exhibendum erit aliquod medicamentũ clementer alvum dejiciens ut est infusum rhabarbari cum manna vel cum serapio ex infusione rosarũ &c. faciunt verò ad diversionem etiam frictiones & ligaturæ crurum, balnea pedum tum & ea quæ sub pedibus ligantur de quib. ubi de dolore capitis in febribus, dictum est.

Iam & sanguis derivandus est per cucurbitulas circa cervicem vel in dorso positas cum scarificatione si copiosus fuerit. Venas etiam

36. Nam sæpe dextra vena secta dextram tantum partem levat. nam dextræ rami demittuntur per dextrã tantum partem, sunt intersepti sepimento à sinistris. Sic cuidam laboranti inflammatione tonsillarum secta dextra vena dextra tonsilla subsedit. altera non prius subsedit quam & è sinistro brachio detractus esset sanguis. R.D.

37. Alvus adstricta semper exacerbat Capitis symptomata. 2. Prorhet. comm. 55.

etiam in naribus ſecandas eſt qui conſulat, vel in fronte. Paulus verò etiam venas ſub lingua ſecare [38] jubet. ſpontè autem è narib. ſanguinem profluere bonum eſt, nec reprimendus ullo eſt modo niſi ſuperfluat. Continendi autē ſunt ægri in tenebris & in quiete ſemoti ab omni ſtrepitu. Victus ratio humida [39] eſſe & frigida debet, & in maximis doloribus tenuis in mitioribus verò dolorib. plenior. [a] A carnibus & ovis in maximis doloribus eſt abſtinendum. in mitiorib. verò non uſque adeo. Vinum in neutro admittendū dolore. fugienda quoque omnia ſunt quæ caput implere poſſunt ut ſunt nonnulli odores, & cereviſiæ. [40] Lac etiam caput dolentibus autore Hipp. malum. Potus ſit aqua hordei, vel aqua ſimplex ijs qui illa uti conſueverunt, vel tenuiſſima omnino cereviſia. Cibus ptiſanæ cremor, vel lactuca, oxalis. intybum aut ſimi-

38. Practicis quidem ob capitis dolorem venam ſub lingua ſecare uſitatum non eſt. Anatome tamen id omnino ſuadet, aliarum venarum ſectione præmiſſa.

39. Quamvis ſanguis ſit humidus tamen ratione caloris excitati à ſanguine humidus ſit victus ſiccitas enim lima caloris eſt.

a. Sanguinē enim generant qui dolorem majorem reddit.

40. Vel illa ratione quod augeat ſanguinē. in alijs doloribus prohibetur quod butyroſæ partes facile in bilem vertantur. 5. Aph. 64.

les herbæ decoctæ ſicut in curatione ardentes febris dictum eſt.

Topica remedia fronti ac ſyncipiti admovenda ſunt humectantia ac refrigerantia, talia qualia in dolore capitis ab inſolatu. Periculoſiſſimus autẽ morbus Cephalæa eſt ſi ſuperveniat febris. oſtendit enim hæc cerebri membranarũ inflammationẽ adeſſe ut dictũ eſt.

Lect. 9. Sept. 19.

Curatio capitis doloris ex bile.

Bilis.

A bilioſo humore capitis dolor mox ab initio vacuationem & humorum contemperationẽ requirit. Venæ ſectioni parcendum eſt, niſi ſimul cũ bile ſanguinis redundantis adſint ſigna & æger venæ ſectioni aſſuetus, annique tempus propitiũ. quo caſu ſanguis ex vena humeraria detrahi poterit & præſertim dextri [41] brachij. Inter purgantia admodum familiare eſt rhabarbarum [42] quod cum decocto herbarũ refrigerantium, vel ſtillatitio liquore exhi-

41. *Quia ſedes bilis in dextro potiſſimum latere.*

42. *Quia ſiccum eſt valdè per ſe hic non exhibetur.*

exhiberi poteſt. addito vel ſerap. ex infuſ. roſarum, vel manna. [43] potentius eſt ſcammonium cũ quo compoſita diaprunis & elect. ex pſyllio, robuſtis corporibus conveniunt. poteſt verò & exhiberi decoctum foliorum [44] ſenæ additis herbis refrigerantibus & aliquo ſupra dictorũ purgantium. [45] Prodeſſe verò & enemata poſſunt qualia in dolore cap. ex ſanguine. Herbæ contemperantes ſunt lactuca, intybum, malva, cichorium, borago, violaria, atq; ipſæ violariæ, & nymphææ flores albidi. Serap. contemperantia ex violis, ex intybo, ex floribus nymphææ, ex infuſione roſarum, ex cichorio & ſimilia. Victus ratio frigida & humida eſſe debet, ut in dolore à ſanguine. Aerẽ verò & ipſum refrigerari convenit per arborũ [46], & præcipuè ſalicũ, viventes ramos, gramen recens decerptũ & aquæ frigidæ frequentem aſperſionem, ut in curatio-

43. Inter purgantia quæ ſolum habent ſcammonium eſt & el. de ſucco roſar. verum illa ob ſantalos minium reſiccat in hoc caſu.

44. Poſſunt tanquam commune med. ad omnes purgationes adhiberi, ut Gal. de hiera picra dicit adhibitis ijs quæ caſus requirit. ne autem tormina excitent ſyr. addendus.

45. Quia in nullo dolore cap. prodeſt feces retineri.

46. Quercuum rami non ſunt inutiles, non tamen graveolentes ſunt adhibendi.

ne feb. ardent. dictũ. [47] Naribus infundi vel per ipsas attrahi succus betæ potest aqua tamen hordei admixta [48], in qua vel violæ vel malva, vel illarum herbarum similes incoctæ sint. Prosunt verò & lotiones pedum ex herbis refrig. & humectantibus supra dictis in aqua decoctis. atque hujuscemodi decocto & [49] manus lavari & caput rigari utile est. capiti siquidem & quæ refrigerant, ac humectant admovenda etiam sunt. ut prædictarum herbarum decocta vel aquæ destillatæ. possunt verò ex ijsdē fieri cataplasmata addito oleo ex violis vel floridib. nymphææ, vel unguento ex populo nigra. quæ etiã fronti & temporibus applicari possunt. præsertim addito [50] ovi albo vel lacte [51] muliebri.

Quod si verò vigiliæ molestæ sint, neque somnus his remedijs succedat, supradictis herbis addi poterunt folia [52] aut [53] capita papaveris,

47. Cucurbitulis magis sanguis quam bilis trahitur, frictiones siccant ideo his non utimur hoc casu.

48. Ad retundendam acrimoniam.

49. Nam & hoc dolorem capitis lenit.

50. Ut diutius maneant humida, & retineantur.

51. Quia humectat & lenit.

52. Æstate.

53. Hyeme.

is, aut oleis addi aliquot grana opij, & tantundem ere croci, [54] vel in cremore ptiſanæ unum aut alterum capitulum incoquendum eſt. vel omnino ſomni tempore ℥ ß. aut ad ſummum ℥ j. ſerapij de papavere [55] ſive diacodij exhibendum veluti latius dictum eſt ubi de vigilijs in febribus. ſomnũ enim omnino provocare refert. illo ſiquidem non ſuccedente ſupervenire huic dolori maniam [56] valde malum eſt.

De [57] gravitate cap. ex pituita.

Quando autem pituitoſus frigidus humor caput aggravat exhibenda ſunt quæ hunc expurgent & per alvum deducant ut ſunt ex compoſitis diaphœnicon, diaturbith, elect. Iudum, pil. aureæ, cochiæ, & ex aloë Gal. omnium * fortiſſimæ. & ſi quidem gravitas diuturna fuerit ſæpius exhibenda hæc ſunt ſed tamen in minori quantitate. ad quod plurimum conducunt

54. *Si nimirum capiti quid apponi æger non ferat. vel ex cerevisia cui ſit capitulum papaveris incoctum ſorbitiuncula cum farina hordei, tritici aut ſecalis componi poteſt.*

55. *Non eſt aliud diſcrimen quam quod diacodion fiat cum melle. ſerap. cum ſaccaro cujus uſum eximium reperit Dodon. quamvis alij à diacodio recedere nolint.*

56. *Cui ſi febris acceſſerit jam phrenitis eſt. nihilq; eſt aliud diſcriminis maniæ & phrenitidis.*

Lect. 10. Sept. 20.

57. *Eſt enim magis gravitas quam dolor. non eſt mittendus ſanguis quia crudi humores aggravant caput.*

* *Fortiores pill. illæ de quibus in Alopecia.*

[58] pillulæ quæ licet infra dosin exhibitæ alvum [59] tamen movent, quam singulis diebus officio suo fungi maximè refert. Possunt verò & mitiores pillulæ dari ut ex hiera picra vel alephangi-næ dictæ. Intermedijs diebus exhibere convenit quæ calefaciant [60] & resiccent, ut est serap. ex stœchade, conserva florũ rosmarini, conserva majoranæ, vel florum betonicæ, rad. enulæ campanæ conditæ. item elect. pleris archonticon. item diambra, diamuscum pro ditioribus. Convenit verò & [61] quandoque nonnihil mithridatij, vel theriaces Andromachi, manè jejuno ventriculo sumere. Aerem verò quo æger utetur ad cal. & siccum mutari conducit, ut hyeme accenso luculento [62] foco. [63] Ab oleribus & fructibus fugacibus abstinendum est. Cibos condiri refert aromatis; vel hyssopo, salvia, thymo, origano & hujuscemodi calidis herbis.

58. Quia cum diutius teneantur in ventriculo ideo trahant è longinquo.

59. Alia med. in minori quantitate data conficiuntur à natura nec quicquam agunt. pil. ob substantiam duram non possunt.

60. Non tantum potentia, sed & actu.

61. Non quotidie. ratione opij quod tuto quotidie exhiberi non potest.

62. Ex ligno cedrino, juniperino & similibus si haberi possunt.

63. Nam succos crudos generant.

bis. In cibo verò [64] & parcum esse convenit, præsertim cœnæ [65] tempore. Vinum [66] non admittendū nisi tenue admodum. sic nec cervisia alia quam tenuis. Aqua decoctionis cinnamomi vel seminis anisi cōducit. Naribus offerenda sunt odorata & præsertim melanthij [67] sem. tostum & in nodulo colligatum. Sternutationes quandoque provocari utile est pulvere piperis vel. veratri albi. mandere quoque cubebas [68] vel masticem subinde conducit vel rad. pyretri, aut pimpinellæ saxifragæ.

Frons verò illinenda & aurium nariumque meatus oleo rutaceo vel chamæmelino, vel nardino vel consimili calido. Gal. etiam sedem [69] sive anum & pedum vestigia oleo rutaceo quosdam inungere refert. lib. 2. κτ̀ τόπȣς. Caput quoq; [70] mediocriter contegen-

64. Nam carnes habenti humidas fames debetur Hipp. 7. Aphor. 59.

65. Quoniam cœna potissimum gravatur caput.

66. Nam humorib. crudis caput implent.

Localia.

67. Resiccat potenter. unde in destillationibus utile.

68. Extrahunt humores è capite & relinquunt qualitatē qua cerebrum siccant.

69. Est Archigenis quem scivisse sympathiam esse inter anum & caput est necesse. de qua dictum in defluvio capill. ex lue venerea.

70. Nā nimia contectio attrahit humores. Erit locandus æger si totum caput doluerit, supinus: si autem ex parte, ea parte quæ patitur. mitigatur enim quodā blandimento straminum, pars in dolore constituta. Cæl. Aurel. l. 1. chron. c. 1.

dum est ne à frigore lædatur. conducunt ad hoc sacculi cucuphas vulgò nominant, in quibus simul cum gossypio pulveres [71] insuti sunt, nonnullorum calefacientium. ut betonicæ, majoranæ, florum stœchados, florum rorismarini, seminis anisi, sem. amyos, cardamomi & similium, & si lubet species etiam pleris archontici. [72] Somno autem non nimis indulgendum. excitandus sæpius est æger & ad labores, exercitia, deambulationes ducendus est. præsertim corpore [73] jejuno. [74] Meridianus somnus etiã omnino fugiendus nisi admodum consuetus sit, cui tamen detrahendum quantum possibile. Gravitas autem ista capitis cum somnolentia si in lethargum transeat lethalis est.

De dolore cap. ex melanch. hic nil dicemus nam nisi ratione flatuum dolorem non excitat. tunc autem melancholia est de qua post.

71. Non nimium odorati. nam omne odoratum gravat caput. 3. Probl. Aristot. 13.

72. Paroptesis etiã adhibenda, inquit Cæl. Aurelianus, ex carbonibus æquali vapore medentibus. l. 1. Tædar. c. 1. Sed vehemens nimis auxilium nisi prudenter administretur.

73. Tunc enim resiccat: alias humoribus distribuendis magis humectat.

74. In sanitate non est prohibendus assuetis nisi lædat. ut qui parci potus sunt. qui autem multum pro more bibunt ad potum illum digerendum, egent aliquo tempore. aliam causam cur alijs noceret, alij minimè reperire non potui.

De Hemicrania.

IN hemicrania una capitis pars tantummodo dolet dextra videlicet vel sinistra. dolor verò quandoque mitior est. aliquando vehementior, nec cephalæa minor. sic ut nec lucem nec strepitum æger perferre queat. mitiores dolores à causis externis, vel etiam per consensum nō rarò fieri contingit. possunt tamen & ab antecedentibus causis etiam provenire.

Lect. II. Sept. 22.

Curatio autem hujusmodi doloris est pro causarum efficientium diversitate veluti Cephalææ. Vehementiores dolores ex causis nascuntur antecedentibus. videlicet ab humorū influxu, qui vel sponte sua ad caput ascenderunt, vel ¹ per causam aliquam externam attracti sunt. Curatio hujus à sanguinis quoque missione auspicanda. secanda autē est humeralis brachij illius quod è directo est partis dolentis. reliqua deinde

1. Quod frequentius fit. nam si sponte influant in utranq; ut plurimū partem incumbunt. Sic quidam remedijs Cephalææ debitis (eadem enim fere remed. hemicr. & cephalææ sunt) qui surditatem qua laborabat ab alijs persuasus fumo seu vapore quarundam herbarum per inversum infundibulum in aurē recepto, qui hoc recepto omnes propemodū corporis humoris in caput attraxerat. unde gravissima hemicrania tentabatur.

facienda quæ in curatione Cephalææ dicta sunt.

De dolore capitis circa musculum temporalem.

Contingit verò & in altera capitis parte dolorem fieri non tamen per totam dimidiam partem sed[1] circa musculum temporalem & supra aurem. talis dolor sæpe initio non magnus est, sed cum tempore intenditur. pars verò affecta citra doloris intensionem contingi nequit, & calor circa locum affectũ sentitur. adest quandoque febris, sed exigua admodum. & urinæ aliquando nonnihil rubent. talis autem affectus est inflammatio musculi temporalis quæ ferè semper ad suppurationẽ convertitur, pus autẽ per aurem erumpit. In principio hujuscemodi inflammationis sanguinem detrahere ex vena humeraria partis dolentis utile est. sed suppuratione facta & pure per aurem effluente parum prodest[2].

1. Pauci hunc attingunt aut potius nulli. Avicenna autem hunc nominare videtur sodam temporalem. jubet lanam succidam & mazam applicari. per quam intelligo cataplasma ex farina.

2. Sola tum topica adhibere convenit.

Purgantia etiã med. exhibenda & præsertim pilulæ quales supra dictæ quas etiam per vices sumi expedit non tam purgationis, quam diversionis causa.

Locus dolens mox initio ungendus oleo rosaceo vel cataplasma ei admovendũ partim reprimens [3] partim resolvens ut ex farina hordei vel vulgarium fabarum & rosis rubris, floribus chamæmeli, & floribus meliloti in aqua decoctis addito [4] oleo rosaceo & chamæmelino. Quod si dolor hujusmodi cataplasmate non minuatur vel jã diuturnior factus fuerit, applicandum erit cataplas. quod suppurationem adjuvet: ut ex [5] far. hordei, sem. lini & fœnugræci, additis rad. althææ decoctis & cum ipsarum decocto cataplasmate formato, addita axungia porcina vel oleo amygd. dulcium & ung. dialthæas.

Posteaquam [6] verò dolor cessarit & puris fluxus minor factus, addenda sunt

3. Quum non possit sanguis per os repelli.

4. Ne cito resiccetur & nihil efficiat.

5. Omelysis græcis sine epitheto dicitur. omelysis triticea cũ farina tritici adhibetur. fit autem nullum cataplasma sine farina. substantia enim ex hac quæritur, quam pulti similem habere debet. nullæ autem herbæ eam sine farina habere possent.

6. Nondum neglecto cataplasmate cum adhuc possit aliquid circa locum hærere quod in pus converti debeat.

cataplaſmati quæ reſiccare, roborare, aſtringere & nonnihil reſolvere queant. ut ſunt abſinthium, roſæ rubræ, flores chamæmeli, ol. chamæmelinum, unguent. dialthæas.

Poſteaquam autem dolor omnino conquieverit & pus per aurem fluere deſierit, à cataplaſmatis ceſſandum, locus tamen à frigore defendendus. Auri aliquando quid infundi poteſt mellis roſati diluti cum vino. deinde imponi goſſypium aut lana ſuccida, imbuta 7 ol. amyg. dulcium. ne in auribus ſordes concreſcant quæ auditum impediant.

7. Prohibet concreſcere oleum ſordes in auribus.

Victus ratio moderata eſſe debet, veluti in leviore cap. dolore ex cauſa calida.

Lect. 12. Sept. 23.

Dolor capitis unam aliquam partem occupans.

Sunt verò & alij capitis dolores qui unam aliquam vel plures partes occupant, ſed tamen exiguas ſic ut locus dolens pollicis aut digiti

giti extrema parte contegi queat. tales contactu depræhenduntur & sæpe circa verticem capitis, quandoque etiam circa frontem cōsistunt. Causa est humor aliquis vitiosus collectus inter membranam os contegentem & ipsum capitis os. Si materia non fuerit acris & mordax valdè, excitātur etiam successu temporis tumores, os verò diuturnitate quod subest exeditur & cariosum efficitur [1]. Vbi verò materia valdè acris os etiā citò ad tumorem corrumpitur.

Crebò autē hujuscemodi cum ossis corruptione dolores accidentia sunt luis venereæ, possunt tamen & ex alia causa fieri.

Initio autem generalibus præmissis utile est empl. aliqua admoveri loco dolenti quæ humorem resolvant ac discutiant: ut est empl. ex meliloto quod vel solū vel addito empl. oxycroceo applicari potest.

Et si quidem humor non

1. Et cutis mollior osse non exeditur ob naturā humorū. si exedatur os sine tumore conferri potest cum meliceride. tamen illa non exedebat os.

discutiatur nec dolores hoc remedio cessent, ad alia transeundum est remedia. & siquidem os nondum vitiatum esse videatur utile erit sudorifica [a] aliquot diebus exhibere ut est decoctum zarzę perillæ, vel ligni guajaci.

a. 13.14. aut 15. diebus continuis.

Vbi verò diuturnitate os cranij vitiatum fuerit ad manus opus veniendũ erit & tumor vel locus dolens aperiendus sectione in cute facta, & humor vitiosus expurgandus, ossisq; pars cariosi eximenda. Tumore verò existente magno statim ad sectionem veniendum. Victus ratio moderata esse debet ex cibis boni succi etiam quo tempore zarzæ aut ligni decoctum bibitur.

Dolor partis posterioris capitis.

De dolore posterioris partis capitis scribit Hipp. lib. 6. epid. & in aph. sed non alibi. ait autem sectionem rectæ venæ in fronte [1] profuisse. Rarum autẽ est dolo-

1. *In aph. prodest. dicitur quasi tum ex multis singularibus animadversis regulam constituerit. quũ ante in paucis tantũ hoc observasset. Ego aph. corruptum puto. ut & alij. sunt enim mea sententia aph. ex scriptis Hipp. collect. ab alijs; non ab Hippocrate quod & apparet in aph. Autumnus tabidis malus. cui alibi additur apud Hipp. & ver quum folia fici cornicum pedibus similia sunt.*

dolorem in occipite fieri & quum fit citius à caufa externa quã ab antecedente originem habet, veluti à cafu aut percuſſione. Vbi autem contigerit vel ab hac caufa vel ab alia cui ſanguis conjunctus eſt, dolorẽ fieri, ſanguinis miſſio ex vena frontis per modum revulſionis prodeſſe poterit. ſi modo corpus laborantis plethoricũ non fuerit. nam repleto corpore prius ſanguis è brachio erit detrahendus quam ad hanc localem venæ ſectionem veniendum erit. Detrahendus autem erit ſanguis ex recta frontis vena, hoc eſt illa quæ à fronte rectè deorſum deſcendit verſus naſum. quæ confluens ex ijs eſt quæ utrinque naſo adjacent, ut ex anatomicis cognoſcere licet. Non ſola autem iſta venæ ſectio prodeſſe poterit ſed & alia facienda quæ doloris poſtulabit conditio. veluti ſi abictu aut percuſſione adhibenda quoq; quæ ad ictum & per-

cuſſionem remedia requiruntur.

De Phrenitide.

Cap. 3.

Lect.13.Sept.26.

PHrenitis ſive delirium duplex eſt. quædã enim per conſenſum fit. altera verò cerebro primaria affectione laborante. Per conſenſum facta paraphrenitis, ſive [1] παραφρο̃σύνη dicitur. & talis ardentibus febrib. aut partium internarum inflammationibus ut pleuritidi vel [2] peripneumoniæ aut [3] diuturnis vigilijs, aut quandoque ilij doloribus, aut capitis vel quandoque aliarum partium vulneribus, vel etiam oſſe aliquo [4] inſigniter læſo ſupervenit.

Delirare autẽ ſive phrenetici eſſe ægroti tunc dicuntur quando aliena loquuntur, quãdo clamitant, vociferantur, irrequieti ſunt, vel quando floccos in veſte, aut feſtucas legunt. Futuri autem in febribus vel

1. Ita ſæpe Hipp. appellat. interpretes ſæpe deſipientiam vertunt, quũ poſſit delirium propriè dici.

2. Meminit Hipp. 12. aph. l. 7. A peripneumonia phrenitis malum.

3. Aph. 7. 18. Propter vigiliam convulſio aut deſipientia malum.

4. 7. Aph. 24. Ab oſſis vulnere deſipientia, ſi in vacuum penetraverit. i. ut Gal. ait, ſi cranio aperto detegantur membranæ.

vel internarum partium inflammationibus delirij signa ſunt vigiliæ, vel in ſomnia perturbata, & urinæ prius craſſæ & rubicundæ poſtea tenues & albidæ factæ.

Curantur autem hujuſcemodi, paraphrenitides in febrib. quidem vel propter internarũ partium inflammationem factæ, viribus adhuc valentibus per revulſiones. ut per frictiones, ligaturas, cucurbitulas, & per ea quæ ſub pedibus ligantur. de quibus in curatione cap. doloris in febribus dictum eſt.

Quod ſi autem propter diuturnitatem vigiliarum delirium factũ fuerit ſomnus provocandus erit ſicuti in vigilijs quæ febribus accidunt, & veluti in curatione dol.cap.à bilioſo humore dictum eſt.

Ex alijs verò occaſionib. deliria ſupervenientia curari convenit pro conditione affectuum ad quos conſequuntur.

5. Signum enim eſt quod materia rapiatur ad caput. Si ante judicationem ſuperveniant, ſine dubio delirium ſingnificant. Si autem poſt judicationem urinæ albæ multæ, ſignificant ſordes retineri quas ad caput raptum iri veriſimile poſt judicationẽ non eſt, ſed circa viſcera hepar aut alibi hærere poſſunt Hipp. in epid. Xenophanem & Critiam dyſentericos poſt judicationem hac apparente factos, refert.

Paraphrenitis.

Interim deliria sive paraphrenitides quæ propter magnos dolores fiunt veluti [6] ilij, vel magnas [7] sanguinis profusiones, vel alias immoderatas vacuationes consequuntur, vel capitis [8] aut aliarum partium gravibus vulnerib. superveniunt lethalia habentur virib. jam dejectis ac debilitatis. Sed quæ in febrium & nonnullorum morborum initijs fiunt viribus ægroti adhuc valentibus minus periculosa sunt.

Phrenitis autem quæ cerebri humani affectio est, membranarũ ejus inflammatio [9] est. non tamen pura, sed erysipelatodes. neq; enim ex sanguine solo, sed ex sanguine bili permixto originem habet. differt verò à mania quod hæc absq; [10] febre fiat, phrenitis verò febrẽ habeat conjunctam, eamque continuam & ardentem.

Est autem inter phrenitides quædam mitior leviter tantummodo mentem per-

6. Ab ileo vomitus, & singultus, & desipiëtia, & convulsio malum. lib. 7. aph. 10.

7. A sanguinis profusione delirium aut convulsio malum. 7. aph. 9.

8. Propter plagam in capite stupor aut delirium, malum. 7. aph. 14. Fit etiam ex multa potione. 7. aph. 7. Ex multa potione rigor & delirium malum. Quidam ita mutus factus ex plenitudine videlicet phlebotomia vocem recepit.

Phrenitis.

9. Non est tamen possibile quin ipsa cerebri substantia etiam calore præter naturali incalescat. 1. Prorhet. comm. antipenultimo.

10. Quod licet permistus sit humor melanch. humorib. capitis non tamẽ tumorem aut inflammationem alicujus partis excitarit quæ nunquam sine febre est.

permovens: aliæ vehementiores pro conditione videlicet & qualitate bilis. tenuis ſiquidem bilis ac [11] pallidior mitiorem parit phrenitidem. à flava ſive ruffa bile malignior ac vehemẽtior fit. quæ verò ex bile ruffa, adeo præaſſata ut ferè in nigram degenerarit, graviſſima eſt, & ferinam quandam dementiam conjunctã habet [12], ſic ut coerceri ægroti debeant.

Acutiſſimus autem & periculoſiſſimus affectus phrenitis eſt, [13] quem nõ ſolũ acuta febris aut inquietudo comitatur, ſed adſunt quoque capitis dolores, vigiliæ, aut inſomnia admodum turbulenta, linguæ aſperitas, ſitis inexhauſta, oculi ſubinde ſunt terribiles, venæ illorum rubent, quandoque ſponte illachrimant, vel læmis gravantur. [14] ſanguis etiam aliquando è naribus ſtillat.

In urinis autem & dejectionibus frequenter febris nulla ſigna apparent. quod

11. *Quæ quodammodo eſt tenuior pars ſanguinis.*

12. *Vbi deferbuit melancholicus ſuccus in melancholiam facile tranſit phrenitis.*

13. *Difficillimæ phrenitides in abortientibus. 3. Epid. 3. ſect. Ægyptũ quotãnis invadunt Phrenitides quæ paucis, duabus, tribuſvè horis pereunt. Proſper. Alpin. de med. Ægypt. c. 14.* Lect. 14. Sept. 27.

14. *Quod eſt ſignum magni fervoris in capite. neq; enim ob copiam erumpit, ſed calore rarefactus ebullit.*

tamen valde malum Hipp. affirmat. læditur autem ſubinde imaginatio tantummodo, quandoque ſola ratiocinatio, aliquando verò utraque facultas, ut Gal. 4. de locis affectis exemplis oſtendit[15].

15. Quum anterior pars afficitur cerebri, non poſterior in qua memoria, ea integra manet quod liquet ex verſib. & cantilenis quas recitant.

Curatio autem phrenitidis à ſanguinis miſſione initium habere debet. ex brachio revulſio facienda; ex vena frontis derivatio.

Secanda autem erit vena media ex Aetij præcepto ſi adſit ſanguinis redundantia. illa non præſente, ex humerarijs ſanguis ducendus. Quod ſi ex brachio commode fieri nequeat propter magnam ægri inquietudinem, tunc, inquit Paulus, ex frontis vena tantum auferendum quantũ ſatis erit[16].

16. Hæc enim vel ſi maximè ſeſe jactitent tum empl. echecollo ſeu glutinoſo, tum ligatura, ſic obturari ſeu occludi poteſt, ut à ſanguinis proruptione metuendum non ſit.

A ſanguinis miſſione injiciẽda ſunt enemata emollientia ac lenientia. vel illorũ loco aliquod leviter alvum deducens & ſimul alterans exhibendum. quale eſt ſerap. ex roſis aut ex violis, fortiora med.[17] fugienda

17. Quod humores conturbẽt & vires dejiciãt. morbo ſatis afflictas.

da ſunt. Diverſiones etiam leves faciendæ ſunt per frictiones, per pedum & manuum balnea, ut aliquo modo humores deorſum revellantur. Continēdus æger in quiete [18] & ab omni corporis motu arcendus, & in loco quidem continendus nec obſcuro nec nimium lucido ab omnibus picturis libero. non calido, nec tamen omnino frig. ſed moderatè frigido [19]. Victus tenuis refrigerans & humectans. potus aqua hordei. [20] cibus ptiſanæ cremor, aut panis ex aqua, vel lactucæ vel cucurbitarum aut peponum carnes coctæ &c.

A frigidæ aquæ potione omnino abſtinendum eſt. Somnis [21] provocandus eſt vel odoribus, vel unctionibus ut ex oleo violarum. nymphææ, unguento ex populo naribus & temporibus admotis, vel capitulis papaveris ſorbitioni incoctis ut in curatione cap. dol. ex bile dictum. à multo tamen narcoticorum uſu

18. *Motus enim acriores humores reddit.*

19. *Quod inflammationes non ſolum repelli, ſed aliquo modo etiam ſimul diſcuti, neceſſum ſit.*

20. *Paulus potiones aliquot ex melle habet quod quum facile in bilem vertatur poſteri hæc reprobarunt. poteſt vero aquæ hordei in fine decoctionis aliquid ſyr. roſati addi. ita boni ſaporis fuerit.*

21. *Phreniticos ſomnus ſanat. Plin. 26. c. 11. Omnib. phrenitide affectis ſomnus & difficilis, & præcipuè neceſſarius eſt. ſub hoc enim plerique ſaneſcunt. Celſ. l. 3. cap. 18.*

abſtinendum eſt præſertim quum longior factus fuerit morbus.

Inter localia med. laudatur oleum roſaceum, vel oxyrhodinum quo frons & ſutura coronalis inungenda eſt, non tamen frigido[22], ſed æſtate tepido. hyeme verò calido. cui in progreſſu morbi oleum chamæmel. vel anethinum admiſcendum erit.

22. Quod nec inflammatio, nec pars princeps valdè frigida ferat.

Vbi autem delirium ceſſaverit, vires reficiendæ & idonea victus ratione reparandæ ſunt. & tenue, aquoſum, dilutumq; vinum concedendum.

Cavere interim debet æger ab [23] ebrietate, ira, à ſolis æſtu, à nimijs laborib. & ciborum corruptione.

23. In Heræa Arcadiæ vites ſunt ex quib. vinum ſanam mentem aufert atque ecphronas ſeu dementes Arcadas; fœminas verò fœcundas reddit. Ælian. l. 13. variæ hiſtor.

Eryſipelas Cerebri.

CAP. 4.

Lect. 15. Sept. 29.

AD phrenitidem quoque referendum eſt quod eryſipelas cerebri à Paulo appellatur nam & in hac affectione ægroti deſipiunt

piunt & aliena loquutur. caput universum dolet ac frequenter etiam calet. facie tamen sæpenumero pallent[1]. os siccum est & lingua nigra & valde aspera, febris adest lenta in qua etiam exteriora frigent. in urina nullæ apparent febris notæ. Est autem hic affectus non tam cerebri quam membranarum ejus primarius morbus, qui à sola & puriore tenui bile gignitur. Periculosus verò ac difficilis hic morbus est. germani dẽ bruyn appellant, nonnulli latinè morbum Hungaricum. Initium curationis fit per sanguinis missionem non tamen copiosam; neque ex brachio, sed ex venis tantummodo sub lingua per quas & revulsio & derivatio humoris fit.[2] Alvum lubricam esse convenit. itaq; si non sponte profluat adjuvanda erit.

Victus ratio frigida quoque ac humectans esse debet. arcendus autem est æger non modo à frigidæ

1. *Imò etiam frigent. Paulus. ob caloris introrsum retractionem.*

2. *Per med. non potest trahi materia quod id nimis forte foret si ex cerebro trahere posset.*

potione, ſed etiam ob aere frigidiore, ne eryſipelas introrſum repercutiatur. Linguæ verò & ea adhibenda quæ in febribus ardentibus adverſus linguæ aſperitatẽ dicta ſunt. Fronti verò ac temporib. ol. viol. aut nymphææ illiniri poteſt: vel cũ lacte muliebri calide [3] apponi. addito quandoque ung. ex populo nigra [4]. Narcotica med. & hic fugienda ſunt.

3. Si ſomnus provocandus provocantia ſint valde tenuia nam narcotica nocent.

4. Quod Vng. populeum Officinis dicitur.

Eryſipelas Faciei.

Cap. 5.

Eſt verò & aliud eryſipelas quod extrinſecus & præſertim in facie [1] exoritur. rubet autẽ & tumet facies, cutis ejus tenſa levis ac relucens apparet. erumpunt etiam quandoq. exiguæ veſiculæ. in declinatione laxiore facta cute albidæ quædam ac tenues inſtar furfurũ decidunt ſquamulæ. In hujuſcemodi autem eryſipelate ſanguis, ut inquit Gal. nõ neceſſario mittitur.

1. Vel natura quod pravum eſt expellente; vel natura propter vulnus, etiamſi magnum non ſit attractam.

titur, ſed ventrem per inferiora purgare ſufficit med. quod flavam bilem ducat. [2] ſi tamen eryſipelas [3] phlegmonodes eſſet ſanguinem quoque mittere utile foret. Localia autem med. faciei adhibere oportet quæ non repercutiant [3] ac non multum refrigerent, ſed temperata quæ diſcutiant ac digerendi vim habeant, ut eſt lactis ſerum in quo [4] fumus terræ & nonnihil chelidoniæ ſint incocta. cujuſmodi decoctum ſæpius admoveri convenit, telis etiam lineis in hoc madefactis ſuperpoſitis tepidis aut calentibus. Summopere cavendum eſt ne frigidum aliquod admoveatur & ne frigidus quidem aër admittatur. per frigus enim eryſ. introvertitur quod lethale eſſe Hipp. in Coac. ait [5]. Signum autem quod introverſum ſit eryſip. eſt, quod deſinente faciei rubore difficilior

2. Vidi med. forti quale diaprunis eſt uno die ſubſediſſe tumorem eaq; fortibus adhiberi poſſunt. mobilis enim propter tenuitatem & calorem humor eſt; ideòq; vel ex remotis partibus, facillimè verſus alvum retrahitur.

3. Si adſit tumor ac rubor magnus; ac ſigna redundantis ſanguinis adſint.

3. Vid. interfectos impoſito ſucco plataginis quæ aſtringit. Gal. utitur frig. non tamen aſtringentib. verum neque frigida noſtra corpora ferunt. cui illitum Nutritum in phrenitim cum periculo devenit.

4. Quæ frigida eſt herba quando viridis exiſtit, & leviter diſcutit.

5. 6. Aph. 25. Malum tantummodo dicitur. unde magis confirmor aph. non ab Hipp. editos. eſt autem revera lethale.

6. Materia ad pulmones & cor delata. Quod si ad Cerebrũ ejusq. membranas repellatur Phrenitis, & Convulsio succedunt.

' reddita sit respiratio. Victus ratio in hoc affectu qualis in superiore, sed tamẽ minus tenuis esse debet.

Erysipelas crurum aut aliarum partium.

Cap. 6.

1. Estque crisis ac terminatio febris. Fit & per se, maximè in sexu fœmineo. in quib. ichores sæpè miscẽtur aquei. tumq; Erysipelas album vocare solent muliérculæ. nos Oedematodes appellare possemus.

Contingit verò & aliquando erysip. & in alia corporis parte ut in cruribus fieri & frequentiss. post aliquot dierum febrem.[1] sed neque tali refrigerantia adhibenda sunt, sed tẽperata & aliquo modo discutientia. veluti supra dictum. Vel serum lactis solum. Fiunt autẽ hujuscemodi erysipelata à natura quod pravum est expellente, veluti in crisi, atque idcirco nullo modo repercutiendum.

Lect. 16. Sept. 30.

1. Quare neque acutus morbus, ut phrenitis est. De mania per consensum non dicitur. quod illa nisi in morbis febrilibus non oriatur.

De Mania.

Cap. 7.

Mania insania est & delirium absque febre[1] in quo, ut dictum est, à phre-

phrenitide differt. Causa quandoque est biliosus humor sanguini permixtus ad cerebrum perlatus: quandoque capitis vehementes ex bile dolores: vel vigiliæ: vel labores: vel etiam inedia. Biliosus autem humor aliquando mitior, aliquando malignior, ut supra dictum est; sic & mania quædam minus vehemens est & quandoque cum risu; alia verò vehementior, veluti quæ à bile ruffa assata gignitur, omnium autem gravissima est ac molestissima quæ à melancholico humore præassato ac adusto originem habet. præsertim si talis humor multus ac copiosus fuerit. sævissima siquidem & maximè ferina mania ab hoc procedit, quæ & sæpe diuturna ac curationi rebellis evadit, cum qua & frequenter malignos [a] spiritus commisceri contingit. Transit verò mania quandoq. in melancholiam quando videlicet biliosus aut mel. humor assari de-

a. *Quod non solū Christiani sed & Iulius Firaucus scribit. Aggrippa nullos facilius à dæmonibus obsideri quam melancholicos.*

ſierit. & jam calor deferbuerit, quod quidem quum non multus fuerit vitioſus humor citius accidit, quàm quum copioſus. Differt autem mania, à melancholia accidentium magnitudine & ſævitia. nam in mania adeſt vel multiloquium, vel clamores, motus & jactatio [3] corporis in ordinata, temeraria audacia, aſpectus torvus & inverecundus. In melancholia verò metus aut triſtitia abſque cauſa, taciturnitas, & quandoque amor ſolitudinis.

3. Furioſi non dormiunt propter perpetuā mentis agitationē, qui quum in alia ex aliis jugiter cogitando tranſiliant torvè impudenterque aſpiciunt, ſicut inſomnes dracones. Philoſtr. l. 2. de vita Apoll. Erga medicum potiſſimum exacerbari maligni ac lethalis morbi inditium eſt. Lucian. in abdicato.

Curatio autē maniæ initio quidem quum per ſe incipit & redundantis ſigna ſanguinis adſint fit per ſanguinis è dextri brachij vena detractionē. ſed ſi poſt diuturnas vigilias, labores, vel inediā ſupervenerit ſanguinis [4] detractioni parcendum erit.

4. Non detrahendum donec viderimus ſanguinis redundantis ſigna. ſunt qui nullo modo ſecari volunt. verum hoc probandū non eſt. quum ſanguis una cum pravis humoribus peccet.

Somnus verò omnibus modis in utroque caſu provocandus. deinde & reliqua facienda quæ in curatione capitis doloris à bile,

& in

& in curatione phrenitidis dicta sunt [5].

Quando autem mania aliquandiu duraverit curatio instituenda est qualis in melancholia, de qua suo loco.

5. Mandandum ministris ut eorum errores quodam consensu accipientes corrigant, ne aut omnibus consentiendo augeant furorem eorum visa confirmantes; aut rursum repugnando asperent passionis augmentum; sed inductivè nunc indulgeant consentientes, nunc insinuando corrigant vana, recta demonstrantes. Cæl. Aur. l. tædar. c. de Mania.

De Caro.

Cap. 8.

Lect. 17. Octob. 6.

CAros [1] sive subeth profundus [2] est sopor cum sensuum & motus cessatione, illæsa permanente respiratione absque febri. in quo à lethargo & cataphora differt. nam [3] Cataphora febrib. supervenit. Lethargus verò febrem habet ab initio conjunctam. Differt verò & ab apoplexi quod respiratio libera sit & non impedita. in apoplexi enim respiratio læditur ac impeditur. deinde per apoplexin membrũ aliquod, vel pars

1. Sequitur ut de morbis ex causis frigidis capitis agamus. Quidam & Coma appellant verum generalius. nã Carus coma somnolentum: Catochus vigilans.

2. Atque per hoc à naturali differt. ac sopor quid magis quã somnus videtur. Vnde virg. Tum consanguineus lethi sopor.

3. De qua egimus quum de sympt. febrium agerenus.

corporis [4] resolvitur: in caro verò nulla pars. Differt verò etiã à Catocho quod catocho laborantes oculos habeant apertos, & vigilantib. similes appareant: in Caro verò oculi sunt clausi sicuti dormientium. Accidit autem Carus quandoq; per consensum à vaporibus ad cerebrũ perlatis. quandoq; verò propter nimiam cerebri refrigerationem, quæ fit vel citra humorum affluxum, vel cum humorum affluentia. Accidit autem & carus cranio contuso, vel sic percusso ut cerebrum vel meninges lædantur. Supervenit verò & aliquando carus à virium imbecillitate [5].

Per consensum fit carus veluti ab ebrietate propter vapores ad cerebrum perlatos. aliquando verò propter vermes, ut in pueris, ex humoribus putridis generatos, præsertim frigidis ac pituitosis, unde vapores ad cerebrum crassi ac frigidi perferuntur. Fit [6] verò & non-

4. *Vt quandoque vidi solos oculorum musculos resolutos, vel etiam musculos masseteres.*

5. *Post vigilias ac labores diuturnos. vel in senectute extincto calore naturali cum pulsus parvitate, & est signum lethale.*

6. *Rarum quidem est. vidi tamen & curavi. R.D.*

nonnunquã carus per consensum mulieribus ex uterò laborantibus.

Refrigeratur autem cerebrum & quidem citra humorum affluxum per narcotica med. vel intro assumpta, vel foris applicata: ut sunt opium, mandragoras, hyosciamus, cicuta, coriandrum recens & similia, quæ intro assumpta gravem soporem adducunt, & similiter cum oleis, unguentis aut cataplas. permixta capiti temporibusque admota. & nonnunquã etiam ex solo & frequenti odore. Potest verò & cerebrũ refrigerari à frigido aëre ventoso vel nivoso, [7] vel simili [8] de causa. Quum affluxu autem humorũ refrigeratur cerebrum quando ad caput multi pituitosi frigidi humores perferuntur, atq; hinc factus carus facile in lethargum transit. quando videlicet humores putrescunt & febris accedit.

7. Non statim, sed diuturnitate.

8. Veluti si quis frigidam multã aquam frequenter infunderet capiti.

Curatio.

Ad Carum autẽ ab ebrietate non prius remedium

adhibendum quam præterierit tempus quo ebrietas solvi solet [9]. atque si tunc patiens nõ expergefiat concutiendus & agitandus est, sternutatioque provocanda aliaque facienda quæ infra dicentur.

9. Nisi fortè placeat, aut necessum sit, remediũ quod Amphis apud Athenæum probat: nempe tristitiam incutere. ἐξελαύνει γὰρ σφόδρα λήρους &c. *1. Dipnosoph. in fine.*

Si ex vermib. factus carus fuerit adhibenda erunt quæ adversus eos conducunt. excitato tamen prius puero. nisi sint quæ ventriculi regioni vel umbilico admoventur. quæ etiã puero sopore detento applicari possunt.

Ab utero autem si carus factus fuerit adsunt repletionis signa [10] & facies rubet. ac in isto casu si, quæ ab utero laborantib. adhiberi solent, non profuërint, sanguinem ex vena pedis interiore detrahere multũ prodest.

10. Pulsus est magnus, & menses sistuntur.

Lect. 18. Octob. 10.

Si ab usu narcoticorum & stupefacientium in carũ quis inciderit & tẽpus prætererit intra quod narcotica concocta esse potuissent [11] temporibus ac fronti admo-

11. Difficile est enim aliquem excitare anteq uã concoquatur. Quod exemplo mulieris quam Mechliniæ vehementer

admovenda erunt excalfacientia ut oleum de euphorbio, de caſtorio, de piperibus rutaceum, vel ſimile aliquod. Narib. etiam admovēda odorata calida ut calamenthum in aceto decoctum, crocus cum aceto acerrimo. Aceti etiam vapor ac fumus per nares receptus aut attractus multum excitat, & ſomnolentiam expellit. Excitatur fumus quãdo ſuper laminam vel lapidem acetum funditur. [12] Sternutatoria quoque naribus indenda. Poſſunt theriaca vetus [13], aut mithridatium vetus temporibus admoveri, & naribus illiniri, vel ori infundi diſſoluta in aqua vitæ aut pulegij. Affigere verò & cucurbitulas cum ſcarificatione humeris, convenit, non multum tamen ſanguinem detrahere, ſed loca ſcarificata aceto & ſale abluere ut dolor excitetur. Ligaturæ quoque doloroſæ conveniunt & acres glandes cũ ſalis gemma ſuppoſitæ [14]. Quod ſi

tortam nullum doloris ſignum dum torqueretur edidiſſe memini, confirmari peto. vehementer autẽ tortã collegi quod ſanguinem & in urina & in fecibus, & vomitu rejeciſſet, quæ ſi ante concoctum narcot. excitari potuiſſet doloribus excitata fuiſſet.

12. *Quamvis meliora fumus aceti & reliqua præcedentia.*

13. *In qua vis opij jam fermentatione non ita elucet.*

14. *Exactius enim anus ſentit quam reliqua omnia inteſtina. Tum ſi mandrogoræ ſiccus in balano ſuppoſitus hy-*

hoc modo patiens excitari nequeat de vitæ agitur periculo.

pnoticus est & somnum inducit, quid contrariæ facultatis remediũ ·ano submissum dormientem præter naturam excitare poterit.

Vbi autem excitatus fuerit sunt nonnulli qui putent provocandum esse vomitum ut narcoticum assumptum rejiceretur : vel ad minus enema injiciendum ut deorsum pertrahi posset. sed frustra hoc fit quando tamdiu narcoticum in corpore hæserit, ut concoqui potuerit. quia posteaquam jam concoctum fuerit à natura superatum & evictum nocendi vires amisit. possunt tamen nihilominus exhiberi calefacientia ut vinum generosum [15], piper [16], & compositiones ex pipere, theriaca vetus cum aliquot granis [17] castorij. convenit verò & sinapeos ac nasturtij usus, quæ dantur ut si aliqua mala qualitas à narcoticis relicta fuerit emendetur & corrigatur.

15. *Præcipuè contra cicutam valet.*

16. *Maximè contra hyosciamum, papaver & reliqua.*

17. *Quod præstans ad omnia narcotica remedium.*

Quod si verò à sola frigiditate cerebri carus supervenerit velut à frigido aëre vel simili causa externa,

na, utilis quoque erit calidorum oleorũ & unguentorum uſus, ſed ab aceto abſtinendum.

Conveniunt verò & fomenta ſicca veluti ex milio [18] & panico in ſartagine munda frixis, capiti admotis.

18. *Aut ejus loco ſemen phalaridis vulgo canarij-ſaet. his fomentis quendam curavit. R. D.*

Quãdo verò capite multis frig. humoribus impleto carus factus fuerit, ut quam minimũ æger dormire permittatur omnino expedit. Corpus vacuandum eſt, & omnino ijs remedijs utendum quibus in capitis dolore ex frig. humorib. contracto. neque ceſſandum eſt à remediorum illorum uſu.

A [19] contuſione autem cranij carus aut propter vulnera capitis factus requirit ut benè vulneri aut contuſioni conſulatur. Carus autem hinc factus ſubeſſe magnum indicat periculum & meninges cerebri læſas aut cerebrum ipſum ſphacelo laborare.

19. *Memini 4. aut 5. ſic mortuos leviter vulneratos. ita tamen quod membrana cranium tegens & pars oſſis eſſent læſa; interior enim pars oſſis poroſa. unde facile frigus penetrat ad interiora.*

A virium autem debili-

tate propter corporis defatigationem ab exercitatione aut vigilijs aut vacuationem aut à morbi [20] comitialis accessione si gravior aut profundior sopor obrepat periculo caret. nam ab exercitationib. aut vigilijs subinde longior somnus succedit. Si verò propter caloris naturalis paucitatem vires debiles fuerint [21] ut valde senibus contingit, tunc gravis sopor imminere vitæ exitum ostendit. neque datur occasio multa tentandi aut faciendi propter virium debilitatem nisi quis velit theriacen cum aqua vitæ rectificata, vel aquam vitæ solam ori infundere, & ex eadem tempora & nares illinire, aut aliquo oleo ex prædictis tempora inungere.

20. *In primis enim accessionibus est morbus acutus ut ait Celsus. nihil tentandum, quod natura tum se colligat.*

21. *Sic quendam Antvverpiæ & quandã Mechliniæ mortuam fuisse vidit Dodon. remedia producunt sed non restituunt vitam.*

De Lethargo.

Cap. 9.

Lect. 19. Octob. 11.

LEthargus quem Latini Veternum appellant, gravis & altus etiam sopor cum

cum febre[1], non tamē acuta, ſed lenta. Ceſſant in hac affectione principes animæ functiones imaginatio, raciocinatio, & memoria. corpus ſegne eſt. facies ſæpe pallet. extrema refrigerantur. Decubitus eſt ſupinus. urina ſponte ignorantibus effluit. & quum moriturus[2] eſt, inquit, Hipp. multum liquidum infernè egerit.

Duplex autem eſt lethargi origo, ut Archigenes, apud Aëtiū refert. Vel enim ſeptum tranſverſum & viſcera malè affecta cerebrū per conſenſum afficiunt[3], vel cerebrum primaria affectione laborat. Et incidit quidem primaria affectio vel ſtatim & ab initio, vel ex alterius morbi[4] mutatione ſuccedit: veluti à phrenitide quando per ſtupefaciētia medicamēta nimis refrigerati ſunt ægrotantes. tunc enim tranſitus fit ad lethargum. Læditur autem in primaria affectione cerebrum, non quidem

1. *Humorib. putreſcentibus. non autem putreſcit humor in parte principe ut febris non ſuccedat. in parte tamen ignobili poteſt.*

2. *Quia ſignificat naturalium facultatū extremam debilitatem.*

3. *Quomodo hæc diſtinguenda non reperi, ſed curatio oſtendit. ſoli enim ſanari videntur qui per conſenſum laborarunt.*

4. *Contrarij ß. ut ex eryſipel. cerebri vel phrenitide. nam ſi ex caro ſuccedat non eſt ita periculoſum.*

secundum ventriculos[5], sed secundum suam propriam substantiam, & quidem cerebri pars[6] anterior.

Origo autem ejus quando ab initio invasit ex frig. hum. pituitoso est humore corrupto ac putrescente. Avicenna[7] tumorem esse vult œdematis & partim inflammationis naturam referentem .i. esse œdema phlegmonῶdes ex pituita parte plurima, & sanguine collectum.

De lethargo autem per consensum facto videtur scripsisse Hipp. in lib. de Coacis prænotionib. Quicunque ait, ex lethargicis[8] servantur plerunque pectore suppurati fiunt. nam idcirco suppurati fiunt quod circa septum transversum & præcordia affectio constiterit.

Gravis autem & acutus

5. *Nam si ij afficerentur apoplexis fieret.*

6. *Non omnes consentiunt. verum quum in eo consentiant quod med. omnia fronti sint adhibẽda & anteriora affici concedant oportet. Vidi præterea lethargicam cui cum caput post mortem dissectum esset anterior cerebri pars erat corrupta. R. Dodon.*

7. *Verum non probatur omnib. quia videtur sensisse non posse humores nisi in tumore putrescere. tamen contrarium in tabidis quibus sine tumore putrescit, videmus. concedi tum hoc Avic. potest quum non faciat ad curationem.*

8. *Eosque solos curari videtur indicare. ac si ex humida peripneumonia fiat paucam spem superesse ait Hipp. nisi suppurati fiant. multò minus igitur in primaria affectione.*

9 morb.

[9] morb. lethargus eſt. nam, ut Hipp. in lib. de morb. Lethargicus in 7. diebus moritur, ſi verò hos effugerit, ſanus evadit. lethalis autem & quidem citiſſimè eſt qui ex alterius morbi permutatione per ſtupefacientia ac nimium refrig. med. factus eſt.

Quando igitur lethargus non ex alterius morbi permutatione ſucceſſit, ſed per ſe incepit tentanda erit curatio [10], per venæ ſectionem ſi vires permittant. ſunt & injicienda acria enemata [11] in quibus hiera diacolocyn vel ſimiles compoſitiones addendæ. Cucurbitulæ etiã humeris ac lumbis admovendę & ſanguis extrahendus. Frons & tempora oleis calefacientibus ungenda ſunt ut in caro à narcoticis facto, vel cum oxyrhodino [12] addito caſtoreo. caſtoreum verò & naribus admovendum. idem quoque

9. Gal. 1. epid. ſect. 3. in fine; in definit. Cæl. Aurel. & Herod. itaque in l. qui Medic. inſcribitur, quum inter chronicos recenſet Lethargum voce hac impropriè eſt uſus. Magis plus Lethargici quam phrenitici periclitantur. nam phrenitici plus gravati lethargicos faciunt: lethargici verò relevati in phreniticos revocantur. Theod. Priſcian. 2. logici. c. 3. Vt lethargicus quum ſit pugil, & medicum urget.

10. Propter morbi magnitudinem, febrem, & quod nulla vacuatio promptius tollat humorem peccantem.

11. Non ſemel, ſed ſæpe. ad revulſionẽ. non enim fit niſi ex multitudine humorum.

12. Paulus toſtum vult admoveri quod tenuius ita reddatur ad penetrandum. valde autem commodat caſtoreum in hoc caſu.

ori, si fieri potuerit, infundendum cum aqua pulegij; vel sinapeos semen tritum cum melle.

Istis non proficientib. pili capitis abradendi erunt. & applicāda calida fomenta ex milio & sale, vel cataplasma [13] ex stercore columbino cum oleo rutaceo aut simili aliquo. aut cataplasma ex euphorbio, castoreo, pipere, semine rutæ, semine sinapeos cum eodem aut simili oleo. Si æger assumere aliquid potuerit detur ei [14] oxymeli per se vel cum oxymelite scyllitico.

Parcè autem ac modicè cibandus [15] est. & sufficit jus pulli gallinacei in quo rosmarinus, thymus, hyssopus vel similes herbæ incoqui poterunt. Si ad sanitatem morbus inclinaverit largius cibandus erit, & pro potu [16] hydromeli exhibendum [17].

13. *Phænigmus, qui ex alto trahit humores.*

14. *Incidit ac attenuat crassos ac frig. humores.*

15. *Ob humorem multum. & morbum brevem. ptisana frigidior quam ut hic conveniat.*

16. *Satis calidum & expurgat pectus.*

17. *Motus animi in avaris per affusionem nummorum, ut Horat. refert. aut corporis, ut ab ictib. à phrenitico illatis, de quo versus in Anthologico extant, convenit.*

De

De Catocho.

CAP. 10.

CAro aut lethargo similis esset[1] catochus nisi oculi non clausi sed aperti permanerent qua de causa & coma vigilans dicitur; à nonnullis etiam Catalepsis sive deprehensio. in ea enim qua apprehensus est figura æger permanet, nullã corporis partem movens. hac enim affectione correpti[2] motu & sensu privantur. interrogati non respondent. palpebras habent apertas, oculos fixos, & penitus immobiles, sic ut & admota manu non claudantur. subito[3] autem invadit & quandoque in febrium intermittentium accessionib. ut in [4]anis non exquisitis.

Quandoq; verò sine febre apprehẽdit & per se incipit. Periculosus est morbus, & quàm lethargus, ut inquit Aëtius, periculosior.

Causa, ut idem Aëtius ait, sanguinis est multitudo confertim caput occupans

Lect. 20. Octob. 13.

1. Non tam rarus est affectus quam lethargus aut carus.

2. Est enim Imaginatricis veluti quædam paralysis. l. de differ. symptom. Condiscipulus tamen ille Gal. cujus sect. 2. Prorhet. 1. aph. 59. meminit obscurè se audire correptum dicebat. quorundam meminerat. sed nec linguam, nec ullam aliam partem movere poterat.

3. Quia subito ventriculi cerebri posteriores humore aut vapore implentur.

4. Vt in adolescente illo qui à triduano paroxysmo hæmorrhagia succedente liberatus est.

& ipſum ſuperimplens. Paulus cauſam ad pituitam refert, bilem ipſam ſuperantem, & ad humorem frigidiorem & ſicciorem quam is ſit ex quo carus [5] oritur. & quando ab hujuſcemodi humore poſterior cerebri ventriculus obſtruitur ubi [6] memoriæ ſedes, tunc catochum excitari ait. non fit tamẽ ex pituita ſola, ſed etiã ex pituita ſanguini permixta. neque etiam ſemper ab humore, ſed quandoque ab ipſis vaporibus eo perlatis. atque ita in febribus fieri contingit, in quib. tempore acceſſionis vel paulo poſt catochus ſupervenit & una cum declinatione deſinit.

5. Quod aliquo modo vigilare videantur. vigiliæ autem ex ſiccitate.

6. Quod inde liquet quia nullorũ meminerunt quæ circa ipſos facta ſunt. Catochus enim condiſcipuli Galen. fortè minoris vehementiæ fuit.

Quando igitur catochus una cum febris acceſſione apprehendit pulſus ſæpenumero parvi & languidi ſunt. Durante autem ipſa acceſſione frictiones, ligaturæ & ſimiles diverſiones faciendæ ſunt. ab alijs verò remedijs donec febris acceſſio præterierit abſtinendum.

Die

Die verò intermiſſionis præſentibus plenitudinis & ſanguinis redundantis ſignis, ſanguis mox detrahendus erit, vel illis non apparentib. purgans medicamentum exhibendum quod pituitoſos expurgat humores, neque ab alterutro remed. ceſſandum. nam ſi ſubſequente acceſſione catochus iterum redierit valde lethale habendum. non poſſe enim naturam, per febrẽ præſertim debilitatam, hujus affectionis vim bis ſuſtinere apparet.

Vacuationibus factis reliqua curatio inſtituenda quam febris cui ſupervenit poſtulabit.

Quod ſi verò citra febrem[7] catochus ſubitò aliquẽ invaſerit corpore exiſtente repleto, vel non omnino extenuato, mox ſanguis pro viriũ robore educendus erit citra ceſſationem.

7. Quod facile animadvertitur. nam 1. acceſſione non invadit ſed quando ſibi jam quandoque reſtituti videntur poſt hebdomadas duas aut tres.

Deinde acria enemata injicienda, & ubi æger ad ſe redierit humores præpa-

randi & amplius vacuandi sunt & victus ratio instituenda, veluti in curatione doloris & gravedinis capitis à frig. humoribus.

Si autem Catochus citra febrem supervenerit macilento alicui gracili & extenuato, præsertim seni, aut decrepito, sola sufficiunt quæ caput calfacere & calidis vaporibus implere & frigidos discutere queant. ut sunt aqua vitæ rectificata & deficiente illa aqua lavendulæ vel pulegij cũ theriaca veteri aut [8] croco, aut simili aliquo.

8. Qui multum facit ad confortationẽ capitis.

De Memoria læsa.

CAP. II.

Lect.21. Octob.14.

1. Morbi de quibus jam dictum circa cogitatricem ac imaginatricem memoriæ partẽ fuerunt.

MEmoria læsa [1] aut deperdita dicitur quando quis nõ recordatur eo-

sequitur is qui circa memoriam. Non aliud æquè fragile in homine quam memoria morborum, & casus injurias, atque etiam metus sentiens, alias particulatim, alias universa. ictus lapide oblitus est literas tantũ. Plin.l.7.c.20. Valer. maxim.l.1.c.6. Messala Corvinus post morbum proprij nominis oblivione percussus est. Solin.c.6.

rum quæ ſibi antea nota fuerunt. Accidit autem hoc dupliciter, vel enim per ſe nullo alio morbo præſente, vel aliquando cum aliqua alia affectione, ut cataphora, catocho, caro, phrenitide, apoplexia, morbo comitiali, vel [2] ſimili.

Vbi igitur memoria perijt vel inſigniter læſa eſt nullius alterius morbi occaſione frigida cerebri intemperies in cauſa eſt, ut Galenus ait.

Fit autem quandoque ut per ſolam intemperiem frigidam memoria lædatur: aliquando verò ſimul adſit, vel humiditas * vel ſiccitas. Humiditatē ſimul cum frigida intemperie cerebri adeſſe oſtendit ſomnolentia, & profundi ac longi ſomni. præſertim ſi multi per nares [3] ac os humores ex capite defluant. Siccitatem oſtendunt vigiliæ, ſomni & excrementorum paucitas [4].

Læditur autem cerebrum & quidem poſterior ejus

2. *Eratolai filio dyſenterico hujuſmodi oblivio oborta eſt ut eadē paulo interpoſito ſpatio iterum percontaretur, ſeq; deſidere niſi admonitus obliviſceretur. Ipſe autē ſibi conſcius erat hujus affectionis, neque ignorabat. 7. Epidem. Hipp.*

* *Præmiū ſumunt ebrietatis rerū omnium oblivio, morſque memoriæ. Plin. l. 14. c. 22.*

3. *Non eſt tamē ſignum* παθογνωμονικὸν. *nam & ab imbecillitate cerebri proveniunt, ut in ſenibus.*

4. *Tum cauſæ ſiccantes, ut labor, vigiliæ literariæ, tenuis victus. Gal. 3. de loc. aff.*

pars. per proprium corpus, ut Gal. ait, non autem ventriculus ipsius.

Vbi igitur propter frig. & humiditatem [5] memoria læsa est redundantes humores vacuandi sunt ad quod conducunt pillulæ ex [6] hiera cum agarico vel his fortiores cochiæ vel aureæ, & ea quæ in dolore capitis à causa frigida ac humida dicta sunt.

Exhibenda quoque omnia quæ excalfaciunt ac resiccant: ut majorana, stœchas, betonica, rosmarinus, & ex his conservæ. item & cubebæ, cardamomum, pyretrum [7]. quæ & in ore sumi ac mandi possunt. Ex compositis laudantur elect. pleris, diamuscum, diaambra, & Arabum confectio anacardina. Aëtius eboris ramenta memoriæ opitulari tradit. prosunt autem non qualitate, sed substantiæ suæ [8] proprietate.

Iam & capitis posteriori parti & calida [9] admovenda sunt ut ol. ex castoreo, ol.

5. In his autem maximè remediorum occasio est.

6. Aëtius utitur hiera Ruffi. utuntur & alijs verum cum vel scammoneam vel colocynthida recipiunt libenter ab ijs abstinemus.

7. Quod duplici ratione confert. qualitatis videlicet calidioris, & quod capitis humores tanquam apophlegmatismus expurget. Vtuntur & pæonia quam capiti proprietate prodesse experientia docet.

8. Nullam enim habet qualitatē. Vsto quidam utuntur, at tum non nisi resiccando convenire poterit. etenim proprietatem amittit.

9. Ac potissimum futuræ lambdoidi.

ol. laurinũ & ſimilia. Æſtate, inquit Aëtius, oleum per ſe [10] calidum: hyeme irinum cum aceto. aliquando ſerpillo vel calamintha in ipſo decoctis.

10. Maturum tamen ſit, non omotribes. hoc ſubviride, illud magis flavum eſt.

Victus rationem cal. quoque & ſiccam eſſe oportet. Ab oleribus fructibus præſertim crudis omnino abſtinendum. item à caſeo & lacte & ab omnibus quæ craſſum ſuccum [11] ingenerant, & flatus gignunt, ut ſunt legumina. Vinum utile eſt tenue & album, mediocris ætatis, moderatè ſumptum. nã nimium ſumptum caput implet & humectat.

11. Qualia omnia opera quæ è lacte conficiuntur.

Quando verò propter ſolam frig. vel ſiccitatem ſimul memoriæ detrimentum factum eſt: veluti poſt labores, vigilias, vacuationes immodicas, aut poſt affectionem aliquam cerebri frigidã, reficiente diæta [12] uti, inquit Aëtius, convenit. neque aliud curioſius agendum. viribus enim reparatis memoria reſtituitur.

12. Vt ſunt ova, & generoſum vinum, quale malvaticũ quod aliquib. ſenibus aliquando conſului ut bis manè uterentur qui ſenectutis frigiditatẽ iſtis temperari quodammodo ſenſerunt. R.D.

Eodem modo si propter senectutē memoriæ offensam sola conveniente diæta contentum esse oportet.

Quibus autem subitò, addit Aëtius, & derepente [13] memoria deficit in his comitialem successurum morbum, vel resolutionem timere oportet vel omnino aliquod magnum malum.

13. Necesse est ut hoc fiat ex influxu humorum in ventriculos. qui si post ad principia nervorum decumbāt, epilepsia oritur.

De Melancholia.

Cap. 12.

Lect. 22. Octob. 17.

Melancholia [1] à causa efficiente nomen accepit ab humore videlicet melancholico. Delirij est species absque febri cum metu & mæstitia. melancholicī siquidem frequenter absq; causa mæsti sunt. hominum consortia quandoque etiam vitant. timent & vix ullo tempore metus illos deserit. non est tamen omnibus idem modus. sunt etenim & qui non metu, sed & alia quadam imaginatione

1. Melancholiæ participes fuère viri clari ut Hercules, Bellerophon, Empedocles qui se in Æthnam præcipitavit. deniq. Socrates, & Plato absque atra bile non fuere. Volater. At hæc illa Mania est. ϑειᾳ δόσει διδομένη, per quam optima quæque nobis contingunt. Plato in Phædra.

natione detineantur. Depravatur autem per hanc affectionē imaginatio. ratiocinatio verò & memoria non læduntur.

Accidit autem melancholia uno modo, cerebro per essentiam sive primariò affecto: alio modo per consensum cerebro laborante. idque dupliciter. vel enim à toto corpore venis scilicet sanguine melancholico plenis, vel ab hypochondrijs malè affectis, quæ flatuosa & hypochondriaca melancholia dicitur.

A toto corpore melancholiam fieri ostendit habitus corporis macer extenuatus & hirsutus, venæ latæ. præsertim si accesserit victus ratio crassum & melancholicum sanguinē ingenerās. deinde & sollicitudines, mærores, vigiliæ, hæmorrhoidum ac mensium suppressiones. Hypochondriacā verò melancholiam præter metum & tristitiam testantur cruditates, acidi ructus, flatus, ventriculi do-

2. *Vt qui cimices per aures irrepsisse, ac copiosa prole auctos, totum sub cute, habitum occupare, ingentesque sibi molestias facessere, cōquerebatur. Plerunque tamen deliria ista avaritiam, aut superbiam conjunctam habēt, ut in illo juvene qui Reginæ nuptias, somniabat.*

Species.

Melāncholia fit vel { *Per cōsensū* { *A toto corpore.* | *Ab hypochōdrijs.* } | *Primaria cerebri affectione.* }

lores, & quandoque in hypochondrijs ardores, & circa splenē tumores. quum verò neque circa ventriculum aut hypochondria prædictorum aliquod apparuerit, neque redundantis in toto corpore sanguinis melancholici adsunt signa, metu tamē & tristitia æger torqueatur cerebrum primariò affici existimandum erit.

Lect. 23. Octob. 18.

I. A. Corpore toto.

Si itaq; melancholia fiat ab 3 atro humore in toto corpore redundãte sanguis ex sinistri brachij vena media detrahendus est. & si quidem valde niger fluxit copiosus. si autem 4 pulcher & rubicundus, non multus.

3. Fæce sanguinis, vel humore ex adustione nato.

4. Sic scribunt autores. id tamē vix fieri potest. & tam ijs quos primò invaserat melancholia, quam illis quos post maniam adoriretur, omnibus atrum fluere sanguinem animadvertit. R. Dodon.

Si verò atri sanguinis copiosam vacuationem æger nō sustinuerit una vice, post aliquot dies, aut post purgationem, sanguinis detractio iteranda erit. Misso sanguine exhibenda sunt quæ humores ad purgationem idoneos reddant, quæ ex differentibus facultatib. permista esse convenit, ita

ut

ut quædam ſint quæ craſſos humores attenuare queãt, alia quæ ſiccitatem eorum [5] contemperent, & cordi [6] proſint. Attenuantia ſunt cort. rad. capparorum, cortices tamaricis, fraxini, & rad. mori. chamædrys, thymum, [7] epithymum, aſplenium ſive cæterah, adiantum, polypodium.

Contẽperantia verò ſunt fumus terræ, borago, bugloſſum, violæ, ſuccus pomorum dulcium, & hujuſcemodi ex quibus vel ſyr. vel decocta parari poſſunt. Decoctis addendi ſunt [8] ſyr. ut de epithymo, fumo terræ, bugloſſo, vel de pomis Mezuæ.

Præparatis humorib. exhibenda ſunt quæ ipſos expurgent [9] ut folia ſenæ, epithymum, & quod efficaciſ-

5. Ne ex incidentibus quæ calida valde, adurantur & ex humore atro naturali, in non naturalem, & ægro damnum majus inferatur.

6. Quia raro aut nunquam fit melancholia abſq; communitate cordis.

7. Dioſcor videtur florem thymi ſic appellare, recepta tamen pro hac caſſutha quæ thymo innaſcitur.

8. Quidam deſtillata aqua utuntur quæ vim non habet niſi novo modo ut aqua vitæ, tubis per aquam frig. tranſeuntibus deſtilletur.

9. Decoctio purgans in melancholia. ℞. Rad. polypodij, cort. rad. fœniculi, cort. rad. cappar. ana ʒ 2. paſſul. glycyrh. ana ʒ 2. ſ. aniſi ʒ 1. chamæd. beton. meliſſæ ana p. 1. flor. comm. p. ß. veratri nigri ʒ 2. miſce. f. omnium ad ℥ 3. decoctio. adde ſucci pom. dulc. ℥ 2. in quib. infunde ſenæ, epith. ʒ 2. ſyr. de epith. & bugl. ana ℥ ß miſce. f. hauſtus.

ſimum veratrum nigrũ. Ex compoſ. confect. hamech diaſen. pill. de fumo terræ, pill. indæ, præſertim quæ ſunt deſcriptæ à Guilhelmo de ſaliceto quæ recip. aloes ʒ 1. agarici ℈ 2. ſalis indi [10] aut gemmæ ejus loco ʒ ß veratri nigri ℈ 1.

Commendantur & pill. de [11] nitro Alexandri præſertim ab ipſo deſcriptæ in cap. de cura quartanæ. Repetere autem hujuſcemodi purgantia ſubinde, utile eſt. Medio tempore poterunt exhiberi quæ cordi proſunt & ad hilaritatem faciunt: ut ſunt elect. de gemmis, elect. lætificãs, aut diamargariton vel ſimile aliquod. aut ſyr. ſupradicti dandi ſunt, vel ſyr. de pomis regis [12]. Saporis qui omnibus

10. Credo cum imitatione Tralliani nitrum intelligi voluiſſe.

11. Nitri loco ſumendus ſal gemmæ. non ſal petræ. A compoſ. alcermes & omnibus lap. lazuli habentibus quod valdè venenoſus ſit lapis lazuli niſi ſæpe abluatur, libenter abſtinemus. Quidam quum frequenter hac uteretur pro cordiali, tandẽ in morbum incidit. ex qua mortuo effluxit ſanguis multus putridus. quod ſi corpus apertum fuiſſet ſine dubio viſcera corrupta fuiſſent inventa. quũ enim in pauca quantitate uteretur non potuit hinc purgari. at ſi pro cordiali uti quis volet omittat lazuli lap.

12. Ad cujus imitationem ſyr. hunc compoſui quem utilem inveni. Rec. rad. bugl. aſparagi, ruſci ana ℥ ß. chamædryos, cuſcutæ, hepatorij vulgaris, meliſſæ ana manipulum ſemis. cort. myrobal. indorũ ℥ ß. ſenæ, epithymi ana ℥ 1. vel ß. veratri nigri ℥ ß. ſeminis aniſi ʒ 1. paſſularum ℥ 1. f. decoctio ad ℔ 1. colato addantur ſucci pomorum dulc. ℥ 4. ſacc. 12. & ſi. ſyr. R.D.

præ-

præferendus alijs eſt. cui ſi veratrum nigrum addatur multo erit futurus efficacior.

Poſt purgationes factas balneo aquæ dulcis utendum in quo malva & violæ, & flores chamæmeli incoqui poterunt.

Hæmorrhoides ſi fluere deſierint conandum eſt ut iterũ fluant vel ſanguiſugæ ipſis ſunt admovẽdæ. Menſes etiam præter naturam ſuppreſſos provocare refert. non tamen per aſſumenda [12], ſed potius per externa remedia ut balnea, fotus, olea vel emplaſtra.

12. Etenim valde calida qualia ſunt quæ provocant menſes, metus eſt ne adurant humores.

Lect. 24. Octob. 2C.

11. Hypochondriaca.

Originem habet melancholia hypochondriaca ab atro humore circa ventriculum, meſenterium, hypochond. & lienem [13] ut plu-

13. Imò, ſecundum Arabes, etiam hepar atque uterum. Non in venis. In flatus autem ratione caloris naturalis intumeſcit quamvis effuſus foras non fermenti modo radat terram ut aduſta melancholia. maximè autem flatus excitat quando adeſt pituita unde in quibuſdam locis palpitatio fit,

rimum conſiſtentem, ubi collectus non modo cruditates aut flatus excitat, ſed & vapores melancholicos procreat qui ad cerebrum transmiſſi imaginationem lædunt ac depravant. Non eſt autem hæc melancholia adeo vehemens ut aliæ, ſed mitior, & quæ per certa intervalla remittitur.

Qui hac affectione laborant vacuatione opus habẽt, ſanguinis miſſio non [14] requiritur, niſi vel menſium retentio, vel hæmorrhoidum adſit ſuppreſſio, [15] vel omnino corpus ſanguine redundet, vel lien inflammationẽ minetur, ſed purgantia medicamẽta exhibenda ſunt. Habita tamẽ ventriculi ratione. quia in hac affectione ſæpe cruditate laborant. idcirco à fortibus initio medicamentis abſtinendum, & ſena, epithymo, polypodio & ſimilibus contentum eſſe oportet. [16] utilis verò & aloës uſus, [17] etiam ſingulis diebus in exigua quantitate ſumptæ.

14. *Quia humor peccans in venis non continetur.*

15. *Quia circa hypoch. hærere ſolet regurgitans ſanguis.*

16. *A caſſia & ea quæ caſſiam habent (niſi confectione hamech quæ paucam recipit) abſtinendum quod & ventriculum perturbet & flatus augeat.*

17. *Vel in ſatis magna quãtitate ut purget: vel in minima ut tantum ſit* ἐκκοπρωτικὸν.

ſumptæ. facit enim ad alvi dejectionem quam utile eſt non aſtrictam eſſe. ventriculum non perturbat. ſed magis corroborat. hæmorrhoïdes aperit, menſes provocat. ex hac formatæ pill. leviores exhiberi poſſunt. Perſeverante malo & non proficientibus iſtis ad fortiora tranſeundum qualia ſupra dicta ſunt.

Exhibere & quandoque ad humorum præparationem ſyr. expedit. inter quos de epithymo reliquis præſtat.

Exhibenda verò & quæ ventriculi concoctionem [18] adjuvẽt & flatus diſcutiant ut diatrion pipereon, diagalanges, vel aromaticum roſatum pro delicatis. tum & ipſum piper per ſe in cibo ſumptum.

18. Paulus exhibet abſinthium ratione ventriculi ſed non admodum rectè. nam crudi humores eo non perducuntur ad concoctionem; quin magis aſtrictione in ventriculo retinentur, bilem tamen abſtergit.

Vſus quoque ſeminis aniſi, ammios, carvi, & ſimilium etiam à cibo non eſt improbandus. Ventriculo verò & hypochondrijs externis quoq; remedijs providendum. veluti fomento

ex ruta, anetho, [19] absynthio, pulegio, origano, melissa, sem. anisi, cumini, in sacculo consutis qui deinde in aqua decoctus ventriculo & hypochondrijs calens est admovendus. Possunt verò & hæc in oleo decoqui cum quo ventriculus & hypoch. ungenda. Ventriculus etiã seorsim ungi poterit oleo nardino, [20] & de absinthio: Sinistrum verò hypochondrion, si lien tumeat, oleo [21] capparorum, [22] liliorum, addito [23] ammoniaco vel ex ammoniaco emplast. admoveri.

Quando verò melancholia cerebrum primariò & per essentiam afficitur initiò non [24] medicamentis, sed idonea & nonnihil humectante victus ratione curatio instituenda. & paucis externis remedijs. ut inunctione frontis & temporum ex oleo violarum vel nenupharino si somnus non succedat. Sed ubi diuturnior facta fuerit hæc melãcholia ad majora remedia ve-

19. Solum ad roborationem. reliqua ad flatus discutiendos.

20. Simul mixtus.

21. Dissolvit.

22. Mollificat.

23. Vnguent. spleniticum. ℞ Olei liliorum ℥ 1. ammoniaci dissoluti in aceto & ad spissitudinem cocti ʒ 1. ß. ceræ. qu.s.f. ung. molle.

Lect. 25. Octob. 21. 111. Primaria.

24. Quia non potest esse magnus morbus, nisi & reliquum corpus afficiatur.

veniendum eſt. & talia qualia quando ex toto corpore melancholia procedit, & crebro balneis, utendum eſt.

Ad melancholiam verò & referenda quam Paulus [25] Lycanthropiã vocat quæ ex humore melancholico in toto corpore redundante originem habet. fugiunt qui hac laborant hominum conſuetudinem. tenebras amant. circa monimenta mortuorum libenter verſantur. Curandi autem hi ſunt veluti qui melanch. totius corporis vitio laborant.

Huic vero & affinis videtur Incubus [26] licet non niſi dormientibus ſuperveniat [27]. Comitatur hos in ſomno ſuffocationis & veluti à re quapiam gravante atque ipſis incumbente, oppræſſionis [28] imaginatio.

Lycanthropia.

25. Nihil niſi intenſa melancholia eſt. Apud Marcellũ & Cynanthropia inter Melancoliæ ſpecies recenſetur.

26. Plin. videtur Faunorum in quiete ludibria appellaſſe. l. 25. c. 4. & nocturnam limphationem. l. 34. c. 15. Pnigaliona Themiſon. quidam veteres Ephialten, vel Epibolen. Neque Deum, neque ſemideũ, ſed Epilepſiæ tentationem, h. e. præludium Soran. probavit. Cæl. Aur. Babutycarius poſterioribus Græcis. Suyd.

27. Sæpe contingit in puerperis ſi non benè à craſſis ſuccis purgatæ fuerint poſt partum. *28. Atque huic quum vitiata ſit imaginatio ad melancholiam tanquam genus referendum, quum in hac lædi imaginationem in definitione dictum ſit.*

& ſubinde voluiſſe clamare ac non potuiſſe ſibi videntur. & tanta quidem eſt hujuſcemodi falſa imaginatio ut expergefacti præ ſudore madidi quandoque reperiantur. Cauſa ſunt craſſi & melancholici humores pituita ſubinde admixta *.

Curatio verò hujus etiam veluti melancholiæ à toto corpore.

Prognoſis.

Melancholia autem ſæpe in morbum tranſit comitialem [29] quod Hipp. 6. epid. affirmat: Melancholici, inquit, magna ex parte morbo comitiali afficiuntur. & è contrà morbo comitiali [30] laborantes fiunt melăcholici. Incub. etiam, ſi ſæpe & continuò accidat morbum aliquem magnum [31] ſuperventurum præſagit. vel apoplexiam ß. vel comitialem morbũ, vel maniam, autore Paulo.

**Quæ ex ciborum repletione, & cruditatib. in caput effertur anathymiaſis, Ephialtes dicitur. Suyd.*

29. Herculem quod melancholiæ particeps eſſet, ſacro morbo obnoxium fuiſſe dicit Volaterran. Non raro admodum hoc fit. eſt autem comitialis gravior incurabilis ſi poſt 24. annũ incidat. fit autẽ ſi tamdiu remaneat morbus donec cerebri ventriculi in quib. comitialis, corrumpantur.

30. Hoc quomodo fieri poterit non video niſi in morbo comitiali puerorũ mutatione ætatis, temporũ &c. Vnum habui ſub manib. melancholicum qui in pueritia comitiali dicebatur laboraſſe. R.D.

31. Capitis ſenſum, aut motum auferentem.

Me-

Melancholici autem in tenebris aut loco obſcuro non ſunt continendi, nec in ſolitudine relinquendi[32], ſed inter amicos verſari eos convenit, & omni decenti animi recreatione delectari: ut cantibus, inſtrumentis muſicis, fabulis. ad deambulationes deducendi ſunt per loca amæna. ad ludos quoque & ſpectacula ludicra & ad gaudia & hilaritatem omnibus modis excitandi[33]. & ita quoq; cum ijs agendũ qui nimio amoris affectu languent. Victus ſit ex optimis cibis. Vitanda ſunt ſale aut fumo durata. caro item bubula, cervina, aprina. piſces in cœno viventes. legumina omnia & inter olera maximè fugienda eſt braſſica. Caro autẽ vervecina, caponum, gallinarum, & omnium volucrium quæ non circa aquas verſantur, commendatur. & præſtat ſubinde magis elixis uti quam aſſis.

Inter olera bugloſſum, borago, lactuca, cichorium.

32. Helenam Ægyptijs medicamentis in cratere mixtis, h.e. philoſophicis ſermonib. quos in Ægypto vino interpoſitis, mæſtitiam diſcutere ſolitam vetuſtas credidit. Philoſtr. 7. de vita Apollonij. Iræ triſtitiæque remedium etiamnum reperiri apud Dioſpoliticos ſolos, teſtatur Diodor. Sicul. l. 1.

33. Expedit quandoque ut decipiantur. ſic quidam coſtam ſibi confractam imaginabatur. cui exhibita purgatione ac in excrementis coſta bovis aut alterius animalis confracta repoſita, quũ ſe excreaſſe eam opinaretur, à morbo melius dein habuit.

non reprobantur. Fructus crudi nõ admittuntur. Vvæ passæ non sunt inutiles. Vinum album & tenue 34 conducit. rubrum & crassum non probatur. multo minus mustum. Sic neque etiam cerevisia potens & crassa.

34. Sic etiam cerevisia tenuis convenit.

In vigilia & somno modus servandus. Curæ & solicitudines omnes excutienda.

De Comitiali morbo.

CAP. 13.

Lect. 26. Octob. 24.

COmitialis 1 morbus sive epilepsia est universi corporis convulsio cũ principũ operationum læsione ac oppressione, sed nõ diuturna, in quo à reliquis convulsionum generibus differt 2. Contingit autem hic

1. ἱερον νόσημα, ἡρακλεῖον νόσημα ob difficultatem dicitur. item ἐπιληψία quod subito apprehendat: vel quod sensum atq; mentem pariter apprehendat. Cælius Aur. Sacer, quod divinitus immitatur, seu quod sacram animam; vel sacrum templũ partis animæ in corpore dominantis, contaminet; sive ob magnitudinem passionis. Cæl. Aurel. Vide Apulejum 2. apolog. 2. Contagiosum vetustas credidit. hinc illum despuebant, h.e. contagia regerebant. Plin. Eo laborantes fugiebant. Horat. & ne familiam inficerent rus ablegabant. Apul. 1. apolog.

mor-

morbus frequentiſſimè ipſo cerebro primario laborante & in ipſo affectu conſiſtente. interdum verò ab ore ventriculi cerebro per conſenſum laborante. fit etiam ſed raró, ut Gal. ait, morbi comitialis ſpecies quum à parte aliqua (cui id fortè accidit) [3] incipit affectus, qui ſentiente ægro ad cerebrum uſque aſcendit. Cauſa primariæ affectionis eſt humor pituitoſus [4], vel multus vel craſſus. [5] interdum verò craſſus melancholicus. quales ſi in [6] meatibus ventriculorum cerebri ſive is medius, ſive poſtremus ſit, retineantur, comitialem morbum efficere ſolere Gal. teſtatur.

[7] Primario autem cerebrum affici cognoſcitur quando non propter oris ventriculi ſenſibilitatem, aut non propter alicujus partis magnum dolorẽ vel non ab aliqua parte vaporoſus ſpiritus aſcẽdere ſentitur.

Corripiuntur autem hoc

3. *Sic ab uteri ſuffocatione comitialem ortum vidit. R. Dodon. Ego etiam in parturientibus. Vide Cæl. Aurel. l. 1. Tard. c. 4.*

4. *Ad quem ſemper refert Hipp.*

5. *Ad quos etiam refert Gal. & Plato in Timæo.*

6. *Ab uno ventriculo ad alium.*

7. *Qui comitiali vitio ſolent corripi jam adventare valetudinem intelligunt ſi calor ſumma deſeruit, & incertum lumen nervorumque trepidatio eſt. ſi memoria ſublabitur, caputq; verſatur. Seneca de ira. c. 10. Splendores inſtar iridis oculis obverſantur, odorem fœdum ſentiunt, aures ſonant, bilis præter rationem accenditur. Aretæus. l. 1. c. 5.*

morbo facillimè[8] pueri. deinde adoleſcentes ac juvenes. rarius ætate[9] majores. Pueris[10] autē planè infantib. à naturali intemperie hic provenit, quãdo cerebrum valde humidum eſt. deſinit verò in his cito ac facilè ætatis converſione. ſed qui in ætate aliquouſq; progreſſa vexare inceperit ob peccata in victus ratione commiſſa, vel aliam quampiam cauſam[11] externam exortus eſt. atque in his ætatis converſionem expectare non convenit, ſed morboſum affectum diſcutere & idonea adhibere remedia priuſquam invaleſcat. Gal. quoque autore. Qui autem in majore ætate ſupervenit & poſt 25. annum ferè ad mortem uſque[12] comitatur,

8. *Hinc puerilis paſſio dicitur. Cæl. Aurel.*

9. *Ætatib. melioribus & pulchrioribus viget. cum ætatis flore ſæpe evaneſcit; ſed & tum abiens, quaſi pulchritudinis invidia quoſdam deformat, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut ſenſum aliquē auferens, quod apud Aretæum repertum in praxi verum eſſe aliquoties vidimus.*

10. *Potiſſimum tamē illi quibus cerebri ſenſus exactior; ut maximi quiq; hanc paſſi ſint Livius Druſus, Iul. Ceſar alijque. Mahumeth fortè arreptitius, h.e. Deo plenus videri voluit. De Carolo 5. hoſtis Galli commentum puto.*

11. *Vt ex Lunæ radijs. quos Anthyllus medicus apud Stobæu. ſerm. 100. dicit* καρηβαρείας & ἐπιληψίας ἀνακινεῖν *quod humidius reddent cerebrum. idem etiam Gordonius aſſerit.* 12. *Quia oportet cauſam eſſe magnam quæ cerebrum jam per ætatem ſiccius humectarit. Quod ſi familiæ propria, non ætas, non medicus diſcutere illam valent. Pallad. 6. epid. ſ. 1. aph. 4.*

nam,

nam, ut Hipp. quibuſcunq; morbi comitiales ante pubertatem fiunt, mutationem accipiunt: quibuſcunque autem in 25. commoriuntur. Quicunque verò ſenes apprehendi incipiunt maxime[13] moriuntur.

Graviſſimus autẽ & difficillimus eſt morbus qui à capite oritur & cerebro primaria affectione laborante. qui verò ab alia parte veluti[14] à ventriculo, aut à manu, aut à pede initium ſumunt maximè ſanari poſſunt. [15] Quum autem primum morbus iſte aliquem apprehẽdit acutus & magnus eſt, & ſubinde diuturnam habet acceſſionem, nec cito ad ſe homo redit. quando autem frequentius invadit minus gravis eſt & acceſſionem minus diuturnam habet.

Curatio.

Si [16] itaque puer recens

13. Aut aliqua parte leviter ſyderati fiunt. aut ſi non moriantur cito liberabuntur.

14. Ac talem in quadragenarijs quandoque curavi. R. Dodon.

15. Ita ut quandoque per triduum jaceant. ac quandoque diu manent in ſopore ſeu caro ſoluta convulſione. fit autem hoc ob magnitudinem cauſæ quæ ſanũ ante hac potuerit afficere.

16. Elaſij dicebantur qui hunc propulſarent, Lect.27. Octob.25. *Argis. erant autem ex poſteris Alexidis filiæ Amphiarai. Plutarch. in Hallenic. Menecrates qui ſe pro Iove gerebat, quos à ſacro curabat morbo variorum deorum habitu circumducebat. Athenæus. l. 7.*

natus hoc morbo corripiatur nulla opus eſt curatione. ſpes etenim eſt ætatis mutatione ceſſaturum. interim radix pæoniæ collo appendi poteſt, quæ pueris geſtata maxime prodeſt.

Quod ſi verò alicui majoris ætatis morbus hic ſupervenerit cura & diligentia major requiritur. ad [17] aërem calidiorem & ſicciorem perducendi ſunt & ad exercitia & labores, jejuno corpore. In victus ratione abſtinendum eſt ab omnibus quæ craſſum, frigidum, lentum ingenerare ſuccum queant. Attenuantia conveniunt ut carnes volucrium quæ nõ in aquoſis aut circa aquas verſantur. inter olera ſinapi, naſturtium, eruca probantur. ex herbis hyſſ. orig. majorana, roſmarinus, thymus, betonica. Quod ſi verò & ætas ſanguinis detractioni & purgationi ſuffecerit non erit hæc prætermittenda. Et ſtatim poſt morbi invaſionem vel vere aut autum-

17. *In Oaſi non ſolum nulli comitiali morbo corripiuntur; ſed & qui aliunde illuc veniunt, ab illo morbo liberantur; propter aeris maximam tẽperiem. Olympiodor. apud Photium in bibliotheca. Belgio noſtro contrà frequens; quod frigida humidaque regio ſit, quam auſter, ventus minimè ſalubris perpetuò afflat. Lem. l. 2. c. 3. Adde quod cibis craſſi ſucci ut plurimum utamur.*

no hæc facienda.

Quando verò post 25. annũ morbus hic primum invaserit frequenter initio morbus acutus est. atque tunc si vires ferant sanguis [18] quoque detrahendus. aut acri enemate alvus irritanda. & quando æger aliquantum ad se redierit purgans medicamentum non negligendum.

Victus ratio ad calidam & siccam mutanda ut supra dictum.

Prodest verò non rarò his tum & junioribus [19] cauterio ulcus in cervice procurare, idque diu apertum retinere. postea verò simile in uno brachio [20] aut uno crure facere. quod & diu apertum manere expedit. Laudat Rhazis lib. 9. ad Almanz. elect. quoddam quod valde utile est in morbo comitiali, cujus loco sumi potest aliud compos. ex Mithridatio & conserva majoranæ additis cubebis, cardamomi, pyretri radice, & pæoniæ radice aut semi-

18. Metui enim posset ne in apoplexin fieret transitus.

19. In morbo recenti in quadragenariјs vidi profuisse. in inveterato non tantum prodest. dicitur vulgo fontanella. videtur Appulejus meminisse quũ dicit rapum rannunculi collo alligatam curare comitialem.

20. Non primò, ante ulcus in cervice. nec illud claudendum antequã in brachio vel cruce apertum, quod diu, imo quandoque per totam vitam, apertum retinendum.

ne cum syr. ex stœchade permixtis.

Gestare verò & ex[21] ungula alcis vel annulum vel aliud quiddam subinde tum his, tum & alijs utile est.

21. *Exteriore dextri posterioris pedis. Parac. post alios Viscum commendat. qui suo more Viridellum appellat.*

In senectute autem si quis hoc morbo corripiatur & ab hoc convaluerit idonea victus ratione continendus est, & danda quæ cerebrum resiccant ac corroborant, veluti quæ jam diximus.

Quod si verò ab ore ventriculi morbus comitialis fiat[22], id quod ex oris ventriculi dolore & sensu rosionis præsertim ab inedia ac fame cognosci potest, ventriculi ac oris ipsius ratio habenda erit. cibus tempestivè exhibendus qui ut bene concoquatur curandum. Si aliquo humore gravari ventriculum contigerit exhibenda erit hiera picra. exterius verò & admovenda ventriculum roborantia.

22. *Vt in Diodoro Grammatico, de quo Gal. l. contra Erasistratæos.*

Si autem propter alterius partis affectionem vel[23] dolorem

23. *Dolorem calculi vel etiam coli intestini.*

lorem acciderit parti laboranti curatio debetur. Si ex crure vapor aliquis efferri sentiatur qui ad cerebrum perveniens affectum ingeneret mox vinculo priusquã ascendere vapor queat membrum stringendum. deinde parti calfacientia & exulcerantia adhibenda ut sunt medicamenta ex thapsia, sinapi, euphorbio.

De Vertigine.

CAP. 14.

Lect. 28. Octob. 27.

VErtigo 1 sive scotoma inordinatus est spirituum in cerebri ventriculis motus, propter 2 quem omnia quæ quis videt sibi in orbem converti, ac circulariter rotari, falso apparet, adeo ut stans nequeat 3 cõsistere atque in terram con-

1. Scotomata & Ilinges, cõgeneres Epilepsiæ sunt, ex ijsdem causis, & circa eadem loca fiunt. superficie tenus tamen inhærent tantum. unde & facilius curatur. In l. Medico. c. de humoribus. Hinc veteres parvã Epilepsiam vocarunt. Cæl. Aurel. c. 2. l. 2. Chronicor. 2. *Nihil enim refert τὴν ὄψιν, an quod videtur, in orbem vertas. 3. Probl. 9. & 2. de cælo. t. 48. & 3. Meteor. c. 3.* 3. *Quod spiritus animalis perturbatus, & cum humorib. confusus, ineptus fiat ad suscipiendam facultatem sensum, motumque suppeditantem. Aphrodis. 1. problem. 131.*

cidat niſi aliquo fulciatur quemadmodum ſanis poſt multas corporis circũgirationes accidit. Non ſolum autem ſtantibus aut euntibus, ſed ſubinde & in lecto decumbentibus ac quietis hujuſmodi accidens ſupervenit quod & quandoque adeò magnum eſt ut & tenebras oculis offundat, quod [4] σκοτόδινον græci nominant. Contingit verò & hanc affectionem quandoque per conſenſum fieri, quandoque verò cerebro primariò laborante.

Per conſenſum fit quando ex ventriculo acres [5] calidique vapores efferuntur. cujus ſignum ventriculi atque ipſius oſtij morſus ac roſio, & quandoq; nauſea. Cerebrum verò primaria affectione ſive per eſſentiam laborare oſtendit dolor capitis, & præcipuè aggravans, & cum ſomnolentia, ſtupor ſenſus odoratus, aurium tinnitus, quæ in capite frigidos redundare humores teſtantur, unde craſ- ſi va-

4. Leviorem Græci ſolum δῖνον vocant. Differt autem hic morbus ſola magnitudine ab epilepſia. hic enim perturbantur ibi prorſus impediuntur ſpiritus.

5. Vt in πικροχόλοισ. & in ebrijs. 3. Probl. 9. Efferuntur autem vel per arterias quæ circa aures; vel illas quæ interius ad Retiformem adſcendunt, plexum. l. 3. de cauſ. ſympt. Gal. Alienus autem hic ſpiritus internum cum humoribus in gyrum pellit ut ſimile quid fiat ac ſi quis caput in gyrum vertiſſet; nihil enim intereſt, aut quod movet intus, aut foris ſit. Theophraſt. l. de vertigine.

ſi vapores generantur ſpiritus cerebri perturbantes, ac inordinato motu concitantes.

Quando igitur vertigo propter ventriculi ac ipſius oris affectionem acceſſerit providendum eſt ventriculo ut ſupra dictum eſt, & ſi multo humore vitioſo gravatus fuerit [6] hiera picra exhibenda.

6. *Quòd non ſolum pituitoſos ſed & bilioſos humores evacuet.*

Sed quando propter crudos humores in capite redundantes vertigo facta fuerit. citò ad corporis vacuationem feſtinandum, & aut ſanguis detrahendus, aut purgans medicamentum exhibendum; prout conditio ægrotantis ſuaſerit, aut poſtulaverit. deinde verò & apophlegmatiſmis ac ſternutatorijs utendum. Quod ſi verò etiam ſæpius recurrat neque factis vacuationibus ceſſet [7], cauterium etiam cervici admovere utile fuerit, veluti in comitiali morbo.

7. *Quoſdam vertiginoſos ac jam convellendos atq; ad epilepſiam pronos cauterium liberavit, nec unquam fefellit, inquit Dodon.*

Tempore verò acceſſionis cum vertigo moleſta eſt

si non cito cessaverit frictiones, ligaturæ, similesque diversiones faciendæ, & odore aromatum æger reficiendus, ut cinnamomi, garyophyllorum &c.

Non est autem hæc affectio negligenda. nam ut Hipp. in Coacis; Quibus capitis sunt dolores & sonitus aurium [8] citra febrem & vertigo, & vocis tarditas, & mannum torpor, eos aut [9] apoplecticos, aut lethargicos, aut epilepticos fore, expectandum.

8. *Nam quæ cum febre fit criseos per hæmorrhagiam futuræ prænuncia.*

9. *Si in ventriculos fluat humor.*

De Apoplexia.

Cap. 15.

Apoplexia [1] est sensus & motus universi corporis privatio [2] subitò & derepẽte superveniens servata tamen aliqua ex parte respiratione quæ tamẽ difficulter admodum [3] procedit, ex qua periculi magnitudinẽ intelligimus. quando enim respiratio adeo est exigua ut nulla esse videatur fortissima ac vehementissima

1. *Dicitur morbus attonitus. & sideratio quod pars aliqua ferè siderata relinquatur.*

2. *Vna cum principalium actionum læsione. Aëtius. estque ut idẽ ait, morbus toto genere acutus.*

3. *Læsis instrumentis voluntarÿ motus à quib. & respirationem quodammodo perfici certum.*

tissima est apoplexia[4]. ubi verò vel liberior vel minus impedita est respiratio minus fortis apoplexia habetur quam Hipp. debilem vocat.

Causæ autem apoplexiæ sunt humores crudi ac pituitosi, quandoque soli, sed frequenter cum sanguine[5] permixti, in ventriculos cerebri subito incidentes eosdemque implentes ac obstruentes, sic ut nullus aut vix ullus, spiritus animalis nervos subire queat.

Affligitur autem in hac affectione cerebrum primariò sive per essentiam, & nõ modo ventriculi ipsius, sed & [6] substantia ejus superfluo humore imbuitur, citra autẽ febrem & humorum putredinem in quo à lethargo differt.

Cessante autẽ apoplexiæ vigore, & excitato utrumque ægroto, facultatibusq; animalib. aliquo modo reparatis, succedit paralysis sive resolutio, vel dimidij corporis, vel alicujus unius

4. Non interficit Apoplexia, nisi quum respirationen lædit.

Lect.29. Octob.28.

5. Apoplexia fit multo sanguine in principium animalis incurrẽte. Gal. de phlebot. c.5. Sic Verus Antoninus dum cum fratre in Vehiculo veheretur subito sanguine ictus est casu morbi quẽ Græci Apoplexin vocant Eutrop. l.8. & S. Aurel. Victor. Valentinianus dum Quadorum legationi responderet, subito effusione sanguinis quæ Græcè Apoplexis vocatur, voce amissa, sensu integer exspiravit. Paul. Diacon. l.11.

6. Primũ oportet ut sint humores in substantia cerebri ex qua in ventriculos subito influant. Vide Pallad. 6. sect. 6. epid. com. 7.

7 partis, ut maxillæ cynico
8 ſpaſmo, vel linguæ, vel vocis inſtrumentorum vel alterius membri, mens etiam in nonnullis læſa manet, præſertim poſt fortiſſimam apoplexiam.

Fiunt autem apoplexiæ ut Hipp. ait maximè[9] à 40. uſque ad 60. annum. Supervenit verò & non raro ſenioribus ac majorẽ ætatem habentibus. Sed his potiſſimum ex ſolo pituitoſo humore: illis verò ex pituitoſo humore cum ſanguine permixta. nam ut Gal. apoplexia ſenilĩ ætati familiaris. quoniam in ea cerebrum pituitoſis repletur ſuperfluitatibus.

Quum itaque alicui mediæ ætatis apoplexia ſupervenerit ſive illa fortis, ſive debilis ſit, à ſanguinis miſſione curatio incipienda eſt, quæ etiam repetenda, ſi repletio magna eſt, morbus vehemẽs, & vires conſtant.
10 Eenemata deinde acria injicienda, aut glandes ſimiles ſubjiciendæ; neque ceſ-

7. Quando materia non eſt copioſa.

8. Non eſt convulſio, ſed eſt reſolutio. unde oppoſitus muſculus ad principium ſuum retrahitur. Quod in nobili fœmina clariſſimè advertimus ex eo quod qui Oculum claudit muſculo, una cum alijs faciei reſoluto palpebras arcte conducere non poſſet.

9. Quod humorib. maximè tunc abundantib. dominari calor nativus non amplius poteſt. utpote qui jam declinare incipiat. Videtur autem Gal. in comm. hujus aph. ſui oblitus referre ad melancholiam quum alibi ſemper pituitam cauſam ejus ſtatuat.

10. Detractio fiat è dextra manu & copia ejus qui detrahitur dividatur. commovere enim oportet, non exolvere vires, & calorem extinguere.

ceſſandum ſi fieri potuerit
donec æger excitetur fri-
ctionibus & ligaturis etiam
adhibitis, alijſque diverſio-
nibus ut cucurbitulis cum
ſcarificatione * dorſo ad-
motis.

Senioribus verò & præ-
ertim macilentis non [11] te-
merè ſanguis detrahendus
rit, ſed enemata injicien-
da vel glandes ſubjiciendæ,
iverſioneſque quales jam
ictum eſt faciendæ.

Reſtituti aliquo modo
grotí ſive juniores, ſive ſe-
iores, mox purgandi ſunt
vires ferant, medicamen-
s quæ pituitoſum humo-
em ſubducant ut ſunt dia-
hœnic. elect. indũ, [12] dia-
rbith, pill. aureæ, pill. co-
niæ, vel ſimiles; vel ex ſena
agarico decocta.

Præmiſſis autem genera-
bus vacuationibus ad par-
cularia veniendum, ut ſunt
pophlegmatiſmi, ſternu-
toria, odoramenta, un-
iones & ſimilia.

Exhibenda quoque ſunt
æ cerebrum reſiccent ac

** Vel pedibus. ut in Iohanne Imperatore Conſtantinopol. factũ narrat Georg. Logothet. Scarificationibus autem inditum Ephelbion (fortè ἐφόλκιον, vel εὐφόρβιον) addit. ut major fieret attractio.*

11. *Obſtat temperamentum & virium debilitas.*

12. *Quod valde commodum præſertim ſi in pulvere dari poſſet.*

roborent : ut conſer. majoranæ, conſ. florum roſmarini, elect. pleris archonticon, diambra, [13] cubebæ, cardamomum, pæoniæ radix, aut ſemen; ex quibus cum ſyr. de ſtœchade permixtis, conditum efformari poteſt, ex quo mane jejuno corpore aliquid exhibendum. Prodeſt verò & ipſum el. plerisarcont. vel diambra ſi in tabulis formatum ſumatur.

13. *Quæ ſingularia in affectibus capitis.*

Lect. 30. Octob. 31. Apophlegmatiſmi.

Apophlegmatiſmi fieri poterunt ex radicib. [14] pyretri, rad. pimpinellæ ſaxifragæ, thymo, origano, hyſſopo, ſemine erucæ, in aqua decoctis addita tertia aceti parte, vel ejus loco oxymelite ſimplici, aut quod fortius eſt oxymelite ſcyllitico, quo ſæpius gargarizandum & os colluendum eſt. Lac quoque ex amygdalis amaris, aut ex nucleis perſicorum cum aqua pulegij factum non inutiliter, apophlegmatiſmi loco, uſurpatur. nam & pituitam detrahit & linguam expedit frequen-

14. *Vtebantur veteres etiam rad. ſtaphidis agriæ qua abſtinemus quod ſtrangulationem afferat.*

quenter in ore detentum, præſertim erucæ aut ſinapeos ſemine addito. Poſſunt verò rad. pyretri & ſolæ manducari vel cum ſem. erucæ & cubebis, tritæ in nodulo colligari.

Sternutatoria [15] facienda ex [16] pipere & veratri albi radicibus quibus addi poterit nonnihil caſtorei. atq; his etiam in ipſa 1. morbi acceſſione uti licet. ad ipſos videlicet apoplecticos excitandos, ſed tamen poſt purgationē tutiſſimus horum uſus.

Errhina.

15. Quod educant humores & excitēt ægros.

16. Struthio ſeu condyſi utebantur olim, nunc incognitum eſt.

Semen [17] melanthij .i. nigellæ per ſe vel cum majoranæ folijs in nodulo colligatum, ſæpiuſque narib. admotum, & odoratum, ad cerebrū reſiccandū etiam confert.

17. Sic cuidam cui ſenſus odoratus perierat ex humorum decubitu ad nervos odoratus ſenſum reſtitutum memini melanthij odore.

Quod ſi verò poſt ſanguinis miſſionem vel enemata adhibita apoplecticus excitari nequeat & pituita vel ſola, vel plurima cauſa morbi fuerit, calfacientia etiam capiti opportune admoventur. qua-

lia in curatione lethargi dicta.

Membris autē ac partib. exteriorib. resolutis cujusmodi remedia adhibenda sint in curatione paralyseos dicendum. Ad linguæ autem resolutionem conveniunt gargarismi jam dicti, tū [18] & venæ rectæ in fronte sectio, præmissis generalib. Possunt verò & circa collum superiores partes proximæ [19] capitis ossi, inungi oleo aliquo calfaciente, ut de castoreo, de euphorbio, costino quod describitur à Rhazi nono ad Almanz. quæ ad linguæ expeditionē etiam conducunt.

Victus ratio in apoplexi initiò [20] tenuis esse debet, postea paulo plenior, sed attenuans, & ad calidum & siccum inclinans, veluti in curatione comitialis morbi. Ab omni vino toto curationis tempore abstinendū & ab omni potione inebriante. hydromelite utēdum aut [21] apomelito in quo si incoctū fuerit [22] nonnihil

18. *Quod fortuitò fuit observatū. etenim quandam mihi cognatam ex apoplexia balbutientem curabam quā delapsam per gradus quū ex vulnere frontis vena rupta multus sanguis effluxisset post expeditè loqui animadvertit. R. Dodon.*

19. *Quod 7. par nervorum ibi ex calvaria excidat quod linguam & labia movet.*

Diæta.

20. *Quod morbus acutus, & quod fames morbum humidum juvare poterit, siccando.*

21. *Pro quo oxymelite uti nil prohibet.*

22. *Tantū quantum additum saporem non reddit ingratum.*

nihil ſalviæ vel betonicæ, utilius erit. neque etiam exhibenda eſt aqua vitæ aut aqua lavendulæ, vel cum ipſis compoſita, niſi in valde ſenibus. nam uſu iſtorum humores funduntur & caput magis impletur. In valde tamen ſenibus quibus venæ ſectio aut purgatio non convenit & vires debiles ſunt & univerſum corpus perfrigeratum, convenire poteſt ex aqua[23] lavendulæ vel ſola vel addita aqua vitæ, cum theriaca & mithridatio ac exiguo croci, mixtura; ex qua mane & ante cænã dimidij cochlearis inſtar exhibendum.

23. ℞ Mithridatij, & theriacæ veteris ana ℈ 1. croci. g. 5. aquæ lavendulæ ℥ 2. vel aquæ laven. & aquæ vitæ ana ℥ 1.

Prognoſis.

Cæterum ſuperveniens apoplectico febris, ſignum eſt malum: ſignificat enim humorum in cerebro putrefactionem quod abſque periculo cõtingere nequit.

De Paralyſi.

CAP. 16.

Leon. 31. Nov. 4.

PAralyſis eſt potentiæ voluntarij motus priva-

tio & quandoque ſimul ſenſus tactus. & talis quidem paralyſis exquiſitiſſima & difficillima, ſed rarò accidens. frequentius ſiquidem non niſi voluntarij motus deperditur.

Contingit autem reſolvi quandoque dimidiam corporis partem ut in hemiplexia; alias inferiorum: aliquando unam ſolam partem, veluti manum, pedem, veſicam, anum &c. [1] Cauſæ autem reſolutionis duplices ſunt, quædam externæ ſive procatarticæ, aliæ antecedentes ſive internæ.

Externæ cauſæ ſunt ut fortis alicujus membri ligatura diuturna fortis. præſertim primis annis quando corpus adhuc incrementum ſumit. item nervi aut principij ejus attritio, contuſio, vulneratio, præciſio, durities; refrigeratio, [3] vel

1. *Cæl. Aurelian. etiam interiorum ſingula paralyſi vitiari credibile putat pulmonem, cor, diaphragma, lienē, hepar. & Herophilum ex cordis paralyſi repentinam mortem, nulla ex cauſa manifeſta fieri credidiſſe refert l. 2. At emiſſus harum partium ſenſus repentè haud perimit. Cordis motus animalis non eſt. Diaphragmatis tantum ſuffocare poſſet.*

2. *Vt in puero in quo à ſagitta cervicis nervus læſus erat. unde ſtupor in crure, cùm atrophia, & incrementi privatione. Vide Niceph. Greg. comm. in Syneſ. de inſomnijs.*

3. *Vt à plumbo, argento vivo aut alijs metallis.*

ver-

vertebræ[4] alicujus luxatio. Interiores causæ sunt humores, nervorum principium aut ipsos nervos nimia[5] humiditate imbuentes atque relaxantes, & subinde quoque obstruentes tunc videlicet quando sensus tactus abolitus est. humores autem qui nervos ipsos humectant, pituitosi & tenues sunt: vel tenuis & pituitosus sanguis[6].

Succedit autem paralysis quæ non ab externa causa accidit frequentissimè apoplexiæ. Contingit verò & quandoque citra interiorum sensuum & facultatum principum offensa, nulliusq; partis quæ ad faciem & caput pertinent actione amissa, servata etiam respiratione, omnes tamen partes inferiores resolvi. Fit verò & paralysis critica quadam permutatione ex alio morbo, & frequentius per colicum dolorem.

Sunt[7] verò & qui diutur-

4. Luxatio ex casu, ictu vel tumore fit. casus aut ictus si magnus sit resolutionem inferiorum omnium inducit. Sed à tumore ut in gibbosis paralysis non fit quod sensim fiat, & proximæ vertebræ una quodammodo cedunt.

5. Aëtius. Sanguinis, detrahendus verum moderatè, ne refrigerentur frigiditas enim cum siccitate morbi causa. i. ut ante dixit, frig. crassi ac viscosi humores.

6. Bilis licet tenuis tamen quum omnes partes resiccet quas attingit paralysin non efficit quod vult fernelius, sed potius convulsionem induceret. atque in hoc accedo Ronde.

7. Gordonius. Nos Vteri suffocationib. frequenter tentatam, apoplecticam demum mori vidimus. Terminari autẽ solebant hujus suffocationes in cataphoram; quod cerebrũ utero συμπάσχειν *ostendebat.*

nis febribus & uteri ſuffocationi nervorum reſolutionem quandoque ſuccedere affirment.

Quando igitur propter cauſam aliquam externam aliqua corporis pars reſoluta fuerit parti quæ primario læſa & affecta eſt, & unde reſolutarum partium nervi dimittuntur, præmiſſis generalibus ſi opus fuerit, topica erunt remedia adhibēda, ut Gal. 1. de loc. affect. docet. modo talis ſit affectio, quæ curationis ſpem admittat. nam ex cauſis externis quædam reſolutiones omnino ſunt incurabiles, ut à præciſione nervi [8]. & ſæpè [9] etiam à vertebrarum luxatione.

8. Imò difficilis etiam curatio ſi vel à duritie nervi ſolum fiat.

9. Si diuturna fuerit luxatio, quod ſi ab egreſſu nervorum vitium fuerit illæ tantum reſolvuntur ad quas partes illæ dimittuntur.

Reſolutis autem ab apoplexia partibus factis univerſalibus, obſervata victus idonea ratione, non prætermiſſis his quæ cerebrum reſiccant ac roborant, localia erunt adhibenda remedia. ut ſunt olea, unguenta, & adipes nervos calfacientia, reſiccantia, ac con-

confortantia. veluti oleum lumbricorũ, ol. vulpinum, ol. terebinthinæ, & quæ his fortiora ac potentiora sunt ol. de castoreo, ol. de euphorbio, ol. costinum Rhazis, ol. laurinum, ol. juniperinum, ol. [10] benedictum. quibus addi possunt adipes vel leonis, vel ursi, vel taxi.

10. *Seu de lateribus.*

Possunt verò & ex ijsdem & unguenta componi storace, vel myrrha vel, castoreo, vel euphorbio, vel pipere, vel aliquot horum simul cum cera additis. Vngendæ autem sunt istis unguentis & oleis calentibus partium resolutarum juncturæ [11], & dorsi spina quæ spinalem medullam continet unde nervi oriuntur. & initio quidem levioribus utendum postea ad fortiora veniendum.

11. *Quod ibi à musculis liberi quodammodo nervi, quodque etiam ligamenta ibi sunt quæ una afficiuntur.*

Quando autem membra corporis subitò resolvuntur nulla præcedente externa causa principibus facultatibus non læsis, neq; ulla circa caput aut faciem

Lect. 32. Nov. 3.

parte resoluta, servata etiã respiratione ab humoribus ex capite in spinalis medullæ principium defluentibus affectionis origo est.

In hac affectione vacuatio mox facienda est. vena secanda est, si sanguinis redundantis adsint indicia. deinde purgans exhibendum erit quod solum satis erit, non redundante sanguine. modo tale sit quod pituitosos expurget humores. qualia in apoplexiæ curatione dicta sunt.

Post vacuationes factas ungenda, [12] si opus fuerit, dorsi spina aliquo supradictorum oleorum observata victus ratione, & exhibitis caput roborantib. remed. ut in apoplexi.

12. *Quia sola purgatione multi curantur.*

Quod si verò pertinacior & istis remedijs curari nequeat [13] (veluti dum non solũ motus voluntarius amissus, sed & simul tactus sensifica vis abolita est) tunc enim pluribus erit remedijs utendum. Balneum parandum erit ex rosmarino, lauri fo-

13. *Rarum.*

ri folijs, ſerpillo, origano, betonica, calamintha, pulegio, ſalvia, thymo, majorana, hyperico, floribus chamœmeli, floribus ſtœchados, &c. addito etiã[14] ebulo & ſeminibus calfacientibus ut ſemine aniſi, ſem. ſeſeleos, ſem. cumini & ſimilibus, quæ in aqua decoquenda ſunt[15] ad dimidiæ, aut ad minus ʒ partis aquæ conſumptionem, quæ deinde calens in vaſe fundenda. in quo patiens jejunus ita ſedere debet diligẽter contectus ut aquam decoctam non contingat, ſed vaporem ejus tantummodo recipiat in quo aliquo tempore permanere debet. Vbi verò ſatis[16] corpus incaluerit & ſudaverit in lecto collocãdus erit ac diligenter contegendus, exhibita vel theriace vel mithridatio, vel aurea Alexandrina, vel confectione Anacardina ʒ vel ℈ 2orum pondere. Poſtea ubi æger requieverit oleis aut unguentis ungendus erit. Non ſemel

14. Quod tenuium ſit partium & exſiccet.

15. Vt tota facultas herbarũ in aquam transferatur. nam actuali humiditate magis noceret.

16. Quia tunc facilius ad nervos penetrat vis medi. omnib. poris apertis.

autem hujuſcemodi balneo utendum, ſed ſæpius & bis vel ter in hebdomade æger in balneum mittendus erit, habita virium ratione.

Quod ſi verò nec iſtis balneis paralyticus ſanari queat confugiendũ ad naturalia balnea calida & ſulphurea, ut ſunt Aquiſgrani. adhibitis cautionibus quæ talia balnea poſtulant.

Cynicus ſpaſmus.

In Cynico [17] ſpaſmo factis generalibus ut in apoplexiæ curatione fricare cervicem & partem reſolutam initio expediens eſt. Admovenda deinde ſunt fomenta calida ex ſalvia, majorana, floribus ſtœchados, chamæmeli & ſimilib. in ſacculo conſutis. Poſtea cervicis vertebræ, & pars reſoluta oleis ſupra-dictis ungendæ [18].

Veſicæ verò muſculis reſolutis & urina præter [19] voluntatem effluente admovenda erunt topica remedia pubi, imo ventri, & regioni quæ inter anum & ſcrotum. Paulus etiam olea in

17. *Non fit ſine mentis aliqua perturbatione, ac ſola reſolutio eſt in quã apoplexia debilis deſinit, ut fortis in hemiplegiam.*

18. *Vel inſuper etiam empl. ſimilis facultatis imponenda. quibus aliquam euphorbij partem addi quandoq; neceſſarium eſt.*

19. *Sine dolore. Contingit ex ſola refrigeratione ferè in ſenib. nec opus vacuationibus terminatur autem lentè.*

in anum infundi jubet qualia ſupra dicta.

Cole autem ſive pene reſoluto & ijſdem partibus tum & lumbis remedia adhibenda.

Recto autem inteſtino reſoluto, & fecibus præter voluntatem excidentib. fovendus erit anus decocto calfacientiũ ſimul & aſtringentium, ut ex herbis ſupra dictis & gallis, nucibus cupreſſi, glandium calicibus, ſemine myrti, roſis rubris, balauſtijs & ſimilib. aſtringentibus. Oleum verò maſticinum vel myrtinũ etiam alijs admiſcendum, quibus anus foris inungendus, immiſſis etiam in ipſum inteſtinum per ſyrnigem hujuſmodi oleis.

Qui ex permutatione colici doloris reſolutas habent manus [20] & brachia facile & ſubinde abſque remedijs curantur. modo ceſſet cauſa colici doloris, neque opus [21] habent purgantibus medicamentis. à vino [22] etiã abſtinere nõ de-

20. Quod Langius male per ſextum par nervorum quod ad ventriculum pervenit fieri. id enim ad manus nõ pertingit, ſed 6. par quod è vertebris oritur. numero forte deceptus.

Lect. 33. Nov. 4.

21. Quod non ſint humores in cauſa, ſed debilitas partium.

22. Quum colicus dolor vinum requirit.

bent. bona victus ratio ſervanda. Partes reſolutæ unguentis & oleis ungendæ.

Proſunt verò & his balnea naturalia ſulphurea.

Similis curatio adhiberi debet ijs qui ex permutatione aliorum morborum reſoluti ſunt.

Qui autem ex tractatione argenti vivi [23], plumbi & aliorum [24] metallorum paralytici facti ſunt difficile curantur. balnea & unctiones ipſis conveniunt. purgantibus med. non adjuvãtur idcirco nec ipſis danda, niſi corpore repleto & ante balneorum uſum, & ea quidem admodum levia.

23. Quorum talis eſt affinitas ut plumbũ impoſitum argento vivo liqueſcat & ſimile ei fiat. dolus agnoſcitur quod hoc evaneſcat igne, plũbum minimè.

24. Difficulter curantur quod ſpiritus metallorũ tenuiſſimus muſculis impreſſus non extrahatur facile.

De Stupore.

CAP. 17.

STupor ſive torpor eſt imminutio [1] ſenſus & motus in partibus ſenſu præditis. non enim in omnibus contingit, ſed in ijs tantum membris quæ ſuos affectus ſentire queunt & pro arbitrij voluntate moveri [2].

1. Ideoque ejuſdem cum Paralyſi ſpeciei quidẽ, ſecundũ verò magis & miuns ab illa differt.

veri[2]. Neque etiam ſentiendi vis omnino amittitur, ſed ſenſus obſcurus fit & hebes, & motus redditur difficilis. mediam autẽ quandam inter paralyſin & ſanitatem diſpoſitionem torporem eſſe Gal. ait, & viam quandam ad paralyſin.

2. Privatio enim præſuppονit habitũ. Oſſa ſtuporem non patiuntur (dentib. fortè exceptis) quod ſenſum, motumque qui imminui poſſit à natura non habeant.

Cauſæ autem torporis ſive ſtuporis quædam externæ, aliæ internæ. Externæ ſunt frigus & compreſſio nervoſorum corporũ. item & marinæ torpedinis viventis contactus, & narcoticorum applicatio, & uſus. Internæ ſunt craſſi & frigidi humores, vel [3] conſuetæ alicujus vacuationis ſuppreſſio.

3. Quod idem. nam ſi ſupprimatur bilioſa vacuatio non fiet torpor. Atque hæc quidem Congeſtionis cauſa. Generationis autem talium humorum Vita deſes, Efficiens: cibi verò craſſi, & lenti, Materialis cauſa exiſtit.

Torpore autem quando cerebrum laborat ſi non ab externa cauſa vel propter narcoticorum uſum acciderit ſucceſſuram vel apoplexiam, vel carum, vel catochum, aut lethargum ſignificat, niſi ſibi in tempore æger providerit.

Torpor qui ab externa cauſa factus eſt ſolvitur fri-

cationib. & calidorum adhibitione. ſed qui ab humore redundante natus eſt, vacuationem poſtulat, quæ inſtituenda veluti in apoplexia & paralyſi dictum ſervata ſimili victus ratione.

De Convulſione.

CAP. 18.

Lect. 34. Nov. 7. CONvulſio eſt affectio per quam voluntarij motus inſtrumenta ad principium ſuum contra voluntatem & cum dolore trahuntur. Accidit autem vel propter repletionẽ inſtrumentorum, vel propter eorundum inanitionem & ſiccitatem. adeſt & tertia cauſa mordicatio ab aliquo qualitate acri.

Convellitur autem quandoque univerſum corpus, ut in epilepſia quando cerebrum laborat, quandoque verò quædam ſolummodo partes. Inter convulſionum genera & is eſt quem rigorem nervorũ Celſus vocat,

cujus 3. ſunt ſpecies: modo enim caput ad ſcapulas, trahitur, modo mentum pectori annectitur, modo recta & immobilis cervix intenditur, ſic ut nec antrorſum, nec retrorſum flecti queat. priorem affectionem ὀπισθότονον, alterã ἐμπροσθότονον, teriam τέτανον [1] græci appellant. Acutus autem morbus tetanus eſt. nam, ut Hipp. ait, Quicunq; à tetano corripiuntur in 4. diebus pereunt: ſi verò has effugerint ſani fiunt.

Ab inanitione autem fit convulſio quæ ſequitur vacuationes immoderatas, ut vomitus aut purgationes vehementes, [2] alvi fluores ſpentaneos modum excedentes, ſanguinis profluvia immoderata ſive per [3] vulnus ſive alio modo, ſudores copioſos. Item & illæ quæ ſuccedunt vigilijs diuturnis, fami ac inediæ, & continuis laboribus. hæc enim omnia nervos & voluntarij motus inſtrumenta ſicciora reddunt & cõtrahi faciunt.

1. Tetanũ ſemel vidiſſe, reliquas ſpecies nunquam. R. Dod. narrabat. Opiſtotono ſæpiſſime recurrẽte laborantẽ puellam 12. annorum vidimus quam in cantationibus læſam adſtantes credebãt. dorſi enim ſpina in arcum veluti convulſa ſupra ventrem prona in lectulo ſuo volvebatur. ac muſculi faciei contracti riſum mentiebantur Læviorem aliquoties obſervavimus.

2. Magis convulſiones ſequuntur ſpontaneos fluores, præſertim in cholera, quam arte factos. Ex uſu autem helleborì albi reſolutiones fiunt ob malignitatem ejus.

3. Vulnus convulſionem infert vel ratione vacuationis, vel ratione inflammationis ex vulnere natæ.

A qualitate autem acri fiunt 4 convulſiones quando vaporoſus aliquis ſpiritus acrimoniam habens, vel venenoſa aura, cerebrum & nervos infeſtat ut fit à morſu phalangiorũ, & canis rabidi, vel aliorum ſimilium. Tales autem convulſiones non ſunt conſtantes, 5 nec membra rigida permanent, ſed per exigua intervalla, veluti quiete aliqua intermedia, aſſiduè moleſtantur, quales in febribus ardentibus & phreniticis 6 frequenter accidunt.

4. Vocant hanc convulſionem per conſenſum: vel etiam convulſionem non proportionatam ad materiam morbi.

5. Convulſivi potius motus, quam convulſiones ſunt.

6. In morbillis etiam, ſeu Variolis, quum nondum ad cutem prorupere ſæviſſimas convulſiones aliquando vidimus, quæ tamen materia peccante ad circumferentiam habitus expulſa ſtatim deſinunt.

Acres æruginoſi humores os ventriculi infeſtantes hujuſmodi convulſiones etiam inducunt, ut Gal. teſtatur.

Quando verò à nulla tali cauſa ſano alicui ſubito & derepente convulſio ſupervenit, ob repletionem hanc fieri neceſſarium eſt.

Replentur autem ac diſtenduntur nervi aliquando à vaporoſo ſpiritu frigido, ſed hinc facta cõvulſio non eſt perpetua & confeſtim ſol-

ſolvitur: veluti in comitiali morbo & convulſione ab utero. ſed quæ ſubito quidem quoque invadit non citò autem & confeſtim ſolvitur, ex humore fit nervorum meatus obſtruente qui craſſus ac viſcidus eſt.

Contingit verò & nonnunquam propter inflammationem [7] alicujus partis nervoſæ convulſionem fieri, quando videlicet in nervorum principio, aut prope admodum conſtiterit. [8] Hipp. autem etiam frigidum convulſiones facere ſcriptum reliquit.

Facta igitur convulſione ab inanitione laborandum eſt ut ceſſent cauſæ: corpus verò etiam mox humidis & idoneis quæ citò & facile nutriant alimentis, reficiendum, ut ſunt ſorbitiones ex juſculis caponũ vel aliarum ſimilium carnium, item & ſorbitiones ex carnibus contuſis caponum, gallinarum, perdicum, aut ſimilium, cum amygdalis dulcibus quib. placent, vel

7. Gal. de ſympt. cauſis lib. 2. cap. 2. ad repletionem refert.

8. Convulſiones, tetani, palpitationes, torpores, reſolutiones, comitiales morbi, attoniti, frigiditatis ſunt vincentis effectus. Gal. de palp. trem. rigore &c.

Lect. 35. Nov. 8.

cum nucleis nucum pinearum, cum earundem carnium jure apparatæ. nisi obstet 9 alvus fluida. quandiu enim illa liquida permanet à carnium jure abstinendũ & illius loco aqua simplici ad sorbitiones faciendas utendũ. Prosunt verò etiam ova sorbilia atq; ex his cum vino factæ sorbitiones. Vina etiam dulcia utilia sunt. cito .n. vires & humidũ reparant. Sic & cerevisiæ potentes modo nõ sint acidæ, nec inutile hydromeli est.

Partes verò cõvulsæ ungendæ sunt vel oleo amygdalarũ dulcium, vel pinguedine porci, vel butyro insulso, vel simili aliquo. fovere verò & easdẽ convenit vel decocto malvæ, bismalvæ, sem. lini, additis florib. chamæmeli, vel cerevisia crassa recẽti adhuc 10 calẽte priusquam lupulus incoctus fuerit. Vel jure 11 omasorum & pedum boũm. Balnea verò aquæ dulcis etiam utilia sunt addita si placet malva aut bismalva. Extrema autem

9. Vt in cholora. Omnia enim jurulenta movent alvum. jus Gallinarum astringere dicit Gal. quod minus moveat quã jus galli veteris, sed tamen movet.

10. *In qua non fuerint incoctæ herbæ. quod apud quosdam fit.*

11. *In enemate ad colicos dolores juvat, impotentes ob duritiem nervorum ex vulnere vel alias restituit, ac ad multa utile est.*

ſem ſive calor ſive frigus [12] vitanda ſunt. nec eſt ab his remedijs ceſſandũ nam ab inanitomine convulſiones periculum minantur, & lethales eas non uno loco Hipp. pronuntiavit.

12. Quia valde ledunt nervos.

Quod ſi verò ab acri aliquo convulſio orta fuerit, aut à venenoſa aura veluti à morſu phalangij vel [13] canis rabidi curatio adhibenda, qualem affectus poſtulat quem comitatur. In febrib. autem ardentib. & morbis acutis hujuſcemodi convulſiones pro lethalib. & pernitioſis ſignis habentur.

13. Si poſſit inveniri remed. erit quod conveniat hydrophobiæ antequam convulſio jam ſupervenit ex morſu canis.

Si verò propter æruginoſam bilem in ventriculo hærentem convulſio fiat mox vomitione expurganda erit, quæ aqua tepida ſola, vel cum addito oxymelite, provocari poterit.

Ex plenitudine convulſione facta (ſi non ex vaporoſo ſpiritu) mox corpus vacuandum eſt, & præcipuè purgante medicamento quod craſſam pituitam expurgat, qualia [14] dicta ſunt

14. Vt pillulis cochijs.

in curatione Apoplexiæ. neque expectanda est, aut præmittenda est humorum præparatio aut concoctio propter morbi violentiam.

15. *Potius tamen utendum purgatione.*

Venæ sectio, si[15] sanguis cum frig. humorib. redundare videatur poterit initiò admitti.

Post purgationẽ ad particularia veniendum qualia sunt unctiones & balnea veluti in paralysi ex humorum in spinal. medull. defluxione facta, adhibita simili victus ratione, attenuante,& calida.

Balnea sulphurea in hujuscemodiconvulsione etiã prodesse possunt.

Si verò cõvulsio fiat propter inflammationem principij nervorũ aut partium vicinarum, sanguine ex opposita parte detracto, curatio adhibenda est qualem inflammatio requirit.

Sic & convulsiones à vaporoso spiritu veluti in epilepsia, vel ex utero; non aliam requirunt, quam affectiones quas comitantur, cura-

curationem.

Si tamen aliquod membrum sæpius ex aliqua[16] occasione hujuscemodi convulsione corripiatur, humores etiam frigidi erunt expurgandi, sicuti in convulsione à repletione, servata eadem victus ratione.

A frigore nata convulsio calfacientibus curari debet.

Sic & qui cõvulsione aut tetano detinentur superveniente febre liberantur.[17] aph. 57. lib. 4.

16. Vt ex flatu, quod tamen ex frigido humore elevatur. ideoq; purgandus ille homo.

17. Sic juvencula quædam gravida, ex utero in comitialem morbum, atque ex eo in convulsionem incidit, superveniente verò febre continua, quæ post in intermittentem mutata est, ac tandem desijt, liberata fuit. Verum puellam novi 6. annorum quæ in rigore convellebatur, accedente calore restituebatur, eaque ratione per febrem liberata aliquo modo dici potuit. R. Dodon.

De Tremore.

CAP. 19.

TRemor depravatus[1] est motus sursum deorsumque qui fit partim à facultate motiva elevante, & partim à gravitate ipsius membri deorsum trahente. Differt à rigore quod tremor non fiat nisi quum

Lect. 36. Nov. 10.

1. Nisi imminutum dicere malueris. quã enim stupor ad ἀναισθησίαν, eandem Tremor ad ἀκινησίαν proportionẽ habere videtur.

quis membrum voluerit[2] movere: rigor verò citra voluntatem & nolentibus nobis superveniat.

Fit autem tremor propter imbecillitatem facultatis motivæ nequeuntis membrum sic elevare quin pondere suo rursus decidat, ac deorsum trahatur.

Causæ imbecillitatis facultatis motivæ complures sunt ut nimia refrigeratio instrumentorũ voluntario motui deservientium, frigidæ aquæ intempestiva potatio, ebrietas [3] & multa vini nigurgitatio præsertim quotidiana ac frequens. nõ rarò etiam nimius timor. item morbus aliquis gravis qui præcessit, vel præsens ut in cardiacis ac stomachicis. abstinentia nimia, vel alimenti defectus. nimia vacuatio, veneris immoderatus usus, fluxus sanguinis immodicus. jam & virtutis per ætatem exolutio ut in senibus. Quandoque verò cruditas & [4] humorum viscidorum crudorumque copia

2. *Vel immotum servare. ad hoc enim motus requiritur tonicus, qui tremorem magis quam ille per quẽ pars de loco in locum movetur, prodere solet.*

3. *Quia vinum crudos humores secum rapit ad hepar qui non possunt concoqui ab hepate, unde cruditates multæ fiunt. Inter præmia ebrietatis Plin. recenset, & Tremulas manus. l. 14. c. 22.*

4. *Quod colligitur si nõ præcesserint aliæ causæ.*

pia vires veluti põdere aggravans & ad officiũ inutiles reddens tremoris causa existit.

Orto igitur tremore à causa externa ut à frigore partes calfaciendæ sunt. Frequens ebrietas & frequens vini potatio abstinentiam requirunt. Timor excutiendus est.

Qui verò ex morbo cõvalescentes, vel propter nimiam abstinentiam, vel alimenti inopiam, vel excedentẽ vacuationem, aut importunũ veneris usum, aut propter sanguinis immodicam vacuationem tremore correpti sunt: omnes alimentis & optimis cibis citò ac facile nutrientibus reficiendi sunt, veluti in convulsione ab inanitione facta. Eodem modo & senes tractandi sunt quibus ovorum recentium sorbilium ac vini potentis ac dulcis usus multum conducit.

Tremor[5] verò qui præsentem cordis aut ventriculi affectũ comitatur non

5. Omnia aut saltem pleraq; quæ habet Ægineta in cap. de tremore sunt remedia rigoris.

aliam quam ipſius morbi curationem requirit.

Sed ſi ex copia craſſorum viſcidorumque humorum tremor contigerit humores attenuandi, incidendi præparandique ſunt & deinde expurgandi veluti in curatione febris quotidianæ & dolore capitis ab humore pituitoſo, faciendum. In hoc caſu convenit quoque poſt purgationem uti compoſ. caput ac nervos calfacientibus & roborantibus, ut ſunt Aurea Alexand. Conf. Anacardina vel rad. acori aut zinziberis conditæ, laudatur & elect. diacaſtor. Nicolai.

Partes debiles ac tremẽtes ungendæ ſunt oleis ut vulpino, lumbricorum, coſtino vel ſimili.

Victus rationem cal. & ſiccam obſervare eos convenit qui ex cruditate laborant: Reliquos verò talem qualis ante dicta eſt. quos & ab acidis & acetoſis abſtinere convenit & frigidum omnino vitare.

De

De Palpitatione.

Cap. 20.

PAlpitatio eſt alicujus partis præter naturam velox dilatatio & contractio ſive elevatio & depreſſio. Differt à tremore quod hic quidem non accidit niſi quum membra voluntariè moventur: palpitatio verò etiam in partibus jacentibus & non motis contingit. Lect.37. Nov.11.

Contingit autem hanc fieri in palpebra, ſupercilio, muſculo temporali & in alijs corporis [1] muſculis & ſubinde ſub ipſa cute. Iam & partes quæ tremunt non dilatantur aut contrahuntur.

1. *Vt in ſura, in brachio.*

Cauſa palpitationis eſt [2] craſſus vapor & pro captu ſpatij multus, difflatu carens, à frigido craſſoq; humore procreatus, ad cujus generationem conferunt natura corporis frigidior, otioſa vita, ſatietas, temulentia, cibi frigidi ac flatuoſi, & non rarò aëris con-

2. *Alioqui citò evaporaret.*

ſtitutio frigida.

Curatio palpitationis fit partim per ea quæ frigidos humores attenuant, partim per ea quæ cutim rarefaciunt, partim per flatus diſcutientia.

Attenuantia ſunt ut lavandula, thymus, origanum, majorana, pulegium & ſimiles. Inter rarefacientia flores chamæmeli primatum tenent. Flatus diſcutiunt ſem. cumini, anethi, ſeſeleos, & ſimilia.

Ex horum aliquot ſacculus impleri poterit, quo calente fovendæ ſunt partes palpitantes. Proſunt verò & cucurbitulæ parti palpitanti aut vicinæ ſine ſcarificatione admotæ. Olea [3] & inunctiones exiguum vel nihil proſunt; Poros & meatus cutis facile occludũt, quos refert apertos & patentes eſſe. Victus ratio ſervanda qualis in alijs frigidiorib. morbis. Frequentes autẽ palpitationes [4] periculum minantur vel apoplexiæ, vel comitialis morbi,

3. Communia. nam chymica ſubtilia ſunt. Multi præterea ut quibus pori exigui, non ferunt unctiones oleorum.

4. Sic quandoque duos obſervavi ex palpitatione in apoplexiam incidiſſe. R. Dodon.

bi, vel etiam convulsionis, authore Avicenna.

De Ophthalmia.

CAP. 21.

Lect.38. Nov.14. De morbis Oculorum, Ophthalmia.

OPhthalmia sive lippitudo generali voce quævis oculi perturbatio dicitur, quæ cum rubore adnatæ tunicæ sive conjunctivæ accidit, & cum dolore in quo ab hyposphagmate differt. nam hyposphagma rubor est adnatæ tunicæ citra dolorem.[1] Est autẽ ophthalmia quandoque minor, quandoq. major. Minores ophthalmiæ à causis fiunt exterioribus ut à pulvere, à fumo, à vento, ab excedente

- [1] *Oculorum ophthalmia vel est à*
  - *Causis externis estq; opthalmia non vera.*
  - *Humoribus fluentibus*
    - *Sanguineis. tunc fit* Inflammatio *oculi. hæc intensa, habet symptoma* χήμωσιν.
    - *Acribus pruritum excitantibus si copiosi* ἐπίφορα *dicitur si erosa cornea uvea prominet sympt. proptosis est.*
    - *Pituitosis*
      - *Aquosis* Ἐμφύσημα.
      - *Salsis paucis* ψωρξηροφθαλμία.

2 frigore, vel à nimio 3 calore ut à balneo calidiore. Majores verò & molestiores ophthalmiæ à causis fiunt interioribus, ut sunt humores à 4 capite destillantes ad oculos.

2. Plurimorum oculis præcipuè perniciabilis fuit rigor nivis insolitus.&c. Curt.l.6. Xenoph.l.4.expedit.Cyri.

3. Cayri ex septem millionibus & uno millione & sex millib.Iudæorum, vix tertia pars visum integrum habet.propter esum fructuũ, aquæ potum, & sudorem ob cydari in regione calidissa ad oculos defluentem. accedẽte & puluere latearum non stratarum.

4. Neque ex aliis partibus fluunt ad oculos humores.

Humores autem in oculum fluentes, vel sanguinis naturam referunt, vel acres & biliosi sunt, vel pituitosi salsi.

Sanguinei humores ad oculos copiosius cõmeantes inflammationem oculorum excitant. Intenditur tunc oculorum rubor, palpebræ magis elevantur & non nisi cum magno negotio suspicere quis potest, aut lucem intueri. dolor verò etiam magis intenditur si acres aut salsi humores simul permixti fuerint. Quod si autem & omnino maxima inflammatio fuerit palpebræ tumentes invertuntur. adeo ut oculi ab ipsis vix contegantur & adnata tunica tumet ac sublimior evadit, quod accidẽs chemosis dicitur. Chemosis.

Ab hujuſcemodi autem inflammatione ſuccedente abſceſſu contingit; oculum videndi facultate privari.

Acres autem ac bilioſi humores vel pituitoſi ſalſi pruritus & ardores cum dolore & rubore excitant. ab his verò & quandoque inflãmatio præſertim ſanguineo humore admixto, imminet.

Quod ſi verò hi humores largiter & diutinè fluãt, & præcipuè pituitoſi ſalſi epiphora affectio dicitur, per quam corneam tunicam exulcerari quandoq; contingit, qua exulcerata ſuccedit proptoſis ſive uveę tunicæ procidentia [6].

Humores autem pituitoſi aquoſi ſi ad oculos fluant tumor ſuccedit palpebrarum, ſed mollis, laxus & citra dolorem & ruborem. palpebræ verò graviores reddũtur & difficilius moventur ac aperiuntur adnata verò tunica & quandoq; ſimul tumens ſupra iridem oculi elevatur, & attollitur,

5. Effuſis, ac locum mutantibus humoribus & tunicis. quas etiam rugari in tali caſu contingit. Puerulo uterq; humor cryſtallinus per abſceſſum excidit, ut vidimus. Alij aqueo ſolum humore profuſo poſt conſolidationem oculus minor factus, & videndi uſu diſtitutus eſt. Annibalem dum per paludes in Hetruria item faceret, gravi ophthalmia, quod quieſcere curarique non poſſet, uno oculo privatum. Polyb. narrat. 3. l.

Epiphora.

Proptoſis.

6. Quæ paulum eminet myocephalon appellant ſi magis ſtaphyloma.

ἐμφύσημα. atque hæc affectio ἐμφύσημα dicitur.

Si verò humores pituitosi corrupti ac salsi eo delati fuerint, sed in exigua quantitate scabies succedit palpebrarum, quæ ψωροφθαλμία dicitur, & quandoque cum rubore pruritus, quem Aëtius ait ab oculi angulo circa nasum, incipere, & plerunque senioribus accidere & frequenter in æstate.

ψωροφθαλμία.

Huic vicina est [7] ξηροφθαλμία .i. arida sive sicca lippitudo pruriginosa absque humorũ fluore dispositio.

ξηροφθαλμία.

7. Communis palpebrarum ac oculi est affectio. Aëtius.

Curatio omnium oculorum dolorum qui à plenitudine & cum inflammatione fiunt à venæ sectione [8] incipienda est. secanda autem est humeraria è directo laborantis oculi, si unus tantummodo affectus est. dextri verò brachij si uterque, vel etiam utriusque, si venæ sectio iteranda est.

Lect. 39. Nov. 15. Curatio.

8. Oculi ursorum hebetantur crebrò, qua maximè causa favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet sanguine gravedinẽ illam. Plin. l. 8. c. 36.

Alij dolores & affectus

pur-

purgantibus medicamentis [9] curandi ſunt qui ab humorum influxu fiunt. nec tamen in inflãmationib. poſt ſanguinis detractionẽ purgationes negligendæ. Pro conditione autem & viribus laborantis & qualitate humorum peccantium purgatio facienda. proſunt frequenter pill. cochiæ, vel aureæ, vel aggregativæ, vel ex octo rebus [10] quæ plures diverſoſq; humores educunt. faciendæ verò ſunt & aliæ diverſiones. Cucurbitulæ dorſo cum ſcarificatione affigendæ. pedes in balneo ponendi ex decocto ebuli, betonicæ, ſalviæ, & florum chamomęli in lixivio & addito ſale.

9. Oculorum phlegmonem alvi profluvium ſanat. 6. Epid.

10. Probatæ etiam, ſine quibus eſſe nolo pill.

Pedibus autem in balneo poſitis fricanda ſunt crura deorſum, & facienda hæc manè ventriculo jejuno [11], nec ſemel tantum, ſed ſæpius, uſque dum rubor & dolor oculorum ceſſaverit. Perſerverante autẽ fluxione ac doloribus, ac iſtis remedijs parum proficienti-

11. Alioqui pleno ventriculo ſi fiant, humores ex eo attraherentur ad loca affecta.

bus[12] in cervice ulcus cauterio faciendum, atque hoc quam diutissimè apertum conservandum, aut appræhensa cervicis cutis cum carne perforanda est, & immittenda [13] cordula ex serico aut ex cannabe, aut in duris corporibus ex setis equinis, quæ per intervalla movenda. sinenda verò & cutis hoc modo pertusa ad aliquod tempus, donec sanitatem oculi receperint.

12. Torlaquis Turcæ panno veteri temporib. inustis humiditates cerebri exsiccant ne ad oculos fluant. quod Æthyopes olim etiam facere solebant.

13. Laquei injectionem hanc curationem vocat Amat. Lusitanus. alij Setaceum, vel Setonem. Efficacissimum sanè hoc auxilium, nec tã, quam videtur, crudele.

Victus in omni vehemẽti cum inflammatione ac fluxione oculorum dolore, initiò tenuis esse debet & parcus, postea liberalior & plenior. Cibi conveniunt facilis concoctionis ac boni succi. A vino etiam hoc tempore abstinendum. tenui cerevisia aut ptisanę decocto potius utendum.

Cessante vigore morbi vinum tenue aut dilutum concedi potest. lactis usus omnino improbatur [14]. ab omnib. etiam salsis & acribus abstinendum. quies utilis [15]. sic & mediocris somnus,

14. Vt & in omni affectione capitis.

15. Pila lippis inimicum & ludere crudis.

nus, atque locus à fumo ac vento tutus exiguum lucis habens. Aſpectus viridis aut cærulei coloris & ſmaragdi lapidis viſus inſtrumentum recreat. Alvum autem reſpondere oportet. quod ſi ſponte non fecerit, adjuvanda erit mollib. enematis, aut glandibus ſuppoſitis, vel ut Aëtius ait, aloë exhibenda cum braſſicæ ſucco trita.

Ex pulvere.

Vt autem ad localia veniamus ſi pulvis moleſtus fuit aqua dulci ſimpl. vel in qua maceratum ſit ſemen lini oculus ſæpius abluendus, vel in eum mittendus lapis [16] ſaphyrus tenuis & bene politus, qui ſordes & pulverem ex oculo excutit, quod & facere ſemen ſcarlææ orvalæ Antonius Mizaldus ſcribit.

16. *Deſcribitur à Macro. item Valeſcus de Taranta refert, idemq; tribuit rubino. Quidam cui ex itinere redeunti oculi pulvere repleti omnẽ, v. ſaphyri intra horæ ſpatium excuſſit. R. Dod.*

Ab alijs verò externis cauſis lippitudine facta, quando non omnino ſicca eſt, ſed aliquid etiam humoris ad oculum confluit utilia ſunt quæ citra morſum reſiccant, ut pompho-

17. Vera tutia est pompholyx. tutia quam duram dico est spuria quæ tudiculis adhæret quãdo æs coquitur. ligatur in nodulo & eo aquæ rosaceæ intincto illinuntur oculi.

Lect. 40. Nov. 16. Ophthalmia vera.

lyx lota, & [17] tutia dura præparata quæ in aqua rosacea dissolvenda; quæ aqua deinde sæpius in oculum immittanda addito vino albo tenui, si nullus in oculo calor sentiatur.

Quando verò oculi inflammatione ac χημώσει laborant generalib. non prætermissis admovenda erunt initiò ea quæ partim dolorem sedant, partim influentem humorem reprimunt. quandiu videlicet humores profluentes copiosi ac tenues sunt. Accipiatur igitur collyrium sive sieph [18] Mezues album absque [19] opio compositum, quod dissolvatur in aqua rosarum & lacte muliebri, & de ista [20] mixtura frequenter gutta una aut altera in oculum immittatur. Vtilis & muccago sem. psyllij, sem. cytoniorum & gummi tragacantha facta cum aqua rosarum cui additur lac muliebre & immittitur in oculos ut prius.

18. Vel Sief albũ Rhazis. ℞ Gummi arab. tragacanthæ, amydi ana ℨ 1. cerusa lotæ ℨ 1. ß opij g. 7. cum ovi albumine fiat collyrium. usus tempore cum lacte muliebri ℥ 2. dissolvantur. Mez. sarcocollam insuper habet.

19. Quamvis in magna necessitate opium, etiam admitti posset.

20. Refrigerat & dolorem sedat.

Madefiant quoque telæ

lineæ in istis & applicentur oculis extrinsecus, aut ex hujuscemodi muccagine & [21] ovi albo addito Sieph prædicto fiat [22] cataplasma, prius tamen tela linea madefacta in [23] lacte muliebri oculis superposita. sinendum autem cataplasma 4. aut 5. horis, [24] deinde amovendum & renovandum. & tale cataplasma utile quoq; est in oculorum epiphoris.

Quando verò [25] humores qui fluunt pauciores fuerint & crassiores facti notam concoctionis ostenderint, fovēdi subinde oculi erunt cum decocto seminis fœnugræci, quod & collyrijs & cataplasmatis supra dictis utiliter etiã tunc admiscetur [26]. Quando verò [27] humores adeo crassi fuerint ut dormientium palpebræ inde agglutinentur à primis illis collyris abstinendum; sed decocto sem. fœnugræci & florum meliloti oculi fovēdi & abluendi. Commodum verò & in

21. *Singulare in doloribus oculorum sedandis extrinsecus admotum. Hinc Antonin. ad philosophiam tanquam ad pædagogum (à quo metuas) sed ut Opthalmia laborantes ad spongiam & ovum (à quib. leniendum dolorem speres) itandum esse. l. de Vita propria.*

22. *Seu Epithema potius.*

23. *Seorsum admovetur, ne molestiam pariat dũ admovetur epithema suprascriptum, quod pilis sit agglutinandum.*

24. *Ne calefactum per accidens calfaciat partem. quod & in plumbo, si alicui parti admoveatur, cavendum.*

25. *Atque tunc est augmentum morbi.*

26. *Vt partim discutiatur, partim reprimatur fluxus.*

27. *In statu hæc fieri solent.*

oculos guttatim tunc immittere decoctum ſeminis fœnugræci & ſem. fœniculi in parva quantitate, cui additum ſit nonnihil gummi tragacanthes, & lac muliebre, ſi dolor adhuc perſeveret.

28. *In declinatione. ad roborandum, ut ℞. partes 4. aquæ roſaceæ. vini unam. & paucum maſtiches.*

Ceſſante 28 autem omni fluxione & dolore oculi vino albo & aqua roſacea dieb. aliquot erunt abluendi, aut aqua fœniculi aut chelidonij.

Cõvenit verò & uti collyrio ex pompholige, aut tutia dura præparata, de quo jam ante dictum eſt.

Pſorophthalmia.

Scabie verò laborantib. oculorum palpabris, quod malum ψωροφθαλμία dicitur, & ex vitioſis eo confluentibus ſalſis humoribus fieri contingit, corpus omnino purgandum erit per aliquas ante dictarum pillularum.

Oculi verò fovendi & abluẽdi erunt decocto ſem. fœnugræci & malvæ aut althææ. palpebræ poſtea illinendæ aloë diſſoluta in

vino

vino albo & tenui, aut in aqua fœniculi. Si autem lippitudo iſta diuturna fuerit & ægrè curabilis, ſumendum erit decoctum fumi terræ ex ſero lactis aliquot continuis diebus, æſtate quidem.

Hyeme verò ejus loco ſyr. de fumo terræ. & pillulæ ſubinde repetendæ.

Sicca verò ſive arida lippitudo, qualẽ venti faciunt aquilonares, & conſtitutio aëris frigida & ſicca, tepidis ac humentibus balneis ac fomentis etiam curatur: ut eſt decoctum malvæ, biſmalvæ, & ſeminis lini. ξηροφθαλμία.

Suffuſio ſive ὑπόχυμα vaporum vel humorum ſub cornea tunica eſt collectio, pupillam obſcurans. Cujus 3. ſunt conſtitutiones. 1. Eſt vaporoſa quædam effumatio quę ſpiritus viſorios diſgregat & obtenebrat, facitque ut muſcæ, feſtucæ, vel alia præ oculis obverſari videantur, vel alterius coloris res eſſe appareant quam ſint. Lect 41. Nov. 17. ὑπόχυμα.

Atque hujuſcemodi ſuffuſio quandoq; fit per conſenſum & vitio ventriculi,[29] alias verò propter cerebri plenitudinẽ. Quæ à ventriculo fit nõ continua eſt, ſed per intervalla & circuitus accidit, & magis vẽtriculo jejuno quã poſt cibum ſumptum, & frequentius etiam quando ventriculus malè concoquit, quam ubi bene concoctio cedit. Quæ autem à cerebri plenitudine procedit magis continua eſt, nullo tamen adhuc manifeſtè apparente circa pupillam vitio. Altera conſtitutio eſt quum jam increſcente malo nubecula aliqua circa pupillã apparere inceperit, & videndi acies magis obtundi. 3. Conſtitutio eſt quum pupillæ color ad albedinem converſus eſt, & videndi facultas abolita quæ affectio[30] glaucoma dicitur. Huic vicina eſt affectio ἀμαύρωσις dicta .i. cæcitas & abſolutum viſus impedimentum, nullo manifeſto affectu apparente

29. Venas ab oculis pertingere ad cerebrum, peritiſſimi autores tradunt. ego ad ſtomachũ crediderim: certè nulli ſine redundatione illius, ervitur oculus. Plin. l. 11. c. 37.

30. Vel ob atrophiam nervi optici, vel ſanguinis in illũ paremptoſin, vel humorũ poſt tenuiorum partium diſſipationem, craſſitiem. Dionyſ. Ægæus in Dictyacis apud Photium in biblioth.

parente

parente, 31 & pupilla pura ac incolumi exiſtente, in quo à glaucomate differt. Contingit autē hanc quandoque ſenſim & paulatim etiam fieri, ſubinde tamen repente & uno impetu irruit. Quę paulatim fit priuſquam confirmata & abſoluta cæcitas facta fuerit ἀμϐλυωπία dicitur & hebetudo ſive debilitas viſus.

Cauſa vel frigidi craſſiq; humores, vel penuria aut imbecillitas ſpiritus viſorij, vel tunicarū ſiccitas & denſitas, ut poſt magnum morbum, vel à mœrore, vel propter ſenectutem fit.

Quæ ſubito irruit cæcitas fit à repentina nervi optici ſive viſorij obſtructione cujus antecedentes cauſæ poſſunt eſſe cruditates, temulentia, & ſimiles quæ crudos humores ingenerant.

Curatio ſuffuſionis.

Suffuſionib. igitur à ventriculo factis exhibēda ſubinde eſt hiera picra ut Gal. ſuadet, ut vitioſi humores expurgentur. bona victus

31. Quare etiam barbaris Gutta ſerena dicta fuit. Quibuſdam ſtatim naſcentibus negatus viſus nullo oculorū vitio. multis repente ablatus ſimili modo, nulla præcedente injuria. Plin. l. 11. c. 37.

Carneadi ignoranti. Id oculos ſuffuſione occæcatos Diog. Laert. narrat. lucernam itaque quum afferri mandaſſet, & famulus allatam diceret, ut falſitatis illum, uti credebat argueret, legere juſſit.

ratio inſtituenda & ut ventriculus bene concoquat providendum.

Quando verò ſuffuſio non ex vitio ventriculi, ſed ex plenitudine humorum in cerebro redundantiũ provenit, initiò & priuſquam affectus invaleſcat corpus idoneis medicamentis vacuandum eſt. Vena etiam ſecanda ſi ſanguis redundaverit. Cauterium quoque in cervice ponendum. Frictiones & balnea facienda ut in oculorum inflammationibus,& alvus quoque in officio continenda,ut ſupra dictum.

Sunt verò & hæc facienda in ἀμβλυωπίᾳ quæ non poſt longum morbum aut propter ſenectutem advenerit,ſed ex crudis craſſiſq; humorib. corpore repleto vigente adhuc ætate contigerit.

Exhibenda verò etiam ſunt quæ cerebrum reſiccare & ſpiritus viſorios confortare valeant, quæ non modo junioribus poſt vacua-

cuationes & diversiones factas, sed & ex gravi morbo restitutis & senescentib. tutò dari possunt. Laudatur inter alia euphragiæ herba & fœniculi semen ex quib. in pulverem tritis addito nonnihil maceris, vel etiam cubebarũ & saccaro quantum est omnium pondus fit tragema, ex quo jejunis cũ exiguo albi & tenuis vini ad quantitatem cochlearis exhiberi debet. Parari verò & vinum tenue cum euphragia herba potest. cujus quotidianus usus oculis & visui prodest.

Collyria verò etiam initio & quum nubeculæ ante pupillam apparere incipiunt in oculos injici possunt, quæ partim discutiendi ac digerendi vim habeant, partim astringendi: qualia sunt ex [32] fellibus avium ut accipitris perdicis, columbæ aut similium, & omphacio aut succo [33] granatorum. quibus quandoque vel [34] sarcocolla in [35] lacte nutrita, vel aloë ad-

Lect. 42. Nov. 21.

32. *Quia aliquid oportet esse quod penetret quũ materia sit sub cornea tunica, fel autem tenuis substantiæ est, & magis aviũ sylvestrium.*

33. *Ad robur partis nobilis conservandũ. quod commune præceptum ad omnes partes nobiles.*

34. *Quæ absterget & astringit.*

35. *Vt acrimonia leniatur & ita dolor quodammodo sedetur.*

ditur. Vbi autem nubecula major facta fuerit & albugo ſive glaucoma perfectũ ad cumpunctionem & manus operationem veniendum, quæ ophthalmiacis committenda eſt.

An autem ſuffuſi & jam glaucoma in oculis habentes per cumpunctionem reſtituendi ſint, vel non, docet cognoſcere Gal. 1. de ſympt. cauſis, ex dilatatione pupillæ 36 unius oculi altero clauſo. nam quum uno oculo occluſo alterius pupilla dilatatur recipiendi viſus magna fiducia eſt.

36. Quia ſpiritus utriuſque ad unum qui apertus, defertur. & tunc manifeſtò dilatatur pupilla. quod ſi non fiat obſtructus eſt nervus opticus. tunc fruſta cruciaretur æger.

Amauroſis.

In amauroſi autem & viſus obſcuritate quæ ſubitò irruit mox & ſanguis, ſi vires ferant, mittendus eſt ex humeraria vena. enemata etiã acria injicienda 37, cucurbitulæ cum ſcarificatione humeris admovendæ. ex cantharidib. cum fermento in acetum madefacto veſicatoriũ toti cervici imponendum. crurum frictiones faciendæ. medicamenta purgantia non prætermit-

37. Omnia eadem die & ſimul facienda ſunt. nam humore ſemel impacto, malum incurabile exiſtimandum.

mittenda.

Victus ratio initiò tenuis esse debet. Posteaquam videndi facultas aliquo modo reparata est, magnã sui curam æger habere debet. ab omni repletione, à multi vini usu, & [38] à venere illi abstinendum. in cœna parcum admodum esse oportet [39]. pisces, fructos crudos, legumina [40], allium, cæpas, porrum & lac vitare etiam debet. carnes volucrium silvestrium non circa aquas versantium maxime conveniunt. Oculis nihil admovendum [41], nisi quis aqua fœniculi aut euphragiæ hos velit abluere.

38. Hinc illud : Vale charum lumen, Et illud Martalis ; Vinũ Phryx, oculus bibit venenum.

39. Omnes enim crudos humores, nullo excepto, ingenerant.

40. Non crudos gignunt humores, sed oculis nocent per se.

41. Ne revocentur humores ad oculos.

Caput verò & oculos roborantia utiliter dari possunt, veluti ex euphragia tragema de quo dictũ est.

Nyctalops.

Pertinet verò ad hæc oculorum vitia nyctalops quæ est nocturna quædam cæcitas. hoc enim vitio laborantes interdiu quidem vident, sub occasum solis obscurius, nocte verò exiguum aut nihil,

Causa mali [42] vel spiritus visorij paucitas & debilitas est, vel crudorum humorum copia & redundantia.

42. *Vt in senib. aut post magnum morbum. alias à cruditate ventriculi ferè.morb. non ita præceps ut in amaurosi. unde non ita festinandum.*

Hæc si adsint med. purgantia subinde sumenda sunt, veluti initio suffusionis. Ratio victus & similis esse debet. cœna etiã parca. Roborantia & confortantia spiritus visorios sunt quoque utilia.

Commendantur & collyria [43] non admodũ [44] acria ut ex succo chelidoniæ, succo fœniculi,& melle, & exiguo vini, quibus si addatur nonnihil fellis perdicis, erunt præstantiora.

43. *Quia est quasi suffusio quædam.*

44. *℞ Succi chelidonij, mellis despumati ana ℥ 4. succi fœniculi ℥ 2. vini albi ℥ 1. misceantur & super calidos cineres leviter coquatur addantur dein fellis perdicis ʒ duæ vel tres.*

De Angina.

CAP. 22.

Lect. 43. Nov. 22.

ANgina [1] dicitur affectio quę cibi ac potus liberam deglutitionem impedit & respirandi difficultatem simul affert. hæc autem vel interior est, vel exterior & circa guttur aut cervicem apparens. Interior angina duplex est, una fit

1. *Faucium dolor Angina vocatur, Festo. Synanche inflammatio vehemẽs est circa Epiglossida & pharyngem, dolorifica. Iul. Poll. Hinc illud apud Plautũ; Vellem me in anginam verti, quo huic anui fauces*

fit cum tumore vel inflammatione circa fauces aperto ore apparentibus. altera vera citra ullum apparentem tumorẽ, quæ latens & occulta angina ea de causa dicitur. Tumores autem qui hiante ore apparẽt sunt ut plurimum tonsillarum tumores, quandoque etiam gurgulionis. affert verò & impedimentum linguæ inflammatio tum & βάτραχος sive ranunculus dictus affectus, sed tamen exiguum.

Exterior affectus est circa gutturis partes aliqua magna inflammatio, vel vertebræ colli ad interna luxatio, locum in cervice cavũ relinquens; quæ gravissimum respirationis & cibi demissionis impedimentum affert. & pro deplorato malo, cui nõ est remedium, habetur.

Tonsillarum autem tumores aliquando majores, quandoque minores sunt, subinde verò & una tantummodo tonsilla tumet. Paristhmia.

præoccuparẽ. Est autem & Angina vinaria; & Argentangina, de quib. tamen alibi dicendum. Aliquando Epidemia est, & vel Benignior, qualem nos vidimus; vel Maligna & pestilens, qualis illa de qua Cedren. testatur quod tam multos tolleret, ut superstites mortuis efferendis vix pares essent anno mundi 5018. anno à nato Domino 1040.

Causa ut plurimum sunt [2] humores sanguinei quandoque etiam pituitosi.

2. Biliosi enim exulcerationem non tumorem excitarent. Melancholicorum nemo meminit.

A sanguine si tonsillæ tumeant, accedit partium ad fauces & isthum pertinentium rubor & inflammatio cum dolore, præsertim in deglutiendo: qui ad aures usque extenditur. comitatur spirandi difficultas & sæpenumero etiam febris. intenditur autem interdum tumor cum inflammatione in tantũ, quod os vix aperiri queat. sed quũ à pituita tumor fit partium color [3] non mutatur, neque inflammatio aut febris accedit. adest tamen in deglutiendo difficultas.

3. Sed talis remanet qualis in sanitate fuerat.

Curatio.

Incipiente itaque inflammatione tonsillarũ sanguis mox detrahendus est ex humeraria vena partis affectæ, si una tantummodo sit inflammata. si utraque & sanguis redundet iteranda erit detractio ex altero brachio, presertim si tumores non subsederint.

Deinde purgans aliquod

med.

med. propinandum vel enema injiciendum.

Cucurbitulas circa [4] humeros ac cervicem cum scarificatione admoveri utile etiam est.

4. Quæ in debilibus quique sanguine non abundant, solæ sufficiunt.

Gargarismis autẽ & oris collutionibus utendum primum est reprimentibus & astringentibus, ut ex decocto foliorũ rubi, aut [5] summitatum, fol. ligustri, cort. malorum punicorum, calicibus glandium, rosis rubris aridis cui addendum est diamorum vel ex corticibus nucum compositum quod Officinæ dianucum vocant, & nonnihil aceti. nisi qui laborant extenuato sint corpore & pectore angusto, quibus acetum addi gargarismis non convenit. Possunt verò, & gargarismi fieri ex aquis destillatis ut plantaginis, polygoni, equiseti, & similium, addito diamorum vel dianucum & similib. & sufficiunt quandoque hujuscemodi gargarismi soli quando una sola tonsilla citra inflammatio-

5. Quæ quandoq; mansæ in parvis inflammationibus solæ prosunt.

nem & magnum dolorem non valde tumet.

Lect. 44. Nov. 24.

Quando verò tonſillarum cum inflammatione tumores adeo increverint ut os aperiri nequeat & dentes ferè cohęreant, neq; per aſtringentia & reprimẽtia tumores remiſſi ſint: proximum erit ut inflammationes ad ſuppurationem perducantur. quod fiet per gargariſmos maturantes [6] ut ex decocto foliorum biſmalvæ, ſcabioſæ, caricarum, uvarum paſſarum & rad. glycyrrhizæ. addito ſem. lini vel fœnũgræci & ſi fortius deſideretur aliquot nucleis ex bulbis liliorum additis, quæ in aqua decoquenda ſunt ad cõſumptionem ad minus tertiæ partis, atque ex hoc decocto tepido ſæpius in ore aliquid detinendum & gargarizandum eſt. Poteſt verò & gargariſmus fieri ex rad. biſmalvæ cum caricis & uvis paſſis decoctis in aqua, cui ut fortior fiat, poteſt addi mel ſcylliticum.

6. ℞ Fol. biſmalvæ, ſcabioſæ ana m. j. ficus aridas. N. 10. uvarum paſſ. glychyrrhizæ mundatæ ana ℥ ß ſem. lini. ʒ 2. vel ejus loco ſeminis fœnugræci. nucleorũ ex bulbis liliorum ʒ 2. fiat decoctio ad ℔ 1. ß. ſæpe aliquid in ore teneatur. Lac cum ſemine lini coctum quamvis non ita utile, in neceſſitate tamen illo uti poſſemus.

Cataplaſma verò & foris ad collum ſub mento & circa mandibulas admovendum eſt ex farina hordei, ſem. lini, & fœnugræci, & rad. althææ decoctis & fermento veteri; quando fortius deſideratur, vel etiã nucleis radicum liliorum, quæ coquenda & miſcenda ſunt cum aqua decoctionis rad. althææ, deinde addenda vel pinguedo porcina, vel oleum amygdalarum dulcium, & ſimul aliquid. ung. [7] dialthææ.

Abſceſſu autem per hæc remedia rupto, pure effluẽte & ore libere patẽte, tunc gargariſmus faciendus ex decocto hordei communis non mundati: cui addendum aliquid mellis roſati, quo frequenter fauces abluendæ erunt.

Quod ſi verò ulcera difficulter ſaneſcant, addi conveniet gargariſmo aliquid ſucci vulgaris apij, vel ejus compoſitionis, quam vocant mundificativum ex apio. [8] ſic enim facilius ul-

7. Vt ℞ Rad. althææ decoctarum ad mollitiem, farinæ hordei, ſem. lini, fœnugræci ana ℥ ß. fermenti veteris ʒ 2. vel ſi fortius cupimus ℥ ß. aut nucleorũ liliorum ℥ ß. miſcentur & decoquuntur cum aqua decoctionis althææ. quib. deinde addantur rad. althææ contuſæ, & pinguedinis porcinæ ℥ 1. vel ol. amyg. dulcium ℥ 1. vel ung. dialthæas ℥ ß.

8. Quod fit ex ſucco cleoſelini & melle.

cera coaleſcent & ſanabuntur.

Quod ſi vero tonſillæ per aſtringentium uſum & factis vacuationibus non ſubſideant, neque augeantur ſed ceſſante magna ex parte rubore ac inflammatione in eodem ſtatu tumores conſiſtant; gargariſmi parandi erunt ex digerentib. & diſcutientibus, ut ex decocto ſcabioſæ & præcipuè ex herbæ morſus diaboli dictæ. cui ſi aliquid mellis roſati additum fuerit erunt gratiores. Quod ſi verò & majore reſolutione opus ſit gargariſmo convenienter addetur cinis [10] hirundinum uſtarũ, vel deficiente illo, radicis cavæ pulvis. Poſſunt verò & pulveres horum gutturi inſufflari.

9. Quando humor partim frigidus, partim ſanguineus.

10. Tertij generis ripas incolentium quæ nidos non habent. Plin. l.10. c.33.

Foris verò & cataplaſma imponi utile erit ex farina hordei, ſeminis lini, fœnugræci, floribus chamæmeli & meliloti & ſtercore [11] ex nido hirundinum, vel canino ſtercore albido, cũ oleo & aqua

11. Ipſe nidus, ut quidã putant materia magis impingeret.

& aqua decoctis. Vel potest fieri cataplasma ex stercore canino, vel ex stercore hirundinum, vel ex ipsis hirundinib. ustis, mixtis cum melle, quod circa mãdibulas collo erit applicandum.

Sed si humores frigidi ac pituitosi ad tonsillas ac partes ad isthmum pertinentes confluant tumentes citra ruborem, mox purgans med. exhibendum. inter quæ quod diaturbith cum rhabarb. dicitur utile ac commodum est, cujus species ʒ 1. aut ad summũ ʒ 4. pondere cum tenui cerevisia, aut jusculo aliquo, addito [12] saccharo exhiberi possunt. Et si opus fuerit gargarismo, uti licebit decocto folius morsus diaboli cum melle rosato. vel potest addi pulvis rad. cavæ & cinis hirundinum ut supra dictum [13]. Lect. 45. Nov. 25.

Inflammato autem gurgulione atque cum dolore & rubore tumente, & cum difficultate deglutitionis, adhibendi sunt gargarismi

12. *Quod Arabes pro correctorio turbith. quod non pulveri qui situm contraheret ex humiditate sacchari, sed quum exhibetur, addi dicitur.*

13. *Tumores isti aliquando in Schirrhũ; imò materia ipsorum in lapillũ abit, quales instar nucleos olivarum semel atque iterum scalptu unguium prorupisse vidimus.*

astringentes & reprimentes ut in principio inflammationis tonsillarum [14]. Et siquidem corpus repletum ac humorum multitudine gravatū, sanguis etiam ex humeraria detrahēdus erit. Sin minus, & vitiosi humores redundarint, purgans etiam med. exhibendum. Si verò & inflammatio hujus ad suppurationem [15] tendat, maturantibus supra dictis gargarismis quoq; erit utendum.

14. Qualib. Columnam, ut Aretæus vocat. h.e. tumentem à radice ad extremum columellam digiti crassitiem æqualem, & ad principium Oesophagi jam descendentem, curavimus. rejecta sectione ab alijs proposita.

15. Quod tamen rarò contingit.

Vva.

Quod si verò longior propenderit, & inferius crassior ac livens [16], superius vero extenuatus, neque ad suppurationem perduci potuerit, & non proficientibus quoque quæ ad laxatam columellā conveniunt: tunc adhibendam ait Hipp. 3. prædict. manus curationem, quæ antea non absque periculo fieri potuit.

16. Tum ad naturam illa pars livens redire non potest. sed tollendam esse certum est. In Norwegia frequentissimè columellam exscindunt, magno, ni fallor, ægrorū malo, ferè enim in tabem incidere necessum est.

Gurgulionis laxatio seu columella.

Laxato autem gurgulione & absque rubore, tumore, ac inflammatione longius propendēte, adhibere convenit non modo astrin-

gentia, ſed præcipuè reſiccantia & diſcutientia. Pulvis hirundinũ uſtarum utilis eſt, ſive per ſe, vel cum melle mixtus admoveatur, ſic & radix cava cum ſale permixta & admota. Poteſt verò & multum gargariſmus ex [17] poſca cum ſale & ſinapeos ſemine, vel ejus loco condimento ex ſinapi, quo citò laxatus gurgulio contrahitur.

17. Vel cereviſia tenui: ſi quis nolit acetum. eſt autem valde ſingulare in affectu hoc: quẽ vulgo den buych nominant.

Linguæ inflammatio.

Lingua ſi inflammetur & cum dolore & rubore tumeat: eadem ſunt adhibenda, quæ tonſillis laborantibus. & ſiquidem inflammatio ad ſuppurationem pervenerit, neq; [18] queat ſponte erũpere: ſcalpello aperiendus erit abſceſſus. dein reliqua facienda quæ in abſceſſu tonſillarum.

18. Quod fit quia membrana involvens linguã dura admodum eſt.

Ranunculus, ſeu ranula barbaris.

Ranunculus tumor eſt in ea oris parte, quæ ſub lingua & cui veluti vinculo ipſa annectitur, mollis, laxus, citra dolorem, ruborem & inflammationem, qui ſupra dentes eminet, ſimilitudinem referens po-

ſterioris partis ranæ, unde nomen habet.

Curatio hujus citiſſimè & perfectiſſimè manu perficitur, ſcalpello [19] utrinque tumorem aperiri oportet, quo aperto effluit humor muccoſus, lentus, & ovi albo ſimilis. os deinde abluendum [20] poſca cum ſale donec humor omnis effluxerit. quo expurgato aqua hordei [21] cum melle roſato os colluendum.

Quod ſi quid impediat quo [22] minus in ore tumor aperiri queat: ſub mēto facienda ſectio eſt. Præcedit hunc [23] affectum frequenter dentium inferioris mandibulæ dolor.

Lect. 46. Nov. 24.
Angina latens.

Latens ac occulta angina dicitur [24] quando nullo in faucib. apparente tumore, aut inflammatione cibi ac potus via præcluditur & reſpirationis adeſt magna difficultas. dolet per hanc anginam larynx ſic ut citra dolorem contingi nequeat, & nec ſurſum aut deorſum [25] moveri queat niſi cum ſumma

19. *Non in medio. ob membranam quæ alligat linguam. ſi ab una tantum parte, ab una tantum efflueret.*

20. *Quia uno die non poſſunt exhauriri humores. probibēt hæc agglutinationem.*

21. *Hæc glutinant.*

22. *Vt in illo qui ranunculo & inflammatione tonſillarum laborabat.*

23. *Qui alioqui rariſſimus affectus.*

24. *Hanc horrendiſſimam Hipp. appellat.*

25. *Quod deorſum trabatur diſtentione arteriæ, in deglutitione quæ tum læſa, movetur ſurſum larynx.*

summa difficultate ac labore. Causa mali est copiosus [26] humor ex capite in pulmonem & asperam arteriam defluens, & ramos ejus implens atque distendens. unde fit ut distentis arteriæ ramis larynx moveri nequeat.

Curationis initium à sanguinis [27] detractione faciendum. quæ etiam si necessitas urgeat & vires ferant, reiteranda erit. Enemata quoque injicienda & quam primum integrũ fuerit medicamentum aliquod purgans exhibendum. Cucurbitulas etiã dorso [28] applicari convenit. Gargarismi autem non reprimentes neq; astringentes [29] esse

26. Nulla inflammatio. nam musculi tam exigui ut non possit magnã ibi fieri inflammatio. neque ejus ulla nota in dissectis apparet.

27. Quia nullam aliam occasionẽ habemus. unde & in cacochymico mittimus.

28. Cels. etiam mento & circa fauces admovet; ut id quod strangulat evocetur. Ultimum est, inquit, incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato citra uvam, vel eas venas quæ sub lingua sunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. quib. si non fuerit æger adjutus, scire licet malo eum victum esse. l.4.c.4. Cæl. verò Aurelian. ex venæ sectione sub lingua tantũ boni fieri nõ potest, quantũ mali ex strictione colli; quæ fit mappa ut venæ appareant: nam strictio non fit sine maximo dolore, qui fluxionẽ concitat magis. & revera quũ destillent humores nõ cõvenit sectio.

29. Ita enim retento humore strangulantur ægri. utuntur omnes astringentib. excepto uno Cælio Aureliano, idque pessimè. Archigenes etiã quamvis astringentia adhibeat; in occulta tamẽ angina garg. ex sinapi probat. sic & Aretæ.

debent, ſed dulces & expectorantes, ut eſt decoctum [30] uvarum paſſarum vel glychyrrizæ. hydromeli, vel aqua cum ſaccharo decocta. Laudatur & decoctum radicum althææ & myxarum ſeu jujubarum, palmularum pinguium. Et ſi non adſit [31] febris, admittitur & vinum mulſum, vel vinum cum ſaccharo; ſed abſque aromatis paratum. Foris collum ungendum [32] erit oleo amygdalarum dulcium, vel oleo ex ſem. lini recenti, butyro recenti abſque ſale, pinguedine caponis, aut gallinæ, aut aliquo horum ſimili: quod habeat vim leniendi & molliendi, & circumponēda lana ſuccida.

30. Quo ſolum uſus ſum. R.D.

31. Rarò tamē ſine febre eſt. ac tum fieri poteſt ut ſit ſine febre quādo ſanguis in tempore detractus fuit.

32. Non tamen adeo neceſſaria hæc ſunt.

Lect. 47. Nov. 29.

Anginæ autem occultæ ſive latēti ſuperveniens dolor lateris, ceſſante magna ex parte circa collum & fauces dolore & difficultate deglutiendi & reſpirandi, anginā in peripneumoniam converſam eſſe oſtēdit. Converſio autem hæc fit

fit, non quod purulenti humores rupto jam circa laryngem 33 abſceſſu in pulmonem deſtillaverint, ſed alia de cauſa, ex tranſitu videlicet humorum ad alias pulmonis partes, prius malè affectas, quæ affluente humorum copia diſtentæ dolorem excitant, 34 qui in latere ſentitur. Periculoſa autem & pernicioſa admodum eſt hujuſcemodi permutatio. nam quibus contingit, vel citò moriuntur, vel ſuppurantur, ut Hipp. ſcriptum reliquit 10. aph. 5. particulæ.

Remedium autē ad hujuſmodi lateris dolorē non aliud 35 eſt, quā fomentum ex flor. chamæmeli, meliloti, anethi, folijs biſmalvæ, ſem. lini in ſacculo cōſutis. qui in aqua decoctus expreſſus calidè loco dolenti admovendus eſt, & unctio cum ol. amygd. dulcium vel ſolo, vel addito ung. dialthæas, vel alio ſimili dolorem leniente.

Ad anginas referri po-

33. Qui magnus eſſe non poteſt, dein pus tam citò non corrūperet pulmonē, nam qui ex pleuriticis empyici fiunt, quamvis maxima ſit humorum copia, tamen Hipp. ait per 40. dies pulmonem adhuc manere integrum.

34. Pulmonis παρέγχυμα non dolet, ſed membrana tenſa, quam vomica rumpi periclitatur. quam ſemper in dolente inveni latere. Pauci autem perveniunt ad 7. diem, quod Hipp. ait. unam vetulam, quæ ſupervixerit lateris dolori, novi.

35. Quod non ſæpè prodeſt tamen ut ſatisfiat ægro, aliquid faciendū, ac prohibendi ab omni frigidorum uſu, ut in omni laterum dolore.

teſt & œſophagi inflãmatio. quæ ab oſſiculo aliquo veluti piſcis ipſi inhærente ac pungente [36] excitatur. per hujus enim inflammationem cibi & potus via impeditur, ſic ut potus per nares reſiliat reſpiratione tamen ſatis libera.

In hoc caſu tutiſſimum eſt gargariſmum in ore detinere & quantum fieri poteſt etiam demittere, qui inflammationem citiſſimè ad ſuppurationem perducat. & talem quidẽ qualem dictum eſt adhibendum inflammatione tonſillarũ ad ſuppurationẽ tendẽte. Abſceſſu rupto aqua hordei cũ melle roſato utendum [37].

Externa angina.

In tumore autem cum rubore & inflammatione foris circa guttur apparente, quę παρασυνάγχη dicitur generales quoq; vacuationes faciendæ ſunt pro conditione & viribus ægrotantis. Tumori verò cataplaſmata adhibenda, non quæ reprimãt aut repercutiant, ut in inflammationũ principio

cipio

36. Vel acicula, qualem per triginta quaſi dies circa hæc loca hæſiſſe animadvertimus.

37. Quum aliquid non infixum eſt difficulter tranſit, ut cuidam qui medium dalerum deglutierat. exhibenda lubricantia ut cereviſia omnis craſſa ut Gedana, decoctum extremitatum animalium, malvæ, althææ, omnia juſcula pinguia. Ex fruſtro carnis bubulæ nervoſo & crudiore ſuffocari quãdam vidimus.

cipio fieri solet, sed maturantia tantum, & humores evocantia, & inflammationem ad suppuratione͂ perducentia admovenda sunt. nam ut Hipp. ait, tumorem in angina & ruborem foris verti bonum est.

De Destillatione ac Tussi.

Cap. 23.

DEstillatio sive κατάῤῥος generaliter dicitur humorū ex capite in aliquam inferiorem parte͂ influxio. quæ pro partium diversitate fluxione͂ recipientium nome͂claturas differentes accipit, ad oculo epiphora, ad nares coryza, sive gravedo; ad fauces & asperam arteriam, branchos, sive raucedo; ad pectus & pulmonem catarrhi ac destillationis nomen retinent, quæ multarum pectoris & pulmonis affectionum causa est, ut [1] tussis, orthopnææ, asthmatis, phthisis & aliarum.

Lect. 48. Decemb. 1.

1. *Dianam* Χελύτιδα *Spartani colebant. tussire enim ipsis* χελύττειν *dicebatur. Clem. Alexandr. in protreptico. Huc etiam* κέρχνος, *quam nos ovillam tussim vocamus, referendus.*

Contingit tamen has affectiones non semper à destillatione, sed quandoque & ab alijs causis pervenire ut suo loco dicendum.

Causæ. Causa autem catarrhi sive destillationis procatarhtica quidem sive primitiva, frequentissimè est externum frigus ² ut à vẽto Aquilonari, aut alia occasione, præsertim si præcesserit australis humida & pluviosa constitutio, ut ostenditur aph. 12. lib. 3. Sic & omnia quæ caput calfaciunt ut balneum, exercitium vehementius, tegumentum calidius, destillationẽ faciunt: si frigus postea admittatur. Antecedens verò causa catarrhi est frigidum & humidum cerebri excrementum. quandoque verò & tenuis mordax ac salsus humor.

2. Tum quod cerebrum instar spongiæ madentis compressum, humorem, quem continet, elidat: Tum quod ut potentia frigidum, à frigido aëre lædatur, & alimẽto destinatos humores, crudos relinquat.

Signa. Frigidos autem esse humores qui destillant ostendit ipsorum copia, & sapor dulcis aut insipidus. ad hæc faciei tumor & color pallidus, corporis temperam.

ftigi-

frigidum, ætas ſenilis, locus habitationis humidus, aëris conſtitutio ſimilis, & plenior ac humidior victus ratio. Caliditatem autem humorum oſtendit acris, aut ſalſus ſapor, narium pruritus, faciei rubor, temperamentũ calidum, ætas, anni tempus, aëris conſtitutio ſimiliter calida.

In omni autem deſtillatione ad quamcunque corporis partẽ humores fluant, evacuatio facienda eſt & purgantia med. exhibenda: pro cõditione peccantium humorum, habita ratione virium ægrotantis. Curatio.

Capiti verò, quod membrum eſt mandans, providendum eſt. in mediocritate caloris conſervandum, hoc eſt, & ab omni externo frigore diligenter defendendum.

Prodeſt verò & pulverem thuris, vernicis, maſtiches, ſtyracis, roſarum rubrarum ſeminis myrti, ſantalorum & ſimiliorum reſiccantium capati inſpergi

circa suturam coronalem. Possunt verò & pulveres isti 3 cum gossypio in sacculo consui qui capiti erit imponendus. Vtile verò & fumum istorum gossypio aut lana excipi; quæ capiti similiter imponenda. Valet & suffitus istorum naribus exceptus, præsertim quādo humores per nares copiosi destillant. quo casu & odor seminis nigellæ in nodulo ligati utilis est. sic & pilæ factæ ex ladano, styrace, thure, mastiche, ac nōnullis aromatis addito moscho & ambra, utiles quoque esse possunt si sæpius naribus admoveantur.

3. Vt ℞ Rosarum rubrarum Santalorum citrinorum ana ʒ 2. Mastiches, thuris ana ʒ 1. ß. Cubebarum, Cardam. ana ʒ 1. Misr. fi. omnium pulvis, qui cū gossypio q.s. in sacculo gestando in capite consuatur. Majorana stæchas & similia odorata nocent odore: quamvis specie ut siccantia prosint. itaq; non immiscenda. Quidam addunt corallum ut siccans.

Lect. 49. Decemb. 2.

Victus ratio in universum qualiscunque sit humor qui destillat ac defluat sobria & parca esse debet, & cœna etiam parcior, & tunc quidē præcipuè quando crudi ac pituitosi redundant humores. A vino abstinendū 4 quamdiu humores fluunt & destillatio perseveret. illa cessante licebit uti in exigua quantitate vino

4. Quia implet caput. qualitate enim promovere concoctionem humorum posset.

vino dulci, quale eſt Creticum, vel alio tenui addito ſaccharo. modo febris abſit. Potus verò defluentibus ſalſis & mordacib. humoribus, ſit decoctum glycyrrhizæ cum uvis paſſis, vel ptiſanæ decoctũ cum glycyrrhiza, vel tenuiſſima cereviſia. Deſtillantibus verò frigidis humoribus hydromeli vel apomeli cum [5] cinnamomo, vel gingibere decoctum, magis convenit, vel potus quem Medonem vocant. Cibus ſit facilis concoctionis & boni ſucci, ut ſunt carnes vervecinæ, vitulorum, caponum, gallinarum & ſimilium. ſorbitiones ex amygdalis dulcibus, ex pini nucleis, ex ovis conveniunt. Mediocre exercitium jejuno [6] corpore utile eſſe poteſt. reliquo tempore quies. Subitanea aëris impenſè calidi aut valdè frigidi mutatio fugiẽda eſt. A cœna aut mox cibo ſumpto ſtudere [8], ſcribere, & ſeriò in litteris occupari, nocet.

5. Non tamẽ niſi in exigua quantitate, alioqui ſiccitate nimia pectori nocet.

6. Quia humores ad circumferentiam ducit.

7. Alioqui crudi humores in corpus delati facile implerent caput.

8. Quia occupato cerebro eò adducũtur humores & impeditur concoctio humorum.

Abſtinendum eſt à crudis fructibus ab oleribus, à piſcibus, potiſſimum non duræ carnis. ab omnibus 9 ſalſis & acribus, ut ſunt allia, cæpe, eruca, ſinapi, & ſimiliter ab aceto & acetoſis omnibus. Alvum lubricam & facilem eſſe refert. quod ſi talis ſponte non fuerit ut glandibus ſuppoſitis, vel enematis, vel etiam pillularum 10 aſſumptione erit adjuvanda.

9. *Nam quæcunque ſalſa vel acria, mali ſunt ſucci.*

10. *Vt pillulæ ex hiera quæ omnium utiliſſimæ.*

De Raucedine.

Raucedo.

INter affectiones autem ex deſtillatione humorum ad pectus, raucedo una eſt, quæ vocis eſt præter naturam mutatio & depravatio. Non ſolum autem ex deſtillatione hæc fit, ſed & ex alijs cauſis accidere eam cõtingit. nam vulnera & præſertim maligna ulcera, ut ex lue venerea, circa gurgulionem & partes 1 ad iſthmum pertinentes ſæpe numerò raucedinis & vitiatæ vocis cauſa ſunt. de qua nunc non agimus, ſed de ea

1. *Eroſis gurgulione ac tonſillis quæ etiam ad efformationem vocis faciunt. Talis autem raucedo incurabilis eſt.*

de ea quæ ex destillatione facta est.

Ad cujus curationẽ factis generalib. si opus fuerit, & observata victus ratione dicta, initio offerenda sunt eclegmata non calida[2], sed temperata. ut ex serapio de capillis Veneris, cui si addatur syr. de papavere, citius humorum destillatio cessabit. Hac cessante, offerenda sunt quæ humores expurgent, ut syr. de glycyrrhiza & ex hyssopo. Potest verò & initio dari diatragacanthas in tabellis, deinde pill. albæ[3] sub lingua; quarum in officinis usus est, & diapenidion. Laudatur verò & sanum & expertum loch.

Vngere verò & superiorem pectoris partem cum oleo amygd. dulcium utile est, butyro insulso, pinguedine caponis, vel vituli vel simili aliquo.

Et si magna refrigeratio pectoris causa fuerit raucedinis, non multo humore destillante, vel destillatione cessante, poten-

2. Ne incitemus fluxum humorum.

Quidam diacodion vesperi dormituris seorsim dant. veteres sequi placet, qui interdiu exhibuere arteriacas compositiones, quæ omnes habent capita papaveris, & bene cessit.

3. Constant amydo mastiche, rad. iridis. unde calidiores paulo.

4. Qui plus potest quam vel diacodion vel syr. de papavere.

tis vini 4 haustus vesperi ad ingressum lecti sumptus multam ad concoctionem humorũ & eorundem expurgationem facit.

Lect. 50. Decemb. 5.
De Tussi.

De Tussi.
Cap. 24.

1. Motus alij à natura: alij à morbosa causa, ut palpitatio, alij partim à morbosa causa, partim à natura: ut tussis.

2. Adeo ut quandoque vena rumpatur & sequatur sputũ sanguinis.

3. Humiditas tussim non excitat quum naturalis pulmoni humiditas. unde & tonsillæ institutæ. neque calor nisi. siccitas adsit.

TVssis est 1 motus præter naturam facultatis expultricis pulmonis & partium respirationi deservientium, conantiũ expellere quod ipsis molestiam facit & impedimentum affert. Est autẽ tussis aliquando 2 vehementior & cum multa spiritus ad exteriora motione: aliquando exigua & sine violentia. Vt sunt ut plurimũ quæ ex causis fiunt externis. nam & tussis causæ quædam externæ sunt: aliæ verò internæ sive antecedentes. Externæ, pulvis, fumus, vel aliquid casu in asperã arteriam incidens. acetosa, salsa, vel acria edulia: & quandoque intemperies aëris frigida vel calida 3. Internæ causæ tripli-

ces

ces sunt 1. humores ex capite in pulmones & thoracem destillantes. 2. Morbus & affectio circa pulmonẽ & respirationis instrumenta consistens, ut pleuritis, peripneumonia, empyema, phthisis & similes. 3. Inferioris alicujus visceris tumor septum transversum comprimens [4] cujusmodi tussis per consensum fit, ac sicca & non vehemens est.

Humor. a. ex capite destillans vel salsus & mordax est; vel dulcis aut insipidus: & [5] quandoq; tenuis, quandoq; verò lẽtus ac viscidus.

1. Si igitur ex quapiã causa externa excitata fuerit tussis veluti à pulvere, vel re quapiam in asperam arteriam illapsa: exhibenda erunt eclegmata quæ asperã arteriam leniant & expurgationem adjuvent, ut sunt syr. de capillis Veneris, & [6] de glycyrrhiza, tum & ipsa glycyrrhiza manducata.

2. Eadẽ quoq; exhibẽda sũt si ab acetoso aliquo, aut acri assumpto, tussis provenerit,

4. Ut plurimum jecur, quandoq; etiam lien, vel ventriculus. Fit etiam lumbricis ventr. infestantib. acris præterea humor in stomacho irritativam qualitatem ad fauces emittens imaginariam tussi præbet: ut fit in cardiogmo tentatis. Aëtius.

5. Præsertim qui salsus & acris, dulcis & insipidus ut plurimum lentus. quandoque tamen tenuis.

6. Atque hi syr. quandoq; profuerunt puellæ, cui phaseolus in asperam arteriam inciderat.

3. A frigido autem aëre facta, [7] si quidem exigua ac non violenta & sicca sit, sic ut tussiendo nihil expuatur: facilè calidis aliquibus pectori admotis curatur, vel etiam sola spiritus [8] cohibitione, ut Gal. ait. Si verò vehemens tussis fuerit, & cum magna violentia fiat, [9] confert cumini aut fœniculi semen, [10] gingiber, nux moschata, crocus & similia in cibo aut sorbitione sumi, vtile quoq; est vinum potens vesperi potũ, ut in curatione raucedinis à simili causa. Calida verò actu & pectori admovẽda. deinde & unctiones ex oleis & ung. calfacientibus ut ol. liliorum, anethino, rutaceo; & si refrigeratio fuerit maxima, ex ol. de euphorbio.

4. Quod si verò aëris excedens calor [11] tussis causa fuerit; refrig. & humectantia conveniunt: ut syr. ex jujubis, & de zyzyphis & similibus: subinde solius ptisanæ decoctum, vel tenuis cerevisia cum saccharo sufficit.

7. Quod deprehenditur si frequenti inspiratione irritetur. Aëtius.

8. Quia calor in instrumentis respirationis ita intenditur & per totum pulmonem penetrat.

9. Atque hic diligentius agendum ne rupta vena sputum sanguinis excitetur.

10. Quod magis convenit quam piper, aut cinnamomum, quia non ita siccum, sed magis temperatum.

11. Vel quod exsiccet, vel quod inflammationi similem affectum excitet.

ficit. Sic & unctio pectoris cum butyro insulso, aut pinguedine caponis, vel gallinæ in aqua simplici aut rosarum lotis. Quomodo autem occurrendum sit tussi ex causa calida in acutis febribus, prius dictum est.

5. Ex destillatione autem [12] quando originem tussis habet, si magna & vehens fuerit; generalia nullo modo sunt prætermittenda, & servanda bona victus ratio, præsertim ubi humores qui defluũt salsi & acres fuerint.

Lect. 51. Dec 6.

12. *Quod ostendit partium, ab utraque palati parte, titillatio. Aëtius.*

Eclegmata verò & exhibenda refrigerantia & incrassantia, vt syr. de violis de jujubis, quibus ad reprimendum fluxum addendum nonnihil syr. de papavere, aut diacodiũ Galeni, quod ex melle & capitibus papaveris fit, & quidẽ tamdiu quam materia salsa & acris fluxerit. Conducit verò eodem tempore syr. ex farfara: cujus hæc est compositio. ℞. Farfaræ cum rad. m. 2. rad. rusci, glycyrrhizæ ana ℥. ß. passularum ℥. 1.

Syr. de farfara.

jujubas. N. 20. nucleorum nucum pinearum ℥. 1. capitum papaveris ʒ 1. sem. cyton ʒ 1. sem. malvæ ʒ 2. Decoquuntur in aqua. q. ſ. ad ℔. 1. colentur & addantur ſacchari ℥ 12. & f. ſyrupus. Dandum & ſubinde ſaccharũ violaceum & diatragacanthes frigidum.

Quod ſi verò tam copioſa deſtillatio 13 fuerit ut & ſomnũ impediat: tũc ſyr. de papavere, aut diacodij ℥ ß. aut ℥ 1. ad ſummum, menſurâ, hora ſomni vtiliter exhiberi poſſunt. vel pill. de cynogloſſ. ℈ ß.

13. Prodeſt hic compoſitio Pauli. ℞. Styracis, myrrhæ, galbani, opij cum paſſo fi. pillulæ. ℞ Sem. hyoſciami, ʒ 12 nucleorum pineorum ʒ 6. croci. ʒ 2. cum paſſo vel ſapa. f. pillulæ.

Pectus verò ungendum eſt ol. violaceo, vel butyro inſulſo & loto, vt ſupradictum. Procedente tempore, & tuſſi aliquantum inveterata, & præſertim deſtillatione ceſſante, ſyr. expurgantes vel ſoli vel cum alijs permixti exhibendi, vt ſyr. de glycyrrhiza, de hyſſopo, vel capillis veneris.

Quod ſi verò humor deſtillans dulcis, aut inſipidus fuerit & ad hæc viſcidus, ecleg-

eclegmata etiã initio quæ expurgent exhibenda ſunt, vt ſyr. de glycyrrh. vel de hyſſopo: quibus deſtillante humore diacodium, vel ſyr. de papavere admiſcere utile eſt.

Tuſſi verò jam inveterata etiam ſyr. de praſſio exhibendus, & præſertim ille qui à Paulo deſcribitur diamarrhubij nomine. Convenit autẽ & diapenidion & pill. ſub lingua uſuales, loch ſanum & expertum, & ſimilia.

Pectus verò ungendum ol. amygd. dulci, pinguedine gallinæ, aut caponis addito croco, & muccagine vel ſemine lini, vel ſem. malvæ.

6. Tuſſes verò quæ morbos & affectiones pulmonis & thoracis conſequuntur non aliam quã ipſius morbi curationem requirunt.

7. Sic & quæ per cõſenſum fiunt propter hepatis aut lienis tumorem: & illæ ſolent ut plurimum eſſe prænuntiæ hydropis.

8. Tusses quæ senibus accidunt, quum illorum ætati sint familiares, non aliam curationem requirũt, quam bonam victus rationem & [14] linctus sive eclegmata. quæ expurgationem adjuvant. Quod si tum vehemens aliqua tussis senibus molesta sit, poterit ipsis dari decoctum tale, quale pueris gravi ac molesta tussi laborãtibus. cõtingit enim pueros adeo molesta & gravi tussi aliquando laborare, ut simul cum sputo sanguinẽ quoq; excernant. ad hujusmodi tussim talis potio cõvenit[15]. ℞ Bacc. juniperi ℥ ß. enulæ campanæ, glycyrrhizæ ana ʒ 3. aut 4. capitum papav. ʒ 2. vel 3. hyssopi, marrhubij ana. M. ß. uvarum passarum ℥ 1. f. decoctio ad ℔. 1. Ex qua dentur puero dormituro ℥ 1. ß. vel ℥ 2. seni verò ℥ 3. vel 4. & si necessitas major, etiam mane tantum est exhibendum.

14. Prosunt verò & his rad. enulæ campanæ cõditæ vesperi sumptæ.

15. Theodorus Priscianus, & Trotyla maximè laudant grana juniperi; præsertim in tussi puerorum frigida. grana autem decoquenda in vino ad dimidium. Bohemi etiam ex granis juniperi cum aqua potionẽ conficiũt, quam pauperes pro potu bibunt.

De

De Difficultate Respirationis.

CAP. 25.

RESpirandi difficultas quæ absque febre evenit triplex est magnitudine differens, vel enim non admodum magna est, vel major, vel omnino maxima. Non admodũ magna Dyspnœa dicitur respirationis difficultas, per quam spiritus densior ac crebrior quam secundũ naturam efficitur, non tamen valdè, veluti iis contingit qui cucurrerunt, vel montem aliquem conscenderunt. Altera respirandi difficultas quæ major est, Asthma sive anhelatio dicitur, & in hac non solum cum difficultate, sed & cum stertore & strepitu fit respiratio. & sæpenumero non nisi cervice & corpore erectis fieri potest: cujusmodi affectus orthopnœa etiam dicitur.

Lect. 52. Decemb. 12.

1. Gal. sæpe confundit asthma & orthopnœã, lib. tamen 7. de med. secund. loca videtur distinguere.

Tertia omnium gravissima & maxima cum ster-

tore & tãta difficultate fit, ut quaſi nulla eſſe videatur. qualem in Apoplexia fortiſſima fieri contingit: tum & quandoque mulieribus ex utero ſuffocatis. ² Apnœa autem hæc dicitur non tamen quod nulla ſuperſit, ſed quia difficillima.

Contingit autem reſpirationis difficultatem citra febrẽ, fieri vel pulmone primario laborante, vel per cõſenſum tantomodo affecto. Per conſenſum autem afficitur pulmo, quãdo hepar tumidum ſeptum ³ trãſverſum comprimit & libertatem reſpirationis impedit, ut frequenter fit in incipiente hydrope. ſic quoque & in aſcite. Ita & virginibus deficientibus menſibus dyſpnœa quædam per conſenſum accidit, ſed non difficilis horũ affectuum dignotio. tumor enim jocinoris in hypochondrio ſentitur & alia ejus apparent

2. Pauſanias medicus dictante Empedocle πε-ρὶ τῆς Ἄπνουν ſcripſiſſe refert ex Heraclito Diog. Laert. 30. autem dies corpus harum abſq; reſpiratione & putredine (vel ut Suydas, nec malè forſan habet, cibo) ſervari: Spiratione autem tales potius non indigent, quam quod illam impeditam habeãt. Vide Gal. de lòc. affect. l. 6. c. 6.

3. Aph. 55. lib. 7. Quibus hepar aqua refertum eruperit in omentum, his venter aqua repletur & moriuntur. ait Gal. veſiculis ruptis adhærentibus jecur, hoc fieri, verum ea ventrem non implerent. Dum autem jecur ita tumet difficultas ſpirandi oritur. Adipis nimis copioſi immobile onus, difficilem ſpirationem, præſertim in ſenibus, facere ſolet. L. Apronÿ conſularis filio detractos narrat Plin. l. 11. c. 37.

ſigna,

ſigna, [4] hydrops diu latere non poteſt. Menſium ſuppreſſionẽ, & alia ſigna comitantur & ipſius laborantis relatione dignoſci poteſt. Primario autem afficitur pulmo quando crudi, lenti, ac viſcidi humores pituitoſi in pulmonis bronchia infarcti ſpiritus itinera obſident; vel crudum aliquod tuberculum in pulmone aſperã arteriam coarctans [5] enatũ fuerit. quæ per præterita accidẽtia diſcernenda ſunt, ac cognoſcenda, nam ſi cui per bonam valetudinem reſpirandi difficultas ſupervenit. deinde paulatim increverit, nihilque interim expuatur, neque inter reſpirandum ſtertor aut ſonitus aliquis audiatur: crudum aliquod tuberculum [6] in pulmone circa aſperã arteriam enatum ſuſpiçari oportebit. præſertim ſi aliqua etiam gravitas [7] aut ponderis aliquis ſenſus circa pulmonẽ à laborante ſentiatur.

Si verò ſtertor aut ſonitus

4. Vt tumor pedum & faciei color qualis in hydrope.

5. Quod, niſi circa arteriam aſperam fuerit, ſine aſthmate eſſe poteſt. ut in Antipatro Medico, de quo Gal. 4. de loc. aff. c. ult.

6. Hinc aph. 46. lib. 6. Qui gibbi ex aſthmate aut tuſſi fiunt, ante pubertatem moriũtur. potius legẽdum cum aſthmate. nam ex aſthmate vix gibbus quis fieret; tuberculum enim quod gibbũ efficit in vertebris eſt, quum aſthma prope aſperam arteriam. Cum aſthmate autem gibbus comprimi thoracem ſignificat, neque pulmonibus ſat loci ſupereſſe: unde creſcentes ſuffocati pereunt.

7. Aët. non magnam ab ægris gravitatem ſentiri ait.

una cum difficili reſpiratione fiat, præſertim quando æger decumbere conatur, lentorum craſſorumq; humorum multitudinem vijs pulmonũ pertinaciter impactorum & ejus bronchia occupantium, indicium eſt. Contingere verò & quandoq; poteſt ut craſſus, vaporibus infectus hybernus aër, maximè nocturnus, aſthmatis & difficilis reſpirationis cauſa ſit, quem non modo aſthmatis, ſed & peripneumoniæ cauſam fuiſſe obſervatum.

Lect. 53. Decemb. 13. Curatio autem aſthmatis ex craſſis viſcidiſq; humoribus fit per ea, quæ hos ad concoctionem perducere & attenuare valeant. deinde & per ea quæ per inferiora queant expurgare. tum & per eclegmata expurgantia, incidentia, moderatè calida, ſubſtantia liquida & humida, accedente bona victus ratione.

Ad concoctionem humorum bene faciunt rad. enulæ campanæ, & fœni-

culi,

culi, ac petroſelini. Ex herbis hyſſop. ſcabioſa, marrhubium, adianthum quod vulgo capillus veneris dicitur. tum & quorundam ſententia & calamenthum. Ex ſeminibus ſemen aniſi & ſemẽ apij. quibus dulcia quædam ſunt admiſcenda ut expectorationem adjuvẽt: ut glycyrrhiza, uvæ paſſæ, ficus. quæ in aqua decoqui poſſunt. decocto additur oxymeli aut ſyr. acetoſus, vel etiam oxymeli ſcylliticum, ſi fortior, opus eſt [8]. Ad expurgationem per alvum faciendam in primis utilis eſt agaricus, deinde & turbith, & quæcunq; pituitam ducunt. Ex compoſ. med. pill. de hiera cũ agarico, vel his fortiores, ex agarico appellatæ, conveniunt verò & diaphœnicõ, elect. indum & hujuſcemodi compoſ. turbith recipientes. Poſſunt verò & decocto incoqui folia ſenæ, & agaricus cum modico Zingiberis, & etiã turbith, aut eidem admiſceri dia-

8. ℞. *Rad. fœnic. petroſ. enulæ cãpanæ, glycyrrhizæ ana ℥ ß hyſſopi, capilli veneris, ſcabioſæ. m. 1. marrhubij. p. 1. ſem. aniſi, ſem. apij. ʒ 2. uvarum paſſ. ℥ 1. ß. ficus.* N. 6. *f. decoctio ad* ℔. 1. *Colaturæ adde oxymeli ſimpl. ℥ 3. f. potio pro 3. aut 4. vicibus.*

phœnicon vel el. Indum.

Topica. Eclegmata utilia sunt syr. ex hyssopo, ex capillis veneris, ex succo scabiosæ, vel his fortior syr. [9] de prassio. quibus addi refert ad humorum viscidorum incisionem, syr. acet. vel oxymeli, vel si major sit necessitas oxymeli scylliticum. [10] Quibus mixtura non placet aliquãdo syr. aliquo: aliquãdo oxymelite vel, syr. acet. alternatim uti debent. His verò non sufficientibus utẽdum erit eclegmate sive loch. ad asthma inscripto Mesuæ. quod recipit scyllam assatam, rad. iridis resiccatas, hyss. prassium, crocum & [11] myrrham, (quam tum præstat omittere) & mellis. q. s. ad compositionem. Quo fortius est ex sola scylla cum melle compositum.

Pectus verò ungendum est cum ol. liliorum, rutaceo, chamœmelino addita cera & croco.

Victus ratio calida & sicca & attenuans esse debet qualis

9. *Hic uti possumus Mezuæ syr. de prassio, ob humida, alias Pauli præstantior est.*

10. *Ego nunquã eo perveni ut scylliticis uterer & ab ijs abstinendum censeo. R. Dodon.*

11. 1°. *Facit compos. amaram & ingratam.* 2°. *Adest opocalpasum ut Gal. ait. quod venenũ est. substituit Gal. piper. hic non est opus.*

qualis in dolore cap. ex causa frigida. Potus sit hydromeli, vel vinum tenue cum hydromelite permixtum. Alvus si sponte non respondeat enematis, aut glandibus adjuvanda erit.

Quod si verò à crassis & vaporibus infecto aëre asthma factum fuerit, ab externo aëre, quamdiu impurus fuerit, abstinendum. Domesticus verò ad cal. & siccum mutandus, accenso ex liguis foco querno, vel juniperino. quando haberi poterit. Vtendum verò ecleg. expurgantibus & lenientibus ut ex glycyrrhiza, capillis veneris, aut ex hyssopo si febris non affuerit. Illa præsente vena secanda erit & curatio adhibenda qualem peripneumonia requirit.

Quando autem tuberculi alicujus crudi, Phyma hippos. dicti, aut duri in pulmone enati, [12] aut itinera spiritus obsidentis, suspitio adest, & difficultas respirationis urget, vires verò

Lect. 54. Decemb. 15.

12. *Quandoq; non tuberculum sed callus est ut observatum in sectis, nullum habent rem. sed lenimenta tantùm.*

ægrotantis validæ ſint, & ſanguinis redundantis indicia, annique tempus idoneum, non incõmodè ſanguis [13] detrahetur. Ecleg. verò exhibenda ſunt dulcia [14] & lenientia ut ſyr. de capill. veneris, de glycyrh. & ſimiles. Ab acidis autem & acetoſis inciſivis erit abſtinendum.

Naſcuntur verò & in pulmone & alijs locis [15] tubercula ab Hipp. φύματα. Latinis vomicæ, dicta: non juxta aſperam arteriam, aut ſpiritus itinera. quæ idcirco & nullam reſpirationi difficultatem afferunt. & multo etiam tempore occulta latent, donec vel angina, vel pleuritis vel febris etiã quandoque ſupervenerit. quorum occaſione quum ad ſuppurationem tendant & erumpere conentur, dolorem excitant, qui in latere aliquo pectoris frequenter ſentitur, rarius in dorſo aut circa ſpatulas. tali dolore poſt anginam aut pleuritidem ſuperveniẽte angina aut

13. Quæ non tollet tuberculum, ſed ne inflammetur prohibebit.

14. Alia enim tuſſi moleſtiam tantum exhibebunt, nec quicquam proderunt.

15. Fit quandoq; in vena arteriali, qualem in Antipatro Gal. nos in exitu arterialis venæ è corde invenimus. R. Dod. Aliq. In lobis pulmonum fiunt, ſuntque nonnũquam valde magna.

aut pleuritis in peripneumoniam ab Hipp. conversa dicitur.

Differt autem dolor iste à pleuritico, quod punctorius non sit, & subinde loco moveatur pro ratione. vid. situs ipsius pulmonis. Accidit autem non rarò quando hujuscemodi vomicæ eruptionem minantur, ut & difficilis respiratio & orthopnœa accedat. Hujuscemodi autem vomicæ erumpentes mortem frequenter afferūt, aut si mors non consequatur; phthisis succedit, ut satis ostendit Hipp. aph. 10. sect. 5.

Venæ sectionem in hujuscemodi lateris dolore ex vomica eruptionē minante, non videtur tutum facere, neq; etiam à veteribus, quando vel angina vel pleuritis in peripneumoniam cōversa fuit, unquam facta legitur. nam vires ex præcedēte morbo fractæ sunt, & suppuratio jam facta per venæ sectionem curari nequit, fomenta potius adhi-

benda ex floribus chamæmeli, meliloti, anethi, & folijs althææ. addito quandoque ſemine lini, quæ in ſacculo ſunt conſuenda. qui deinde in aqua coctus & expreſſus loco dolenti calidus adplicandus erit. Vngere verò & locum dolentem utile eſt oleo chamæmelino, amygd. dulcium pinguedine caponis & ſimilibus. Quod ſi verò ſuſpicio ſit flatus quoq; ſimul moleſtos eſſe, ſicuti in hujuſcemodi doloribus poſt febres accidere poteſt: ſupradictis floribus addenda erunt ſem. aniſi, cumini, & ſimilia: & ſacculus in quo conſuta rore vini [16] calefactus loco erit applicãdus. Prodeſt verò & in hoc caſu cucurbitulã loco dolẽti citra ſcarificationem adhibere. quæ ſæpenumero magnũ affert doloris lenimentum.

16. Vt vino madefactum linteum patellæ, qua lecti calfiunt, imponatur & ſacculus vertendo ſuper illum calfiat.

Quod ſi verò dolor perſeveret, & non intendatur, exhibere quoq; haud inutile erit ea, quæ reſiccant humores in vomica contentos

quale

quale est sarzæ perillæ decoctum[17] cujus 4. 5. aut 6. ℥ mane & totidem ante coenam exhibendæ sunt. Vtile verò fuerit & simul cum ipsis coqui farfaram, vel si morbus frigidior hyssopum aut marrhubium.

17. Quo & cancer mammillarũ curatur ut subsideat. Ratio est: quia, ut inquit Aëtius cap. de asthmate. Ratio curãdi per desiccantia & extenuãtia cõmunis omnibus internis abscessibus est.

De altera orthopnœa.

Lect. 55. Decemb. 13.

Præter orthopnœam[18] quæ cum continuo asthmate incidit, & alia superest decũbentibus tantũmodo molesta. tunc enim tanta supervenit in respirando difficultas ut quasi suffocari videantur. reliquo tempore stantes erecti, sedentes, progredientes, itinera facientes nullam in respirando difficultatem percipiũt. nisi certis quibusdam temporibus; quando quædam accessiones ipsis superveniunt. adeo autem vehe-

18. Vni morbo adsignatus sum, inquit Seneca, quem quare Græco nomine appellem nescio, satis enim aptè suspirium dici potest. brevis autẽ valdè. & procellæ similis impetus est, intra horam ferè desinit. quis enim diu exspirat? omnia corporis aut incommoda, aut pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. quid ni? aliud enim quicquid est ægrotare est: hoc est animam agere. itaque medici hanc meditationem mortis vocant, &c. Paulatim Suspirium illud, quod esse jam Anhelitus cœperat, intervalla majora fecit, & retardatum est, ac remansit. (an. remisit.) nec adhuc quamvis desierit, ex natura fluit spiritus. sentio hæsitationem & moram. Epist. 55.

mentes hæ ſunt: ut etiam erecti & ſtantes anguſtia [19] & magna difficultate reſpirandi premantur. In certis autem temporibus hæ recurrunt. ſubinde ſingulis menſibus, quandoq; ter aut 4. in anno, & per humidam aëris conſtitutionē, & [20] auſtro flante potius quam alio tempore. Durat autem acceſſio ſubinde diem totum, vel [21] diutius effluēte interea ex ore crudo viſcidoq; humore. quo expurgato ceſſat acceſſio & iterum libera relinquitur reſpiratio ſtanti, ſedenti ut prius: ſed haud quaquā decumbenti. Cauſam hujus orthopnœæ lentum & viſcidum admodum humorem eſſe manifeſtum eſt, qui in remotioribus & abditis vijs latet, nec copioſuſt eſt. atque idcirco non ſtantibus (cum liberè explicari pulmo poteſt) ſed decumbentibus tantummodo moleſtiam affert [22]. Affectus longus ac diuturnus eſt [23] qui toto vitæ tempore ut plurimum perſeverat. quan-

19. Adeò ut vel ex minimo motu, vel in latus, pronum, ſupinumve inclinatione jamjam ſuffocandi videantur. hinc ſi veſtiti paroxyſmo corripiantur veſtiri; aut ſi iiſdem exutos invadant, illis indui non poſſunt; ſed latera pulvinaribus, caput faſcia ſuffulti, in eodem ſitu permanere coguntur.

20. Æſtate magis quam hyeme.

21. Ad triduū, aut ultra.

22. Paroxyſmi verò cauſa, quod ab illis adhuc patet bronchiorum, porrò obturans humor de novo accedēs humor catarrhalis, &c.

23. Ego in quadam ultra 25. annos duraſſe vidi. poſt annum verò ætatis 50. paulatim & frequentia, & vehementia paroxyſmorum remittere cœpiſſe. A thuris ſuffitu, quum virgo adhuc eſſet, hoc malum primum ſenſerat.

quandoq; progressu ætatis desinit, vel in alium morbum, veluti in renum calculum commutatur.

Curatio admodum difficilis est [24]. prodest tamen purgatio ex agarico. quæ veris & autumni tempore opportunè fieri potest. Vel aliqua alia hujus loco, quæ pituitam expurget. Sanguinis missio temperamento, ætate & viribus respondentibus admitti potest. Ecleg. tempore accessionis expurgantia & incidentia, qualia in asthamate ex viscidis humoribus cõveniunt. reliquo tempore bona victus ratio servanda [25] & excessus omnes vitandi.

24. Scopis duobus intẽdendum. 1. ut infarcti, lenti humores expediãtur. 2. Vt catarrhus accessionem faciens arceatur.

25. Iactationem in lectica profuisse sibi testatur Seneca. In declinatione, aut intervallo fuisse necessum est.

De sanguinis sputo.

Lect. 56. Ianuarij 9.

CAP. 26.

SAnguis varijs modis per os excernitur: ex gula [1] quidẽ & ventriculo, vomitione; ex faucibus & gurgulione, screatu [2]: ex ore simplici expuitione: Sed ex instrumentis respirationis per tussim expuitur, ut

1. Propter ulcus vulnusve ibi consistens: aut propter sanguisugam.

2. Gal. de loc. aff. 4. c. 6. ex cerebro & gurgulione tussi rejici scribit quem vide.

Gal. 4. de locis affect. c.6. Contingit autem hoc etiam ſieri, cũ aliqua pars reſpirationi dicata inflammatione laborat: ut in peripneumonia & pleuritide. ſed de hujuſcemodi ſanguinis ſputo in præſentia non agemus.

Eruptio autem ſanguinis tripliciter accidit. 1°. per anaſtomoſin .i. apertionem oſculorum vaſorũ ſanguinem continentium. 2°. propter unitatis ſolutionẽ ipſorum. 3°. per diapedeſim ſive tranſcolationem, aut deſudationem.

Propter .a. apertionẽ oſculorũ rariſſimè contingit ſanguinis cum tuſſi ſputum, & non niſi corpore valde repleto, & præcipuè ceſſantibus conſuetis purgationibus: ut per menſes [3] aut hæmorrhoides. tunc enim ſanguinem una cum tuſſi excerni quandoq; contingit, frequẽtius tamen tunc ſãguis per nares erũpit, aut per alias partes: ut per gingivas, &c. & ex latere ut Benivenius exemplũ habet.

3. Sic quaſdam gravidas ſanguinem exſpuiſſe vidimus, & curatas fuiſſe.

Hic neq; propter diapedesin, sive trāſcolationem, ſanguis frequenter ex pectore ejicitur. in vehementi tamen & moleſtiſſima puerorum illa 4 tuſſi ſanguis tenuis, qui lentæ pituitæ permiſcetur, per violētiam tuſſis tranſcolatus videtur: aut ex oſculis vaſorū debilitatis excidiſſe. quēadmodum & tabeſcentibus quandoq; (ſed tamen rarò) accidit, à quibus lenta pituita ſanguineo rubore tincta expuitur, ex ſanguine tenui & acri permixto, qui per oſcula vaſorū acrimonia ſua viam ſibi patefecit. ſputum autem tale ſalſuginem vel acrimoniam aliquā refert, & ulcus pulmonis vel nunc factum ac præſens, vel citò futurum oſtendit.

4. Quam tinnientem vulgo, de Kinckhoeſt, ſeu clangoroſam malis dicere, vocamus.

Frequentiſſimè autem ſanguinis cum tuſſi ſputum propter unitatis ſolutionē cōtingit: ſolvitur verò unitas propter vulnerationem, contuſionem, rupturam, vel eroſionem: & quandoque etiam in pulmone propter

5. Qualem in navarcho illo fuisse necessum. qui post sanguinis sputum, vas in multos ramos divisum; dein aliud palmam longitudĕ adæquans extussijt, ac paulo post mortuus est.

6. Adrianus Imperator quum in venatione costam & jugulum fregisset, sanguine copiose rejecto in phthisin & hydropem incidit. quæ ipsum, & non turbæ medicorum, proculdubio perdiderunt. Dion. & Æl. Spartian.

7. L. Sylla animi concitatione nimia, atq; immoderatæ vocis impetu, convulso pectore, spiritum, cruore, ac mmis mistum evomuit. Val. Maxim. l. 9. c. 2. Idem in prælio dum altiore voce suos hortaretur Antigono Macedonum regi. Polyb. l. 2. in fine. Et Valentiniano Imperatori ex ira & clamore. Suyd. accidisse testantur.

sphacelum [5], sive syderationem alicujus ejus partis.

Ex pectore autem rarissimè contingit propter vulnus aut contusionem sanguinem expui: nam vulnere etiam aliquo extrinsecus illato, quod ad interiores partes penetret, citius sanguis in cavitatem pectoris effundatur, quam cum tussi procedat.

Sed propter alicujus vasis, veluti venæ, rupturā, vel propter exulceratione̅, vel sphacelū pulmonis sanguis cum tussi præcipuè expuitur. Rumpi autem venā in pulmone accidit, vel propter casum [6] ex alto, vel à forti percussione, aut luctatione, vel propter vehementem [7] clamorem, aut nimiam sanguinis plenitudinem: sed frequentius propter magnam aut validam tussim, præsertim siccam, cujus causa esse potest vel externum frigus excedens: vel quædam bronchijs pul-

monis

monis inhærentia, ut calculi[a]. Exulceratur .a. pulmo, vel propter humorē acrem aut ſalſum ex capite deſtillantē, vel ab hujuſmodi humoribus ſanguine aliunde infecto accedente. Sphacelus autem fit, quum aliqua pulmonis pars intermoritur ac nigreſcit.

a. Iuvenem vidimus qui lapillos tophaceos hordei grani magnitudine & forma, aliquandiu exſpueret.

Lect. 57. Ianuar. 10. Signa.

Quando igitur cum tuſſi ex pectore ſanguis rejicitur, & adſunt aliquæ laſſitudines ſpontaneæ, quæ plenitudinem adeſſe teſtentur, & menſis ſuo tempore non teſponderint, nec hæmorrhoides fluere ſolitæ aperiantur ac fluxerint, ſanguis verò qui expuitur initio paucus ſit & floridus, neq; ulla præceſſerit aut adſit vehemens tuſſis, aut deſtillatio ſalſi aut acris humoris, neque etiam caſus ab alto, percuſſio, luctatio, vehemens vociferatio: exiſtimandum ſanguinis ſputum factum propter anaſtomoſin, ſive apertionem oſculorum vaſorum, ac venarum ſanguinem continentium,

præsertim si balnei usus præcesserit. quia balneum rarefacit sanguinem, & vias aperit, ac laxat.

Si autem sanguis multus confertim cum tussi expuatur, præcesseritq; vel casus ab alto, vel percussio, vel in palæstra luctatio, vel vehemens vociferatio, vel valida & magna tussis, existimãdum est sanguinis sputũ factum propter ruptã magnam aliquam venã, præsertim si destillatio nulla salsa, aut acris præcesserit, & neque, spumosum vel purulentum aliquod exspuatur, vel aliqua bronchia sputo sint admixta.

Aphor. 13.5.

9. Qui sanguinem multum excreãt spumosum, ijs ex pulmone educitur. Vide comm. Gal. Spumosum à spiritu pulmonis educitur, ut satis ostendit Gal. 4. de loc. affect. cap. 6.

Ex pulmone spuma sanguinea .i. plus spumæ parum sang. ex thorace sanguis spumosus. I. Hu-ernius.

Quod si verò sanguini pus admixtum fuerit, vel spumosum quid, vel bronchij pars, vel venæ aut arteriæ tunicæ pars, evidentissimum est indicium ulceris in pulmone existentis. Cõsuevit autem sanguis ab ulcere pulmonis non affatim sed ex intervallis & non multus simul exspui: interdum tamen & copiosus & multus

multus erumpit. quod ſi non propter vehementem tuſſim aut aliquē caſum fiat, vel ſimilē cauſam fiat, magnæ alicujus eroſionis, aut non exigui ulceris ſignum eſt. Sanguis verò niger, & cum eo ſpumoſa quoque nigra, quæ adeò tenacia quandoque ſunt ut in aqua non diſſolvantur & ſpongiam quandam referre videantur, aliquam partem pulmonis ſphacelo ſive ſyderatione corruptam eſſe oſtendit.

De ſputo autem ſanguinis quod erumpente accidit aneuriſmate, quod circa aliquam pectoris partem hæſit, non refert verba facere. illo enim erumpente mox æger deficiens [10] moritur. ſi aliquis ſanguis defertur ad os; ille quidem paucus eſt. plurimus enim in vacuū pectoris ſpatium effunditur, ubi mortui corpore aperto reperitur.

10. *Quod à vaſis cordi proximis, & confertim in vias ſpirationi dicatas, irruat.*

Lect. 58. Ianuarij 16.

Curatio.

Sanguinis ſputum propter anaſtomoſin ſi exiguum ſit; nullam curationem requirit

mox enim cessat, succedentibus vacuationibus solitis. quæ suppressæ fuerant. sed illis diutius cessantibus, si copiosius fiat sanguinis sputum, diversiones faciendæ versus partem, unde sanguis fluere debuerat.

Veluti menstruis, aut hæmorrhoidibus cessantibus: ad partes inferiores. faciēdæ autem hæ sunt per frictiones, ligaturas & cucurbitulas. erit & venæ sectio faciēda, si nec factis diversionibus sputum sanguinis cessarit. Abstinendum verò & ab omnibus quæ solitas vacuationes impedire possent, ut est usus astringentium ac frigidorum. Si autem sputum sanguinis diutius perseveraverit, & salsuginem, vel similem malam qualitatē gustu referat: timor est ne pulmo exulceretur: & tunc quidem eclegm. erunt exhibenda non solum dulcia, sed & quæ lentorem aliquem 11 habeant, ut facilius humorum acrimonia obtundi queat.

11. *Vt humores incrassentur, & meatus oblinantur.*

queat, ut est syr. de jujubis: & syr. de symphyto. & reliqua facienda; quæ in ulcere pulmonis requiruntur, suo loco dicenda.

Si autem propter unitatis solutionem & venæ alicujus rupturam sanguis cum tussi expuatur: statim & ab initio venæ sectio faciẽda, si vires ferant. & quidem non vacuationis [12]. sed diversionis tãtomodo causa: atque ideo etiam non copiosa facienda, & si opus fuerit etiam reiterãda. Adhibẽda verò sunt & frictiones ac ligaturæ diversivæ, etiam primo die, ac deinceps frequentius faciendæ, donec cessarit sãguinis sputatio. Eclegm. quoq; exhibenda sanguinem supprimentia: ut est syr. de rosis aridis cui sit admixtus bolus armenus [13] lotus cum aqua plantag. aut equiseti: vel lapis hæmatitis tenuissimè tritus boli loco. Prodest etiam conserva rosarũ rubrarũ addito lapide hæmatite & syr. de rosis ari-

12. Non refert quo loco. potest modo in dextro, modo in sinistro brachio secari.

13. Qui leniter astringit & emplasticus est: qua ratione magis prodest, quam astrictione.

dis. Veſperi verò ex Gal. conſilio exhibendum aliquod med. opiatum veluti diaſpermatum [14] quod ab ipſo commendatur, utpote ſomnum concilians, [15] dolorem ſedans, & reſiccandi vim habens. Hujus loco recentiores exhibent pill. de cynogloſſo Nicolai, quæ ſimiliter ſomnum concilíant ac reſiccant.

14. Philonij mentio non fit à Gal. forte quia calida nimis habet ut piper.

15. Tunc enim catarrhi & ſanguis quieſcunt.

Habenda verò & ratio efficientis cauſæ: nam ſi propter lapſum ab alto, percuſſionem, vel ſimilem rupta fuerit vena, utile etiã fuerit dari potiones partim ex ijs quæ aſtringunt, & partim ex conſolidantibus [16] quibus addenda ſunt quædam lentorem habentia ut melius queant partes uniri ac conſolidari, ac etiam dulcia quædam ut concoctionem ſputi adjuvent, & ne aliorum acerbitas pectori noceat. Confici igitur potio poterit ex rad. tormentillæ, rubeæ, [17] conſolidæ majoris, glycyrrhizæ, & ex ſanicula, alchymilla,

16. Quales ſunt potiones vulnerariæ dictæ.

17. Aſtringunt, oblinunt, conſolidant.

milla, pyrola, uvis paſſis, Zyzyphis ſeu jujubis, & ſem. malvæ. in aqua decoctis. quorum decocto etiã addi poteſt ſyr. de jujubis, aut de ſymphyto aut uterq; ex quo mane propinandus hauſtus erit & ante cœnam.

Si autem ex excedente & magno frigore exorta tuſſis, cauſa fuerit rupturæ, ipſius venæ, admovenda & pectori erunt extrinſecus calfacientia talia, qualia in curatione tuſſis à frigore dicta ſunt.

Debet autem is cui vena in pectore rupta eſt in quiete, tranquillitate, & quantum fieri poteſt in ſilentio ſe continere [18], & cavere omnem occaſionem tuſſis. Aer eligatur temperatus & ad ſiccum [19] inclinans, & citius ad frigiditatem vergens, quam ad calorem. Cibus ſit facilis concoctionis aliquantum lenti ſucci, [20] ut ſunt carnes muſculoſæ præſertim vitulorum. quorum & extrema veluti pedes & per ſe conveniunt

18. Quia nemo ſine motu pulmonis loqui poteſt.

19. Quia humiditas ſanguinis fluxum magis irritat.

20. Hinc Domnino Æſculapius in veſtibulo templi, quod ipſi apud Athenienſes dicatum, erat ad captãdum oraculum dormienti, ut carnibus ſuillis veſceretur, conſuluit. Suydas.

vel cum capone vel gallina decocta. Potus ſit initio aqua hordei paſſulis & glycyrrhiza additis, vel jus caponis cum ptiſana decocti, quæ & cibi loco eſſe poteſt. Alvum mollem & facilem eſſe convenit: ne conatu [21] aliquo opus ſit. quod ſi talis non ſponte fuerit enematis mollibus adjuvanda erit.

21. Ex quo vena aperiri & ſanguis fluere poteſt.

Lect. 59. Januar. 19.

Sanguinis ſputo utcunq; ceſſãte, & corpore ab omnibus vitioſis & excrementis per clemens aliquod med. vacuato, nulla inflammationis [22] circa ruptam venam aut pulmonem exiſtente ſuſpitione, ad lactis [23] caprini uſum erit deveniendum. quod mane jejuno [24] ſtomacho exhibendum erit: vel quod nonnullis magis placet, ad uſum [25] lactis aſinæ. Syr. etiam hoc tempore exhibendi ſunt leviter expurgãtes, & conſolidantes: ut eſt ſyr. ex ſymphyto, cui quandoque admiſceri poteſt ad majorem expurgationem ſyr. de glycyr-

22. Cujus indicium dare poteſt febris adjuncta.

23. Quod facit ad glutinationem vulneris, & reparationem virium.

24. Ne quid ſit quod lac in ventriculo corrumpat.

25. Quod tenuius & magis ad humanum accedit.

glycyrrhiza [26] Meſues. Conducit verò & veſperi ſumere conſervã roſ. rubrarum [27] cum ſyr. de papavere, aut ſem. hyoſcyami, ſi tuſſis moleſta, aut ſomnus difficilis eſt.

Periculoſum autem admodum eſt ſanguinis ſputum à vaſis alicujus ruptura, vel enim in ipſa ſanguinis effuſione deficit æger, vel in phthiſin incidit; niſi primo tẽpore diligens adhibeatur curatio. In phthiſin. incidiſſe ægrotũ oſtendit puris ſputum ſanguinis ſputo ſuccedens, atq; idcirco Hipp. A ſanguinis ſputo puris ſputum malum eſſe, ait. aph. 15. lib. 7. ſubſequens enim puris ſputum ulceris in pulmone exiſtentis ſignum eſt certiſſimum. minus etenim periculi eſt à vaſis ſive venæ ruptura, quã ab ulcere pulmonis. Qualiter autem curãdi ſint quibus ab ulcere pulmonis ſanguinis ſputum procedit, inferius dicendum, ubi de phtſis curatione,

26. Qui expurgat magis quam reliqui: quia cum melle componitur. quamvis & aliј cum melle componantur. verum nimis vehementes ſunt.

27. Quibus nõnulli magno cum ſucceſſu utuntur.

Quod autem propter pulmonis [28] ſphacelũ accidit ſanguinis ſputum utplurimum ægrum mox è vita tollit. & ſi id nõ prima vice fiat, altera aut tertia cõtingit. nulla autem ſpes eſt vitæ, ſanguinẽ propter ſphacelum expuentibus. ſi verò vita aliquanto tempore intermedio producatur, cibis bonis & facilis concoctionis erũt nutriendi, poteſtque [29] ipſis vinum dulce concedi.

28. His pulmo totus niger ac corruptus eſt. intectus alba membrana. totq; in eo foramina quot vicibus ſanguinem expuit æger.

29. Quod alijs alioqui noxium foret. ad recreandas cordis vires.

De ſanguinis ſputo ex faucibus, gurgulione ac partibus oris.

Quod ſi autem è faucibus, aut gurgulione ſanguis expuatur, atque is ſit concretus [30] & ex capite delapſus veluti ſuppreſſo ſãguine è naribus quandoque contingit, abſtergente aliquo gargariſmo uti licebit. veluti aqua hordei cum melle roſato.

30. Non magnum in eo periculum. niſi fortè ibi putreſcens noxam daret.

Si autem propter vulnus aut ulcus ſanguis fluat, gargariſmis utendum aſtringenti-

gentibus: ut ex decocto plantaginis, equiſeti, rubi, polygoni, calicũ glandium, corticum granatorum, gallarum, roſarum rubr. balauſtiorum, ſem. myrti & ſimilium. cui addi poteſt ſyr. de roſ. aridis vel myrtinus, & ſi ſanguis his non ſiſtatur: poterit ſimul cum ſupradictis, vel aliquibus eorum, aliquid aluminis incoqui. Vtendum autem eſt iſtis gargariſmis actu frigidis, non [31] calidis.

31. Calidum enim hæmorrhagias lædit. 5. Aph. 16.

Si autem à partibus oris ſanguis fluat, vel à lingua, aut ex gingivis, poſca os abluendum erit, vel vinum rubrum auſterũ in ore continendum, vel portulaca manducanda ut Celſus ſuadet. Si verò per hæc ſanguis non ſiſtatur, in ore cõtinendum erit decoctum ex aſtringentibus quale ſupra dictum eſt. Poteſt verò & locus ſi contingi queat, inſpergi pulvere thuris, maſtiches, ſanguinis draconis, aut hypocyſtide, bolo Armeno, lapide hæma-

thite; roſis rubris, balauſtijs, vel aliquibus horum, addito alumine uſto, vel ſi major neceſſitas [32] vitriolo uſto. Si verò etiam adeo copioſus è faucibus aut oris partibus erumpat, ut ægrè ſiſti queat, diverſiones etiam faciendæ erunt per ligaturas & frictiones brachiorum, & per cucurbitulas ſpatulis ac collo admotas. Abſtinendum ab omnibus acribus ac mordacibus.

32. Debet ad aliquot horas relinqui. nam cruſtam facit. qua ablata major fieret ſanguinis fluxus.

Conſiderandũ verò etiam eſt an hujuſmodi ſanguinis fluores in aliquo morbo accidant febrili. nam qui in morbo aliquo, qui febrem habet conjunctam, contingunt, & in die ſuperveniant critico [33], non ſunt temerè reprimendi.

33. Natura enim donec ordinate agit non eſt refrænanda. ſin contra, inhiberi poteſt.

Lect. 69. Ianuar. 20.

De Vomitu ſanguinis.

Ex ventriculo, ut dictum eſt, ſanguis vomitione [34] rejicitur, rariſſimè autem ab

34. Si aſtantes ſtupidi non poſſint indicare num ſpuendo, vel vomendo ſit ejectus: ex fecibus animadvertetur. nam ſi fuerint nigræ: ex ventriculo evomuit.

ipſo

ipſo ventriculo aut ejus aliqua parte læſa. frequentiſſimè enim, qui vomitione profũditur, in ipſum aliunde prius influxit. & talis niger ac craſſus eſſe ſolet, & admodum copioſus [35] & cum magna vehementia vires valde dejiciens evomitur adeo: ut & multi in ipſa ſanguinis vomitione deficiant ac moriantur.

35. Vnde & aliunde influere colligi poteſt. ipſe enim ventriculus exanguis.

Influit autem ſanguis in ventriculum: vel ex jocinore: vel ex liene malè affectis. aliquando ex venis, mulieribus quidem quando menſes non reſpondent. A jocinore ſanguinẽ effuſum [36] oſtendunt præcedentia: ut faciei color ad luteũ vergens, hypochondrij dextri tumor aut dolor, frequens ſitis & calor præter naturam, præſertim ſi multa frequensque vini potatio acceſſerit. Deficiunt autem ut plurimum in ipſa vomitione qui ſanguinem ab hepate profundũt, quod & in Coacis ſcriptum reperitur his verbis: Qui ſan-

36. Hunc aliquando minus nigricantem, vel potius ichoroſum dum circa ventriculum hæreret graviſſimas anguſtias intuliſſe vidimus; à quibus, illo copioſiſſime Vomitu profuſo, ſtatim æger liberabatur.

guinē [37] ſpumoſum [38] ſpuunt hypochondrium dextrum dolentes ab hepate ſpuunt, & moriuntur.

2. A liene autem ſanguinem per vomitum ejectum proveniſſe, indicat color faciei multo tempore pallens ac lividus,& in ſiniſtro hypochondrio tumor [39],aut durities. Deficiunt & quandoq; hi,ſed rarius in [40] prima, in altera verò, vel tertia, vel poſt ſequente alia, frequentius. in quarum aliqua ſi non deficiant: tandem in aſcitem incidunt, quod videtur & Hipp. prorhetic. lib. 2. obſervatum habuiſſe: Cui multus, inquit, ſanguis ſurſum ac deorſum eruperit, & febris [41] inſuper acceſſerit, eum multa aqua repletum iri timor eſt. atque hic hydrops breviſſimi temporis eſt, & ex [42] quo pauciſſimi evadunt. Additur ab Hipp. ſi febris acceſſerit; ſed ex liene ſanguine profuſo etiam abſq; præcedenti febri frequēter accidit Aſcitē ſubſequi.

37. *Ob craſſitudinem ſpumoſus quodammodo videtur.*

38. *Abuſivè, pro Vomunt. ſic quum de eductione ſanguinis è pulmone ageret, dixit Vomunt, pro tuſſiendo ejiciunt.*

39. *Ex liene prodiiſſe, ſi tumor ſiniſtri hypochōdrii vomitione ſubſideat, conſtabit. Archig. apud Aët. cap. de ſang. ſputo.*

40. *Lien enim non eſt pars vitæ tam neceſſaria quam hepar.*

41. *Videtur hoc tempore Hipp. eveniſſe quod inteſtina non eluerent. fieri enim non poteſt ut ſanguis in inteſtinis putreſcat & febris non excitetur.*

42. *Mulier quædā, quæ ex vomitu ſanguinis in Aſcitem incidiſſet & poſtea ſibi ab eo liberata videretur, in vomitum rurſus incidit, ac defecit. R. Dodon.*

qui. cui nõ eſſe remediũ ſæpius memini obſervatum.

Recurrunt autem ſanguinis ex liene vomitiones incertis temporibus[43], ſubinde paucis, ſubinde multis menſibus intermedijs.

3. Si autem propter menſtruorum ſuppreſſionem[44] ſanguinis vomitus mulieribus accidat, non hypochōdrij alicujus dolor aut tumor præceſſit, ſed quandoque faciei color pallidus & difficilis in aſcendendo reſpiratio, & alia retentorum menſium ſigna. Contingit verò & quandoq; hujuſcemodi vomitum cum magno impetu ac violentia fieri & vires dejicere & lipothymiam ac periculum inducere. In Coacis tamen legitur. ſterilibus & non parientibus ſanguinis vomitum[45] ad conceptionem prodeſſe.

Curatio.

Quod ſi igitur ſanguis ex vulnerato[46] aut læſo ventriculo efferatur exhibenda ſunt familiaria ac

43. Prout nimirum bono vel malo regimine utuntur.

44. Hipp. in epid. non videtur aliam in mulieribus cauſam agnoviſſe: Mulieri ſanguinem vomenti menſes ſubſtitiſſe neceſſe eſt. lib. tamen 1. de morb. mul. ex partu etiam fieri agnoſcit.

45. Quia natura onere liberata, ad menſes protrudendos eſt expeditior. ijs excluſis ad conceptum aptiores.

46. Vt cuidam, qui vulnus ad xiphoidem cartilaginem acceperat & tamen ſanatus fuit licet. Hipp. hoc lethale pronuntiet. 6. Aph. 10. R. Dodon.

grata, quæ vomitum ſupprimant, cura vulneris interim non neglecta.

Sed quando is, qui aliunde influxit, vomitione refunditur: frictiones, ligaturæ crurum, brachiorum faciendæ ſunt. & viribus conſulendum odore aromatum, & generoſi vini exhibitione, veluti vini aromatitis, ſi haberi potuerit.

Ventriculi oſtium ol. maſticino, cydon. vel myrtino inungendum. ſyr. ex roſis aridis, aut myrtinus exhiberi quoq; poterit. Abſtinere autem ab ijs oportet, quæ ori ingrata nauſeam & vomitũ [47] excitare poſſent. tutiſſimũ eſt juſculis aſtringentia quædam admiſcere: veluti roſas aridas. quæ cum capo, aut pullo gallinaceo coqui poterũt, primis diebus cibi ac potus loco futura. Poſtridie, aut ad lõgiſſimum tertio die, ſi alvus non ſpontè reſpõderit, enemate aliquo facili expurganda erit, ne ſanguis concretus in inteſtinis putreſcens,

47. Præſtat enim iſtum ventriculo cõcludi, quã evomi. fluxus enim magis cõcitaretur. ſanguis verò theſaurus vitæ eſt. deſcendunt tamen ad inteſtina cum fecibus.

cens, febrem excitet. in hujuſcemodi enim profuſione non omnis ſanguis ſurſum evomitur, ſed pars ejus quædam ad inteſtina deſcendit.

Si autem æger enema ſibi iniici non patiatur; poterit dilutum rhabarb. exhiberi. quod non ſolũ, quod vitioſum eſt, expurgat, ſed & roborat partes debiles aſtrictionem relinquẽs, & præferendum eſt mannæ & caſiæ, quæ vomitum & nauſeam excitant.

Sedato vomitu, ac repurgatis inteſtinis, ac viribus reparatis, ſi ex [48] liene profuſio facta fuerit: huic erit providendum & victus ratione idonea, tum & unctionibus, aut emplaſtris foris admotis: ut ol. capparorum, ung. aut empl. ex ammoniaco. Vtiliſſimus autem in hoc [49] caſu abſinthij vulgaris uſus eſt, quocunq; aſſumatur modo: vel in vino aut in cereviſia maceratum, vel in forma ſyr. aut conſervæ.

48. *Nam qui ex jecore vomunt, plerumque moriuntur.*

49. *Quo etiam ſervati quotcunque evaſere. roborat autem viſcera ac nonnihil abſterget.*

Si autem propter menſes retentos mulieri aut virgini ſanguinis vomitio facta fuerit, repreſſo vomitu viribuſq; reparatis, obſervata bona victus ratione, erit vena pedis interior juxta talum aperienda & abſtinendum ab ijs quæ menſes remorari poſſent. Menſibus verò ſuo tempore ſuccedentibus ſperandum eſt ab omni periculo vomitionis ſanguinis deinceps tutas futuras. Contingit tamē & non ſuppreſſis menſibus mulieres quandoque ſanguinem evomere. quod ipſis vel à jocinore, vel à liene quoq; accidit, & ex ſignis ſupradictis, tamen ex non ſuppreſſis menſibus cognoſci poteſt. adhibenda tunc & iſtis remedia prius dicta.

De Hæmorrhagia.

CAP. 27.

Lect.61. Ianuar.23. DE ſanguinis è naribus fluore, qui in febribus ſupervenerit, ante dictum. nunc

nunc de eo qui ex alia causa mediocritatem excedit.

Causæ autem hujus fluxus vel externæ vel internæ sunt. Externæ ut casus, percussio, vehemẽs exercitium,[1] diutina sub sole mora. Internæ, nimia sanguinis redundantia, vel ejusdem vitium. Refert autem non parum an continuus sit sanguinis fluxus, an intermittens & per vices recurrens.

Continuus ex quacunq; causa, periculum evidens mortis affert[2] nisi sistatur. Vena media aut interna secunda erit, si vires ferant ægri, brachij quod è directo est naris sanguinẽ fundentis. Ligaturæ etiam faciendæ sunt ac frictiones brachiorum, femorum, & crurum. Cucurbitula etiam hypochondrio, si non cesset fluxus, quod è directo est, erit admovenda. utiles quoque collo sunt ac spatulis appositæ cucurbitulæ, cum scarificatione etiam, si vires ferant.

1. Attila ob Honoriæ Valẽtiniani sororis nuptias convivia exercens, dum tantum vini quantum nunquam antea in simul bibisset, cum supinus quiesceret, eruptione sanguinis, qui ei de naribus solitus erat effluere, per fauces quod impediretur illapsi, suffocatus & extinctus est. Paul. Diacon. l. 15. Iornand. de reb. Gothicis.

2. Septuagenarium, triginta libris sanguinis per nares effluxis, convaluisse tamen, & decem annis superstitem fuisse referebat Niger med. Patavin. anno 1587.

Fronti imponenda ſpongia frigida, poſca madefacta; vel calaplaſma ex bolo cum ovi albo, & aceto roſaceo, ſi haberi potuerit. quod quam citò incaluerit amovendum, ſubſtitutò altero frigido. cui ſi addatur ſuccus plantag. polygoni aut burſæ paſtoritiæ, aut herbæ ipſæ contuſæ, efficacius erit.

Quod ſi nec ſic ſanguis fluere deſinat: linamentum ſive turunda narib. imponi debet imbuta pulveribus aſtringentibus cum ovi albo permixtis: ut pul.thuris, boli, ſang. draconis, hypociſtidos, lap. hæmathit. cui ſi addatur alumen uſtum efficacius erit, ac magis aſtringet. Debet autem turunda adeò longa eſſe ut ad oſtium venæ ſanguinẽ profundentis pertingat. deinde & faſciola liganda ne excidat. Quod ſi pulveres ſupradicti non ſuffecerint; addendũ vitriolum rubefactum. quod & ipſius turundæ cacumini illini poterit.

terit, inſtar cauterij autem hoc cruſtam facit, atq; idcirco hoc admoto turunda citò eximi non debet; ſed ſinenda ad 3. uſq; diem. ſi prius eximatur, periculum erit ne cruſta ablata iterum ſanguinis profuſio major ſequatur, quã antea, oſculis venarum magis patentibus 3. Quæcunq; autem fluente è naribus ſanguine adhibentur, ſive cibi ſive potus: omnia actu frigida eſſe debent. expedit & locum eſſe frigidiorem in quo æger decumbit. Caput etiam erectum hunc tenere convenit. Fugienda ſunt omnia calidiora & excalfacientia. Vinum etiam non dandum niſi dejectæ vires poſtulent.

3. Propterea quod cruſta ex partium illarum aduſtione fiat, quæ vaſis incumbunt.

Sanguinis autem per nares fluxu per vices recurrente, ſi adſint ſanguinis redundantis ſigna, optimum ac præſtantiſſimũ: ſanguinem detrahere. etiam ſæpius, ſi fluere non deſinat. Adhibita victus ratione quæ nec excalfaciat nec

multum ſanguinem generet,ut ſunt vinum,ova, carnes teneriores. à quibus idcirco abſtinendum.

Quod ſi autem non copia in cauſa fuerit, ſed ejuſdem vitium & tenuitas, & ſigna adſint ſuperabundantis bilis : corpus med. purgante bilem, expurgãdum. Abſtinendum verò & à vino ac omnibus calfacientibus: ut aromatis & quibuſcumq; acrimoniam habentibus. Non præſentibus ſignis bilis, ſanguine tenui & aquoſo exiſtẽte : mediocriter calidorum uſus, & vini dulcis ut Cretici, aut rubri nõ eſt inutilis. Cõveniunt in utroq; caſu cibi lenti ſucci: ut pedes & carnes muſculoſæ animalium,& ſimilia his.

Perſeverante autem hujuſmodi fluxu, metuendum ne Lienteria aut Hydrops ſuccedat,quod & Hipp. 1°. proret. oſtendit : Quibus ſanguinis eruptiones plures, his temporis progreſſu alvi malè afficiuntur: ſi non urinæ concoctæ fuerint.

De Pleuritide.

CAP. 28.

Lateralis dolor [1], de quo agimus, ille est qui circa partes thoracis, quæ ipsis costis circũscribuntur, consistit. Causæ circa has partes doloris quædam externæ esse possunt ut casus, percussio, & similes. sed ex talibus causis dolores ad præsentem tractationem non pertinent. de eo enim lateris dolore, qui citra tales causas, & potissimum ab intermis causis natus est nunc dicendum. quem Latini veteres medici propriè lateralem dolorem: Græci verò & hæc ætas Pleuritidem vocat.

Est autem Pleuritis vel legitima sive exquisita, vel notha sive spuria. Exquisita pleuritis inflammatio est intra [2] membranam intrinsecus costas & latera succingentem nata.

Signa hujus sunt dolor vehementer pungens, re-

De Pleuritide.

Lect.62. Ianuarij 24.

1. *Telum lateris dolor est, dictum, quod corpus dolore instar gladij transverberat. Isidor. l.4. c.6.*

2. *Quæ tamen ab externis quandoque irritant. Sic Agron Illyriorum, quum devictis Ætalis perpotationibus & convivijs indulgeret, in Pleuritidem sibi funestam incurrit. Polyb. l.2. Athen. l.2. Ælian. l.10. variæ histor. 2. Non ipsius membranæ.*

ſpirandi difficultas, tuſſis aliquando initio ſicca, verum non diu talis, ſed cum ſputo eoque etiam ſæpe & citò cruento: febris acuta non intermittens: pulſus durior quam pro natura, in duris etiam corporibus 3 ſerratilis.

3. Non tamen in noſtris corporibus hoc veritatem habet.

Oritur autem hæc inflammatio à ſanguine & ut plurimum à bono, aliquando verò & ex bilioſo, rarius ex pituitoſo, rariſſimè autem ex melancholico ſanguine. Ex ſanguineo humore pleuritide facta ſputum citò cruentum redditur. ſi ex bilioſo, flavuum aut ſubluteum expuitur. tardè verò & minus ſanguine tinctum 4 procedit: ſi ex pituitoſo ſanguine nata fuerit pleuritis. tardiſſimè autem ſuccedit, quando ex ſanguine melancholico pleuritis originem habet, atque hoc ipſum atro ac 5 nigricante ſanguine tinctum. Refertur autẽ pleuritis ab Hipp. inter morbos qui hyeme potiſſimum oriuntur. non tamen

4. Quandoq; vigeſimo primo die, ut in Anaxione. cujus meminit Hipp.

5. Non ſimpliciter nigrum. neq; enim ex ſyncera melancholia.

tamen incipiente hyeme, nec vigente, ſed deſinente & circa veris initium ferè ſupervenit. Propenſi ad hanc ſunt juvenes & mediæ ætates multo ſanguine abũdantes. Hi enim ſi poſt labores & exercitia calfacti ſeſe frigido [6] aëri expoſuerint, facilè pleuritide corripiuntur. qui verò natura ſunt frigidiores minus huic morbo obnoxij ſunt: veluti acidum ructantes. quos Hipp. in aph. 36. lib. 6. non valde morbo laterali corripi, reliquit ſcriptum.

6. Quod forte ventus ad thoracis cava penetrans cogat ſanguinem in grumos: unde inflammatio.

Inflammatio Hepatis.

Affinis autem & quodammodo ſimilis pleuritidi jocinoris apparet eſſe inflammatio, ſed diſcrimen ex eo percipi poteſt: quod dolor inferius hæreat, nec ſupra ſpurias coſtas extendatur, & non punctorius ſit, ſed magis [7] gravativus, neque reſpiratio multum læditur, & tuſſis ſi quæ adſit ſicca ſit & arida, abſq; ſputo. pulſus verò & minus durus, faciei autem color pallidior [8], & quandoque ex-

7. Ob partis ſtupidum ſenſum.

8. Omnes verò thoracis affectus benè coloratam reddunt faciem.

crementa alvi liquida ac ſubcruenta, ac loturæ carnium ſimilia, quod tamen non ſemper accidit.

A legitima autem ac exquiſita pleuritide non parum etiam Notha differt. dolor quidem circa thoracis partes conſiſtit, ſed in muſculis intercoſtalibus externis inflammatio eſt, quæ & admotis digitis dolore intenſo percipi ac ſentiri poteſt. quæ ubi da ſuppurationem venerit, inciditur ac aperitur, ſi non ſpōte eruperit. febris hanc nulla, vel parva comitatur. reſpirationi exiguum accedit impedimentum. tuſſis nulla niſi fortè exigua, arida, pauca: pulſus neque [9] tenſionem, neq; duritiem habet.

9. Quod nervoſæ partes, ut Pleura, minus aſficiantur.

Ad pleuritidem notham refertur & ab Aëtio excruditatibus, & cibis craſſos ac pituitoſos humores ingenerantibus originem habens affectus. quando enim tales humores [10] repente in vacuum ſpatium pectoris, atque in ipſum pulmonem ſeſe

10. Nam ſæpenumerò afferunt dyſpnœam, non dolorem: niſi repentè influant.

ſeſe ingeſſerint, multitudine ſua ſubcingentem latera intrinſecus mēbranam diſtendentes dolorem inferunt, talem quidem ut inexpertis pleuritidis imaginatio exhibeatur, & ſpiritus vias intercipientes vehementem ſpirandi difficultatē inducant. ſupini autem ſic affecti ferè decumbunt: ut plurimum quoq; non febricitant [11] & frequenter frigidius ſolito eorum corpus reperitur. ſi febri afficiātur, debiliſſima hæc eſt, minimè ſiticuloſi ſunt, ac pulſus eorū parvi ac tardi.

11. Quia materia frigida eſt.

Huc referri poteſt & ille lateris dolor, qui quandoq; phthiſicis omnino extenuatis moleſtus eſt: febrem hic etiā nō intendit & propter conceptum aliquem flatum frigidū oritur, [12] ac pulmonis, ſubcingenti membranæ, adhærentis, ſignum eſt.

12. Vt in D. de l'aubeſpine cui pulmones putres coſtis adhærentes cum ulcerib. varijs. in conſ. Fern. conſil. 20.

Lect. 63. Ianuarij 26.

Curatio.

Exquiſitæ pleuritidis curatio à ſanguinis [13] miſſione auſpicanda, detrahendus

13. Enema 1°. immitti, ut quidam volunt, non debet, neq; enim tamdiu ceſſandum in mittendo ſanguine, poteſt tamen poſt injici.

autem eſt ex vena interna aut media brachij: quod è directo[14] eſt lateris dolentis, ut Hipp. fecit, in quo & Gal. conſentit, qui pleuriticis, ut ait, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſſio clariſſimam ſæpe utilitatem attulit. quæ verò ex brachio oppoſito: aut omnino obſcuram: aut certè poſt temporis intervallum.

14. *Quam tanti fecit ut etiam naturalẽ fluxionem neget prodeſſe niſi è directo fiat. ſic lædi etiam quibus tumente liene è dextra nare fluit.*

Copioſè autem detrahendus eſt ſanguis, & eouſque auferendus, ſi vires patiantur, donec color ejus mutetur & rubicundior[15] fluxerit: aut ut Hipp. donec pro rubicũdo & puro, lividior vel nigrior factus ſit.

15. *Vt plurimum autem initio niger eſt.*

Miſſo ſanguine, ſi alvus dura non reſponderit, leniens aliquod enema injici ex re erit.

Quod ſi vires copioſam ſanguinis detractionẽ non ſuſtinuerint, & dolor ſe non remiſerit, reiteranda erit venæ ſectio & ex eadem vena, vel ex vena ejuſdem manus. quod & faciendum

etiam, si post largam sanguinis missionem non multò minor sit factus dolor. Reiterari autem & venæ sectio in magna necessitate eodem potest die. secus unam aut alteram diem intermittere præstat.

Post sanguinis missionem locus dolens sæpius ungendus erit oleo amygdal. dulcium, vel pinguedine recenti caponis, aut gallinæ, vel butyro recenti insulso, aut si illud non est præsens butyro loto cum aqua simplici, vel cum aqua decoctionis hordei, vel cum aliquibus horum permixtis; addita exigua cera, aut pinguedine vituli, ut sit instar linimenti.

Quod si causa doloris frigidior fuerit, addi poterit oleum chamæmelinum, vel anethinum, vel ung. dialthæas. addi etiam potest muccago sem. lini & fœnugræci, aut muccago rad. althææ. Quod si verò tales unctiones non suffecerint, utiliter lateri dolenti

admovebitur [16] cataplaſma, præſertim morbo in vetuſtatem abeunte: ut ex rad.[17] althææ in aqua decoctis addita farina hordei, & nonnihil florum chamæmeli ac meliloti, & poſtquam coctum fuerit; ol. amygd. dulc. & chamæmel. admixtis. Si cauſa morbi frigidior fuerit & ſputum ægrè procedat: addi poteſt cataplaſmati ſem. lini & fœnugr. & ung. dialthæas.

Exhibenda quoque ſunt eclegm. ſputi concoctionem promoventia: ut initio ſyr. de violis addito ſyr. de capillis veneris, vel ſi materia omnino tenuis fuerit, ſyr. de jujubis. Procedente tempore ſyr. de glycyrrhiz. Meſue, vel ſolus vel cum alijs permixtus dandus. Sub finem verò ſyr. de hyſſopo. Poſſet verò ſputum & adeo crudum & contumax eſſe, ut difficulter & cũ labore procederet. quo caſu ſupradictis ſyrupis, vel ſyr. de ſucco limonum vel ace-

16. Atque hæc tutiſſima via. non epithematis, neque fomentis, uſus autem ijs Hipp. non ut curet, ſed ut cognoſcat. præterea quod fit per fomenta & epithemata: violentè fit. non fert hic morbus.

17. Rad. alth. decoct. in aqua ad mollitiẽ ℥ 2. farinæ hordei ℥ ß. flor. chamæm. & meliloti ana. M. ß. cum aqua decoctionis rad. althææ miſceantur & f. cataplaſ. addito ol. amygd. dulc. & chamæmel. ana ℥ 1. cui adduntur in cauſa frig. ſem. lini & fœnugr. ana ℥ ß. & tantundem dialthæas.

tos.

tos. simplex, aut oxymeli simplex admiscendum.

Vtilia quoque eclegm. diatragacanthes & diapenidion.

Purgans verò & aliquod med. intermedio tempore exhibere convenit, non tamen potens, sed familiare ac non [18] vehemens. quod videlicet humores circa intestina & primas venas hærentes tantummodo expurget. ut sunt manna, cassia fistula, syr. ex frequenti infusione rosarum, diacathol. & quæ similia: quæ vel per se dari, vel cum decocto violarum, uvarum passar. glycyrrhizæ, hordei, sem. melonum misceri possint. in quo decocto si nonnihil rhabarb. fuerit infusum, med. futurum erit utilius.

Victus ratio initio tenuis esse debet, ut ex cremore ptisanæ, vel lacte amygd. dulcium, vel pane loto .i. [19] pane cum aqua & saccaro hordei. Procedēte tempore paulò plenior conceditur: ut pullus coctus cum

18. *Non enim possibile ut per alvum vel vomitum, quod in pectore est, expurgetur.*

19. *Vel etiam pane cum tenui cerevisia addito saccharo: quod nostri bierenbroodt appellant.*

ptiſana. Potus ſit ptiſanæ decoctum cum uvis paſſis & glycyrrhiza.

Abſtinendum ab omni frigido non modo aëre, ſed & cibo ac potu, & alio quocunque, donec omnis fuerit ſedatus dolor, & pectus plene expurgatum. Somnus ſi non ſucceſſerit ſyr. de papavere vel diacoction dormituris exhiberi poterit.

Lect. 64. Ianuar. 27. Prognoſis.

Pleuritis morb. eſt acutus cujus incertus [20] eſt exitus. non raro morte terminatur: præſertim accedente errore aliquo. quandoq; cum criſi ad ſalutẽ deſinit. permutatur & aliquando in peripneumoniam. ſuccedit ei nonnunquam empyema .i. puris in thorace collectio. Pleuritidem [21] autẽ in peripneumoniam tranſire malum eſſe Hipp. ait. cujus ſunt ſigna febris, quæ remiſerat, major facta, calor quã antea intenſior, faciei [22] color rubicundior, reſpiratio quæ fuerat liberior iterum difficilior reddita,

20. *Quia in morbis acutis materia turget; & alias alio transfertur. ut in cor Trajecto lateris miseri, capitisque dolore. Horat.*

21. *Aph. 7. aph. 11. quia major morbus & vicinior cordi. deinde quod debilitato supervenit.*

22. *In omni affectu pulmonis magis rubet facies quam in laterum, & in laterum affectu magis quam in jocinoris.*

pita,[23] ſputi retentio, & lateris doloris intenſio, non tamen punctorij & ſæpius alio quã antea fuerat loco. Expectandum.a.fuerit empyema, ſi in 14. diebus pleuritide laborans non fuerit per ſputũ expurgatus. quod tamen non [24] ſemper, ſed quandoque pleuritidi ſupervenit, & non prius quam poſt 14. diem. ceſſat tunc dolor [25] lateris, deſinet & febris, ſed non in univerſum. exigua enim quædam remanet, & pus expuitur aliquando purum, aliquando fæculentum. Bonum autem in omni pleuritide ſputum citò ac facile expui. quo enim citius prodierit: eo morbus brevior futurus eſt. ſi tardius appareat: in longius morbus protrahitur. Sputum autẽ optimum eſt, quod cruentũ & valde permixtum [26] apparet: deterius quod non valde permixtum, quodque flavum aut ruffum, albũ, viſcidum & * rotundum, ut Hipp. ait, inutile eſt. malum autem

23. Si enim potuiſſet exire liberè; non facta fuiſſet permutatio.

24. Vt 3°. epid. in Anaxione. qui non eſt ſuppuratus factus.

25. Quia nulla tenſio membranæ, abſceſſu jam rupto, ſupereſt. Atq; ex hoc ægri quandoq; ſpem bonam, ſed fallacem, concipiunt.

26. Non enim fieri poteſt ut non una exſpuatur pituita. quod ſi non permiſta ſint; imperfectæ concoctionis ſignum eſt.

** Significat enim humores frigidos & calorem magnum.*

valdè viridè; atq; hoc etiam deterius, quod nigrũ. Iam & malum eſt pleuritide aut peripneumonia laboranti adveniens alvi profluvium ut Hipp. ait. ſignificat enim, ut Gal. interpretatur, hepar per conſenſum ita malè affici, ut præ imbecillitate non queat ad ſe attrahere altimentum, neq; id in ſanguinem convertere. Poteſt tamen prodeſſe alvi profluviũ [27] ratione vacuationis, apparentibus ſignis concoctionis, & morbo non vehementiſſimo.

27. *Ratione expurgationis criticæ. quæ per alvum etiam fieri poteſt à natura.*

Spuria Pleuritis.

Spuria pleuritis ſanguinis miſſionẽ non neceſſario requirit. ſed tamen ſi adſit repletio, & vires ætaſq; cõſentiant; utiliter etiã vena ſecatur, veluti & in omni lateris dolore ex caſu, aut percuſſione, aut ſimili externa cauſa: præſertim ſi febris qualiſcunq. acceſſerit. Eclegm. in ſpuria pleuritide non eſt opus, ſed leni medicamento corpus utiliter quoq; expurgatur. Locus dolens oleis

oleis ſupradictis ungendus. cataplaſma & eidem ſimile imponi poteſt. quod ſi verò ad ſuppurationem inflammatio tendat: adjuvanda erit ſuppuratio caricis rad. liliorum, & fermento cataplaſmati additis. Vbi ad ſuppurationem venerit, ſi non ſpõte eruperit, abſceſſus incidendus & aperiendus erit. reliqua deinde curatio facienda, qualem abſceſſus requirit.

Sed ſi à caſu, aut percuſſione dolor factus fuerit: initio ungenda pars læſa ol. roſato, vel myrtino, aut utriſque ſimul permixtis, addito exiguo aceti.

Si dolor magnus ſit, dictis ol. addendus pulvis roſarum rubrarum, ſem. myrti, ſang. draconis, acaciæ, hypocyſtidos & ſimilia, & ceræ .q. ſ. ad formandum ung. ſolidum inſtar emplaſtri. quod deinde linteo panno inductum, loco dolenti calidum admovendum. Procedente tempore oleis addi poterit ol. cha-

mæmel. vel etiam nonnihil laurini.

In lateris autem dolore [28] de quo Aëtius ſcribit, non expedit ſanguinem detrahere; ſed calfacientia inciſiva & repurgantia intrinſecus & extrinſecus offerenda. alvus enematis ſubducenda, aut ſi vires ferant med. aliquod quod pituitam expurget exhibēdum: quale in aſthmate excrudis humoribus. Eclegm. etiam qualia in tali aſthmate ſunt offerenda. Pectus & latera ungi refert ung. aliquo calfaciente, & dolorem leniente, ut ex ol. anethino, liliorum, rutaceo, & ſi majore calfactione opus ſit, laurino oleo etiam permixto. Requiritur victus ratio qualis in aſthmate. Vtiliſſimus potus eſt [29] hydromeli; præſertim ſi nonnihil hyſſopi in eo ſit incoctum.

Lateris dolor phthiſicis ſuperveniens nullo modo ſanguinis detractionē admittit. fomentis ſolvitur. ut ex floribus [30] chamæmel. & ſem.

28. *Nihil aliud quam aſthma cum dolore.*

29. *Vt & in omni morbo frigido pectoris.*

30. *Flos anodynus. ſem. cymini diſcutit flatus. multum profeci his. Remb. Dod.*

ſem. cymini permixtis & in ſacculo conſutis. qui rore vini calfactus dolenti loco admovetur. Vtiles quoque unctiones ex ol. liliorum & anethino. obſervata victus ratione, qualem phthiſis requirit.

De Peripneumonia.

Lect. 65. Ianuar. 30.

CAP. 29.

PEripneumonia 1 quandoque ab initio & per ſe oritur nullo præcedente aliquo alio evidenti morbo: quandoque ex permutatione alterius morbi fit, ut quãdo anginæ, aut pleuritidi ſuccedit. Quæ per ſe oritur, inflãmatio eſt pulmonis, ac modo ex ſanguine puriore, modo ex 2 tenuiore & bilioſiore gignitur. ex pituitoſo, quod pleriſque placet, peripneumoniam oriri rationi repugnãs aparet. nam ex familiari pulmonis ſanguine promptiſſimè gignitur. purus autem tenuis & vaporoſus hic eſt, qui in dextro cordis ſinu

1. Πλευμονὶς, *Hipp. Pulmonaria dici poſſet, ut colum. Pulmonarios appellat.*

2. *Eſt tunc phlegmone eryſipelatodes. nec obeſt quod fluit, ut ait ab Althomari Anton. accedit enim obſtructio ex aëre, &c. A pituita non tam ardens febris, ſed potius aſthma, aut ſimilis effectus excitatur.*

elaboratus per arteriam venalem in eum dimittitur. ex quo deinde alimentum sumit. Occasionem præbere potest humorum multitudo, maximè si aliqua extrinsecus causa accesserit veluti aër [3] hybernus frigidus. nam ut in aph. hyeme pleuritides & peripneumoniæ accidunt.

Causæ.

3. Meatus pulmonis coarctando.

Aph. 23. lib. 3.

Maximè autem nocivus est hybernus aër crassus, & vaporibus infectus pulmonis meatus obstruens. unde inspiratione minus libera, calore oborto, inflammatio excitatur. Destillatio autem tenuis & acris [4], confertim in pulmonem illapsa, ardorem inferens, inflammationis pulmonis quandoque & causa est.

4. Qualis, præcedente aëre fervido & superveniente subito aquilonari vento, mense Octobri cõtigit. anno 1557.

Signum autem peripneumoniæ primum est: difficilis admodum respiratio. adeò ut laborantes præ angustia suffocari videantur & erecti sedere conentur. adest & febris acuta. dolor verò non vehemens, ut Gal. 4°. de loc. affect. sed gravi-

gravitatis sensus. qui ad pectoris sternon & dorsi spinam non rarò extenditur, ubi videlicet membranæ pulmonem ambientes suspenduntur. Hipp. autem in lib. de morb. & in lib. de dieb. decret. sentiri quidem gravitatem confitetur: sed simul adesse dolorẽ refert circa spatulas, claviculã, & mammam. In lib. verò de loc. in homine dolorẽ sese ad laterum mollitudinem extendere scribitur. Et frequenter sanè, non tamen semper in peripneumonia dolor aliquis lateris sentitur, non quidem pungens, sed mitior; nihilominus tamen molestus. At Gal. pulmonem rectè ait dolorem non sentire, sed membrana quæ ipsum ambit, ac cõvestit, sensus non est expers, & dolorem distenta infert. Itaque si humor non modo venas & arterias, sed corpus pulmonis totum implens, putrescat atque inflammationem interius accẽdat, gravitas illa tantum-

modo ſentitur, quæ ad ſternon & ſpinam dorſi ſeſe extendit. Quando verò ad unam aliquam pulmonis partem, ut exteriorem, inflammatio conſiſtit. dolor in latere diſtẽta membrana ſentitur. differt à pleuritide: quod non ſit punctorius, & arteriarum pulſus haud durus, ſed mollis, quandoq; magnus. Maxillæ ſive genæ in peripneumonia magis rubentes ſunt quam in pleuritide.

Signa cauſarum. A ſanguine autem puriore ortam peripneumoniam ſputum oſtendit rubrum, cruentum, & febris mitior. à bilioſo verò ſanguine ſputum prodit flavum, non multo ſanguini permixtũ, & febris ardentior eſt magiſque acuta, ac lingua aſperior.

Lect.66, Ianuar.31. Curatio. I. Primaria. Sanguinis autem detractio in peripneumonia neceſſario requiritur, quæ & ſtatim ac mox initiò facienda eſt, & ex dextri quidem brachij interna vena. ex altero brachio iterari

poterit

poterit necessitate urgente. Dolore verò in aliquo latere existente, è directo lateris dolentis sectio facienda erit: veluti in pleuritide. Pectusq; verò & latera ungenda ol. amygd. dulcium, pinguedine caponis, [5] butyro insulso, aut loto, addita muccagine rad. althææ; & si febris valde acuta, ol. violaceo. Si dolor adsit alicujus lateris, cataplasma etiã admoveri utile erit, quale in pleuritide. Eclegmata in hoc morbo omnino sunt offerẽda; habita tamẽ ratione efficientis causæ. si enim tenuis & acris destillatio peripneumoniã excitarit; exhibendi erunt syr. qui tenues humores inspissare & acrimoniam eorum obtundere queant: ut est syr. de jujubis, præsertim syr. [6] de papavere admixto, qui non modo defluentem humorem inspissare, sed & ejusdem destillationes reprimere valet. quib. & utiliter additur syr. de violis, quando sputum biliosius &

5. Non sint frigida, licet morbus calidus, ne eductio sputi impediatur: sed humida, mollientia, expectorantia.

6. Eadem ratione, quia Veteres omni compositioni ad pectus, addiderunt papaver.

flavum apparet. Quod si verò propter meatuum pulmonis obstructiones, veluti à frigore hyberno, aut ab aëre crasso & vaporib. infecto, nata fuerit peripneumonia, exhibendi syr. qui citra evidentem calorem aperiendi vim habent: uti est syr. ex adiantho, cui initio nonnihil syr. de violis, procedente verò tempore 7 aliquid syr. de glycyrrhiza admisceri utile fuerit.

Alvus quoque leniente ac clementi aliquo medicamento subducenda est. veluti in pleuritide: aut similibus enematis expurgandus.

Victus ratio, qualis in pleuritide requiritur [8]. Omnia actu frig. fugienda sunt.

Prognosis.

Morbus autem iste peracutus & admodum periculosus [9] est. qui non raro [10]. 7. die vel prius terminatur. Sputum citò prodire in hoc morbo bonum est. Optimum autem sputum, quod [11] cruentum. proximum, flavum cruore admixtum. flavum

7. Remittente se calore, & concoctionis signis apparentibus.

8. Potus ex ptisanæ decocto cum glycyrrhiza.

9. Periculosior quam pleuritis: mēbrum enim nobilius afficit.

10. Rarū quod 7. epid. de caupone, cujus peripneumonia ad 14. diem duravit, narratur.

11. Non cruori permixtum, ut in pleuritide, sed cruor prorsus: ex ipso enim pulmone producitur. Quibus flavum, rarissimè, imo nunquam curatos vidi. R. Dod.

vum ac omnino biliosum, deterius. Viride aut nigrum, deterrimum. Solvitur autem hic morbus ad salutem frequētius per sanguinis è naribus copiosam eruptionem, quandoq; per alvi fluorem: quum spumosa & biliosa expurgantur, & apparentibus signis concoctionis & in die decretorio. aliter alvi fluorem in peripneumonia supervenire malum, ut aph. 16. lib. 6. apparet.

Aëtius verò & quandoque inflammationem in pus converti ait, & per vētrem, aut per urinam pus excerni, atq; tunc statim ab omni molestia laborantem liberari. Si verò sic pus non expurgetur: acervatim in pulmonem irruere, & laborantem suffocare, aut in phthisin morbum permutari.

Peripneumoniæ autem phrenitis superveniens, malum aph. 12. lib. 7.

Mala etiam vigiliæ sunt & imaginationes men-

12. *Quia inditio sunt rapi materiā ad caput. quod malum, nisi sequatur hæmorrhagia.*

tem perturbantes, & extremarum partium frigiditates. quibus enim hæc accidunt: quarto, aut ſeptimo moriuntur, ut Aët. teſtatur.

Lect. 67. Februar. 2.

II. Ex permutatione.

In peripneumonia quæ non ab initio invadit, ſed vel anginæ, vel pleuritidi ſuccedit, ſanguis non eſt mittendus: maximè ſi, ut Paulus ait, diu laborantes in hoc ſtatu fuerint, & ſanguis per initia detractus ſit. ex priore ſiquidem morbo, & ſanguinis detractione, vires infirmiores factæ, ſanguinis detractioni non ſufficiunt. Eclegmata utiliter exhibentur ex ijs, quæ pulmonem & pectus expurgare poſſint: ut ſunt ſyr. de capill. veneris: & de glycyrrhiza.

Alvum quoq; enemate aliquo expurgari convenit. Si dolor latus aliquod premat, fomentis & unguẽtis uti licebit: ut ſupra dictũ, ubi de anginæ in peripneumoniam permutatione.

Prognoſis.

Periculoſam autem, & ibidem dictum, peripneumoniã anginæ

ginæ ſuccedentem. Pleuritidi autem ſupervenientes ſecuriores eſſe peripneumonias ijs, quæ ab initio fiunt, in Coacis legitur.

Succedit autem lateris dolori peripneumonia [13] ut Aët. ex Archigene refert: quando ad animi uſque deliquium ſanguis detrahitur. nam refrigerato corpore, pulmo rarus & calidus, laterique vicinus promptè & facilè morbum, ait Aëtius, ſuſcipit; atque idcirco ſanguinem in pleuritide non ad animi defectionem ducendum eſſe ait: ſed repetita ſectione illum potius auferendum. & propter hanc eandem cauſam non è directo lateris dolentis, ſed ab oppoſito ſanguinem detrahi vult, in quo ab Hipp. & Galeni doctrina recedit. 1.

13. Duplex modus quo peripneumonia ſuccedit pleuritidi. nos ſecundo modo ſemper fieri vidimus. ratio tamen priori non repugnat. Videtur autē Hipp. contra quem agit Archig. non ad defectionem animi, ſed mutationem ſanguinis voluiſſe detrahi.

Sive autem ab eodem, ſive ab oppoſito latere ſanguis detrahatur, æquè corpus refrigeratur, & pulmo rarus & calidus humorem ſuſcipere poteſt, ac promptius quidem quando ex

opposito sanguis [14] detrahitur, quam quum ab eodem. nam quæ ab opposito fit latere, minus cito doloris levamentum affert, quã quæ è directo. levamentum autem doloris fit vacuato humore inflammationem faciente, propter quam rationem Aëtio, aut Archigeni hac in parte nihil deferendum, sed Hipp. & Galeni doctrinæ insistendum.

14. Quod satis consitentur, qui in eadem cum Arhigene sententia sunt, nam materia venenata si pleuritica sit, nolunt oppositam fieri sectionem, ne rapiatur ad cor, vel pulmones.

Quod autem peripneumoniȩ ex pleuritide in Coacis securiores scribantur, quam ab initio factæ, id quoque sanè interpretari debet. contrariari enim ijs videtur, quæ in aph. habentur. ubi legitur: à morbo laterali inflammatio pulmonis mala. aph. 11. lib. 7. Non est siquidem de ijs peripneumonijs accipiẽdum: quæ eo modo, quo Aëtius refert, oriuntur: sed de ijs, quæ propter affectũ aliquem prius in pulmone cõsistentẽ, velut phyma seu abscessum succedunt. quod fit, quando humor ex in-

flammatione lateris in pulmonem transfertur, & per ſputum expurgari nequit. tunc enim humore in pulmone hærente partes prius malè affectæ gravius affliguntur. nam & hoc modo peripneumonia pleuritidi non minus, quam anginæ ſuccedere poteſt. & tales minus malignæ, ac magis ſalutares apparent: quã per initio ac per ſe invadentes. poſſunt ſiquidem hac laborantes, purulenti facti, ad temporis ſucceſſum expurgari, atque ſic liberari. non minus quam qui ab angina peripneumonici facti ſunt.

Cõtingit vero 15 & quandoque ut poſt febrem aliquam dolor unum aliquod latus, vel dorſum vel aliquam pectoris partẽ occupet: defficili ac rectæ cervicis ſpiratione accedente. & talis ſupervenit; quando in pulmone phyma, ſive abſceſſus multo ante (citra tamen dolorum aut moleſtiæ ſenſum) conſtiterit, qui per febrem acriore facto, quod

III. Ex abſceſſu.

15. *Nam quamdiu ab abſceſſu eruptionẽ moliente membrana non tenditur, dolor non fit.*

in eo continetur, pure inflammatus, quum erumpere conatur dolorem affert. & talis quidem affectus ad peripneumoniam ex permutatione factam referendus est. Differt verò hic non parum magnitudine. quandoq; enim dolor major est, & respiratio difficilior: aliquando mitior & respiratio quidem impedita, sed minus. Major dolor fit propter abscessus magnitudinem, vel morbi, cui successit, vehementiam. & talis ut plurimum citò interficit. Minor dolor mitioribus febribus succedit, & minores abscessus comitatur.

Lect.68. Febr.3. Adversus hujuscemodi dolores non alia remedia adhibenda, quàm unctiones, ecleg. fomenta, & si alvus requirit, enemata, velut in peripneumonia ab angina supra dictum. Mitiores dolores si febribus cessantibus adhuc perseverent, & per fomenta, aut unctiones non sedentur; exhiberi utile

erit

erit, quæ purulentos humores aliquo diſcutere modo, ac reſiccare queant: quale decoctũ ſarzæ perillæ: cui pro conditione ægrotantis addi poterunt, vel farfaræ rad. vel folia, vel hyſſopus, vel, ſi non obſit calor, marrubium. ex hoc decocto manè ℥ 5. aut 6. deinde ſumat & totidẽ à prandio. In cœna, aut prandio hydromeli conceditur, aut vinum cum hydromelite, aut ſaccaro. Quando autem peripneumonia ex permutatione facta, ſive pulmonis abſceſſus ad ſuppurationem venerit, curandi tunc erunt laborantes: veluti ſuppurati.

De Empyemate.

CAP. 30.

SVppuratio, de qua agimus, ſeu empyema, collectio eſt humoris purulenti inter membranam coſtas ac latera ſubcingentem, ac pulmonem .i. in vacuo thoracis. comitatur hanc

[1] doloris & febris vehementiæ remiſſio. manet tamen aliqua febris hecticæ ſimilis, noctu [2] vehementior, interdiu remiſſior: donec integrè expurgata fuerit ſuppuratio. ſputũ, quod cum tuſſi procedit, eſt purulentum. Colligitur autem iſtud frequentiſſimè in uno thoracis laterè. in quo nempe inflammatio fuit. ſentitur autem in hoc gravitas, & melius in illo laborans decumbit, quam in [3] altero. ſentit verò & ipſe, quando ab uno latere in alterum ſe convertit, ſubinde aliquid diffluere: præſertim copioſo humore purulento exiſtente illic. atq; tunc quandoque latus affectum tumidius etiam apparet.

Curatio.

Sanguinis miſſio in ſuppuratione utilitatem nullam, ſed nocumentum, afferre poteſt. nec ventrem expurgantia [4] conveniunt. Diuretica [5] leviora utiliter exhibentur. nam præter quod urinã movent etiam ad facilem expectorationem

1. Nam hoc generale theorema. Dum fit pus febris magis fit, quam facto.

2. Vt omnes hectici & phthiſi laborantes, noctu magis affligi videntur.

3. Affligitur enim tunc ſepimentum pulmonum. unde & reſpiratio difficilior.

4. Pus enim pharmaco expurgari non poteſt. licet natura fortis aliquando eò depellat, ut per alvum excernantur.

5. [Contrarium Gal. ſimpl. facult. 5. c. 13. aſſerit de fœniculo om-

nem conducunt: ut ſunt rad. fœniculi, rad. aſparagi, bruſci, hyſſop. ſcabioſa, adianth. capill. veneris, ſem. aniſi, apij, fœniculi & ſimilia. ex quibus decoctis potiones parari poſſunt, ad expectorandum, & urinas movendas utiles. per urinas etenim & pus in pectore contentum quandoque excerni contingit: ut Gal. 6. de loc. aff. teſtatur.

Eclegm. in ſuppuratione omnino neceſſaria: inter quæ diamarrhubium Pauli[1] facile principatum tenet. quod in officinis quibuſdam ſyr. de praſſio deſcriptionis Pauli, nomine extat. cui addi poteſt ſyr. de glycyrrhiza, vel hyſſopo: & ſi aliqua adſit deſtillatio è capite ſyr. de papavere. Pectus ungi refert aliquo ſputi exitum promovente: ut ſunt dicta in curatione pleuritidis; præſertim addito ol. irino aut pulv. rad. iridis, & aliquantulo croci.

Cibus ſit concoctu facilis, ex optimis carnibus, vel

nibuſq; diureticis. quod puris è thorace expuitioni adverſentur. rationem addit. quod ſeroſiorem partem ſanguinis ad renes deducunt. quod autem craſſum, non ita facile expuitur.] & cap. 22. ejuſdem] ob extenuandi tamen facultatem communem ſub idem genus convenire ait, cap. 23.]

1, *Lib.* 7.

recentibus ovis. Conducunt & amygd. dulcia, nuclei nucum pinearū, & pistaciorum, & quæcunq; ex his fiunt tragemata. Potus sit aqua mulsa, vel decoctio ptisanæ, glycyrrhiza, vel saccaro addito. vinum non detur nisi tenue, & saccaro vel aqua mulsa dulcoratum.

Prognosis.

6. Multi ad annum usque supersunt. verum isti sunt jam tabidi.

Perdurare autem [6] suppurationem ultra 40. dies malum. nam, ut Hipp. ait. Nisi suppuratus in 40. diebus repurgetur à die qua fit malum: ad phthisin transit. Malum quoque est pus fæculentem, flavum, viride, & valdè fœtidum. Tumidum quoque apparere latus perniciosum [7] est: multitudinem enim humorum in pectoris spatium collectorum ostendit.

7. Hipp. secari voluit aut uri. Atque etiamnum hodiè in Ægypto utrumque faciunt. & nos pus à sanguine ex vulnere in cavum pectoris defluente factum, Diatresi evacuandū curavimus. verum empyemate vero pulmonem semper corruptum invenise testabatur. R. Dodon. Itaque nihil sperandum esse.

De Phthisi.

Cap. 31.

Lect. 69. Febr. 20.

PHthisis, quæ latinè etiā tabés dicitur, pulmonis est exulceratio. quam comitatur

mitatur lenta, & non magna febris; nō intermittens, ſed tamen quæſcitò ab aſſumpto cibo, & ſub noctem magis invaleſcit [1] & intenſior eſt, quam interdiu. accedit & univerſi corporis conſumptio & extenuatio, ſenſim, paulatimq; cum virium defectione ingraveſcens.

1. *Quia tum alimentum in corpus distribuitur.*

Oritur phthiſis tribus maximè de cauſis: vel enim propter vitioſam pulmonis conſtitutionem: vel propter acrem, mordacem, exedentemque humorem: quandoque etiam propter venæ alicujus non curatam rupturam.

Pulmonis mala eſt conſtitutio: quando mollis, tenella, & corruptioni parata ejus eſt ſubſtantia. qualem plerique ab ipſo primo ortu, ac à natura à parentibus acceptam obtinent.

Nam tabida ſtirpe geniti plurimi phthiſi [2] quaſi hæreditario jure marceſcunt.

2. *Hic avum, patrem, ac omnes liberos phthisi periÿſſe vidimus. Vt istud averterent pagani, illorum qui tabe, vel hydrope obÿſſent liberos, pedes aquæ immergere jubebant, dum ureretur cadaver. Plutarch. 2. de ſera minimis vindicta.*

Altera cauſa acris, ſalſus, mordaxq; humor. qui ſub-

inde à capite in pulmonem fertur: quandoque à corde aut [3] jocinore ad pulmonẽ rejicitur: vel pus quod eſt in cavitate pectoris diutius concluſum.

3. Vt in muliere, quæ ex ičterica phthiſica evaſerat. cujus ſputum flavum. Expurgat autem ſe quandoq; per pulmones natura. ſic in nobili quodam melãcholia laborante, ac illi ſputum nigrum erat, verum non malum. quum enim non eſſet acre, pulmones non erodebat. cõtra, ex liene ad pulmones delatis humoribus aduſtis, nautam moriẽtem obſervavimus. Et ſcudilo deſtillatione jocinoris (niſi leg. ſit Ichoris) pulmones vomitans, interijt. Amman. lib. 14. Signa.

Venæ autem rupturam, quæ 3. eſt cauſa, phthiſis. conſequitur: quando ſanguis, à vena rupta non conglutinata in ſubſtantiam pulmonis dimanãs, putreſcit, & ſubſtantiam pulmonis inficit ac corrumpit. Et hæ quidem præcipuæ ſunt exulcerationis pulmonis cauſæ. quibus anuumerari poſſunt, quæcunque latente ac occulta proprietate idem faciunt: ut lepus marinus, & ſi quæ ſunt alia.

4. Minor ſi à propria pulmonis imbecillitate.

Tuſſis initiò moleſta eſt. [4] major verò etiã ſi deſtillatio adſit. cum qua cruenta quædam quandoque citra dolorem exſpuuntur. ſequitur deinde ſputum purulentum. quod aquæ injectum minimè alterius ſputi ritu innatat, ſed in fundum deſcendit ac ſubſidet, quod etiam quandoque carbonibus

nibus injectum graveolet. aliquando verò & membranarum una, Vel bronchiorum particulæ expuuntur. quæ ipsius exulcerationis magnitudinem, & curationis difficultatem majorem ostendunt. & siquidem pus, quod exspuitur non syncerum fuerit; sed ei pituita permisceratur, adest tūc & ex capite destillatio.

Proni autem ad phthisin sunt, qui angusto [5] sunt pectore, scapulasque alarum modo à tergo prominentes habent; & quibus defluxiones multæ à capite deferuntur, præsertim salsæ pituitæ.

5. Quia signum debilis pulmonis. alioqui fuisset extensius thorax.

Contingit autem phthisin frequentissimè fieri à 18. ætatis anno ad 35. ut Hipp. scribit. hoc est eo ætatis tempore, quo calor naturalis fortissimus, & bilis redundat.

Anni .a. tempus phthisicis maximè [6] noxium autumnus est. deinde & ver. quum (ut inquit Hipp.) fici folia erumpunt.

6. Intemperies aëris. manè frigus, post calor dominatur. autūno deficiunt humores: itaque nutriri corpus non potest.

Lect.70. Februarij 21.

Curatio.

Phthiſis curatio partim in bona vivendi ac victus ratione, partim in uſu lactis, partim etiã in eclegmatum, & aliorum paucorum remediorum uſu conſiſtit.

4. Diæta.

Aëris omnis exceſſus fugiendus, caloris, frigoris, & humiditatis: tum & ventoſa conſtitutio. aër ſiccus, ſerenus[7], utilis eſt. Corpus frequenter, aut multum[8] exercere non expedit. Abſtinere in cibo & potu ab omnibus acribus, ſalſis, & acidis oportet, & ab omnibus ijs, quæ difficulter concoquuntur[9], & parum alimenti afferunt. difficulter concoquuntur carnes hædinæ, bovinæ, cervinæ & ſimiles, & aviũ paluſtrium. panis non bene fermentatus[10]. caſeus vetus, caſtaneæ, nuces juglandes & avellanæ: & ſimiles alij fructus. parum alunt piſces, qualeſcunque ſunt. panis furfuraceus, poma, pira, ceraſa, & ſimiles fructus.

Bonæ ſunt carnes hædorum

7. Hinc uſus principalis navigandi phthiſi affectis. ideoque in Ægyptum navigatio. Plin. l.31.c.6. Sylvarum itidem reſimſerarũ. l. 24. c.6. Averrh. in Æthyopiam, Arabiamque ablegari tabidos dicit 3. Collig. c.17. Celſ. contra, denſitate prodeſſe Alexandrinum aërem dicit. l.3.cap.4.

8. Extenuat enim corpus, quod illis ſatis emaciatum.

9. Quia facultas debilis, & multa refectione indigent.

10. Sic neque liba aromatica. quia non fermentantur.

rum lactantium [11], vitulorum, pullorum gallinaceorum, tum & gallinarum ac caponũ juvenum, pedes ac capita [12] vitulorum, ova recentia: ex fructibus, [13] uvæ passæ, amygdala dulcia, nuclei nucum [14] pinearũ & pistaciorum, & quæcunq; ex his confiunt bellaria, utilia sunt. Si febris vehementior fuerit, sic ut urinæ color [15] intendatur, ptisana cum cibo coquenda erit, atque ex ipsa quoque sorbitiones dandæ. decoctum verò hujus & pro potu exhibendum: in quo, si calor excesserit, incoqui poterunt refrigerantes herbæ aut flores: ut violaria, cichorium, lactuca, vel etiam [16] plantago, flores rosarum, flores violarum, aut istis deficientibus conserva rosarum, vel violarũ. & conf. quidem rosar. rubrarum si alvus liquidior, vel albarum vel dilutè purpurearum, aut conf. violarum si alvus durior. Vehementia febris remissa ac urina sanorum

11. *Carnes agninæ excrementitia superfluitate abundant. quæ in hædinis minimè est.*

12. *Omnium animalium extrema quum succum lentũ habeant, multum nutriunt. aliorum tamen animalium difficulter coquuntur.*

13. *Caricæ ob humiditatem putrefactioni obnoxiæ.*

14. *In quibus plus præsidij quam in pistachijs.*

15. *Quod non fit donec sola hectica laborant, sed accedente putrida.*

16. *Quæ à strictione sua prodest ulceribus.*

17. *Cujus solò usu, qui incipiẽte phthisi laborarent, restitutos memini.*

simili, pro potu utile erit 17 hydromeli, sed dilutius, quod ad expurgationem ulcerum pulmonis multum conducit, & ad alimenti distributionem non parum facit.

II. Lactis usus.

Eodem tempore etiam lac commodè probetur. eligendum asininum, si haberi potuerit, quod humano lacti, quam reliquorum animalium, similius est. & quia tenue & serosum, non facilè in vẽtriculo coagulatur. illud si haberi nequeat, caprinum dandum erit: & præsertim earum, quæ in siccioribus locis 18 pascuntur. Ante tamen usum lactis levi aliquo medicamento corpus expurgari convenit: ut si qui sint in ventriculo vitiosi humores, vel circa primas venas hæreant, ij prius evacuentur, ne ab his adveniens lac corrumpatur.

18. *Huic lacti herbidos per montium æstiva potus veteres Medici commendabant. Plin. l. 24. c. 6.*

Ad hujusmodi autem expurgationem, utile 19 est infusum rhabarbari cũ manna; aut medulla cassiæ fistulæ,

19. *Vel diaprunum non laxativum, vel sola pruna.*

læ, vel ſimile aliquod.

Exhibendum autem lac eſt mane jejuno vētriculo, recens mulctum, & adhuc tepidum, ſi fieri potuerit, ℥ 5. aut 6. menſura, aut amplius, ſi concoqui queat. cui admiſcendū nonnihil ſacchari, ne in ventriculo coaguletur: vel etiam aqua pura [20] cū ſaccharo decocta, quando vel lac craſſius, vel febrim intendi ab uſu lactis poſſe, metuitur. Lacte aſſumpto, quieſcendum & ab omni alio cibo abſtinendum: donec concoctū fuerit. quod 3. aut 4. horis fieri poterit. neque etiam ullus potus interea exhibendus, minimè vini. in prandio & cœna à lacte abſtinendum. Quod ſi verò & manè ab eo aliqua de cauſa abſtinere contingat, ejus loco exhiberi poterunt ova recentia ſorbilia, vel ex carnibus contuſū: cui addi vel amygdala dulcia, vel nucleos nucum pinearum, vel piſtachia, utile fuerit. Sæpius phthiſicis offerendus cibus

20. *Aut etiam aqua cichorij, vel intybi.*

non minus quam ter in die. medio tempore bellaria etiam dari possunt; veluti ex pineis & pistachijs morsum, vel similia alia.

Lect. 71. Februar. 23.

Eclegmata in phthisi requiruntur, quæ ulcera expurgare queunt & simul consolidandi facultatem conjunctam habeant. & si destillationes adsint[21]: quæ eas sistant ac reprimant, qualis est syr. ex symphyto. cujus hæc est compositio. ℞ rad. symphyti .i. consolidæ majoris, ℥. 2. rad. brusci aut asparagi, glycyrrhizæ ana ℥ ß.[22] farfaræ cum rad. manip. 1. ß. scabiosæ, marrubij ana M. 1.[23] cap. papaveris ʒ 1. ß. vel ʒ 2. uvarum passar. mundatur. nucleorum nucum pinearum ana ℥ 1. f. omnium decoctio in aqua .q.s. ad ℔ 1. colato adde sacchari ℥ 8. mellis ℥ 4. f. syrupus. de quo sæpius in die erit lambendũ. Expurgat ulcera pulmonis, eadem consolidat, ac destillationes sistit.

Quod si verò humores destil-

21. *Quod utplurimum evenit. quæ si non reprimantur, ulcera consolidari nequeunt.*

22. *Quæ tota substantia pectori utilis.*

23. *Quæ in omnibus artheriacis adhibet Gal. aut opium. sic quidam ad multos annos troch. de astere servati.*

destillantes adeò frequentes sint, ut hic syr. ad reprimendum & sistendum fluorem non videatur sufficere: tunc eidem admiscendus erit syr. de papavere. Si verò & acrimonia non satis isto syr. retundatur; admisceri poterit ei syr. de jujubis, aut de violis. Si autem & non satis videatur expurgare; addi potest syr. de hyssopo, vel diamarrhubium, sive syr. de prassio Pauli: præsertim si febris exigua sit & nulla, aut [24] minima adsit destillatio.

Sunt verò & alia quædam eclegm. quæ phthisicis offerri possunt: ut quod appellatur loch de pino, quod nucleos recipit nucum pinearum; & loch de pulmone [25] vulpis, quod à plerisque valde commendatur. sed istis tamen præstat syr. de symph. supradictus.

Pectus oleo aut ung. aliquo [26] non est ungendum: nisi contingat sputum cum difficultate procedere, quo

24. *Quam augent vehementer expectorantia.*

25. *Qui tota substantia utilis habeatur: quamvis nil eximium præstare videatur.*

26. *Frigida enim morbus postularet, quæ expectoratione impedientia, molestiam augent.*

casu temperato aliquo ung. illiniri poterit: ut ex butyro loto, pinguedine vituli, ol. amygd. dulcium recentissimo [27] simul mixtis. quibus etiam, si calor major adsit, addi poterit nonnihil ol. violacei.

Vesperi hora somni sumenda est conser. [28] rosarum rubrarum circiter ℥ ß. pondere. cui, si destillatio vel vigiliæ molestæ sint, addi potest nonnihil sem. [29] hyoscyami, vel syr. de papavere.

Poterunt verò & tabellæ ex sacchаro parari cum decocto capitum papaveris [30]. quæ sæpius sumi, & in ore contineri, per noctem possunt. sistunt istæ destillationem, tussim sedant, & ad somnum conciliandum prosunt.

Difficilis autem morbus phthisis est, qui ut plurimum paucis mẽsibus [31] hominem absumit. quandoq; tamen bona victus vivendique ratione, & remediorũ usu, vita ad multos [32] producitur

27. *Alioqui calidius, dum ætate rancescit, efficitur.*

28. *Reprimit enim sensim sudores, & vires corroborat.*

29. *Potius papaveris quod vim somnificam habet, ut hyoscyami, nec ita noxium est.*

30. *Ad tertiam partem, adeo ut decoctionis aqua lentorem contrahat.*

31. *Hinc Nero, quum Senecam interficere statuisset, à muliere cum qua consuescebat Tabe laborantem brevi alioquin etiam interiturum, dimisit. Xiphilin.*

32. *Si frigido sint corde. nam illis sana pulmonis pars ad refrigerium sufficit.*

ducitur annos. ſed ad integram ſanitatem ægrum perducere, vel impoſſibile, vel difficillimum. Quum enim pulmo in continuo ſit motu, ægerrimè ulcera ejus curationem admittunt. accedit, quod eadem citra tuſſim expurgari nequeāt: qua & ipſa rurſus offenduntur. Superveniens autem phthiſicis alvi profluvium, lethale eſt[33], ut inquit Hipp. 14. aph. 5. partis. præſertim capillis à capite ſimul defluentibus. ut 12. ejuſd. Malum quoque pedes tumidos[34] fieri: veluti hydropicis accidit. Iam & lethale eſſe, Hipp. refert, ſi ſputum injectum carbonibus graveoleat[35], capillis à capitè defluentibus 11. quintæ particulæ.

33. Quia non ſolum vitalem, ſed & naturalem facultatem debilem ſignificat.

34. Fit enim ex debilitate hepatis.

35. Quia & ſumma putredo, & ſumma virium dejectio ſignificatur.

De Palpitatione Cordis.

Lect. 72. Februar. 24.

CAP. 32.

Palpitatio cordis[1] eſt motus ejus depravatus, tremori quodāmodo ſimilis,

1. Palpitatio eſt nervorum, cordis, & venarum ægrotantium, motus.

& affectio contra naturam, per quam diastole, seu dilatatio cordis impeditur.

Causæ. Causa palpitationis quandoque sanguis est crassus & multus, circa cor cõsistens & ipsum coarctans: quandoque verò & vapores, ac fumi crassi, melancholici. Potest verò & palpitationis causa esse humor multus, & copiosior quam secundum naturam in pericardio collectus, ne cor liberè attollatur impediens [2]. Vel etiam tumor aliquis in eo consistens, ut Gal. ait.

Sic & [3] callum in ipsa arteria juxta cor innatum, palpitationis fuisse causam compertum. Oris ventriculi dolor, & morsus; cordis præter naturam motum quendam quandoq; etiam concitat. sed hic non propriè palpitatio est, & nec cordis, sed oris vẽtriculi affectus: qui cardiogmos & cardiaca passio dicitur, de quo post agemus. Accedit his omnibus causis cordis quædam naturalis debilitas

Nicandri scholiast. h. e. musculorum, qui nervos recipiunt; aut, Cordis, atque Arteriarum. Palpitatio porro ægri; Pulsus, sani validiq; corporis motus est. Id. Differt à Tremore, quod per magna fiat intervalla. Gal. 2. de caus. sympt. c. 2.

2. *Humorem & callum vidimus. tumorem nunquam. R. Dodon. In Maximil. 2. Imperatore, præter hydropẽ pulmonis, palpitationis causa fuit aqua in Pericardio aucta. Epist. medic. 136. Craton.*

3. *Aëris enim attractionem impediens, quo minus attollatur efficit.*

ac imbecillis facultas, absque qua nulla fit palpitatio cordis.

4. Hinc fit quod omnes ferè intra 40. aut 50. annum moriantur. Gal. de loc. affect. l. 5. c. 1.

Signa.

Sanguis autem multus & crassus palpitationis cordis causa in adultis, ac mediæ ætatis hominibus esse potest: præsertim quando liberalius vivunt, & multis vescuntur alimentis crassiorem sanguinem ingenerantibus, & copioso utuntur vino, & præsertim rubente vel admodum dulci[5]. Sanitate isti fruuntur, sola cordis palpitatio ipsis quandoque molesta est.

5. Illud enim copiosum crassumq; ingenerat sanguinem.

A crassis autem, ac melãcholicis vaporibus, ac fumis palpitatio cordis quandoque succedit, ijs qui melancholia, & præsertim hypochondriaca laborãt: tum & his, qui splenis obstructionibus obnoxij sunt. Flatuosi autem spiritus palpitationem cordis ingenerant in senioribus. & tunc quidem præcipuè, quando crudiores ac flatulentos cibos ingesserũt; vel alioqui ventriculi cruditate laborant.

ex hac causa quæ oriuntur cordis palpitationes, subinde levissima aliqua, vel cordis, vel corporis immotione suscitantur. & non rarò simul accedit in [6] respirando quædam difficultas, sic ut & erecta cervice laborantes spirare cogantur. in cibo etiam ac potu degluttiendo impedimentũ etiam quandoque comitatur. pulsus [7] parvus, rarus, tardus & inæqualis est. Humorem autem in pericardio, urinæ colore & substantia non admodum absimilem, supra naturalem quantitatem augeri, ac colligi contingit: quando affectus sæpius per intervalla recurrere solitus inveterascit, & vigor ætatis perit, corpusq; extenuatur. Eodem tempore & callum in arteriæ principio nasci accidit. quo præsente, vel humore copioso ac multo in pericardio contento, palpitatio accedens non amplius remittitur, sed ad vitæ finem [8] usque perseverat. Adest & tunc

6. Quia gula non longè cor transiens impleta, explicationem impedit.

7. Contra, quam in cardiogmo fieri solet.

8. Quia nec humor, qui in pericardio minui, nec callus tolli potest. pulsus autem adeo exiguus est; ut quandoq; in una manu non sentiatur.

tunc non modo reſpiratio-nis, ſed & cibi potuſque in deglutiẽdo difficultas. pulſus omnino parvus, valde debilis, tardiſſimus ac rariſſimus, ac ſimul inæqualis, & quandoque etiam intermittens. & ſi laborans diu in hujuſcemodi conſtitutione permanſerit: tandem & pedes intumeſcunt, & in pectoris ſpatio aquoſi humores colliguntur.

Lect. 73. Februar. 27.

Curatio.

Curatio palpitationis cordis pro conditione laborantium variat. adoleſcentibus, & adultis ſanitate fruentibus ſanguinis detractio utilis eſt: ut Gal. ait. & quidẽ ex dextro brachio, ſi plenitudo adſit. ex 9 ſiniſtro verò, ſi ſanguis non ſuperabundarit. ex quo etiam brachio facienda eſt, quando effumationes & vapores melãcholici palpitationem cordis efficiunt. præſertim ſi conſuetæ ſanguinis vacuationes, veluti menſium, aut per hæmorrhoides, ſuppreſſæ ſunt.

9. Quia magis prodeſt, ſi καθ' ἴξιν fiat, ubi magna plenitudo non adeſt.

Accedere verò debet &

idonea victus ratio, ac quidem ut Gal. ait, attenuans: & similis facultatis medicamenta. Abstinendum igitur ab omnibus crassum & frigidum succum ingenerantibus. laudantur carnes [10] vervecinæ, perdices, phasiani, capones [11] & aves omnes in montibus & locis ab aquis remotis versantes. Vinum album, vetus, & pauciferum. ex herbis origanum, majorana, rosmarinus, thymus, hyssopus, calamintha; & quæ reliquis præferuntur [12] melissa ac [13] ocymum. & flores dicti cordiales: ut borag. bugl. & violæ, qui tamen magis frigidi sunt quam calidi. quæ sive cum cibis coquantur, sive aliter sumantur utilia sunt.

Quod si verò flatuosi frigidi spiritus palpitationis cordis causa fuerint: ut in senioribus ac ijs, qui cruditate laborant, sanguis non erit detrahendus; sed exhibenda, quæ flatus discutere ac concoctionem promovere

10. *Quas Gal. pravum habere succū, ait. quod forte verum in Italia: in Belgia minimè. inditium quod non crassum habent succum: quod jus non cito concrescat in gelatinam.*

11. *Etiam gallinæ indicæ.*

12. *Sic quidam leviter hoc morbo laborantes, melissa oleribus injecta, liberati sunt.*

13. *Potius semine quam ipso ocymo utantur. offendit enim odore caput.*

vere queant, victus ratione, qualis ante dicta, obſervata. Si opus videatur purgante med. ſive ex flatuoſo ſpiritu, ſive alia de cauſa cor palpitet: dandum erit aliquod, quod ventriculo proſit, nec cordi obſit, qualis hierapicra vel pill. alephanginæ.

Purgatio.

Offerenda verò, ex quacunque tandem cauſa cor laboret, quæ ipſum confortare ac roborare poſſunt: ut ſunt cinnamomum, nux moſchata, garyophylli, macis, [14] crocus, & ſimilia aromata, & quæcunq; cum his & ex his componuntur. item [15] agallochum, ambra, moſchus. Iam & margaritæ ſive uniones, ac pleriq; alij lapides pretioſi. lapis [16] bezoar, ac [17] unicornu etiam cōmendantur, & os de corde cervi. Cōveniunt quoque galanga, [18] Zedoaria, cardamomum, cubebæ, præſertim quum ventriculus cruditate laborat. ſic & ſemina aniſi, ammios, carios, fœniculi ad flatus

14. Maximè prodeſſe cordi fertur ab Arabibus. unde ſubitò quibuſdam vita quaſi reſtituta.

15. Lignum Rhodi appellant officinæ, etiam lignum aloës. verum non eſt agollochum. Copioſum nunc ex India habemus Agollochum.

16. Valde reſiſtit venenis. talia omnia proſunt cordi.

17. Ramenta unicornu non fœtent combuſta, ut eboris: neque corticem habet ebur ut unicornu. valde prodeſt, ſive autem ebur, ſive medulla unicornu ſumatur inutilis eſt.

18. Quæ eſt Zerumbet. vera Zedoaria alias antithora dicitur.

diſcutiendos. Inter compoſ. principatum habent elect. de gemmis, diambra, de moſco, diamargariton cal. deſcriptione Nicolai, diamargar. cal. Avicennæ, ſi abſque thapſia paretur. lætificans Rhaſis, gallia moſchata. laudatur & à multis el. alcermes. quod quidem utile eſſe potuerit, ſi abſque lapide lazuli præparatum fuerit. aliter adverſus cordis palpitationem dari abſque nocumento non poteſt. niſi detur ad humoris melancholici expurgationem: quo caſu, juſto põdere exhiberi debet. quod eſt à ʒ 1. ad ʒ 1. ß. ut Mezues ſcribit. Ex elect. autem ſupradictis formari poterunt tabellæ cum ſaccharo, aut addito aliquo ſyr. & ſimul conſ. alicujus floris, conditum componi: ut pro ætate vigẽtibus, cum ſyr. de violis, aut de bugloſſa, & conſervis eorundem florum. pro ſenioribus verò ac cruditate laborantibus, cum ſyr. de cortici-

bus

bus cytri. & conſ. florum rosmarini, vel majoranæ, aut cum rad. enulæ campanæ conditis. Commendantur verò & theriace Andromahi, & Mithridatium: præſertim quando propter uteri conſenſum cor palpitat.

Lect. 74. Febr. 28.

Topica.

Adhibenda autem ſunt cordi palpitanti localia extrinſecus: veluti ſacculi, epithemata & ſimilia. Sacculi componi poſſunt ex herbis, floribus, & ſeminibus antè dictis, additis ſpeciebus alicujus ex ſuprà allatis electuarijs; quæ cum goſſypio in tela linea, aut potius ex ſerico eoq; rubente, ac cocco tincto, conſuendi, atque ad regionem cordis admovēdi, ac geſtandi ſunt. Abſq; goſſypio & ex his quoque ſacculi fiunt: qui in vino & aqua meliſſæ, vel ſimili, aut vino ſolo [19] decocti fomenti uſum præbent.

Fomentum verò etiam ex aqua vitæ ſola, quando laborans ætate provectior, temperamento frigidior,

19. Si ætas major. vel in hac decoctione pannum intinctum cocco tinctum, vel ſericum, vel ſpongiam, applicant.

& causa similis, multum subinde profuit. Sic & theriace foris emplastri modo cordis regioni admota. Prodest verò & inunctio ex ol. cinnamomi, maceris, nucis moschatæ, [20] artificiosè extractis. & si majoris refrigerationis signa adsint: ex ol. de spica lavendulæ. Conveniunt verò & odores grati: ut pilarum, quæ ex ladano & alijs odoratis cum ambra & moscho componuntur. quas sæpius naribus admovere convenit. Sic & suffitus suaveolentes, veluti ex alipta moschata, & similibus cōpositionibus, conducunt. Ventriculo etiam cruditate laboranti providendum, ut posterius dicetur.

20. More chymico. sunt enim tenuiorum ea partium, quæ si non adsint: utendũ ol. de spica lav.

Prognosis.

Difficulter autem ista affectio integrè curatur. [21] nam ubi semel quem invaserit, facilè sæpius recurrit. quiq; hac laborant ad magnam ætatem non provenient. magna sic affectorum pars ætatẽ agit, ut inquis

21. Quia qui cor natura habent debile vix recreari possunt. qui autem palpitatione laborant, cor tale habent.

quit Gal. inferiorem [22] 50. annis: sed quæ 40. annos excederet. rarissimum sanè aliquem ex his 50. annos superare. non omnes verò etiam ad 40. perveniunt. Moriuntur nonnulli quum sibi sani esse videntur subitò, [23] syncope intercepti, alij per acutas febres, quidam longo & diuturno morbo conficiuntur.

22. Imperator Maximilianus 2. 50. anno ætatis mortuus est hoc morbo.

23. Sic Regina Maria subitò interijt.

De Syncope & lypothymia.

CAP. 33.

SYncope & lipothymia cordis sūt affectus magnitudine differentes. major ac vehementior syncope est; minor verò minusque vehemens lipothymia. quæ & lipopsychia dicitur, & ut Gal. ait, syncopen præcedit.

Syncope autem est præceps & subitaneus virium facultatumq; vitalium lapsus, quem comitatur sensuum privatio, [1] faciei pallor, & sudor frigidus.

1. Quia nulli adsint spiritus.

In lipothymia verò neq; ſenſus omnino ceſſant, neque ſudor frigidus erumpit. In ſyncope autem, cor quandoque primario proprioque affectu laborat: quandoq; verò per conſenſum tantummodo. Veluti quando propter ventriculi affectum, aut uteri ſtrangulationem, vel vehementem alicujus partis dolorem, afficitur.

Quando verò nullus alicujus partis vehemens dolor adeſt, neque ullius partis affectus præceſſit, neque ſigna alicujus inſigniter affectæ partis appareant, cor primario affectu laborare, ac deficere exiſtimandum.

Lect.75. Martij I.

Cauſæ. Contingit autem fieri ſyncopen, ſive animi deliquium, quandoque propter vehementem animi emotionem: veluti à ſubitaneo magno gaudio, vel repentino metu, aut ab ira & excandeſcẽtia immodica. ſic & ab inſpiratione corrupti ac venenoſi aëris ſyncope fit

fit: veluti ab aëre ex fodinis nonnullis metallorum, ex barathris, aut alijs ſimilibus locis. Quandoque & à venenis aſſumptis, aut ab ictu venenatorum animalium. Immodicæ etiam ſanguinis vacuationes, tum & aliorum ſubinde humorũ, ſive per purgantia medicamenta, ſive aliter, frequenter animi deliquium inducunt. Sic & abſceſſus prope cor: veluti in pulmone ſubitò erumpentes. Ingens verò & alicujus partis dolor deliquij non rarò cauſa eſt. Quando verò & cor ab aliqua occupatur inflãmatione, aut exyſipelate, priuſquã affectus augeri² queat, vita, ut Gal. ait, deficit. Vulnus etiam cordis ad ventriculum pertingens ſyncopen, & ſubitaneam mortem ſubitò infert. A ventriculo autem per conſenſum ſyncope, ſive deliquium accidit; quando vitioſi humores in corpore redundantes ventriculo, ac præcipuo ejus oſculo mole-

2. *In ſiniſtra partē. in dextra tamen augeri poſſe teſtantur hodiè doctiores.*

ſtiam inferunt. Ex utero verò & mulieribus fumi, ac vapores ſubindè afferuntur: qui animi deliquium inferunt.

Curatio. In omni autem ſyncope ſive animi deliquio (ſi non fiat ab utero) mox naribus admovẽda ſunt odorata, quæ ſpiritus reficere queant: ut ſunt aqua roſacea, cinnamomi, acetum, vinum generoſum, præſertim aromatis conditum: ſic & aromata, ut garyophylli & ſimilia. Prodeſt verò ſubinde aquæ frigidæ,[3] maximè in facie, aſperſio.[4] ſic & digitorum & extremarum partium frictiones.

Laborante utcunque reſtituto, exhibendum mox erit [5] vinum generoſiſſimum, ætate vetus, ſubſtantia tenue, colore fulvum, ac boni odoris. quod omnibus, ut Gal. 12. meth. ait, quos ſyncope male habet, utiliſſimum: etiamſi à flava bile os vẽtriculi infeſtetur.

Tali autem vino deficiente, ſubſtitui poterit vinum ſac-

3. Idque per antiperiſtaſin. quia excitat calorem naturalem.

4. Quia ſpiritus ac vapores malos à corde revocat.

5. Ratione ſymptomatis, non cauſæ. Hîc enim ſymptoma magis urget.

ſaccharo & aromatis conditum: quod vulgò hippocraticum nominant. Danda verò & electuaria, ac Condita cordialia, ſimiliaque fomenta, aut ſacculi cordis regioni admovenda: veluti in palpitatione.

Si à venenis aſſumptis ſyncope exorta fuit, reparatis utcunq; viribus ac venenis vomitione expurgatis, exhibendum mox erit aliquod alexipharmacum [6], ut theriace Andromachi, aut Mithridatium, vel aliud ſimilis facultatis. Cordi verò deinde & cordialibus elect. fomentis, unctionibus erit providendum: ut ſi qua maligna qualitas, vel imbecillitas relicta fuerit, corrigatur. Ab ictu verò venenoſæ feræ, offerenda quoq; ſunt antidota: ut theriaca dicta. ſed vomitione non eſt opus.

Quod ſi autem magna aliqua & confertim facta [7] evacuatio, ſive ſanguinis, ſive alterius humoris, cauſa extiterit deliquij: non ſolum

6. Quæ contra venena aſſumpta, alexipharmaca; theriaca, quæ contra ictus animalium proſunt, dicuntur. theriace Androm. utrumq; præſtat.

7. Ut in aneuriſmate erumpēte. Verum etiam hoc in malo humore, ut in aqua hydropicorum, vel puris in thorace contenti. fieri enim non poteſt, ut nō ſimul ſpiritus vitales exhauriantur.

vino odoribusq; reparandę vires sunt, sed laborandum etiam, ut alimento idoneo restituantur : [8] ut jusculis caponum, vel aliarum carnium, vel contusis ex pulpa caponum, pulli, aut perdicis. quibus vel amygdala dulcia, vel nucleos nucum pinearum addi, valde expedit. Dari etiam potest succus ex carnibus non plenè assatis expressus ; vel ab ipsis, in duplici vase decoctis, resolutus [9]. In valde debilibus exhibetur quandoque aqua ex carnibus caponis coctis atque ipsius jure, additis cons. rosarum, flor. cordialium [10] & aromatis nonnullis, extracta.

8. Eoque liquido. facilius enim impleri. potu, quam cibo.

9. His ferè, ac maximè opus, post magnam sanguinis evacuationem.

10. Quæ quum valde subtilium partium sit, parum nutrit.

Lect. 76. Martij 2.

Dolorem verò syncopes causam etiam sedare oportet, pro conditione & partis laborantis, & causæ efficientis: veluti de dolore in febribus dictum est.

Si pravi, ac vitiosi humores, os ventriculi infestantes animi deliquium effecerint, expurgādi sunt, qualescunque tandem fuerint,

uti etiam dictum, ubi de syncope in febribus.

Ab uteri autem strangulatione si animi fiat deliquium, [11] suaveolentia nec naribus sunt admovenda, nec exhibenda. Frictiones, & ligationes inferiorum partium faciẽdæ. Cucurbitulæ [12] ad fœmora parte interiore admotæ multũ prosunt. Reliqua verò & adhibenda, quæ affectus curatio postulat, de quo suo loco.

11. *Quia fumos magis ex utero exhalare, faciunt.*

12. *Ad miraculum prosunt. restitutæ his quandoque, quæ jamjam morituræ viderentur.*

Prognosis.

Syncope autem sæpius aliquem, citra manifestam causam, corripi, non est bonum. nam, ut Hipp. qui frequenter & fortiter sine manifesta causa exolvuntur, derepente moriuntur. 41. aph. 2.

De Cardiaca Passione.

Cap. 34.

Cardiace [1] oris ventriculi affectus est, qui à

1. *Cardialgia dolor stomachi: cardiogmos rosionis sensus in stomacho. quibus si accedat motus cordis celer ac vehemens, cardiaca est: non antea. In syncope causa potest & dolor idem esse: debilius tamen os ventriculi, quam in cardiaca.*

corde nomen habet. propterea quod veteres os ventriculi καρδίαν .i. cor nuncuparint: & in hoc affectu cor per consensum laborat. Est autem vehemens oris ventriculi dolor, quem comitatur cordis [2] imbecillitas, & quandoque jactatio, animi angor, sudores circa pectus, faciem, & caput copiosi, extremarum partium [3] frigiditas, cordis verò vehemens [4], frequentissimus, ac velocissimus motus, quem palpitationi similem Gal. affirmat, & similis arteriarum pulsus.

Causæ.

Causa sunt acres ac mordaces humores, vel alioqui maligni, os ventriculi infestantes.

Curatio.

In accessione hujus affectus, ori ventriculi adhibendum erit fomentum ex rosis rubris, absinthio, floribus, [5] chamæmeli ac meliloti in tenui albo vino, aut vino & aqua decoctis.

Frictiones verò, ac ligaturæ crurum, ac brachiorum etiam faciēda. Enema

verò

2. Non mentis. ideoque Phrenitidi contrariam Cels. l.3. c.19. dixit; quamvis sæpè ad eam phrenitici transeāt. Tertullian. hanc, & Phrenitidem æmulas somno, illam decessu; hanc verò excessu, De Anima. c.43.

3. Et siccitas. Cels. l.3. c.19.

4. In palpitatione rarus. tanta autem vehementia ac velocitas in quodam visa, ut magis de dolore brachij, quā stomachi, conquereretur. quod factum ob vicinum nervum. sano illi id nondum aderat.

5. Quæ magnam vim anodynam habet. absinthium ad abstersionem. rosæ ad astrictionem. pars enim princeps usu, non prorsus resolvenda.

verò & aliquod leve injicere, aut glandem supponere, etiam quandoque conducit. [6] Aëtius tum spongia ex posca frigida faciem etiã lavandam, stragula incumbentia tollenda, & aërem refrigerãdum consulit: offerendumq; panem vino intinctum.

Revocato ab accessione laborante, cibi [7] offerendi, qui non facile corrumpantur, ut qui lentum habent succum: veluti pedes suilli, ovilli, agnini, vitulorum pedes & capita. Ptisana etiam cum cibis utiliter coquitur. Si vires dejectæ sunt, cibus offerendus, qualis in * syncope ex nimia evacuatione. Expurgandi verò sunt & vitiosi humores: quemadmodum & in syncope. quibus expurgatis, os ventriculi ungendum [8] ol. masticino, vel cytoneorum,

6. Quæ nos non facimus, quid enim sudorem abstergeri à facie refert, ventriculo laborante? stragula angustijs vexatus ipse æger projicit. aër refrigerari potest. vino utendum, licet causa repugnet, ratione symptomatis. in quo Plinius unicam Cardiacor. morbo spem esse dicit. aliquos autem in accessione dedisse ut sudorem coërcerent. plures imminẽte morbo, tutius putasse. l. 23. c. 1. Sentius prætor Chio utebatur. l. 14. c. 14. Hinc illud Senecæ; Bibere, & sudare vita Cardiaci.

Topica. ** Nam prædicta longiori indigent concoctione.*

7. Vinum enim, ni solidiori permisceatur cibo, εὐδιαφόρητον. *quod medicis in artis suæ exercitatione compertum. cardiacis igitur cibum aliquem frumentaceum permiscent vino.* πρὸς κατοχὴν τῆς δυνάμεως. *Athenæus. l. dipnosoph.* 8. *Eæ unctiones, vel empl. non sublatis humoribus, magis nocerent, quam prodessent.*

vel myrtino, vel aliquot horum. addito nonnihil olei nardini. Aut admovendum empl. ex maſtiche corio inducta. exhiberi quoq; utile ſyr. de abſynthio addito ſyr. de granat. aut agreſta, ſi calidior ſit. Poteſt verò & commodum eſſe vinum abſinthites, aut ejus loco cereviſia cum abſinthio.

Prognoſis. De hujuſcemodi autem affectione ſcripſiſſe videtur Hipp. aph. 65. lib. 4. Quibus in febribus fortis æſtus & cardiogmos, malum. ubi Gal. in comment. ait; Si per Cardiogmum, Hipp. intellexerit, crebrum & velocem cordis motum, & præcipue palpitationi ſimilem, extremum malum ſignificari.

Lect. 75. Martij 5.

De Inappetentia.

Cap. 35.

INappetentia, ſive faſtidium cibi, facultatis eſt apppetitricis abolitæ, ſeu debilitatæ ſymptoma, ad

ipſius

ipsius oris [1] ventriculi suctionis sensum deperditum, aut multum debilitatum, subsequens.

Contingit autem inappetentiam fieri, aut quia corpus non evacuatur, neque ei quicquam decedit, aut propter oris ventriculi intemperiem, aut humorum in ventriculo atque toto corpore redundantiam. Corpus autem non evacuatur, vel propter consueta intermissa exercitia, vel quia otio ac somno deditum est. Intemperies verò oris ventriculi appetentiam dejicit calida præsertim, & maximè humiditate accedente. calor [2] siquidem corpora laxando robur eorum dissolvit, & attractionis functionem reddit imbecillam. Humorum autem copia si adsit, & quidem in toto corpore, partium nulla fit naturalis appetentia [3], illaque cessante neque per venas exsuctio consequitur, multo minus suctionis sensus in ore ventriculi per-

1. Plurimum negotij hominibus alvus exhibet, cujus gratia major pars mortalium vivit. alias enim cibos non trāsmittit: alias non capit: alias non conficit. Plin. l. 26. c. 8.

Causæ.

1

2

2. Hinc qui versus Boream degunt voraciores, ijs, qui ad Austrum. ob locorum nempè frigiditatem. 26. Problem. 16.

3

3. Quum enim melius & paratius habent alimentum partes, externum non appetunt. Gal. 3. de facultatibus naturalibus.

cipi aut ſentiri poteſt. Sic & copioſo in ventriculo, præſertim circa os ejus, hærente humore, ſuctionis ſenſus impeditnr. Humores iſti frequẽter calidi ſunt, quandoque verò frigidi, craſſi, ac pituitoſi, ſed non [4] acidi.

Signa.

Signa autem calidorũ ſunt ructus [5] nidoroſi, aut amarulenti. frequenter ſitis, & ſubinde nauſea. Frigidis verò, craſſis, ac pituitoſis humoribus redundantibus, ructus non acidi, ſed inſipidi, ſitis nulla.

Curatio.

Quando igitur intermiſſa exercitia, vel nimia deſidia, vel otium, vel ſomnolentia, inappetentiæ cauſæ extiterint, ad exercitia [6] & ad labores revocandus eſt malè habitus: vel ad minus, in cibi parſimonia, vel inedia continendus. Sic etiam ſi humorũ multitudo in corpore recens collecta fuerit. Sed ſi dudum repletio facta, vena ſecanda, aut humorũ purgatio adhibenda.

Si autem ſola ventriculi, aut oris ejus intemperies calida,

4. Illi enim caninam appetẽtiam, ac bulimum excitant.

5. Paulus oleoſos vocat hos ructus. quod accidant maximè ijs, qui oleo uſi ſunt. R. Dodon. Non malè. κνισσα *enim* ἡ τοῦ λιπαροῦ θυμίασις, ἡ ἀνάδοσις. *At Andern.* τὸ, βορβορώδης, *non oleoſum, ſed oletoſum reddidit.*

6. Vt digeri corpus & occaſio appetentiæ eſſe.

calida, inappetentiam cauſarit, offerenda erunt refrigerãtia: ut lactuca, & ſimilia acetaria. item edulia actu * frigida, præſertim ex aceto. panis in poſca imbutus. aqua frigida, & potus qualiſcunque, frigidus.

Hinc illud; Si ſtomachus Domini fervet vinoque ciboque, Frigidior Geticis petitur Decocta pruinis. Iuven. ſat. 5.

Acetoſam, ſive ejus ſuccum, cum cibis ſumi confert. ſic & fructus immaturos: veluti uvæ criſpæ, uvæ immaturæ, & ſimilia frigida aſtrictionem nonnullam habentia.

Quod ſi verò & humores adſint ſimul, hos expurgari refert: calidos quidem vomitione, ſi ad hanc laborans facilis ſit, exhibita cum aqua tepida oxymelitis ℥ i. aut ℥ i. ß. Aut per inferiorem vẽtrem, & quidem cum hiera picra addito rhabarb. aut cum infuſo rhabarb. cui addi poterit aliquid ſyr.[7] ex cichorio. Frigidi humores ſimiliter per hieram picram, aut pill. [8] alephanginas expurgandi ſunt, addito agarico, vel pill. aggregativis, aut ſimi-

7. *Vel de ſucco roſarum. ad refrigerandũ, quum cauſa ſit calida.*

8. *Quaſi Aromaticæ. Arabicum eſt nomen.*

libus. prius tamen exhibito syr. acetoso, aut oxymelite, vel eodem cum hiera dato.

Lect. 78. Mart. 6.

Expurgatione facta, si adhuc relicta debilitas, aut frigida in ventriculo, aut ejus ore intemperies: offerenda confectio aliqua, velut aromat. rosat. vel diagalanga; & in causa valdè frigida, diacalamenthon, aut diatrionpipereon.

Topica.

Vngendum verò & ostium ventriculi ol. nardino, vel de mentha, vel de absinthio, vel simili. Admoveri quoque poterit emplast. aliquod: veluti quod ceratum stomachale appellatur, vel aliud ejus generis. Loco verò empl. & sacculus gestari potest, in quo rosæ rubræ, absinth. origanum, majorana, & mentha aut calamenthum (si odor non sit molestus) & mastiche, garyophylli, vel alia aromata, vel species diagalangæ, & sem. anisi, ac carvi cum gossypio insuta ꝰ sint.

ꝰ. ℞. Rosar. rubrarum, absinthij, origani, majoranæ, & menthæ (cui odor non est molestus) ana ℥ 2. Mastich. garyophyll. ana ℥ 1. specierum diagalangæ ℥ 2. sem. anisi, ammios, carui ana ℥ ß. f. omnium pulvis. qui addito gossypio consuatur in sacculum gerẽdum ad ostium ventriculi.

Victus ratio, quando frig. intemperie ventriculus vel

ostium

ostium ejus laborat, ex optimis sit & concoctu facilibus cibis, non lentis, neq; viscosis, [10] nec sale aut fumo dnratis, quæ aromatis condiri utile est, vel calidioribus herbis: ut origano, calamentha, hyssopo, thymo, majorana, & similibus.

10. Quæ difficilis concoctionis. ventriculus autem hîc malè coquit.

Vinum generosum commendatur. Ab usu omnium refrigerantium abstinendũ. Ad exercitia & deambulationes laborans ducendus, præsertim corpore jejuno. Temperandum à [11] somno. Otium fugiendum.

11. Qui prohibet corpus difflari ac resolvi.

Quod si calida intemperies in causa fuerit, non solum quæ ante dicta sunt lactucæ & acetaria; sed & cibi offerendi [12] lenti succi, ut in cardiacæ curatione dictum. Vinum conceditur tenue & pauciferum. Absinthij [13] quoque usus probatur. & inunctio ex ol. mastichino, vel empl. ex mastiche, ut supra dictum.

12. Vt extrema animalium, pedes, &c.

13. Vt in omni cal. affectione ventriculi: absterget enim bilem, & astrictione corroborat.

De Appetentia Depravata.

CAP. 36.

TRes ſunt affectus præter naturã, qui ad depravatam appetentiam referuntur, Appetentia ſive fames canina, bulimos ſive bulimia, & Citta ſive pica. Bulimia generale nomen quibuſdã videtur, omnem magnam excedẽtemq; famem, ac appetentiam quoque caninam ſub ſe continens, ſed Medici inter bulimiam, & appetentiam caninam diſtinguũt, ut in progreſſu fiet manifeſtum.

Canina fames.

Eſt autem Canina fames, vehemens ac inſatiabile cibi deſiderium, & appetentia modum excedens, ſic: ut hac laborantes nimijs cibis ſeſe expleant, pluresq; ingerant quam retinere in ventriculo queant, & eoſdem, vel mox, vel paulo poſt quã aſſumpſerint evomere 1 cogantur, eoſque ſubinde omnino crudos, quan-

1. Similis affectus naturalis in Seleucidis aviculis Aſiæ. 6. Loc. aff. Gal. c. 3. Appellatur & Phagedæna; In definit. & Epid. 6. ſect. 3. aph. 57.

quandoque partim concoctos & pituitæ permixtos. post quos vomitione rejectos iterum cibum veluti prius appetunt, ſicuti canes vomitu . unde affectioni nomen factum.

Cauſa eſt humor pituitoſus, acidus, vel ſolus, vel melancholico humori permixtus, ori ventriculi impactus, in ipſum refrigerando, pungendo, ac conſtringendo, veluti morſum inducit, ſuctioni naturali ferè aſſimilem. Cauſa.

Curationem breviter oſtendit Hipp. Famem, inquit, vini potio ſolvit. 21. aph. 2. ubi per famem non aliam quam caninam appetentiam intelligendam eſſe Gal. dixit. & vinum eſſe debere affirmans ex genere illorum, quæ ſufficienter calfaciunt. Ante cujus aſſumptionẽ oportere tamen ait primùm offerri pinguia edulia, oleagina & ex oleo [a] parata. nihil verò auſterum, aut acre dandum. poſtea vinum quale dictum Lect. 79. Mart. 8. Curatio.

a. *Vel etiam butyro. quod ideò Septentrionalibus regionibus copioſius Deum Opt. Max. largitum fuiſſe, vir Excell. H. Mercurial. credebat, ut illarum incolæ famẽ, quam clima illud ſatis magnam inducit, illius uſu quotidiano lenire poſſent.*

eſt, etiamſi nõ ſitiant ad potandum ipſis laborantibus exhibendum. atque ſic quidem ſtatim ſedari famem. atque hac victus ratione obſervata ceſſare omnino. Poteſt tamen & alia ratione appetentia canina curari: attenuando videlicet & expurgando humores peccantes. Attenuari poſſunt humores ſyr. acetoſo vel oxymel. ſimplici, vel ſcylli-tico, ſi fortiori opus. Expurgari verò per hieram picram addito agarico, aut pillulis aggregativis, vel ſimilibus. quæ non ſemel tantum, ſed ſæpius, ſi canina appetentia non ceſſaverit danda. Exhibenda verò & calfacientia ut diagalanga, diatrionpipereon, vel diacalaminthes; aut his fortiora: ut diacyminum, vel diaſpoliticon. reliquaque facienda, quæ in curatione inappetentiæ ab humoribus crudis ac frigidis dicta ſunt [3].

3. Quidam appetituum rabiem, inquit Baſil. cicuta domarunt. 5. Hexameri. Senſus acrimoniam obtundi narcoticorum uſu poſſe, certum eſt. ſed alia fortè tutius quam cicuta adhiberentur; v.g. papaver. albi ſemen cum melle, aut ſacch. præparatum; aut ſyr. papaveris.

De

De Bulimia.

CAP. 37.

BVlimia [1] sive bulimos magna & ingens est fames, ut nomẽ ipsum ostendit: ad quam & inappetentia, & virium lapsus consequitur.

Causa est inedia & diuturna cibi indigentia. Potest & causa esse externum frigus, non modo os ventriculi, sed [2] & universum corpus refrigerans: veluti ijs contingit, qui per loca frigida ac nivosa iter facientes, diutius famem tolerant. perit enim his tandem appetentia, vires collabuntur, extremæ partes refrigerantur, faciei color mutatur, & pulsus collabitur. Sic & ijs contingit, qui propter famẽ, aut inediam ex quacunque tandem causa animo linquuntur. nam & his post diu toleratam famem appetentia perit, & vires deficiunt. Ex his facile cognosci potest quid

1. Novi majestatem boum, inquit Varro, & ab his dici pleraq; magna, ut Bulimon. 2. de re rustica. Dicitur & βούπεινα. In definit. & 6. Epid. 3. aph. 37.

Causæ.

2. Quæ tamen necessario non accedit. Bulimia potius in frig. aëre, & hyeme. 8. Probl. 5. Erasistrat. 1. διαιρέσεων. apud. Gellium, l. 16. c. 3.

inter bulimiam & caninam appetentiam intersit. In appetentia canina cibus non deest, & propter nimiam ejus ingluviem vomitione laborantes infestantur. In bulimia cibi est indigentia, cui animi deliquium succedit.

Curatio.

Quando.g. aliquis propter inediam ac famē diutius toleratam jam viribus est imbecillus, & animo delinquit; primum odoramentis est revocandus: ut aceti, aromatum, & pirorum, malorum, vel aliorum fructuum, ut Gal. ait, odore si ad manum sint. item panis præsertim recenter cocti, [3] & carnium aliorumq; cibariorum. Panis verò & vino intinctus exhibendus, & juscula carnium, ovaque sorbilia, aliaque, quæ citò alunt, veluti dicta sunt in syncope ab inanitione facta. Exigua autem quantitas initio offerenda. sed frequentius & singulis ferè horis, donec vires reparatæ & majorem [4] quantitatem

3. Hujus odore per Thesmophoria vitā produxit Democritus. trium videlicet dierum spatio. Diog. Laert.

4. Hoc qui post obsidionem Lugduni Batavorum immisso mari solutam, non observarunt, cibis affatim ingestis, plerique mortui sunt.

tem ac ſolidiorem cibum admittant. Nihilominus tamen & partes ⁵ extremæ funiculis conſtringendæ, vel leviter fricandæ ſunt.

5. Vt calore revocato ad exteriora, alimentum in corpus diſtribui poſſit.

Quod ſi verò præter cibi indigentiam etiam acceſſerit magna refrigeratio, ut in itineribus per loca nivoſa contracta, non ſtatim etiam laborans luculento aut magno igni admovendus erit, ſed ſenſim & paulatim calfaciendus. Frictionibus & ijs, quæ jam dicta ſunt, nō prætermiſſis.

De Kitta ſeu Malacia.

Cap. 38.

Citta ſive malacia, quæ pica non rarò Latinis dicitur, appetentia eſt depravata: non modum in quantitate, veluti appetentia canina, excedens, ſed in qualitate aberrans. eſt enim concupiſcentia pravorum. nam vel acida, vel acerba ut immaturos fructus, aliquando terram, teſtas, car-

Lect. 80. Mart. 9.

bones extinctos, aliave similia absurda appetunt. nonnulli etiam carnes crudas, vel etiam crudos pisces desiderant.

Causæ. Consequitur & ista appetentia oris vētriculi pravam affectionem, tunicis ejus vitioso aliquo humore imbutis: pro cujus varietate modo hæc, modo alia prava appetuntur.

Frequentius autem hujuscemodi appetentia mulieribus uterum gerentibus supervenit, & primis quidem mensibus ad 3. aut 4. usque, authore Gal. quum fœtus videlicet adhuc parvulus est, [1] nec multo eget alimento. & præsertim quando vitiosi humores ad os ventriculi confluentes vomitione non expurgantur. quamquam subinde & posterioribus [2] mensibus etiam κίττα gravidis accidat.

1. Ita ut non possit sanguinem per menses purgandum absumere.

2. Non tamen cum vomitione.

Idem verò affectus & alijs nonnullis mulieribus, tum & viris nonnunquam supervenit, humore vitioso ad

ad ventriculi oſtium delato, atque illi firmius inhærente. Quandoque verò & alia quædam in corpore latens eſt cauſa, quæ appetentiam pravarum rerum excitat: qua permanēte, etiam appetentia perſeverat.

Gravidas autem, quando κίττα ipſis accidit, in cibo[3] parciores eſſe cōvenit, nec temerè quoſvis ingerere, ſed optimos tantummodo & boni ſucci. Quod ſi nauſea adſit, & morſus aliquis ſentiatur in ore ventriculi, exhibenda aqua tepida cum exiguo oxymelitis, ut vomitio ſuccedat, atque vitioſi humores expurgentur. Mediocre corporis exercitiū convenit.[4] deambulationes ad loca amœna, & cibi, ut Paulus refert, non nimium dulces. Vina fulva, odorata, & quinquennia .i. vetera; & moderata potio. Commendatur etiam initio ſumere menſæ[5] olivas muria conditas, vel 6. aut 7. amygdala[6] amara. Sub finem

Curatio.

3. Vt humores ſuperflui melius poſſent concoqui. alioqui multi humores congeſti corrumpuntur à malis illis ſuccis.

4. Ita per univerſum diſtributi humores minus confluent ad ventriculum.

5. Et omnia quæ roborare ſtomachū poſſunt. Olivæ reſiccāt, quia ſalſæ. & aſtringunt, quum immaturæ condiantur. unde & ſalivationi ventriculi conferunt.

6. Sic & abſinthium. ratione abſterſionis.

dandæ carnes cydoneorum conditæ: vel ex his facta alia bellaria: vel conserva rosarum rubrarum; vel aliquot mali punici grana, aut similia astringentia [7] ori grata. Paulus verò & rhaponticum [8] & ante cibum, & post, assumi posse refert.

Vnctiones. Vnctiones verò oris ventriculi & faciendæ sunt ex oleis astringentibus: ut masticino oleo, cydoneorum. quibus aliquid ol. de [9] mentha, aut de absinthio admisceri poterit.

Cataplasma. Laudantur & cataplasmata ex œnanthe .i. immaturo uvæ fructu, balaustijs, smyrnij semine, pæoniæ, & fœniculi semine, cũ palmulis & vino veteri. Cujus loco admoveri poterit vel ex sola [10] mastiche emplastrum,

Sacculi. vel sacculi [11] in quibus rosæ rubræ, absinthium, balaustia, fœniculi, coriandri & myrti semina, santali lutei & ruben-

7. Vt pira omnia nostra, ac bellaria ex his confecta.

8. .i. Rhabarbarum per barbariam ex regione Chinarum ad nos delatũ. ratione astrictionis.

9. Ne ostium ventriculi omnino refrigeretur, admiscenda calida pauca astringentibus.

Laudat Aëtius pastillos Amazonum. verum Gal. ex quo citat, ad vẽtriculi subversiones, nõ κίτlαν commendat.

10. Non tantum prosunt in κίτlα, sed & si non solum manè, sed etiam interdiu vomant:

11. ℞. Rosar. rub. balaust. absinthij ana ℥ 2. sem. fœniculi, coriãdri, myrti ana ℥ 1. santal. lut. rubrorum, mastich. thuris, garyophyllorum ana ʒ 2. cum gossypio ℥. q. s. f. sacculus. Pulveres plures quam 12. & pauciores 16. ℥ debent esse. ideo absinth. & rosas per pondera descripsi. R. Dod.

tus,

tes, maſtiche, thus & garyophylli cum goſſypio ſint inſuta.

Si verò mulieribus non gravidis, aut viris hujuſcemodi depravata appetentia accidat, purgatione vitioſorum humorum curandi erunt. Vomitu, quidem ad hunc prompti, alij purgatione per inferna. veluti in curatione inappetentiæ dictum eſt. 2

Quibus verò aliqua in corpore latens hujus ſymptomatis [12] cauſa fuerit, non prius ceſſat depravata appetẽtia, quam cauſa ſublata. quæ ſi tolli nequeat, affectio permanet. licet tamen non aſſiduè, ſed per intervalla tantummodo recurrat, cauſa videlicet ſe movente. 3

12. Vt à lato lumbrico, quod in viro factum. Alia, cui inteſtinũ diſſectæ plenũ flatibus inventum, quibus cõmotis cogebatur crudos piſces comedere, unde vulgò lutram eam in ventre habere exiſtimabatur.

De Siti.

CAP. 39.

Sitis naturalis eſt appetentia humidi ejus, quod cibi ac alimenti eſt vehiculum; ſed quæ modum exce- Lect. 81. Matt. 12.

dit ſymptoma eſt appetitricis facultatis depravatæ.

Cauſæ.

Cujus cauſa eſſe poteſt aut calida, aut ſicca, vel utraque, ventriculi & præſertim ipſius oris intemperies. Vel ſalſi & bilioſi [1] humores os ventriculi mordicantes; vel etiam ejuſcemodi edulia, aut potiones. non rarò verò etiam meraciſſimi ac potentiſſimi vini potus. In jocinore verò, ac præſertim ejus ſima ac interna parte, in meſenterio, in jejuno inteſtino, in imo ventre, vel etiam in ipſo pulmone ſi affectio aliqua conſtiterit eryſipelatis aut inflammationis naturã referens: ſitis etiam accenditur, ut in febribus acutis. Poteſt verò & inopia humidi ſitis cauſa eſſe: veluti poſt copioſa ſanguinis profluvia, vel poſt alias vacuationes ſive ſponte, ſive à medicamẽtis [2] factis. ſic & poſt labores ac ſudores immodicos. Non rarò autem & diabetes, proprius renum affectus, ingentis ſitis cauſa eſt.

1. Vt in bima puellula, cui ventriculus, qua folliculo fellis adjacet, non ſolum æruginoſa bile perfuſus, ſed & ab eadem perforatus erat: unde ingeſtis uno die cereviſiæ libris ſex, ſeptemvè, ſitim tamen reſtinguere non poterat.

2. Quæ inditium medicamenti benè operantis.

est. quem Gal. ea de causa Dipsacum vocat,& caninæ appetentiæ proportione respondere ait. Iam verò & hydropici [3] frequentissime siti prænuntur.

3. In ascite, quod humores sint acres. In leucophlegmatia, quia febricula ferè etiam adest; utpote humoribus putrescentibus.

Curatio.

Si itaque sitis causa fuerit calida aliqua in ore ventriculi citra humorẽ intemperies, frigidæ [4] potio conducit. tum & ea prosunt, quæ adversus inappetentiam ex hac causa supra cõmendata sunt. Sic & siccitatis socius humidũ remedium est.

4. Non solum aquæ, sed etiam cerevisiæ.

Quod si verò salsi ac biliosi humores sitim excitarint: (quod ex salso vel amaro in ore sapore, aut ejuscemodi ructu cognosci potest) tunc humorum vacuatio facienda, ut in curatione inappetentiæ ex hac causa dictum est. Cibis verò salsis aut acribus assumptis, aut nimio vino merato: superdormire utile fuerit. concoquitur enim ut Gal. in comment. 27. aph. . particulæ, per somnum quod assumptum [5] est, ac deorsum descendit.

5. Ac tum qualitate amissa, sitim non faciunt amplius.

Quando verò interiorum partium aliqua inflammatio, aut erysipelatis naturam referens affectio, aut febris acuta, magnæ ac modũ excedẽtis sitis causa extiterit: quomodo, & qua ratione eis sit succurendum ante ostensum, ubi de siti in febribus. Ibidem quoque dictum, quid faciendum: quando post magnam vacuationem, sive sanguinis, sive alterius humoris, sitis nimia urget. Citò enim nutriri, ac refici laborantes, debent, & humido quidem alimento: nam, ut Hipp. facilius est impleri potu quam cibo. 11. aph. 5.

Adversus diabetem autem, quæ semper ingentis sitis est causa; cujusmodi remedijs sit utendum, suo loco dicetur. Hydropicis sitim ferre expediens ac utile est. [6] præsertim leucophlegmatia sive hyposarca laborantibus. profuit his nonnunquã gingiberis frustum [7] in ore continere, atque ipsum subinde mãdere. sali-

6. Concretis quosdam ossibus, ac sine medullis vivere accepimus. signum eorum esse nec sitim sentire, nec sudorẽ emittere. Quamquam & voluntate scimus sitim victam. equitemq; Romanum in pupillaribus annis aquæ subtercutem fusæ morbo prohibitum humore à medicis, naturam fecisse consuetudine, atque in senecta caruisse potu. Plin. l. 7. c. 18.

7. In ascite forte non prodesset ob humorum acrimoniam.

ſalivam enim provocat. per quam ſitis nonnihil ſedatur, & ſimul ad ſuperfluæ humiditatis reſiccationem conducit.

Cavendum autem eſt urgente ſiti, ne multus ac copioſus potus affatim ingeratur. nam vehementi ſiti laborantes, ſi larga potione utantur. 4. accidentium periculum, ut Gal.[8] ait ſubire ſolent: Vel enim ad vomitum irritantur: vel potu citò per inteſtina deſcendente fluore, alvi aut lyenteria corripiuntur: Vel potus in ventriculo hærens ejuſdem inflationem, parit: vel celeriter per vias urinæ tranſiens diabeten, ſive urinæ fluorem excitat.

8. Lib. 6. de loc. aff. cap. 1. Nulla re ſimilis eſt fabricitantium ſitis ſiti ſanorum. hi ſi bibant, non ultra ſitiunt. illi verò brevi tempore ſe bibiſſe cum delectatione ſentiunt, dein nauſeant, aqua in bilem vertitur, vomunt, tormina patiuntur, iterumq; validius ſitiunt. Epictet. apud Arrian. l. 4. c. 9.

9. Quod multum cõtingit febricitantibus craſſam cereviſiam bibentibus. quum deſcendere non poſſit. Nocet etiam lac. magis tamẽ ex quo butyrum extractum. cito enim concreſcit in ventriculo calido. ſic quidam ſubito pereunt hauſto tali lacte: niſi id concretum evomant.

De Nauſea & Vomitu.

CAP. 40.

Lect. 82. Mart. 13.

NAuſea & vomitus facultatis expultricis ventriculi motus ſunt de-

1. Sic quidam difficiles ad vomendum: quod retentricem habent firmam. Loquimur autem de ea, quæ fit ante cibum assumptum. de ea, quæ post cibum infra agemus.

pravati, accedente retentricis debilitate. in hoc tamen differentes, quod nausea conatus quidam sit ad vomitionem irritus, sive inanis irritatio ventriculum atque ejus ostium commovens; nullum interim humorem expellens: Vomitus verò eorum, quæ in ventriculo continentur, atque ipsi molesta sunt, sursum per os vehemens est expulsio.

Contrahit autem se tunc ventriculus circum ea, quæ in ipso sunt: ac eo modo extrudit & expellit, quæ excernuntur. Nausea autem vomitum præcedit. non tamen semper, nauseam vomitus sequitur. Hæc si in morbis acutis in die superveniat theoritico, aut decretorio apparentibus signis concoctionis, futuræ per vomitum crisis & solutionis ipsius morbi spem facit. atque hujuscemodi nauseæ non est resistendum: veluti neque vomitioni, quæ in die fit decretorio quam-

uamdiu confert, & leviter
ertur.

Sed nauſeæ alio tempore
oleſtæ, per curationem
eccantium & vitioſorum
umorum curandæ ſunt, ut
rius dictum.

Sic & vomitus, qui die
on decretorio, nec appa-
entibus ſignis concoctio-
is ſupervenit, & moleſtè
ertur modumque excedit,
c vires dejicit: omni ſi-
endus eſt modo, partim
ivertentibus, partim alijs
emedijs, pro cauſæ tamen
fficientis conditione: nam
humores bilioſi acres ac
ordaces vomitum effe-
erint, veluti in febribus
cutis, curatio inſtituenda
t dictum eſt, ubi de cura-
one vomitus in febribus.

Si autem frigidi ac pitui-
oſi humores copia ſua
entriculum aggravent, &
d vomitionem impellant,
ſimul adſint graves ac
oleſti dolores colicis ſi-
iles (facta prius ſive per
nemata, ſive per glandes
iverſione) fomenta erunt Fomenta.

adhibenda, ventriculo ac ejus oſtio calida, veluti ex cruſta panis toſta [2] aceto deinde, vel generoſo vino leviter madefacta, ſuperaſperſo pulvere garyophillorum: vel garyophillis [3] ipſis cruſtæ impoſitis, quæ tam calida quam ferri poteſt applicanda.

Hujus loco ſacculo uti licebit. in quo abſinthium, roſæ, origanum, calamenthum, pulegium, ſerpillum, thymus & ſimiles herbæ: & [4] ſem. aniſi, carvi, cymini ſint inſuta [5]. qui in vino decoctus & expreſſus erit ventriculo admovendus. Sedato vomitu, offerenda ventriculũ calfacientia ac roborantia, & unguentis, ceratis, ac ſacculis cum goſſypio utendum: veluti in curatione faſtidij à cauſa frigida. obſervata eadem ac ſimili victus ratione. Si autem non vehemens pituitoſorum ac crudorum humorum vomitio ſit, neque cum magno dolore, & frequenter ſinguliſque ferè diebus

2. Incraſſis corporibus ut penetret. in tenuibus magis vinũ placet, quum tanta diductione non eſt opus.

3. Quia calfaciunt, atque ut fructus immaturi aſtringunt.

4. Vt ſi ſint flatus aliqui diſcutiantur.

5. Vel ſpongia horum decocto imbuta. quidam orbem ligneũ calfactum applicant. apponunt etiam ligneam patellam cineribus calidis plenam, cui ſuperinductus pannus duplex vino madefactus. Italæ mulierculæ cineres calidos linteo immiſſos applicant. Ex ligneis orbibus nimium calidis, nimiſque frequenter admotis, hepar inflammatum, ſuppuratum, atque ægrum mori vidimus.

diebus recurrens: hiera picra danda erit, vel pillulæ cephanginæ, aut simile aliquod med. cum syr. acetoso, vel oxymelite. Syr. etiam acetosus sive simpl. vel etiam [6] compositus jejuno ventriculo sumptus sæpè solus vomitionem curavit talem [7]: humores pituitosos incidens ac deorsum compellens. Postea possunt confect. dari: & unctiones similiaq; localia adhiberi ut ante dictum.

6. *Vel ipsi ex ijs, quæ vẽtriculo utilia, ut enula, mentha, origano cum aceto & saccharo componimus.*

7. *In exigua quantitate, & ut vomitum faciat. tamen causam tollit.*

Prognosis.

Lect. 83. Mart. 15.

Contingit autem vomitionem non solum propter vitiosorum humorũ in ventriculo collectionem ac redundantiam fieri, sed & alijs de causis. Colicos, ac nephriticos dolores frequenter comitatur vomitus, & non rarò ipsius paulò antè assumpti cibi [8], nonnunquam verò & crudorum humorum. Huic autem vomitioni non aliud adhibẽdum remediũ quàm affectio, quam comitatur, requirit. Exonerat se & quandoque lien, aut jecur

8. *Quicquid fuerit in ventriculo. non enim per se afficitur.*

& copioſum ſanguinem, eumque atrum ad ventriculum demittit, qui deinde cum vomitu per vim cum moleſtia & magna virium dejectione rejicitur, de qua prius dictum eſt. Ilei dolorem vomitus quoque comitatur. qui gravis, moleſtus & pernicioſus, ut Hipp. refert 10. aph. 7. præſertim quando alvi excrementa per os redduntur, & ea quæ ſubtus injecta ſunt ſive enemata, ſive glandes ſurſum rapiuntur. Eſt & malus vomitus ex phymatis, ſive tuberculi interioris ruptione. quod quidem vel in ventriculo, [9] aut ſima hepatis parte, vel in liene, aut vicina aliqua conſtitit. Iam & malus vomitus eſt in omni capitis vulnere. oſtendit enim cerebri meninges, vel ipſam ejus ſubſtantiã ſimul læſam eſſe. quod abſque ſummo vitæ periculo non accidit. Peſtilentes febres comitatur etiam [10] pernicioſus vomitus. qui veneni vehementiam & malignitatem

9. In pulmone, vel meſenterio vomitum non movet, ſed quandoque per inteſtina effertur pus. quod Fernel. ait, & vidi. nihil autem, mali modo ita erumpat.

10. Semper quidẽ adeſt. verum quandoq; minor. ita ut aſſumpta retineri queant. ac tum major ſpes ſalutis.

tatẽ oſtendit. In omni. a. vomitu ex quacũq; cauſa fiat, ſingultus &[11] oculorũ rubor, Hipp. authore, mala ſunt. Malæ verò & convulſiones. ſignificãt enim ſuperfluam ac nimiã corporis inanitionem. Extant verò & nonnullæ apud Hipp. 2. prædict. de vomitu ſentẽtiæ. quas illinc requirẽdas reliquimus.

11. Qui vomunt facilè laborãt oculis. nec adeò malum. neque etiam in Coacis ejus fit mentio. ſed ſolum in aph. qui fortè depravati.

De imbecillitate ventriculi.

CAP. 41.

VEntriculi imbecillitas ejus dicitur affectio, per quam cibus aſſumptus ægrè [1] retinetur ac difficulter tardèque conficitur, & ſubinde cũ exigua appetentia concupiſcitur ſic, ut non niſi modicus aſſumi queat; languor nempe ventriculi & virium ejus exolutio.

1. Neſcio an ſtomachi ſolutionem dicens Scribonius non hunc affectum intellexerit. Vox ὑπτιάζειν ceſſationẽ denotat apud Polluc. l. 3. c. 25.

Cauſæ.

Hujuſcemodi autem imbecillitas non rarò ex morbo [2] convaleſcẽtibus adeſt, quandoque verò ex ejus intemperie humida ipſum laxante, contingit. & talem quidem affectum ὑπτιασμὸν

2. Ore ventriculi cum alijs corporis partibus debilitato.

veteres appellant, sive supinitatem. quod videlicet resolutis ejus viribus quasi supinus jacet.

1 Ἀνατροπή.

Huic proxima est [3] ἀνατροπή dicta, seu subversio ventriculi. nauseosa affectio & conatus quidam vomendi, sed ab assumpto cibo. in quo à nausea differt, nausea enim jejuno accidit ventriculo: ἀνατροπή verò post cibum assumptum.

3. Videtur sic appellare, tum appetitus perditionem, tum nauseosas dispositiones, in quibus aliquando quidem vomitus contingunt. fiunt, si post adsumptum cibum paulo vehementius moveant. 8. κατὰ τόπ.

Causa.

Accidit hæc propter ventriculi facultatis retentricis debilitatem: quando videlicet plus cibi ingestum est, quam commodè vẽtriculus amplecti & concoquere valeat. Hoc autem modo affectos, stomachicos veteres nominant.

2 Lect. 84. Martij 16.

Reperitur verò & alterius ἀνατροπῆς apud Gal. mentio lib. 8. secund. locos qui εἰλεώδης cognominatur. interpres, volvulosam stomachi [4] subversionem, vocat. hæc cum magno dolore contingit & à priore differens est.

4. [Aët. cap. de vomitu sic appellari dicit vomitus concitatiores à serosis ac malignis humoribus.]

Superioribus autem duobus

bus malis annumeratur etiam ventriculi πτυελισμὸς sive salivatio. quæ est humida [5] ipsius constitutio cum dulcis pituitæ in eo redundantia. quæ deinde sensim ad fauces sursum fertur, ac per frequentem screatum expuitur.

Salivatio.

5. Hic major humorum copia. quo à prioribus differt. πλόιδον author lib. qui Medic. inscribitur cap. de humoribus appellat.

Curatio horum affectuum in bona victus vivendique ratione potissimum consistit. Resiccantium, ac mediocriter astringentiũ usus utilis est; Et si frigiditas adsit, moderatè calfaciẽtium. Exercitium non vehemens [6] & sudorem non movens, jejuno corpore, conducit, & exigui temporis à cibo abstinentia. Post cibum sumptum quiescendũ [7] est: præsertim quum ventriculus subversione laboret [8]. ac suo tempore somnus admittendus. Cibum oportet esse facilis concoctionis: ut sunt ova, carnes, vitulorum, & volucrium. inter quæ laudantur aviculæ silvestres & montanæ, longè à locis palustribus ver-

Curatio.

6. Quia omne, quod vires dejicit, etiam ventriculi robur frangit.

7. Vt concoctio melius perfici possit.

8. Quia levi motu ad vomitum incitarentur.

ſantes. Præſtat autem cibum aſſum, magis quam elixum edere, & aſtringentibus nonnullis conditum, ut uva immatura, uva criſpa, baccis oxyacanthæ ſeu berberis, mali punici acinis. vino omphacite, quod omphacium vocant; quibus & aromata admiſcenda ſunt [10]: ut gingiber, cinnamomum, garyophylli, vel etiam piper aut galanga. poſſunt & olivæ muria conditæ dari, tum & cappares; & quæcunq; ſunt talia [11]. quæ vel ſtatim initio, vel cum ipſo cibo ſtatim aſſumere prodeſt. A cibo laudantur aſtringentia, ut ſunt carnes cydoneorum, inter quas præſtant aromata admixta habentes. Dantur verò & utiliter tragemata quædam poſt cibum: ut [12] ex roſis rubris, ſem. coriandri, cinnamomo, & alijs nonnullis cum ſaccharo permixta. quæ cum particula panis toſti in vino madefacti aut aliter exhibentur. Vnctiones autem

ex

9. [Dicit hoc etiam Gal. 7. meth. 4. ac paucum etiam vult eſſe.] πλάδον ventriculi reſiccat ξηροφαγία, & abſinthij potus. In med. c. de humor.

10. Præſertim ſi frigidus ventriculus, ne frigidis offendatur. Proſunt verò, & quæ bene olent. nam odores τὸ κύτος ἅπαν quod inter verticem atque umbilicum eſt [imò & quæ infra, ut Matricem] τραχύνει, ἢ πραΰνει, ut ſcribit in Timæo Plato.

11. Sic caro ſalſa, harenga, & ſimilia, jus olivarum ratione ſalis reſiccantia.

12. ℞. Roſar. rubr. ſem. coriãdri præparati, cinnamoni ana ℥ 2. maſtich. garyophyll. ſem. aniſi. ana ℥ ß. ſacchari quantum eſt pondus omnium.

ex ol. aſtringentibus. tum & alia localia, qualia in ειπῆα dicta ſunt, cõveniunt.

Quod ſi verò & adeo multa ſit ventriculi humiditas ut præſcripta ratione non mox corrigatur, danda erit pill. una ex hiera picra, vel alephang. pondere [13]. ℈ ß. bis tervè in hebdomada, mane jejuno ventriculo. quæ ad humiditatem reſiccandam, & roborandum ventriculũ prodeſſe poterit.

Subverſio autem illa, quæ volvuloſa dicitur curationem requirit, qualem crudi humoris cum dolore, vomitio. de qua ante dictum. Commendant ad hanc veteres paſtillũ Amazonium [14] quam ex calidis, aliquot mod. componitur, quibus additur opium. hujus loco noſtra ætate diagalanga, diacyminũ, & ſimiles compoſ. receptæ ſunt. neq; alijs utimur, niſi magnitudo doloris ad opiata impellat.

13. Magnã enim quantitatem non fert ventriculus, & ſi non ſtatim purget; tempore id faciet.

14. ℞. Sem. ſelini ℥ vj. aniſi ℨ vj. abſinthij ℨ iiij. piperis ℨ ij. myrrhæ ℨ ij. cinnamomi ℨ vj. opij ℨ ij. caſtorij ℨ ij. fiant cum aq. trochi Doſis integra ℨ j. Stomachicis cum vini protropi ℥ iij. exhibetur. 8. Secundum loca Gal. ex Aſclepiade.

Lect.84. Martij 19.

De Cruditate.

1. *Ventris haud segne ministerium, nec magis alitur, quam alit, reddens in omnes corporis partes hunc, quo vivimus, vigemusq; divisum pariter in venas maturum confecto cibo sanguinem. Agrippa Monen. apud Liviū.dec.1. l.2. Hinc regem totius corporis dixere: quod hujus validus firmet tenor omnia membra. At contra ejusdē frangantur cuncta dolore. Sammon. Hinc quidam omnes morbos, quod omnes ex stomacho oriantur, uno remedio curari posse scripsit. Multos sanè propter errores in victu commissos, oriri; illosq; uno ventrem deonerantium genere curari, verum.*

CRuditas facultatis cōcoctricis ipsius [1] ventriculi frustratio est. Triplici hæc accidit modo 1. Quando cibus assumptus omnino nō alteratur: quæ ἀπεψία dicitur. & extrema est cruditas. 2. Quādo cibus quidem alteratur, sed tardè & difficulter admodum, sic ut multo tempore vix mutationem suscipiat, dicitur & hæc cruditas, non tamen privationem, sed vitium tantummodo significans; græci βραδυπεψίαν .i. tardam concoctionem appellant. 3. Quando assumpta non ut oportet mutantur, sed non corrumpuntur sic ut concoqui nequeant, atque in substantiam idoneam ad corporis nutritionem converti non possint. & tale quidem concoctionis vitium cruditatis etiam nomine comprehenditur. & nullum nomen proprium, ut Gal. ait, obtinet.

Causa autem cruditatis duplex est: vel enim ipsius ventriculi facultas læsa, vel aliquis externus error. Læditur autem ventriculi facultas vel per intemperiem aliquam, frequentius frigidam, subinde tamen & nimis calidam; & quandoq; absq; humore, quandoque cum humore: vel propter inflammationem, erysipelas aut similem instrumentalem morbum [2] in eo consistentem, per quem facultas ejus læditur.

Causæ.

Error autem extrinsecus adveniens concoctionem impediens tripliciter fieri potest. 1. propter humores vitiosos in eo contentos. 2. à cibis. 3. propter exiguũ ac breviorem somnum. Et frigida quidem intemperies concoctionem impedit, vel tardiorem eam reddit. Similiter existentes in eo frigidi ac pituitosi humores concoctionem assumptorum remorantur. Nimus etiam calida ven-

2. Siquidem accedat intemperies. alias novimus aliquẽ, cui ob aneurisma nulla ventriculi, in quo erat, actio læsa; imò ob calidum sanguinem auctũ, fortè etiam melior fuit, eo tamen erumpente subitò mortuus est; quum antea benè pinguis, bona ratione victus, factus esset.

triculi intemperies cibo facilis concoctionis corrumpit, ac in pravam ſubſtantiam convertit. quod & bilioſi, ac vitioſi humores in ventriculo exiſtentes, faciunt. Pravi item ac vitioſi cibi [3] bonam concoctionem impediunt. licet nullo affectu ventriculus laboret. Impeditur verò, & concoctio per immodicam ciborum potioniſq; quantitatem. quando videlicet tanta aſſumptorum eſt copia, ut nec commodè amplecti, nec retinere eos ventriculus queat. tunc enim aſſumpta ſubinde vomitu rejiciuntur, vel multum temporis quietis ac ſomni ad concoctionem requirunt [4]. Mala verò & qualitas aſſumptorum non rarò cauſa eſt, ut non concoquantur: ut cibi corrupti, malè cocti, aduſti, & quos natura odit, [5] aut ventriculus faſtidit.

3. *Sunt autem tales, vel ſua natura: ut Fungi, ex quorum uſu etiam non medicatorum (qualem Claudius ſūpſerat, poſt quē nihil amplius edit) quamplurimi quotannis moriuntur: vel vitiū exterius ex putredine, aut prava præparatione cōtraxerunt.*

4. *Quanta eſt gula quæ ſibi totos Ponit apros- Pœna tamen præſens, quum tu deponis amictus Turgidus & crudum pavonem in balnea portas. Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus. Iuvenal. Sat. I. Hinc illud. Plures necat gula quam gladius.*

5. *Vt caſeum. ſic quendam novi, qui ita oderat vaccinā carnē ut etiamſi ex bove comediſſet & quis cum ex vacca comediſſe diceret, omnia evomeret. Nil autem refert, an propter ἰδιοσυγκρισίαν cibū aliquē abhorreat, an verò ἡ περὶ τούτων ὑπόνοια illos turbet, quod Aſclapiades Menedemo quondam exprobravit.*

Sic

Sic & nonnullorum sub-
:antia concoctioni rebel-
s est : ut sunt vinacea, &
olliculi uvarum, cappares,
liorumq; fructuum mem-
ranæ, furfures, & plura
lia, quæ non permutata
um excrementis descen-
lunt. Ordo quoque in as-
umendis cibis præposte-
us, ut Gal. ait, quandoq; &
ruditatis causa est: veluti,
nquit, si quis exempli cau-
a, aut cotonea, aut mala
unica in primis ingessit,
nox olera ex oleo & ga-
o [6]. Potest & cibus intem-
estivè assumptus idem ef-
icere : quū videlicet inge-
itur priusquā antecedens
oncoctus sit, aut descen-
lerit. Et totidem quidem
nodis per cibum conco-
ctio impeditur.

Opus verò est ad cibi pro-
am concoctionem, quiete
c somno [7]. si itaque som-
ius impediatur, aut bre-
ior sit, cruditatis, quoque

6. Cujus loco nos oleo & aceto condimus cibos. Varietas etiam per se lædit: Neque verum est, quod ab Asclepiade dicitur, facilius concoqui cibos varios. eduntur enim facilius. ad concoctionem autem materiæ genus, & modus attinent. Cels. l. 3. c. 6. At vel ob idipsum vitando, quod non esurientem ad comedendum invitent. Varietas itaque ciborum mala; condimentorum pessima reputanda est.

7. Nam calor, cujus opera concoctio fit, intrò per somnum fertur. Itaque quod Plinius dicit: Pervigilio præcipuè vinci cibos. l. 11. c. 53. non aliter verum est, quam quod à ventriculo quem gravant, vel semicocti facilius descendant; vel jam cocti facilius distribuātur ad habitum. Eodem sensu, & illud Aëtij capiendū: Erectior decubitus, si quid aliud, concoctionem adjuvat. s. 4. c. 50.

causa erit, nullo in ventriculo interno vitio existente, ut Gal. confessus est.

Lect. 86. Mart. 20. Curatio. Curatio cruditatis pro causæ efficientis conditione perficitur. Si frigiditas ventriculi sola concoctionem remoretur exhibenda sunt aromata calida per se vel cum cibis permixta: vel cõpositiones similes. deinde & unctiones, empl. sacculi ut in curatione ex causa frigida. Conducit verò & fotus cum spongia ex vino forti, fulvo, veteri, non dulci, sed austero. Iam & catellos viventes extrinsecus admoveri ventriculo non parum prodest. Gal. puellũ carnosum per quietem admoveri consulit.

Quod si simul adsint frig. humores, expurgare eos oportet: veluti in appetentia canina dictum; si non usu oxymelitis aut syr. acetosi concoctio emendetur.

Intemperies verò calida absque humore eadem curatione, qua cibi inappetentia

ntia à ſimili cauſa : uſu videlicet actu ac potentia refrigerantium.

Humores autem bilioſi, ac vitioſi concoctionē depravantes expurgandi ſunt, veluti ante dictum.

Circa autem cibi exhibitionem ſolicitudo habenda eſt, ut non detur niſi poſt mediocre exercitium ; & non niſi optimus ac facilis concoctionis, qualis ante dictus. & quies ac ſomnus non impediantur. Vitioſa verò ac corrupta alimenta quam citiſſimè vel vomitione rejicienda ſunt, vel per alvū deducenda. Si immodica aſſumptorū quantitas offenderit [8], quies & ſomnus imperanda ſunt. Eadem facienda quando præpoſterè, vel intempeſtivè cibi aſſumpti ſunt.

Magna autem cruditas ventriculi diu cōſiſtens, vel ad lienteriā, vel ad hydropem laborantem perducit. Sed quæ ex vitioſis humoribus, aut ex pravis fit cibarijs, facilè febrem inducit [9].

8. *Si coactus fueris in epulis ſurge per medium tranſiēs, vome, & quieſces. Eccleſiaſtic. c. 31. v. 24. h. e. refrigerabit te, & corpori tuo non adduces infirmitatem, ut additur in verſ. vulgari.*

9. *Quæ dato medicamento quam citiſſimè deſinit. calor enim nondum in ſanguine hæret.*

De Inflatione ventriculi.

INflatio ventriculi ejus cum dolore eſt diſtenſio, ex flatuoſo ſpiritu in ipſo collecto, & neque ſurſum, neque deorſum exitum habente.

Cauſa vel alimenta ſunt cruda: ut olera cruda, fructus crudi. qui ſuapte natura ad flatus gignendos ſunt idonei: ut & legumina quædam. Alia cauſa, frigidi & pituitoſi [1], craſſi ſunt humores à debili calore in halitus ac flatus reſoluti; qui à retentrice facultate diutius quam par eſt retinentur. Quæ autem harum efficiens ſit cauſa, non difficulter cognoſcitur. nam crudorum olerum, fructuum, leguminumvè eſus latere non poteſt. & hinc genita inflatio non eſt diuturna. Sed ſi cruda non fuerint aſſumpta, vel cibi ad flatus gignendos idonei, cauſam eſſe crudos, craſſos,

1. *Tenuis enim pituita non facit flatus, qui diu in ventriculo hæreant. tenues enim ſunt; ideoque facile diſcutiuntur.*

craſſos, viſcidoſq; humores fit manifeſtum.

Curatio.

Ad inflationem autem ex crudis oleribus, aut ſimilibus cibis flatum ingenerantibus, ſufficiunt excalfacientia [2] piper, gingiber, galanga, & ex compoſ. diagalanga, diacyminum, diaſpolit. & ſimilia.

2. Non vinum, ne parte crudi humoris ad hepar rapta, obſtructione febrem faciat. Piper, Zinzeber, & præſertim creſſiuſculè contuſa, aut integra vix ultra ventriculum actionẽ ſuam extendunt.

Si verò inflatio fiat ex crudis & craſſis humoribus; hos expurgare oportet. nec ſatis eſt hiera picra ſola, ſed admiſcenda ei fortiora ſunt, ut ſunt pill. aggregativæ vel iliacæ pill. Rhaz. [3] quæ in omni dolore ex flatu ſive ventriculi, ſive inteſtinorum, mirificæ ſunt & ſingulares. harum .g. 7. aut 8. cum pill. hiera miſceri multum conducit. In hoc caſu enemata aut glandes [4] parum proſunt: ſi tamen omnino enemata injicienda videantur, acria eſſe oportet, ne diu hæreant, & flatibus viam impediant. præſtat idcirco glandibus uti.

3. Recipiunt Colocynt ſagapeni ana ℥ 1. ſcammonij ℈ 1. Validæ quidem per ſe exiſtunt, ſed in exigua quantitate paucorum nempe granorum, lenioribus pilulis permiſtæ mediocriter, ac nihilominus tuto agunt.

4. Quia Glandes ſupra Rectum; Enemata ſupra Colum inteſtinum vix adſcendunt.

Victus ratio & reliquo-

rum med. in hoc affectu talis esse debet qualis in omni ex causa frigida ventriculi affectione. de quibus ante dictum.

De Inflammatione Ventriculi.

Lect.87. Matt.22.

VEntriculum, vel ejus ostium, inflammatione corripi posse, non est à [1] ratione alienum; sed tamen rarò admodum contingit. Nata autem in illo inflammatio dolorem & tumorem affert, qui & admota manu [2] sentiri potest. adest febris continua, sitis, & linguæ ariditas. quæ etiam majora sunt, si inflammatio erysipelatis naturam referat; minora, si vel ex solo sanguine, vel sanguine pituitoso originem habuerit.

Curatio.

Curatio à sanguinis missione incipere debet. secanda autem erit vena dextri brachij media, aut interna; solicitudine adhibita, ne in animi deliquium incidat laborans. quamobrem non tantum

1. Omnis enim pars, quæ sanguinem alimentum accipit, etiam ossa ipsa, illo superfluo irruente, inflammatione corripi potest.

2. Præsertim in non admodum obesis.

tantum ſanguinis quantum opus videbitur una vice, ſed potius duabus extrahē-dum erit. Ventriculo enim & præſertim ejus oſtiolo laborante facilè animi deliquium ſupervenit. Detracto ſanguine non [3] danda purgantia medicamenta, ſed alvus leni aliquo enemate expurganda. & quidem ſæpius, ſi opus fuerit. ut ex decocto malvæ, biſmalvæ, mercurialis, violariæ. quibus addi poteſt atriplex, & beta, & nonnihil florum chamœmeli. item & furfures. hujus decocti ſumenda ℔ 1. deinde ol. viol. ℥ 2. aut 3. ſi calor vehemens eſt: ſin minus ol. chamœmel. vel chamœmel. & violacei ſimul tantumdem. & diacatholicon, vel diacaſſiæ ʒ 6. vel ℥ 1. ſacchari rubei tantumdem, exiguo ſalis addito.

3. Ne fiat attractio ad locum affectum.

Victus ratio in hoc affectu humida ſit ac liquida, ne videlicet diutius aſſumpta in ventriculo [4] hæreant: ut juſcula caponum, galli-

4. Ac comprimendo locum affectum dolorem augeant.

narum, cum ptiſana deco-ctorum. quibus initio [5] addi poteſt ſuccus malorum punicorum acidorum, aut cydoneorũ, aut ſuccus uvæ immaturæ, aut omphacium, vel ſimilia aſtringentia: à quibus tamen in progreſſu [6] morbi abſtinendum. Potus ſit ptiſanæ decoctum cum uvis paſſis & glycyrrhiza, additis etiam ficubus, ſi videatur [7] inflammatio ad ſuppurationem tendere.

5. Dum materia adhuc influit.

6. Quando non amplius influit: tum enim diſcutientibus, aut maturantibus utendum.

7. Quod inde colligemus, ſi morbus diutius conſiſtit.

Extrinſecus admovenda ſunt cataplaſmata [8] partim ex aſtringentibus, partim ex reſolventibus, ut ex rad. biſmalvæ decoctis, farina hordei & fœnugræci, abſinthio, roſis rubris. florib. chamœmeli ac meliloti in aqua ſimplici, vel in decoctione radicum decoctis. quibus addendum ol. chamœmelinum, & tantundem roſacei, vel de abſinthio: roſaceum quidem, ſi ad eryſipelatis naturam accedat; de abſinthio, ſi minus calida inflammatio.

8. Dum materia peccans adhuc fluit, ut in Principio, & in initio Augmenti.

Quod si verò ad suppurationē tendat (quod cognosci poterit ex tumore non imminuto, sed molliore facto) tunc cataplasma admovendum, quod nec rosas, nec absinthium, aut horum olea, aut alia astringentia [9] contineat; sed rad. tantummodo bismalvæ, & farinam tritici, sem. lini ac fœnugræci cum ol. chamœmelino, aut simili.

9. Saltem magna quantitate: nam exiguum quid adstringentium, ob tonum ventriculi, quæ pars satis nobilis est, conservandum immisceri, absurdum non fuerit.

Posteaquam in abscessum conversa eruperit, potioni admiscendū erit mel rosaceum, vel aqua hordei cum melle rosaceo [10] propinenda; vel saltem hydromeli pro potione exhibendum.

10. Ad ablutionem ulceris.

Prognosis.

Est autē inflammatio ventriculi gravis inprimis, ac periculosissimus morbus: magnam enim causam esse oportet, quæ in parte non carnosa inflammationē excitare potest. Deinde ventriculus, & præsertim ipsius ostium, pars est valde sensibilis, quæ graves affectiones diu sustinere nequeat.

Lect.88. Mart.23.

De Cholera.

CHolera immoderata & vehemens est ventriculi perturbatio, cum assiduo vomitu, & continua ferè alvi [1] dejectione.

1. Alba ferè sunt quæ excernuntur.

Causæ.

Causa aliquando sunt corrupti, aut vitiosi cibi [2] assumpti. Sæpenumerò autem pravi humores: veluti biliosi, ventriculum ad dejectiones & per superiorem, & per inferiorem partem irritantes [3].

2. Vt fungi & similes cibi. pinguedo assa, aut frixa &c.

3. Cholerâ subitò sæpè moriũtur; neq; tamẽ ulli morbi minori momento succurritur &c. Hic morbus & acutus est & inter Intestina, Stomachũq; versatur, sic ut cujus potissimum partis sit, facilè dici non possit. Cels.

Curatio.

Qualiscunq; autem tandem causa fuerit, posteaquam prava [4] alimenta ventriculo molesta rejecta fuerint, offerenda & adhibenda sunt, quæ ventriculum roborare queant: ut syr. de granatis acidis, de agresta, de cydoneis, de mentha, diaribes. quórum singuli vel seorsim vel inter se permixti [5] sæpius in exigua quantitate offerendi sunt. Ventriculus verò & totus venter inungendus ol. mastichino, vel cydoneorum addito

4. Aquam tepidam Paulus exhiberi vult. Distinguit bene Trallianus, si prava alimenta adhuc in ventriculo sint, ac nausea ac conatus quidã sint. tunc exhibenda.

5. Gratius ægris ut singulis appositis, modo hoc, modo illo utantur.

dito ol. de mentha, vel de absinthio; nisi obstet [6] calor. Fotus ex vino austero cum spongia subinde etiam profuit [7].

Alimentum, veluti sorbitio aliqua, in exigua quantitate, & sæpius per intervalla exhiberi debet: ut lac ex amygdalis dulcibus, vel sorbitio ex aqua & vino cum ovi luteo, vel [8] similis, quæ alvum lubricam non reddat. Iurulenta fugienda sunt, & olera: donec ventriculus robustior factus solidiorem cibum admittere potuerit.

Posteaquam autem cholera repressa vomitus, & alvi dejectio cessaverint: si linguam & palatum albis [9] sordibus gravari contigerit, utile erit pulverem specierũ hieræ picræ cum syr. aliquo, veluti de limonibus permixtum exhibere, vel pill. ex hiera picra dare, ut reliquiæ sordium ventriculo inhærentes expurgentur.

Os verò aqua hordei, in

6. Non obstat calor ubi ex vitiosis est humoribus: quod plerumque fit.

7. Sanitatis pars est vomitum esse suppressum. Cels. 4. c. 11.

8. Vt conserva rosarum in aqua dissoluta, inde panis intinctus sumendus.

9. Quod vocant die sprouvv. non sunt autem ἄφθαι *Veterum. in quo valde errant neoterici. nam illæ sunt ulcera maligna cũ quibus etiam partes maxillæ cũ dentibus exciderunt: cujus remed. aqua in qua viride æris, seu ærugo, & alumen solutum. Sordes autem hæ etiam in tertiana, post nimium usum frigidorum, contingunt.*

qua sit decoctum nonnihil herbæ morsus diaboli, & additum aliquid mellis rosacei, sæpius colluendum.

Acutissimus autem affectus cholera est, citò laborantem in vitæ periculum adducens [10], celerrimam idcirco curationem postulans.

Prognosis.

10. *Aut sequitur mors, aut convulsio, quam curato morbo tamẽ cessare vidimus. Magna remedia non fert ventriculus. Convelluntur autem suræ &c. eo affectu, quem de Cramp vocamus; alij Spasamum flatulentum.*

De Diarhœa.

Lect. 89. Aprilis 9.

DIarhœam Græci vocant alvi illud profluvium, per quod liquida defluunt excrementa citra tamẽ crudorum & non concoctorum ciborũ, vel sanguinis alicujus permixtionem. in quibus à lienteria, & dysenteria differt. Paulus hujusmodi affectum, Cœliacum vocat. contra Celso [1] Cœliacus affectus talis est astrictio, ut nec flatus erumpere, nec excrementa descendere, nec excerni queant.

Contingit autem alvi profluviũ, vel universo corpore, vel una aliqua, vel pluribus partibus malè se haben-

1. *Libr. 4. c. 12. Sed nescio an non virum eruditum quidem, sed qui animũ nunc ad rem rusticam, ac militare, nunc ad Philosophiam, & jus civile divideret, affinitas nominum Cœliaci, & Colici morborum, deceperit; ut de eodem affectu hoc 12. & 14. cap. bis ageret; sic tamen ut huic cap. quædam ad Cœliacum, quædam ad Colicum morbum pertinentia inferereret.*

entibus, à quibus humores ad inteſtinum tranſmiſſi diarhœam excitant. quandoque & ventriculus ac jejunum inteſtinum male affecta ſunt, reliquo corpore bene ſe habente. Ab univerſo autem corpore alvi profluvium non uno incidit modo: aut enim in febribus, aut in alijs acutis ſupervenit morbis. in quibus quando fit, ſi poſteaquam bona & concoctionis apparuerint ſigna, & in die critico contingat, bonum eſt: nam confert, & morbum ſolvit. tale etiam leviter fertur, nec ſtridorem facit, aut tormina infert: neque reprimendum eſt, niſi ſuperfluat & vires dejiciat. quo caſu adhibenda erunt remedia, qualia infra dicentur. Accedit verò & quandoque alvi profluvium in morbis acutis, aut febribus diuturnioribus, non apparentibus ſignis cōcoctionis. quod diuturnitate ſua moleſtum eſt, & propter corporis fit col-

liquationem. excrementa autem in hujuſmodi profluvio liquidiora quidem ſunt, non tamen omnino aquoſa, ſed glutinoſa & pinguia, & ad hæc admodum graveolentia, & frequenter colore flava ac bilioſa apparent. Quomodo autem huic ſit occurrendum, inter accidentia in febribus, ubi de Syntexi, dictum eſt.

Fit verò & quandoque alvi profluvium à toto corpore citra febrem, quando humorum in toto corpore eſt redundantia. quam conſuetorum exercitiorum intermiſſio, & otioſa vita frequenter præcedit, vel conſuetæ alicujus vacuationis ſuppreſſio, aut ciborum potuumque immodica repletio. Tale autem alvi profluvium ſi abſque torminibus & doloribus fiat, & leviter feratur, confert. nec prius cohibendũ eſt, quam ſuperfluere videatur, vel tormina ac dolores acceſſerint, ac vires dejiciantur. Interim obſervanda bona victus

2. Vna die fluere alvum interdum pro valetudine eſt, atque etiam pluribus dum febris abſit, atq; intra ſeptimũ diem conquieſcat. purgatur enim corpus, & quod intus læſurum erat, utiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. Celſ.

victus ratio, & abstinendum ab ijs, quæ alvum lubricare, vel irritare queant: ut sunt jura carnium,[3] olera pleraque & fructus: veluti poma, pruna, cerasa[4]. Exhibenda verò initio non ea, quæ valenter astringunt, sed quæ ad ciborum distributionem faciunt: ut vinum album tenue, & ex hoc factæ cum aqua sorbitiones; vel aqua decoctionis sem. anisi addito aliquantulũ cinnamomi. Carnes potius sint assæ quam elixæ. Panis absque furfuribus, sed benè fermentatus. Perseverante autem fluxu, & molestiam afferente, præter ea quæ dicta sunt, exhiberi poterunt, quæ magis astringunt ac ventrem retinent: ut conserva rosarum rubrarum antiqua, syr. de rosis aridis, syr. de cydonijs; & in causa calida, syr. de mentha. carnes etiam cydoniorum conditæ ante cibum dandæ.

Vngendus verò ventriculus, tum & ipse venter

3. Vt sunt spinachia, malva, beta, decoctio brassicæ, &c.

4. Potui etiam quantum fieri potest, demendum: exemplo Corvorum, qui quod æstate alvi fluxu laborent, etiam nitidissimis Arethusæ, Danubij, Nili, aut alicujus alterius fontis, aut fluminis aquis, ut bibant irritari se non sinunt; ne morbum augeant; sed quasi Tantali alij sitim perferunt; non ab Hippocr. Machaone, aut Centauro Chirone, sed à natura sola docti. Theophylact. Simocatus in physicis.

oleo maſtichino, roſarum, cydon. myrtino, aut de mentha, vel cum aliquot horum inter ſe permiſtis.

Adhiberi verò poterunt & emplaſtra, tum & ſacculi, & fomenta, ut in curatione diarhœæ provenientis ex mala affectione ventriculi, & jejuni inteſtini; ut infra dicetur.

A toto autem alvi profluviū etiam accidit phthiſicis, ac tabeſcentibus, ſed non propter humorum copiam, ſed propter virium naturalium imbecillitatem, & retentricis debilitatem. quale alvi profluvium lethale Hippocrates aph. 12. & 14. lib. 5. refert. Sic & quandoque [5] hydropicis alvi profluvium accidit, viribus plane dejectis, & inteſtinis à copia humorum ita preſſis, ut diu retineri nequeant. atque his, non minus quam phthiſicis, lethale eſt alvi profluvium.

5. Hoc alvi profluvium obſervavi aliquādo. nullus autem præter Rondeletium ejus meminit, qui omnes mori ſcribit.

Lect. 90. April. 10.

A jocinore autem fit alvi profluvium: quando in dextro hypochondrio gravitatis

itatis ſenſus cum tenſione liqua ſentitur, & excrementa chyloſa fuerint, hoc ſt, concocta quidem, ſed iquida & inſtar glutinoſi humoris lenta, & ſubinde nonnihil flava, à [6] bile permiſta, vel etiam [7] varij coloris, odore nonnihil graveolentia, non tamen ita fœtida, ſicuti quãdo febris adeſt, vel inflammatio jecoris, aut alterius partis. deſcendunt autem hæc frequentius per noctem, quam [8] per diem. Accidit hujuſmodi alvi profluvium propter jocinoris, aut venarum meſeraicarum obſtructionem, & propter ipſius viſceris imbecillitatem.

6. Quia folliculus fellis plerumque, quando hepar debile eſt, & ipſe ſimul debilitatur.

7. Pro ratione ciborum aſſumptorum.

8. Quando calor externus, atque motus diſtributionem chyli promovent.

In curatione autem hujuſmodi fluxus, præſertim initiò, abſtinendum ab omnibus, quæ obſtruunt & validè aſtringunt. exhibenda verò, quæ aperiunt, & ad alimẽti diſtributionem faciunt. & præter hæc etiam, quæ jocinori prodeſſe poſſunt, qualia ſunt non [9] vehementer aſtringentia, quæ

9. Vias enim diſtributioni chyli dicatas coarctare non debent, ſed tantum robur partis nobilis conſervare.

aperiētibus admiſceri queunt. Ad aperiendum utiles ſunt rad.apij, petroſelini, ruſci, fœniculi & graminis. Ex herbis commendantur cuſcuta, cichorium, & ſi affectus frigidior, vulgare hepatorium. Ex ſeminibus, quum affectus frigidior eſt, ſem. aniſi, apij, fœniculi; quum verò affectus calidior eſt, ſem. citrulli, cucumeris, melonum, cucurbitæ. ex quibus decoctum parari poterit, agrimonia, radi. plantaginis, & ſem. coriandri additis: quæ ad jocinoris confortationem faciunt. In decocto illo diſſolvi poteſt ſyr. aliquis leniter aſtringens & roborans: veluti ſyr. ex roſis aridis, aut de granatis acidis, aut ex ſucco cydoneorum, vel oxyſacchara; quæ ad aperiendum, & ad nonnullā aſtrictionem conducit. Sic & ſyrupi dari poſſunt, ſi affectio calidior, de cichorio vel de endivia; ſi frigidior, ſyr. de Bizantijs, quibus aliquid

uid ſupradictorum addi
pterit. Conveniunt & ele-
tuaria: ut diatrionſantalon
: diarhodon Abbatis : &
 morbo frigidiore aro-
naticum roſatũ, vel etiam
iagalanga. ex quorũ ſpe-
iebus, additis corticibus
nyrobalanorum, præſer-
im citrinarum, & cinna-
nomo, cum vino albo cla-
atum factum, utile.

Conducit verò & the-
riaca [10] quandoq; cum vi-
no albo à jejuno ſumpta.
Proſunt & brachiorum,
crurum ac dorſi ſatis fortes
frictiones, & mediocre
corporis exercitium, ſi vi-
res admittant. Perſeveran-
te diutius fluxu, vitioſos hu-
mores etiã expurgare con-
venit. ad quod maximè
conducit rhabarbarũ, ma-
ximè toſtum, cujus plus mi-
nus ℥ I. cum vino albo ex-
hibenda.

10. *Quod motum ad centrum, ſeu primam corporis regionem, contrarium motum verſus peripheriam inducendo, ſi ſtat.*

Localia etiam remedia
in hoc fluxu non ſunt præ-
termittenda. ungendum eſt
dextrum hypochondrion
* oleo maſtichino, myrti-

* *Vt tonus, ſeu robur hepati addatur. cujus virium rationem, utpote nobiliſſimæ partis, Medicum ſemper habere convenit.*

no, vel de abſinthio.; & ſi calor adſit, addito roſaceo: quibus addi poteſt ceratum ſantalinum, aut unguentum comitiſſæ.

Poteſt verò adhiberi fomentum ex decocto roſarum rubrarum, abſinthij, agrimoniæ, ſeminis aniſi, coriandri, & myrti in aqua & vino decoctis.

Victus ratio non diſſimilis eſſe debet ab ea, quæ in profluvio ex humorum in toto corpore redundantiā convenire ſuprà dicta eſt.

Alvi profluvium malè affecto liene.

Lect. 91. April. 12. A liene autem ſi diarrhœa fiat, adeſt vel tumor vel durities, vel gravitatis ſenſus aliquis in ſiniſtro hypochondrio. excrementa etiam quandoq; nigricant. Talis fluxus, ſi fiat initio quartanarum, non eſt ſtatim reprimendus: etiamſi cruenta admiſceantur. terminantur ſiquidem per hujuſcemodi fluxum quartanæ. & Hipp. dyſenteriam lieno-

lienosis supervenire bonum esse [12] ait 48. aph. 6. quod si tamen diuturnior talis fuerit fluxus, ei occurrendum: nam & lienosis longa difficultas intestinorum, vel [13] hydropem, vel lienteriam & mortis periculum, affert 43. aph. 6. Sic & fluxus ventris, qui in fine quartanarum supervenit, non statim est reprimendus: nam majori periculo liberat. si tamē diuturnior fuerit, ei erit resistendum; non tamē cum astringentibus: sed per excalfacientia, & concoctionem promoventia. dandum el. diagalanga, diatrionpipereon aut simile. Venter ungendus oleo de mentha, & de absinthio. Possunt & fomenta adhiberi ex floribus chamœmeli, rosis rubris, origano, pulegio in sacculo consutis; vel ex milio, vel etiam malto torrefacto.

Victus ratio sicca esse debet. vinum laudatur generosissimum, ac potens; non tamen rubrum.

11. Quibus longo tempore lien obduruit.

12. Ratione translationis, & evacuationis materiæ, quæ lieni infarcta erat.

13. Lienteriam, debilitatis diuturno pravorum humorum transitu Intestinis; Hydropem hepate, liene, & toto venoso genere consentiente.

Quod ſi abſque febre, neque poſt quartanam febrem, diarrhœa ſuperveniat, excrementaq; nigra fuerint: citò remedium adhibendum, priuſquam in dyſenteriam tranſeat.

Obſervanda bona victus ratio, qualis ſupra dicta. Abſinthij uſus quovis convenit modo. Vtiles ſunt cum cibo aſſumpti cappares. empl. ex ammoniaco commodè lienis regioni admovetur. vel ex ol. capparorum & de abſinthio unguentum. Exhibenda quæ aſtringunt, etiam initio, calidis tamẽ permixtis: ut eſt diacydonion cũ ſpeciebus; vel quale à Gal. in fine lib. 6. de ſanit. tuend. deſcribitur. Sic & conſerva roſarum rubrarum, & trochiſci de ſpodio conveniunt, additis ſpeciebus diagalangæ, & diatrionpipereon; aut diatriõpipereon, & ſyr. de mentha. quibus ſi addatur ſem. naſturtij [14] modicè torrefacti med. fiet utilius. Fomenta verò

14. *Vt etiam cochlearia & quæcunque naſturtio ſimilia ſapore.*

erò & paulò antè dicta in hoc casu etiam cõveniunt.

Ex capite autẽ destillantes humores si causa diarrhœæ fuerint, adest dolor vel gravitas capitis, & excremẽta spumosa sunt, ut Hipp. 30. aph. 7. ait. Cõtingit autẽ hujuscemodi diarrhœam citius fieri sub austrina & pluviosa cæli constitutione, quam sub alia, ut aph. 16. lib. 3. Capiuntur maximè hoc fluxu balbi, ut aph. 32. lib. 6. Victus autem ratio in hac fluxus specie sicca esse debet, & cœnæ tempore admodum parca. à vino abstinendum[15]; tum & à crassa, & potentiore cerevisia. Potus sit tenuis cerevisia, vel decoctum ptisanæ cum cinnamomo; vel decoctum sem. anisi; vel decoctum cinnamomi; vel similis aliqua potio.

Ex Catarrho diarrhœa.

15. *Quia vaporibus cerebrum copiosiorib. replent; qui ejus frigore densati in catarrhos vertuntur.*

Capiti admovenda etiam localia: qualia in curatione destillationis dicta sunt. prosunt & apophlegmatismi, seu masticatoria: ex cubebis, mastiche, aut ex py-

retri, vel pimpinellæ ſaxifragæ radice. Perſeverante fluxu etiã purgans med. dandum [16]: ut ſunt pill. ex maſtiche dictæ. quæ componuntur ex agarico, maſtiche & aloë. vel pill. aſſajereth Avicennæ. quæ maſtichen & myrobalanos recipiunt. quibus ſi nonnihil addatur rhabarbari toſti, præſtantiores erunt.

16. Tale quod aſtrictionem poſt ſe relinquat.

Poſt purgationem mithridatium [17], vel theriace dari poteſt, vel ex his conditum additis cubebis, cardamomo, ſpeciebus pleris archontici cum ſyr. de ſtœchade.

17. Faciunt enim ad corroborationem. & reſiccationem cerebri. ut etiam cardamomum & cubebæ, quæ ſingularia.

Huc pertinet & fluor ille ventris, qui pueris quum dentinunt ſupervenit. qui bona victus ratione non difficulter curatur [18], & inunctione ventris cum ol. maſtichino ſi perſeveret.

18. Non utendum multis med. niſi quis aliquid conſervæ roſaceæ, vel viol. dare velit.

Lect. 92. April. 16.

Ventriculum autẽ & jejunum inteſtinum, quum alvus fluida eſt, malè affici exiſtimandum eſt; quando nec plenitudinis, neq; univerſi corporis, aut alicujus partis

laboran-

orantis signa adsunt. ali-
nenta tunc satis concocta
pparent, sed humidæ, li-
uidæ & aquosæ sunt deje-
tiones. adest verò & quan-
loque nausea; præsertim
ventriculo malè habente.
n hoc fluxu ventriculus
uandoque nonnulla imbe-
cillitate laborat, sed præci-
puè ora venarum meserai-
carum ad intestinum jeju-
num pertinentia obstructa,
impedimento sunt, quo mi-
nus alimentum distribui
queat. Afficiuntur autem
hæ partes non rarò propter
frigidorũ, præsertim astrin-
gentium, usum: ut sunt fru-
ctus immaturi [19], vel alij
astringentes, ut sorba, me-
spila, corna, vaccinia, & vi-
num rubrum austerum im-
maturum. quandoque &
fructus nullam astrictio-
nem habentes, sed frigidi
alvum perturbant: ut sunt
persica, pruna, uvæ, melo-
pepones, cucumeres: &
tunc quidẽ præcipuè, quan-
do in ventriculo corrum-
puntur. Provocant & alvi

19. Sic usu uvæ crispæ multos in diarrhœam incidisse novi.

profluvium cibi acres, sal
aut alioqui corrupti, v
corruptioni obnoxij:
sunt pisces, & lac quando
post alium cibũ sumptum
ab his abstinere oporte
eum, qui profluvio ventri
laborat: aut alioqui facil
illo corripiuntur, cujusmo
di sunt quibus ventriculu
natura debilis est. Victu
autẽ ratio in hoc alvi profluvio talis esse debet, qualis in profluvio à corporis repletione; non astringens videlicet, sed aperiẽs & ad alimẽti distributionem faciens [20]. Si verò cibi pravi, aut corrupti causam dederint; rhabarb. tostum utiliter exhibetur modo, quo supra dictum est. Prodest verò & exercitium corporis, & fœmorum, & dorsi frictiones. Perseverante verò hoc profluvio, tandem & astringẽtia danda erunt; veluti primo loco dicta sunt. & ventriculus ungendus ol. mastich. cydon. myrtino, vel etiam de mentha. Fomentum ex milio vel

20. *In omni fluore ventris necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necessum est; ut hac ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Cels. l.4. c.16.*

el malto, vel ex herbis & oribus,ut antè dictum est, tiam conveniunt.

Possunt verò & in isto rofluvio diuturno enema- a injici astringendi vim abentia [21] : ut ex hordei nundati, rosarum rubra- um,fol.thapsi barbati,fol. umach. cortic. granato- um,calicum glandium,aut imilium decocto. cui adji- iendũ vel mel rosaceum, i abstersione opus sit, vel yr. de rosis aridis, vel myr- inus, vel ex succo cydo- neorum, (nullo addito ol. aut pingui.) & si adsit do- or, etiam unum aut duo ovi lutea.

21. ℞. Hordei mundati ℥ ß. fol. thapsi barbati. M. 1. rosar. rubrar. fol. sumach. ana M. ß. cortic. granatorum, aut calicum glandium ʒ 2. sem. coriandri, sem. anisi ana ʒ 1. f. decoctio in cujus ℔. dissolve mellis rosacei ℥ 1. ß. vel syr. myrtini & de rosis aridis ana ℥ 1. f. enema.

Prognosis.

In alvi autem profluvijs excrementorum mutatio- nes juvant;ut Hipp. ait 14. aph. 2. veluti si prius flava ac biliosa excernantur, de- in pituitosa: significat enim hujusmodi mutatio corpus à varijs humoribus expur- gari:sed si viridia,nigra,aut livida,& pinguia, atq; gra- veolentia fiant excremẽta; mutatio mala: vel enim na-

turalis caloris defectũ, vel maximam putredinem, vel corporis colliquationem ostendit. Vomitus autem spontaneus in lõga, ac diuturna diarhœa superveniẽs bonus est. ut Hipp. 15. aph. lib. 6. prodest siquidem vomitus ratione revulsionis, & tunc quidẽ, quando humor aliũde in ventriculum influit, veluti quando ex capite. sed tamen idcirco non est vomitus provocandus, nisi in longis alvi profluvijs, & quidem viribus constantibus, & his qui vomitioni assueverunt, ut diligenter Hollerius annotavit.

De Lienteria.

Diarrhœę diuturniori Lienteria .i. intestinorum levitas succedit [1]. quandoq; verò & dysenteriæ [2], ut Paulus tradit. Est autẽ lienteria velox assumptorũ ciborum, ac potuum per alvũ descensus, eorundemq; crudorum & nondum concoctorum. idq; præcipuè propter imbecillitatẽ [3] retentricis ventri-

Lect. 93. April. 17.

1. *Nonnunquam enim per se supervenit quum facultatis tanta imbecillitas non sit initio.*

2. *Vt quum ob cicatrices lævia sunt intestina. quam Galenus sentẽtiam rejicit; quum semper lævia sint intestina, & tamen cibum retineant.*

3. *Hæc causa proprijssimè dictam, atq; ab alijs morbis distinctam Lienteriam facit, intensissima accedente cruditate. nam à Cœliace, cui maximè complicari il-*

[...]iculi, & ſuperiorũ inteſti-[...]orum. ad quam & conco-[...]tricis debilitas accedit. in-[...]erdum etiam ⁴ expultricis [...]notus depravatus. atque in [...]oc à diarrhœa differt. nam [...]n diarrhœa excrementa [...]uidẽ liquida deſcendunt, [...]ed concocta. in lienteria [...]& liquida, ſed vel parum, [...]vel omnino nihil mutata. [...]ic ut aſſumpti alimenti ge-[...]nus manifeſtè agnoſcatur, vel omnino tale, quale aſ-ſumptum eſt, dejiciatur.

Curatio non diſſimilis curationi inveteratæ diar-rhœæ, quæ vel à toto cor-pore, vel ventriculi & inte-ſtinorum vitio nata eſt.

Aſtringentia ⁵ aſſumen-da ſunt, & foris admoven-da calfacientibus permix-tis. Abſtinendum ab ole-ribus & fructibus, quæ al-*lam Paulus exiſtimavit, diſtinguitur; quod cibi in ventriculoſa affectione liquidi, crudi tamen; in lienteria neque in conſiſtentia, neque in colore, odore, aut ulla alia qualitate mutati, ſed quales adſumpti ſunt, veluti per canalem (unde vulgus σωλῆνα vocat. Steph.) dejiciantur. Poteſt autẽ hæc debilitas poſt Ileum, hydropis per alvum ſolutionẽ, diuturnas Diarrhœas, aut Dyſenterias relinqui. A Rheumatiſmo autem ac Diarhœa ſecernitur; quod nulli humores cum cibis non concoctis deſcendant. A Dyſenterijs tum per jam dicta; tum quod Tormina nulla conjungantur.*

4. *Ut quum cibi non concocti pondere; vel ubi ſuperficiaria excoriatio eſt acrimonia quaſi Expultricem irritant. ſed illud ad Cœliacem; hoc ad Dyſenteriam potius referendum. Occludi cicatrice Meſeraicas, & ægrum vivere poſſe, imaginariũ eſt.* 5. *Ad retentricẽ corroborandam, Calida verò ad roborandam concoctricem adduntur.*

vum [6]. humectant. braſſica bis cocta, ſi cõcoqui queat, non improbatur. Fructus aſtringentes utiles ſunt: ut mala cydonia quovis apparata modo, pira cocta, caſtaneæ, amygdala dulcia, ex meſpilis, ſorbis, ribeſijs [7] rubentibus, cornis cum ſaccharo bellaria confecta. Cibus ſiccior: ut ex carnibus vitulorũ, aut pullis aſſis utilior eſt, quam liquidior. ſi tamen laborans aſſumere recuſet; dandæ erũt ſorbitiones: ut ex vino & aqua: vel lac amygdalarum dulcium: vel lac vaccinum, in quo ferrum candens, aut calculi [8] igniti extincti ſint: aut ex lacte puls cum oryza, milio, vel panico cocta. Ova recentia etiam conveniunt. Potus ſit vinum generoſum [9] ac potens, vel rubrum [10], vermiculum ſi maturũ ſit, quod dilui potuerit aqua deco-

6. Robur & tonus nervorum & fibrarum in mediocri ſiccitate conſiſtit.

7. Aut albis; non nigris. Ante alios autem cibos hæc dentur.

8. Vt ſeroſæ partes abſtergẽtes abſumi queãt. Albi autẽ, propter munditiem fortè, præferuntur.

9. Vt poſſit concoctio promoveri.

10. Moderatè tinctum. Potus verò parciſſimus eſſe debet. Sic Corvi, quod æſtate ventris fluxu laborare conſueverint, fontium, fluviorum, aut ſtagnorum aquas illo tempore haudquaquam attingunt; nec Arethuſæ ſplẽdidis, Iſtri frigidiſſimis, aut Nili latè ſtagnantibus lymphis, ut malum ſuum bibendo majus faciant, impelli ſe ſinunt: non quod ab Hippocr. Machaone, vel Chirone Diæteticen didicerint, aut ratione utantur, ſed à Natura docti, ductique. Theophil. Simocat. in Phyſicis.

ctio-

ctionis ſem. coriandri, vel cinnamomi, vel etiam maſtiches.

Ex medicamentoſis, utile diacydonion cum ſpeciebus, tum & alia in curatione diuturnioris diarrhœæ dicta. Vngendus verò & ventriculus ol. aliquo aſtringente: ut ol. maſtichino, vel de cydoneis, vel de mentha, vel myrtino, vel de abſinthio, aut aliquot horum permixtis, addita cera & pulveribus garyophyllorũ, cyperi, galangæ, maſtiches, & ſimilium. vel empl. ventriculo imponendum, quale eſt ceratum ſtomachale: præſertim ſi loco ol. roſacei [11], quod compoſitio apud Cordum habet, ſumatur ol. maſtichinum, aut de mentha. Vel poteſt componi empl. iſto præſtantius, ex ladano, cera, & oleo maſtichino, de mentha, & de abſinthio, cum garyophyllis, galanga, thure, maſtiche, roſis rubris, & lauri baccis, in pulvere tritis. Vel hujus loco appli-

11. *Quod ut frigidum, concoctricis defectum augere poſſet. Ideoque nec lotio ol. & ceræ per aquam roſaceam, præſertim ſæpius repetita, hic requiritur: & pro roſis non malè, vel ſalvia, vel mentha ſubſtitueretur.*

cari poteſt, quod apud Nicolaum titulo cerati Gal. extat [12].

Difficilis autem morbus lienteria eſt [13], præſertim ſi autumno [14] incipiens in hyemẽ pertrahatur, ut Aëtius ait. Conſequitur hunc atrophia, ſeu univerſi corporis extenuatio. In longis autem lienterijs, ſi ructus acidus, qui prius non fuit, ſuperveniat, ſignum eſſe bonum Hipp. refert aph. 1. lib. 6. ſignificat enim, ut Gal. ait, cibum aliquandiu in ventriculo retineri, mutationiſque principium accipere.

12. *Vel ipſius Gal. 8. ſecundum loca, & 8. Methodi deſcriptum.*

Prognoſis.

13. *Quum cauſam habeat intemperiem factam, ſeu hecticam & quidem intenſiſſimam. Atque ægros interdum trahit, interdum præcipitat.*

14. *Quando calidũ nativum debile eſt; ut hyemis condenſante frigore reſtinguatur potius quam excitetur.*

Lect. 94. April. 19.

De Dyſenteria.

Dyſenteriæ differentiæ.

DYſenteriæ nomen aliquãdo generaliter ſumitur [1] pro quavis ſanguinis per alvum & inteſtina excretione. aliquando verò magis propriè, pro illa tantũmodo affectione, per quam ſanguis cum torminibus, ramentis quibuſdam & excrementis permixtus rejicitur. Ad generaliorem appel-

1. *Vide Gal. 4. de artic. comm. 38. & 39.*

I. Hepaticus fluxus.

appellationem pertinet ille alvi fluor, per quem tenuis sanguis loturæ recẽter mactatarum carnium [2] similis excernitur: deinde aucto malo, ut Gal. 6. de loc. aff. ait, crassus humor fecibus vini, rubri videlicet, aut limo sanguinis [3], haud absimilis. Fit autem hic fluor propter retentricis, sed potissimum alteratricis jocinoris facultatum imbecillitatem, & frequentissimè citra inflammationẽ: quandoque verò & inflammatione accedente. hunc fluxum hepaticum, & jecorariam dysenteriam Paulus vocat.

2. Quamdiu propter atoniam semicoctus, seu crudus solummodo.

3. Quando succedente putredine, atque ex illa, calore humor qui effluit tostus, seu superassatus est, ac in melancoliam mutatus.

2. Dysent. cruenta.

Huc verò facit & ille sanguinis per alvum fluxus, quando natura gravata sese exonerat [4]: veluti his contingit, quibus præcisa magna aliqua corporis est pars, veluti crus ablatum, aut brachium. Vel qui priori tempore laboribus ac validis exercitijs assueti derepẽte hæc deseruerunt, non imminuta interim ali-

4. Ideoque valentis, non debilis facultatis ut fluxus hepaticus, indicium est.

mentorum quantitate, qua uti ſolebant. tunc enim ſanguis, qui per validas exercitationes ac labores digeri ſolet, vel qui prius ad partem præciſam deferebatur celeriter, in venis colligitur, & copia nimium adaugetur. auctus autem ſupra modum ſanguis, ſæpius per nares, vel per hæmorrhoides, aut mulieribus per menſes, aliquando verò & per ora venarum in inteſtinis [5] aperta excernitur, ut Gal. comment. 4. in lib. Hipp. de articul. vidiſſe ſe refert. Hujuſmodi autem ſanguinis fluorem, cruentam dyſenteriam Paulus [6] nominat. Exonerat verò ſe & quandoque hepar, ſed frequentius lien à ſanguine craſſo, qui plurima parte vomitione rejicitur: partim verò etiam per inteſtina deſcendit. de quo ſupra ubi de ſanguinis vomitu.

3. Cum Vomitione atrorum etc.

Contingit & quandoq; ſanguinem per inteſtina expurgari ab his, qui aliquando vel [7] ex alto ceciderunt,

4. A Caſu, Ictu etc.

5. *Etiam in Recto, longè tamen ſupra Anum: quo ſolo ab Hæmorrhoidibus differt. Gal.*

6. *Ex Gal. 5. de locis affectis circa finem.*

7. *Fit hoc aliquando per multos menſes, vel annum etiam à percuſſione. oportet autem illum ſanguinem in venis loci cōtuſi hæſiſſe, alioqui putruiſſet.*

derunt, vel circa hypochondria, vel lumbos gravem aliquem ictum ſuſtinuerunt. & talis quidem ſanguis quandoque nigricans eſt, interdum verò & graveolens exiſtit.

Per hujuſcemodi autem excretiones, & multa excremēta, & affatim excerni ſolent[8], ut Gal. teſtatur.

At in dyſenteria propriè [9] dicta non copioſè, ſed paulatim, & per brevia intervalla dejectiones fiunt. nec purus ſanguis ſtatim initio, ſed in morbi progreſſu excernitur. initiò enim quidam mordaces, & acres humores cum liquidioribus excrementis deſcendunt. muccoſa deinde quædam ab inteſtinis abraſa, & ſubinde adipoſa, ac pinguia ſuccedunt. poſtea ſanguinis nonnihil admiſcetur: & tunc propriè dyſenteria dicitur. quum videlicet non ſolum abraſa ſunt inteſtina, ſed & læſa, ac exulcerata [10] eorum ſubſtantia apparet. Adſunt

8. Præſertim in 2. & 3. ſpecie.

5. Propriè dicta, quæ rurſum varia pro.

9. Nomē hoc locum affectum, & Symptoma, Dolorem nempe, ſimul definit. unde Fluxui, qui cum Torminibus, ſolummodo propriè tribui poteſt.

10. Adeò ut interior tunica, ſoluta connexione, ſecundum longitudinem abſcedat, egrediaturq; Aret. lib. 4. cap. 9. Exulceratio autem in Dyſenteria duplex; aut enim nuda Inteſtinorum exulceratio eſt; aut cum putrefactione, quā Nomen Medici appellant. Gal. 9. ſec. loca.

tunc dolores, & tormina ventris & inteſtinorum. accedit ſubinde & ſitis, & febricula quædam. interdum verò & affectio eouſq; intenditur, ut & membranoſæ quædam inteſtinorum particulæ ſimul expurgentur, quæ ſubinde tam magnæ, ut carunculæ quædam videantur & dicantur. Humores autẽ acres & mordaces, dyſenteriæ effectrices cauſæ frequentiſſimæ, bilioſi ſunt: ſubinde pituitoſi, ſalſi ac corrupti: rarò melancholici ex aduſtione nati. qui ab ipſorum excrementorũ colore cognoſci, ac diſcerni poſſunt. Quandoque verò & vehementiſſimorum medicamentorum immodicus uſus dyſenteriæ cauſa eſt, ut ſcammonij, vel colochyntidis*, vel aliorum venenoſorum [11]. Dyſenteriæ autem à bilioſis humoribus promptiſſimè accidunt, quando aëris conſtitutio calida ac diutinè ſicca permanet. nam ut Hipp. 16. aph. 2. in ſicci-

Cauſarum.

Vel Lap. lazuli, & illorum quæ ex metallicis conficiuntur.

11. *Sic Ranunculus flammula Dyſent. facit. Arboris cujuſdam in India fructus quamvis dulcis, eſum Alexander Magnus, quod dyſenteriam faceret, prohibuit. Theophraſt. 4. hiſtor. plant. c. 5.*

ſiccitatibus dyſenteriæ fiũt. ſic & per aëris conſtitutionem humidam, præſertim peſtilẽtem, dyſenteriæ fiunt ex [12] humore pituitoſo corrupto [13].

Lect. 95. April. 20. Inteſtinorum affectorũ varietate.

Afficiuntur autem in dyſenteria propriè dicta quãdoque craſſa ac inferiora inteſtina, alias tenuia & ſuperiora. inferiora potiſſimum laborare atque exulcerari, adipoſa ac pinguia ſimul cum excrementis expurgata oſtendunt: ſic & ſanguis ipſis non exquiſitè permixtus. tum & dolores circa inferiorem ventrem. Superiora verò magis affici exiſtimandum, quando nulla pinguia exeunt [14], & ſanguis excrementis permiſcetur, & dolor circa umbilicum magis exiſtit *.

12. Exercitus Frãcorum pars tertia ex carnium bovillar. & aq. Padanæ nimia ingeſtione dyſẽteria facta, interijt. Proco. de bello Gothor. l. 2.

13. Tachus quum frugalẽ Ægyptiorum vivendi rationẽ Perſarum delicijs permutaſſet, Dyſenteria interijt; delitijs mortem ſibi lucratus. Ælian. l. 5. var. hiſtor.

14. Particulæ nimirum ſeu grumi. nã ſupernatas quandoq; pingue quiddã, ut in colliquatione.

** Amphiretus à piratis, ut magnum ab ipſo litrum extorquerent, in Lemno detinebatur. at ille à cibo abſtinens rubricam marinæ permiſtam aquæ bibebat. itaque cum ſanguinis fluxu laborare illum crederent, ne moreretur, vinculis illum liberarunt: atque ita clanculum elapſus Acanthum fuga devenit. Polybius l. 6. ſtratagem. Hic fluxus ſanguineum mentiens ad Medecinam quidem propriè non pertinet. eſt tamen ubi technas haſce noſſe, & Magiſtratus de ijs monere, neceſſum eſt.*

Curatio.

1 Fluxus hepaticus, jecoraria quæ dysenteria vocatur, quomodo sit curandus, dicetur ubi de imbecillitate jocinoris.

2 At cruenta dysenteria initiò sanguinis missionem [15] requirit. qua ex communi brachij vena facta, ac etiam repetita, si repletio corporis magna fuerit, si non cesset, & superfluere videatur; adhibenda erunt remedia, quæ adversus sanguinis immodica profluvia commendantur: ut sunt rosæ rubræ, balaustia, berberis fructus, semen myrti, sem. acetosæ, acacia, hypocistus, sanguis draconis, gummi arabicum, gummi tragacanthæ, rad. tormentillæ, bistortæ, pimpinellæ sanguisorbæ, mastix, thus, bolus armenus, terra lémnia, lapis hæmathites, corallium, succinum, cornu cervi ustum, ebur ustum quo pro spodio [16] Officinæ utuntur. Ex his possunt variæ med. formæ componi. ex nonnullis possunt fieri pul-

15. Quum enim ex sanguinis naturam onerante copia proveniat, sine illius imminutione, frustra omnia, quæ sanguinis fluxum sistunt, adhiberentur, aut exhiberentur.

16. Nam Spodium Græcorum metallicum est; quod foris admoveri, non intus dari, debet.

pulveres qui cum aſtringentium herbarũ decocto [17] aut aquis deſtillatis exhiberi queant, veluti plantaginis, polygoni, pyrolæ, equiſeti, burſæ paſtoris, & ſimilium. Si verò & pulveribus addatur conſ. roſarum rubr. vel ſyr. de roſis aridis, vel myrtinus fiet utilis mixtura ſive conditum.

Ad eundem modum licebit uti troch. de carabe [18], & de berberis, & de ſpodio nuncupatis. Sic & aquæ deſtillatæ ſupra memoratarum herbarum commendantur, præſertim addito aliquo dictorũ ſyruporum. Magis tamen proſunt earundem decocta [19] additis ſupradictis rad. vel aliquibus illarum. quibus ſi acceſſerint conſolidæ majoris rad. decoctum erit præſtantius. licet enim aſtrictionem non habeant manifeſtam, tamẽ ad omnem ſanguinis fluorem reprimendum lentore ſuo conducunt. Conducit & fructuum aſtringentium uſus,

17. Vt liquorib. hiſce veluti vehiculis pulverum vires ad loca affecta deducantur.

18. Troch. de Charabe, & de Spodio, ijs qui de Berberis dicuntur magis adſtringunt; de Carabe propter papav. nigrum, & opium, etiam leviter narcotici ſua vi dolores minuunt: de Berber. verò calidiores, & cordis dejectas vires magis refocillantes exiſtunt propter ſpicam, & Galiam muſchatam, quæ recipiunt.

19. Quia adſtringentes partes, quod terreſtres ſint, in deſtillationibus vix adſcendunt.

atque ex ipsis paratorum syruporum, conditorũ &c. de quibus in curatione Dienteriæ dictum est. Prodest verò & aqua in qua ferrum [20] candens sæpius extinctũ: quam sorbitionibus & potionibus admisceri in omni sanguinis per alvum fluore, utile habetur.

20. Qua vino permixta, quidam à fluore sanguinis curati fuere. Sub ferri verò nomine etiam chalybs intelligendus. Itaque & aquæ per ferri fodinas labentes, quales Spadanæ creduntur esse, cum fructu ægrorum exhiberi possent.

Victus autem rationem oportet esse solito tenuiorẽ, ne sanguinis copia iterum augeatur. à vino [21] abstinendum, & in quiete tantisper manendũ donec fluxus sanguinis cessarit. quo cessante si suspicio sit aliquem in intestinis concretum sanguinem hærere, leviter abstergente enemate alvus diluenda: veluti ex hordei non purgati, vel furfurum ℔ 1. vel juris carnis ovillæ tantundem; additis ol. amygd. dul. vel chamæmelini ℥ 2. & tantumdem mellis rosacei, sacchari rubri ℥ 1. diacathol. ℥ ß. aut ʒ 6. & salis nonnihil. Vel si laborans recipere recuset enema; dandum rha-

21. Quod calore & tenuitate sua fluxiles humores faciat.

bar-

barbari infuſum cum ſyr. ex infuſione roſarum, vel diacatholicon, vel ſimile [22] leve medicamentum.

In illo autem ſanguinis per alvum fluore, qui poſt caſum aut vehementẽ percuſſionem accidit, ſi mox initio & ſtatim [23] poſt caſum, aut percuſſionem fiat; ſanguis etiam, ſi vires ferant, mox detrahẽdus erit; nõ neglectis remedijs, quæ caſus aut percuſſio [24] poſtulat. Quod ſi multo poſt tempore, eumq́; nigricantem & fœtidum per alvum effluere contingat, ſanguis [25] non erit mittendus: niſi aliud aliquid accedat, quod miſſionẽ ejus requirat. nec initio talis ſanguinis fluxus reprimendus eſt, ſed exhibenda, quæ abluere & abſtergere inteſtina aliquo queant modo. decoctum ptiſanæ cum melle roſaceo utiliter pro potu exhibetur. Vtilia ſunt & juſcula caponum, aut carnis vervecinæ cum ptiſana decoctorum. cum quibus procedente

22. Quæ ſine acrimonia, aut vellicatione id quod in Inteſtinis continetur, educunt, & levem poſt ſe adſtrictionem relinquere ſolent.

23. Ne ſanguinis impetus ad loca caſu, vel percuſſione læſa, fiat.

24. Foris, quæ phlegmonem repellendo inhibeant, & dolorem ſedent. Intus quæ ſanguinis fervorem minuant, ne ex venis effluat prohibeant, atque oſcula venarum firment: quæque, ſi forte quid jam è venis exciderit, ne in grumos concreſcat impediant; aut ſi jam grumoſus factus ſit incidendo &c. diſſolvant.

25. Vires enim non ultra jam conſtant; nec ſanguinem iſtum retrahere in venas, aut poſſibile, aut utile eſt.

26. Vbi corruptus ſanguis jam eductus fuerit.

27. Dum vires adhuc ſinunt. verum paucus, detrahendus. Et hoc benè ſucceſiſſe R. Dodon. teſtari ſolebat. Laudat & Aëtius ubi vehemens ſanguinis impetus, inflammatio magna, & corpus ſanguine plenum, ut ijs, quib. conſuetæ vacuationes ſuppreſſæ ſũt &c. Lect. 96. April. 24. *inflãmationem namque & innatum calorem refrigerat; ſuccedità; ſomnus, optimum Dyſentericis remedium. Archius apud Aët. Alijs partib. exulceratis venam ſecamus: quidni & inteſtinis? faciunt id & Turcæ. Proſper Alpin. Vide Botallum, Trallian. Althom. Ammatum. Maſſar. &c.*

28. Vires enim jam prædebilitatas eſſe neceſſe eſt.

26 tempore ſimul coquen[...] quædam aſtringẽtia : ut r[...] ſæ aridæ, vel fructus berb[...] ris, vel myrti ſemen, v[...] oxalis herba, aut plantag[...] aut pyrola, vel alia ſimili[...] aut addi omphacium, v[...] ſuccus malorum punico[...] rum, vel cydoneorum. Ex[...] cedente verò & eodem fluore, & ſanguine florido profluente; facienda & adhibenda erunt omnia, quæ in dyſenteria cruenta mox dicta.

In dyſenteria autem propriè dicta ſiquidem à bile facta ſit, & ab initio invaſerit, & febris adſit, vireſq; conſtent; ſanguinem 27 detrahere mox primis diebus etiam convenit. Sed ſi alteri morbo ſucceſſerit 28 à ſanguinis miſſione abſtinendum; præſertim ſi is antea detractus fuerit. Sic etiam ſi ab atra bile, vel à ſalſa pituita originem habuerit; ſanguinis quoq; detractioni parcendum erit.

Initiò verò & purgans aliquod exhibendum, à bilioſo

ioſo nempe humore, acri ac mordaci dyſenteria originem habente. quod tale eſſe debet ut aſtrictionem poſt ſe relinquat, quale eſt rhabarbarum, & præcipuè nonnihil toſtum [29]. torreri autem non eouſque debet ut aliqua ejus pars aduratur, ſed ad ignem tantummodo tantiſper reſiccandum ut friabile reddatur, & facile in pulverem atteri queat.

Vtendum deinde aſtringentibus & fluxum reprimentibus [30], ut in dyſenteria cruenta. quibus tamen miſceri refert lentam habentia ſubſtantiam, qua & acrimonia humorum obtundi, & inteſtina obliniri queant. exempli gratia. acc. conſ. roſarum rubr. & carnes jujubarum, & carnes cydoneorum, aut potius gelatina eorundem. ijſque admiſceantur troch. de ſpodio. aut de berberis vel utrique, & alia aſtringentia. ex quibus cum ſyr. myrtino, vel de roſis aridis

29. Potius reſiccari debet, ut aliquid purgatricis facultatis pereat. Rondeletius torreri vetat. intelligit autem, ne aduratur. Maſſaria nunquam, & nuſquam med. danda putat, quæ quomodocunque poſſint alvum ducere.

30. Quod faciunt, vaſa per quæ mittuntur humores ad Inteſtina coarctando; & Partem ad quam feruntur, Inteſtina nempe, corroborando.

fiat conditum. Sic & pulvis trochiſ. vel aliorum aſtringentium exhiberi poteſt cum ſyr. de jujubis, aut cum decocto rad. althææ, aut ſem.malvæ. Poſſunt & decoqui rad. tormentillæ, biſtortæ, & alia aſtringentia. additis rad. althææ, vel conſolidæ majoris cũ aqua ſimpl.aut quod melius,cum aqua in qua ferrum candens ſæpius extinctum. atque hujuſcemodi decoctum condiri poteſt cinnamomo, & addita glychyriza, vel uvis paſſis dulcius reddi,ut palato ſit gratius.

Enemata. Exhibenda verò non modo talia ſunt, ſed enemata injicienda ex hujuſcemodi med. compoſita; quorum præcipuè uſus requiritur quando magna & inferiora [31] inteſtina exulcerata ſunt. quum enim aſſumpta eo pervenire nequeant niſi multũ permutata, per enemata ipſis magis venit ſuccurrendum, quam per aſſumpta; quæ tamen negligi non debent. Tenuibus inteſtinis

31. *Quia enemata inferiorem Coli partem; aut ſaltem Colum rariſſimè tranſcendunt.*

testinis quæ assumũtur plus prosunt: minus utilitatis enemata conferunt. Gal.6. de loc. aff. Enemata autem initiò refert esse abstergentia [32], ut ex decocto hordei non purgati addito melle resac. & nonnihil sacchari rubri, & uno aut altero ovi luteo, ad doloris lenitionem. Post hujuscemodi enemata, injicienda alia astringendi vim habentia ac simul intestina oblinentia, & dolores [33] lenientia: qualia componuntur ex ptisanæ [34], tapsi barbati, plantag. rosarum rubrarum, balaustiorum, calicum glandium, sem. myrti, & similium decocto; addito sem. cydoneorum, aut sem. malvæ, lentorem ipsis communicante. deinde & sem. [35] lini urgente dolore: nam & ad dolores mitigandos istud plurimum, teste Aëtio, confert. adduntur ovi lutea, eadem de causa. ad hujuscemodi decocti ℔ 1. adduntur syr. myrtini, vel de rosis aridis,

32. Ne acres & corrupti humores, per subsequentẽ adstringentium usum retenti, majorem erosionem faciant.

33. Qui instar cucurbitæ ad locum affectum alioquin trahunt humores magis fluxiles, quales præsertim biliosi.

34. Qui resiccandi vim habet, & dolorem sedare potest.

35. Quod expertum se fœliciter R. Dodon. testabatur.

aut de jujubis ad inteſtina oblinenda ℥ 2. & ſi opus eſt majore aſtrictione additur & 36 michletæ Nicol. plus minus ℥ 1. vel aliud ſimile. quandoque verò & bolus armenus lotus in aqua plantaginis. Olea autem, vel alia pinguia conſultò omittuntur. quia ulcera reddunt ſordidiora, & inteſtina humectant, quæ fieri non expedit. Reiteranda autem ſæpius 37 hujuſmodi ſunt enemata, & diutinè retinẽda, quo enim diutius retinentur, hoc plus utilitatis ab ijs laborans conſequitur.

36. Vox ne Italorum, ſed peregrina potius videtur. expertam interpretantur. ſatis adſtringens eſt.

37. Quia diu retineri non ſolent quamdiu malum non remittit.

Lect. 97. Aprilis 27.

Victus ratio.

Victus ratio in dyſenteria à librioſo humore talis eſſe debet, ut bilis acrimonia retundatur & alvus ſimul aſtringatur. Ptiſanæ cremor, vulgò hordeatum vocant, cõmendatur, præſertim aliquot amygdalis dulcibus una admixtis. Cõveniunt cydonea quovis modo appatata, & pira cocta, tum quæ ex fructibus aſtringentibus componuntur.

tur. Carnium uſus non admodum[38] utilis eſt. in longiori tamen morbo dandæ ſunt caponum, aut[39] perdicum carnes cum amygdalis dulcibus contuſę. & cum aqua chalibeata decoctæ, addita etiam ptiſana. Dandus autem cibus non multus eſt una vice, ſed potius ſæpius offerendus. Laudatur & ab Aëtio ac Alexandro[40] lactis uſus poſt 3. aut 4. priores dies, ſi febris permittat; cui utile fuerit aliquid ſacchari, & aquæ chalibeatæ admiſcere. Sic & ex lacte cum oryza, panico, milio, amylo, aut etiam cum pane puro pultes factæ utiles habentur. Potus ſit ptiſanæ decoctum additis paſſulis & conſerva roſarum rubrarum, aut aliquo alio aſtringente. Vinum non dandum, niſi tenue[41] & multa aqua, chalybiata potius quam alia, dilutum. In quiete æger continendus. Corporis enim exercitium & qualiſcunque motus, exulcerationes ex-

38. Ne febrem augeant, auctis humoribus putredini obnoxijs.

39. Quæ reliquis ſicciores exiſtunt.

40. Quod acrimoniam humorum obtundat, inteſtina muniat, ac nonnihil roboret.

Potus.

41. Ob febrem quæ plerumque conjungitur.

aſperat, & humores reddit acriores. Somnus omnino admittendus, & ſi non ſuccedat, etiam provocandus: nam ut Aëtius ait, optimum dyſentericis ſomnus eſt remedium.

Quod ſi verò dyſenteria ab atra bile inceperit, tametſi talẽ Hipp. lethalem [42] affirmet 24. aph. 4. nihilominus tamen huic quoque occurrendum eſt; & ijſdem quidem medicamẽtis, tum & ſimili victus ratione, quibus dyſenteriæ à flava bile.

42. *Inteſtinorum enim veluti canceroſam exulcerationem conjunctam habere ſolet.*

Illa. Differt autem hæc non parum ab illa dyſenteria, quam lienoſis ſupervenire bonum judicavit Hipp. 48. aph. 6. talis enim non ab atra bile per aduſtionem genita, ſed à melancholico ſucco originem ſumit, à quo ſe lien exonerat. Nec hanc dyſenteriam mox lethalem eſſe pronuntiavit; ſed poſtquam longiori ac diuturniori factæ hydrops ſucceſſerit, aut lienteria: tum demum laborantem mori ſcripſit.

Huic

Huic autem primo tempore non esse occurrēdum [43] satis ab Hipp. monemur, sed hydrope, aut lienteria succedente; remedia hauddubiè talia adhibenda, qualia affectus qui successit requirit.

Ab humore autem pituitoso contingit & dysenteriam, licet rarius, excitari. nam & salsa mordax & corrupta pituita intestina vellicare, atque exulcerare potest. Comitantur quandoq; flatuum multitudo, & procedente tempore etiam crassa non rarò pituita simul cum sanguinis grumis descendit. Initiò expurgari etiam ventrem in hac cōvenit. Rhabarb. tostum, licet præcipuè chologogum, tamen & in hoc affectu utile est: nam intestinis & proximis venis inhærentia, qualiacunq; ea sint, educit. Post purgationem uno aut altero die [44] theriaces ʒ ß. aut ℈ 2. dedisse cum aqua tormentillæ & ℥ ß. syr. de limonibus, non

43. Motus enim Naturæ, quo peccans humor à nobiliori ad minus nobilem partem expellitur, nequaquam à ministro Naturæ medico impediēdus est. Quædam fit soluto morbo aliquo, quam curare non oportet, ne majus aliquod malum retento humore fiat. Autor libri qui Medicus inscribitur ex Hyppocr. sentētia, cap. de humoribus.

Dysenteria.

44. Nam dolores sedat, cruditates minuit, & fluxus omnes moderatur, ac minuit.

parum profuerit. Reliqua med. non refrigerantia ſed calidiora, nec fortiter aſtringentia eſſe refert. Aromaticum roſatum, diagalanga & ſimiles compoſ. conveniunt; cũ quibus nonnihil conſerva roſarũ rubr. admiſceri poterit, addito ſyr. myrtino, vel de roſis aridis. Vtile & in hoc affectu diacydonion cum ſpeciebus, vel illud Gal. de quo prius dictum. & maximè morbo jam inveterato. Enemata in hoc fluxu parũ proſunt, & minimè conducunt aſtringentia. ſubinde verò etiam nocent, dum crudos humores retineri efficunt, & flatus remorantur. Victus ratio temperata eſſe debet. lac ex amygdalis dulc. convenit. ex lacte pultes antè dictæ etiam utiles ſunt, & carnes pullorum gallinaceorũ, ac perdicum aſſæ, vel cum amygdalis contuſæ. Potus ſit decoctum ſem. aniſi cum cinnamomo & conſ. roſar. rubr. aut vinum tenue decocto

ſem.

ſem. aniſi dilutum. Ventrem ung. aut ol. [45] aſtringente inugi non admodum prodeſt. Fomenta erunt potius adhibenda ex abſinthio, roſis rubr. florib. chamœmeli in ſacculo conſutis: qualia, præter quod concoctionem adjuvant, flatus etiam diſcutiunt & dolores leniunt.

45. Propter rationem jam de Clyſteribus allatam.

Quando vehemẽs med. purgans veluti ſcammonium, aut colocynthis dyſenteriæ cauſa fuerit, [46] theraices uſus inprimis utilis eſt. Si verò nec ſic fluxus ceſſet; offerenda ſunt, quæ ſingulorũ ſunt, remedia, veluti contra noxã à ſcammonio danda ſunt lentam ſive lubricam habentia ſubſtantiam: ut ſunt muccago ſem. cytoneorũ, aut ſem. pſyllij, aut ſem. malvæ, vel etiã rad. altheæ, & caro prunorum aut jujubarum. quorum uni aut pluribus cum maſtiche, vel caro cydoneorum admiſcenda. atq; ſic exhibenda, & quidẽ ſæpius, donec fluxus ceſſarit. Vnctio verò

Lect. 98. Maij. 7.

46. Non ſolum quod quatenus Narcoticam ex opio vim habet, omnes actiones in exceſſu peccãtes inhibeat; quodque contrarium humoribus motum, à centro nimirum ad circumferentiam inducat; ſed potiſſimum quod quatenus Antidotum eſt, Purgantib. validiorib. quæ proprie Pharmaca dicuntur & ad venenorum naturã aliquatenus accedunt, adverſetur, eorumque Alexipharmacum ſit. Vide Gal. 12. Meth. c. 7.

ventris cum oleo maſtichino etiã conducit, aut ex cydoneis coctis catapl. cum oleo maſtichino. Sic & noxa à colocyntide, corrigitur aqua mulſa, uvarũ paſſarũ decocto & ol. amygd. dulcium, ut refert Mezues. Prodeſt & lactis tepentis potio. quod dolores lenit & inteſtina abraſa curat.

Prognoſis.

Omnis autem dyſenteria gravis ac difficilis [47] eſt morbus, & frequẽter [48] contagioſus. quæ ſi ab atra bile inceperit, deterior eſt, & ut Hipp. ait lethalis 24. aph. 4. nam ab atra bile ulcera omnia incurabilia habentur. veluti cancer ulceratus, qui ullo remedio nunquam curari potuit. Lethale autem & in dyſenteria ab Hipp. judicatur, ſi cum excrementis veluti carunculæ exeant. 26. aph. 4. carunculæ verò Hipp. dicuntur, majuſculæ partes interioris tunicæ inteſtinorum. tales ſi cum excrementis permiſceantur, magnitudinem & profunditatem ulcerum oſten-

47. *Adeo ut hiſtoricus de dyſenteria Leonis Cæſaris, qua in tantam extenuationem devenerat ut corpus ejus undequaque lumen tranſmitteret, dicat;* Ἤλεγξε τὸ πάθος τὴν Ἰατρικὴν τέχνην ἐν κινδύνοις ἄπρακτον ὑπάρχειν. *Cadren. Debuiſſet dicere; In quibuſdam periculis Medicinam nihil poſſe.*

48. *Quando putredinis humorum gradus valdè intenſus. Talis ſæpè in caſtris uno in loco diutius hærentibus, graſſari ſolet. Plato Theætetum Corintho ex caſtris Athenas ob dyſenteriam & vulnera reverſum narrat.*

ostendunt: qualia carne iterum impleri ac cicatrice obduci posse, pro impossibili habetur; [49] atque idcirco dysenteria, per quam tales excernuntur, exitialis judicatur.

Malum quoque in dysenterijs longis cibi fastidium esse Hipp. affirmat. aph. 3. lib. 6. & cum febri pejus. Quando videlicet is, qui diu dysenteria laboraverit & antea mediocriter cibum appetiverit ac sumpserit, postea eundem fastidit. Signum est enim, vel pravos humores ventriculo ac ostio ejus communicari; vel per consensum ipsis laborantibus appetētiam perire, quæ ad vitam est necessaria. Si verò & febris accesserit, quæ antea non affuerat, aut si, quæ exigua fuit, intendatur, ostendit vel putredinem circa ulcera majorem factam, vel inflammationem aliquam effatu dignam supervenisse: quorum utrumque etiam pejus. Quamobrem si ad

49. *Aretæus quidem inferioris intestini (Colon credo intelligit) interiorem tunicam connexione solutâ, foras exire; reliquam cicatrice solidari, ac hominem id passum sine noxa vivere posse credidit. l. 4. c. 5. Gal. itidem id factum sæpè se vidisse testatur, ac nihilominus superstites ægros fuisse, 4. de usu part. c. 17. sed quum in exitialib. dysenterijs id fieri dicat, 5. de usu part. c. 12. ad tempus tantum ea, quæ relicta superest, ægros sustentari, sentijsse videri potest.*

cibi faſtidium etiam febris accesserit; ſalus omnino eſt deſperata. Vires enim corporis diſſolvuntur, & tandem ſuperveniente ſudore frigido ægri moriuntur. Quando autem dyſenteria furori ac maniæ ſupervenit bonum eſſe Hipp. ait 5. aph. 7. per humorum enim tranſmutationem, & à cerebro ad inteſtina tranſlationem, expectanda mentis ſanitas & furoris ſolutio: non tamen omnimoda ſanitas: nam & dyſenteria, ſi diutius perſeveraverit, etiam in periculum ægrum adducit.

Solvitur autem illa potiſſimum mania, quæ primaria ac propria affectione cerebro laborante, ex bilioſis humoribus eo perlatis naſcitur. non illa, quæ per conſenſum fit: qualis in febribus ac morbis acutis ſubinde accidit. Lienoſis & dyſenteriam ſupervenire idem affirmat bonum eſſe. de quo jam ante, ubi de diarhœa à liene, latius dictum.

De

De Tenesmo.

Lect. 99. Maij 8.

TEnesmus [1] est frequens desidendi cupiditas ad quem pauca muccosa, raro cruenta, vel nulla sequuntur excrementa [2]. Symptoma est recti intestini, quod dysenteriam sæpenumero [3] comitatur, & sæpius eam quæ à biliosis ac acribus & mordacibus humoribus oritur. tunc enim biliosi humores vel seorsum, vel cum excrementis ad intestinum rectum delati illud irritant, & cupiditatem excernendi irritant, hærentiumque illic excrementorum opinionem, & ea dejiciendi desiderium movent. à quibus humoribus & quandoque rectum intestinum exulcerari contingit, sed tamen rarius. & tunc propriè Tenesmus dicitur.

Causa. Contingit verò Tenesmum fieri propter recti intestini inflammationem [4], veluti quandoque internè hæmorrhoides vehementius dolentes inflamman-

1. Παρὰ τὸ τείνεσθαι τὸ μόριον, ὃ πέπονθεν, καὶ πρὸς ἔκκρισιν βιάζεσθαι. *Hinc olim* βιασμὸς *dicebatur.*

2. *Quidam in hoc lapides excrevere; quod tamen non vidi. Gal. 6. de loc. affect. c. 2.*

3. *Affine enim malum est. Nicandri comment. Sæpè etiam præcedit.*

4. *Tali Tenesmi specie T. Pompon. Atticũ correptum vitam inedia finivisse, Nepos refert, quum prius per lumbos fistula puris erupisset. In vita Attici. Lumbos autẽ honestè vocat partem quæ circa intestinũ directum est. Paulus hanc inflammationem œdematosam esse scribit.*

tur. tunc enim aſſiduum de-
ſidendi etiam adeſt deſide-
rium, de quo latius ſuo lo-
co. Sed & duris excre-
mentis, quæ σκύβαλα dicun-
tur, in inteſtino recto hæ-
rentibus deſidendi cupidi-
tas & inanis quidam cona-
tus ſuccedit. Calculo etiam
magno in veſica exiſtente
frequenter etiam teneſmus
5 comitatur, cui non eſt re-
medium niſi calculo exciſo.

Teneſmus igitur qui cum
dyſenteria moleſtus eſt, ſi
abſque exulceratione inte-
ſtini fiat, calidis 6 lenitur fo-
mẽtis: & citius ſiccis, quam
humidis. inteſtinum enim
rectum quum ſubſtantiam
habeat membranoſam, &
muccoſo humore imbua-
tur, calido & ſicco foveri
gaudet. Fomenta iſta fieri
poſſunt ex furfuribus, flori-
bus chamæmeli, milio, aut
ſimili aliquo calfactis, & in
oblongo tenuique ſacculo
impoſitis, ac ano admotis.
Sic & aſſeres calidi, vel ba-
cilli calentes ex foco ſum-
pti panno aliquo involuti
pro-

5. Pondere enim, & aliquando etiam aſperitate Sphincterem veſicæ quidem immediatè, Recti verò inteſtini mediatè, per illum ſcilicet, irritando, frequentem deſurgendi cupiditatẽ excitat.

6. Quod à Græcis non annotatum, uſus tamen oſtendit, & Avicenna quoque recenſuit.

prosunt. Potest & tegulæ, aut ferro, aut lapidi ignitis vinum inspergi, vel solum, vel cum aceto mixtum, ejusque fumus calens recipi. Fomenta verò etiam ex flor. chamæm. meliloti, anethi, sem. ammios, aut cumini in aqua aut vino decoctis, subinde conducunt: potissimum quando flatus simul molesti sunt. Commēdantur & exiguæ glandes, licinia vulgò appellant ex licio, thure, ladano, & alijs astringentibus addito opio, si dolor[7] vehemens, & croco opij correctorio. sed ab his abstinendum quamdiu licij loco Officinæ succo periclymini[8] perperam utuntur, sed quando pro licio, vel mastiche, vel hypocystis vel aliud astringens sumitur; utilis erit hujusmodi glandium usus.

Ab exulceratione si tenesmus fiat, eadē sunt rem. adhibēda, quæ adversus intestinorum exulcerationem. Si ab excrementis duris,

7. *Alias enim omittere Narcotica satius erit, ne Sphincteris Paralysin faciant.*

8. *Vehementer enim calidus & incidens est: ideoq; irritando sphincterem, malum augeret.*

erunt hæc humectantib & mollientibus enema mollienda, ut ex decoc malvæ, bismalvæ, flor. ch mæmeli, cum ol. amyg dulcium, vel viol. vel ch mæmelino. Quod si ve adeò dura fuerint ut fistu clysteris nequeat impon parandum erit ex suprad ctis balneum, in quo æge tandiu sedere debet, done fæces emollescant. & tunc neque sponte expur gentur, vel enema qual prius dictũ est, vel ol. viol vel amygd. dulc. per syringem injiciendum, aut leve aliquod medicamentum propinandum.

Prognosis. Tenesmum autem gravidæ superveniẽtem abortum facere Hipp. refert 27. aph. 7. Veluti enim recto intestino inflammato vesica in viris, sic uterus in mulieribus per consensum afficitur. quapropter graviter affecto intestino recto, & uterus propter propinquitatem simul laborat 9, unde sequitur abortus.

9. Accedit quod expulsio fæcum alvi non solùm ope facultatis expultricis Intestinorum, sed & actione musculorum Abdominis peragatur; quorum contractione fœtus itidem depellitur.

De

De [1] Purulento Secessu.

INter intestinorum symptomata, annumerari osse apparet & fluxus uosdam fœtidos ac graeolētis puris; quod subinle bis vel ter per diem nuls excrementis permistum ecernitur.

Præcedit hunc affectum n mesenterio inflammatio, qua in abscessum convera tandem pus per venam liquam proximam in caacitatē intestini influit, ac leinde fœtidū excernitur.

Remedium huic malo ondum repertum [3]. sed oc vitio laborantes, quum eliquarum partium sanitate fruantur, etiam multis nnis superesse possunt.

1. Cujus unus meminit Fernelius παθολογ. l. 6. cap. 7. Apud Rhazin tamen ista reperiuntur: Rupto in corpore abscessu maturo sanguini mistum pus confertim prodit; si is in ventre, aut locis laxos rectosq; meatus ad ventrem habentibus, fuerit. Sin minus, ut ex thorace, paulatim prodit. In divisionibus c. defluxu ventris.

2. Cui dolorem adesse quamvis Fernel. hoc neget, observavimus quandoque R.D.

3. Quidam diu de tensione sub liene ad umbilicum usque conquestus, & febri laborans, post frigus extremorum puris libras octo sanuine mixti per alvum excrevit: subsequentibus nigris, & iridibus dejectionibus. quibus dolores nonnihil, minueantur. Dedimus rhabarb. & similia lenia purgantia. & ost illa sine calore detergentia & leniter astringentia, ut ecoctum hordei cum betonica, & glycyriza, addito mel rosac. Foris linimentum ex ol. rosac. & chamæmel. cum auco cerato santalino. Convaluit.

Lect.100.Maij 11.

De Colico Dolore.

Colica, affectus est crassioris [1] intestini, quod colon dicitur, cum torminibus & magno ventris dolore. qui frequenter non uno loco [2] hæret, sed modo in una, modo in alia parte vehementior existit, accedente alvi tanta constipatione, ut neque excrementa excerni [3], nec flatus emitti queant: quem nausea, & sæpè vomitus comitantur.

Causæ.

Causa efficiens hujus doloris frequenter est crassus ac pituitosus humor lentore suo intestinis adhærens, & excedente frigore [4] dolorem inferens. Quandoque cruda olera, aut fructus [5] crudi & præcipuè [6] astringentes: ut pira, corna, mespila, & similia, à quibus assumptis flatus gignuntur, qui quum exitum non habeant, molestiam ac dolorem inferunt. Sunt & quandoq; calidi, acres [7] & biliosi humores, vel inflammatio aliqua doloris colici causa

1. Seu plenioris Intestini, ex quo, & nomen habet, in ea maximè parte quæ cæca est.

2. Prout nempe humores pituitosi, atque hinc orti flatus, locum mutant.

3. Hinc illa; πορδὴ ἀποκλείνει &c. πορδὴ καὶ σώζει &c. In anthologico epigramm. Quin & Vrinæ aliquando retinentur; imò & evomuntur.

4. Tensione etiam à flatibus, qui ex talibus humoribus produci solent.

5. Vt limonibus, cucumeribus. ex quibus Tiberius in Colicã incidit. Plin. 26. c. 1.

6. Quod excretiones impediant tam humorum, quam flatuum.

7. Ostendit hoc curatio; ut in illo nobis noto P. Sautxo qui colicam sibi familiarem haustu frigidæ curare solebat.

causa[8]: sed tamen rarò.

Annumeratur & à nonnullis coli doloribus & is, quem fæces & excrementa supra tēpus, & præter consuetudinem diutius retenta faciunt.

Similis colico nephriticus in multis est dolor, sic ut difficulter ab eo dignosci queat: præsertim quando colicus dolor[9] uno loco hæret. tunc enim non nisi post aliquot dies discremen observari potest; quando videlicet in urinis sabulosa, aut arenæ apparent, vel sanguinis grumi. Tunc demum enim manifestum fit dolorem esse nephriticum. sic & quando dolor non uno loco hæret, sed modo hanc, modo aliam partem ventris occupat, colum affectum esse manifestum fit. Ex frigidis humoribus dolorem factum ostendet corporis temperamentum frigidius, sitis exigua, vomitus pituitosi, constitutio aëris frigida ac potissimum humida.

8. *Vide Cels. 4. c. 13. & libr. qui Medic. inscribitur. c. de humoribus. Non possunt autē, quum densæ substantiæ sint intestina, ab alijs quam tenuibus humoribus inflammari.*

Signa.

9. *Calculi descendunt quidem, sed non nisi secundum ductum Vreterum, ad alterum verò locum, vel sursum moveri non possunt.*

& quæ præcesserunt ut vi[ta] otiosa, satietas, repletio fre-quens, ciborum potuumq[ue] frigidorũ & difficilis con-coctionis frequens usus, ventriculi cruditas. A re-center assumptis frigidi[s] contractum esse dolorem ex relatione laborãtis cog-nosci potest. Ex calido autem & bilioso humo-re, vel inflammatione fa-ctum coli dolorem, habitus universi corporis biliosus, vita laboriosa, vomitus bi-liosi, multorum calidorum usus, & ab his quod perci-pitur nocumẽtum, demon-strant. Quibus si febris continua accesserit, inflam-mationis suspitionẽ affert.

Curatio. Ex pituitoso humore.

Curatio autem colicæ ex frigido ac pituitoso hu-more partim per vacua-tionem, partim per ea fit quæ excalfaciunt. Initiò enemata * injici convenit ex bismalvæ, flor. chamo-meli, centaurij minoris, pu-legij, origani, ruthæ, & sem. ammios, cumini, seselios ac similium decocto. in cu-jus

* *Ægri tamen sæpe admittere nolunt. uti nec Plotinus Philosoph. quamvis hunc affectum sæpius pateretur. quod senem talem curandi ra-tionem haud decere ar-bitraretur.*

us ℔ 1. diſſolvendæ ℥ 2. vel 3. ol. anethini, ol. ſem. lini, ol. liliorum, ol. chamæmelini, vel etiam rutacei, ſi dolor vehemens. & addenda ℥ 1. diaphœn. elect. Indi, bened. laxativæ, & nonnihil hieræ picræ, aut hieræ 10 diacolocyntidos, quæ fortior, & nonnihil ſalis.

Dolore nonnihil ſedato, & fæcibus aliquot expurgatis, purgantia propinanda: veluti unum aliquod ex ſupradictis elect. vel ſpecies diaturbith, vel pill. aggregativæ, aut ſimiles, aut aliquod aliud med. quod humores pituitoſos educat.

10. In Hierarum & nominibus, & deſcriptione multum variant libri medicamentarij. Nos Pachij Antiochi auditoris Philonidis Hieram hoc nomine intelligendam credimus; qui non primus quidem hanc invenit (nam ante illum Archigenes, ac Ruffus deſcripſerant) ſed ponderibus, & quibuſdam ſimplicibus mutatis, uſu illuſtravit. nulli autem ſe vivo compoſitionem dedit, ſed per libellum ad Tiberium Cæſarem miſit; qui publicis illam bibliothecis poſuit. unde Scribonius Largus ad manus ſuas perveniſſe dicit. Exhiberi etiam intus poteſt à ʒ ij. ad ʒ v. quæ tamen doſis ſatis magna eſt. In clyſteribus non facilè peccatur in doſi purgantium Electuariorum. Non eſt autem alius Pachius, alius Antiochus ut ex Aetio vides putaſſe Renod. Vixit ante Gal. atque Aſclepiadem. nam Gal. Colicam Pachij Antiochi ex Aſclepiade libro 9. de med. ſecund. loca, inſeruit. Miſiſſe autem ad Tiberium veriſimile, quod illius principatu id malum irrepſiſſet, nec quiſquam prior ipſo Imperatore id ſenſiſſet. Plin. l. 26. cap. 1. De quo morbo & illud Suetonij capiendum, quod convulſo latere in graviorem illum morbum incidiſſe dicit.

Ex calfacientibus conveniunt diagalanga, diacyminum, dianiſum, diacalamentum, diaſpoliticon, theriaca, mithridatium, ſic & gingiber, piper, ſem. aniſi, ſeſelios, ammios, cymini, & alia ejus generis.

Venter verò ungendus eſt ol. rutaceo. liliorum, aut ſimili. quod ſi cum ſtillatitio vini liquore aqua vitæ vulgò dicta, recoquantur efficaciora redduntur.

Ab uſu frigidorum.

Similia remedia etiam adhibenda ſunt, quando poſt frigidorum uſum colicus dolor ex flatuum retentione invaſit: niſi quod non adeò fortia debeant eſſe remedia. quandoq; ex ſupradictis elect. unum aliquod, ut diacyminum ſufficit. Si opus fuerit enemate, quantitate purgantium imminuta addi ipſis convenit aliquod elect. de baccis lauri flatus diſcutiens.

Victus ratio in utroque affectu cal. & ſicca eſſe debet. abſtinendum ab omnibus frig. ſeu fructibus ſeu

oleri-

oleribus quibuſcunq; . Optimum, ac generoſiſſimum vinum conducit.

Lect. 101. Maij 12.

Ab inflammatione et acri ac bilioſo humore.

Si coli dolor ab inflammatione, aut acri materia fiat ac bilioſa; curatio ſuperiori contraria inſtituenda eſt. Inflammatio ſanguinis miſſionem requirit, quæ facienda è communi vena aut interna dextri brachij; ſed tamen non [11] copioſa. Si ſoli bilioſi humores citra inflammationem dolorem excitaverint, à ſanguinis miſſione erit abſtinendum: reliqua remedia frigida & humida eſſe convenit. Enemata erunt paranda ex fol. malvæ, biſmalvæ, mercurialis, betæ, violariæ, lactucæ & ſimilium: cum quibus & furfures abſterſionis cauſa admiſceri poſſunt: & ſem. lini aut malvæ ad dolorem ſedandum. ad hujuſcemodi decocti ℔ 1. addendæ ℥ 2. vel 3. ol. violacei, aut roſacei, vel utriuſque: ovi lutea 2. aut 3. ſacchari rubri ℥ 1. aut 2. diacathol. vel ſimilis

11. *Quia Inteſtina venas ſuas ex Porta, non ex Cava, cujus rami ſecantur, habent.*

compos. lenitivæ ℥ ß. aut ʒ 6. & nonnihil butyri vulgaris [12] loco salis. Purgantia med. sint ex ijs quæ bilem expurgant: ut infusum rhabarbari cum syr. ex infusione rosarum, aut cum manna, vel diaprunum solut. aut diacathol. cum decocto cichorij, vel aliorum refrigerantium. Ad ventris inunctionem convenit ol. rosaceum, vel butyrum lotum, cui addi potest ol. chamæmelinum ad doloris sedationem. Balnea in [13] hoc affectu conveniunt ex decocto malvæ, bismalvæ, violariæ, additis floribus chamæmeli.

12. Nostrum enim quo vescimur butyrum, cum sale parari consuevit; ut stimuli loco servire, nec acrimonia, quum pinguedine obtundatur, lædare, possit.

13. Quod multò tutius. nam mixta calida quadam materia, quum reliquæ partes sunt frigidæ, sæpe decipitur medicus. à refrigerantibus in dolore colico semper abhorrendum: ac ubi communia non proficiunt, balneorum usus sæpe utilis.

Victus ratio humida & frigida esse debet. cremor ptisanæ utilis est: & lactuca sive cruda, sive cocta, & alia ejus generis. Laudantur & pedes & extremæ partes vitulorum, ovium ac similium. Potus ptisanæ decoctum, vel tenuissima cerevisia, vel aqua frigida, ijs qui assuevêre.

A retentis fecibus.

A retentis fæcibus si coli

dolor fiat, injiciendum enema molliens ex decocto malvæ, bismalvæ, flor. chamæmeli & furfurum, addito ol. amygd. dulcium, aut chamæmelino, velut in tenesmo à fæcibus retentis, & si opus fuerit balneis similibus utendum.

Vtile verò fuerit & his purgans aliquod medicamentum dare quale in colico dolore ex humore pituitoso.

Colicus dolor diuturnus, aut sæpius recurrens, non rarò in paralysin brachiorum & manuum terminatur [14]: consequitur non rarò & crurum impotentia. de cujus curatione supra dictum est, ubi de paralysi. Supervenit verò & quandoque colico dolori quando admodum vehemens, convulsio ac comitialis morbi accessio: & talis dolor gravis, & admodum periculosus. Sic & colicus dolor à biliosis humoribus factus, facile in dysenteriam commutatur: acris

14. Hipp. lib. de humor. in fine, & 6. epid. sect. 3. in articularem morbum terminari observavit. Rationem reddit Langius, quod nervi quidam à ventriculo ad brachia ferantur: quæ nulla. alij, quod feratur ad cerebrum humor (cerebrum autem intestinis συμπάσχειν; indicat comitialis morbus à colica superveniens quandoq;) unde ad nervos brachiorum dilabitur. quod probabile aliquo modo. Paulus per crisin fieri ait, post colicam à calidis humoribus; tum etiam epilepsiam, verum ego solum post colicam à frigida causa utrumq; affectum observavi R. D.

Prognosis.

enim & biliosus ac morda[x] quum sit humor, intestin[a] radit & exulcerat. quo[d] aph. 23. lib. 7. testatu[r] Hipp. A sincera, inquit, de jectione, dysenteria: sinceram siquidem dejectionem appellat, merè biliosam. Exemplaria quædam habent additam dictionem, *malum*: sed Gaza, Leonicenus, & Cornarius in sua versione non habent.

Lect. 102. Maii 28.

De [1] Ileo.

ILeos tenuioris intestini morbus est, acutissimos dolores ac gravissima ventris tormina invehens, præsertim circa umbilicum, ipsius umbilici & vicinarum partium tumore [2] quandoque accedente. Adest alvi obstructio, & subinde tanta, ut etiam ab injecto clystere nihil subsequatur: comitatur verò & nonnunquam [3] vomitus non modo

1. *Quòd anfractus intestinorum* εἰλοῦνται; *vel quod flatus* ἐν ἕλιξεσι *eorundem coarctentur sic dictus. Hinc & Volvulus appellatur. Barbari, qui Miserere mei &c. appellarunt, ad* ἔλεος *respexerunt.*

2. χορδαψὸς, *quum locus circa umbilicũ prominet, à Veteribus dicitur. quod qui locum affectum tangit, quasi chordam tangat.*

3. *Quia quum intestina constringantur, nec excrementa, descendere queant, necessariò sursum feruntur.*

aſſumpti cibi, aut vitioſo-
rum humorum, ſed & mor-
bo in deterius abeunte,
ubinde ipſorum ventris
excrementorum.

4. *Ac tum δυσωδὴς Hippocrati dicitur. 3. prorhetic. comm. 66. Gal.*

Cauſa doloris ilei, tanta
efſt inteſtinorum obſtru-
ſtio ut deorſum excremen-
orum deſcenſum impe-
liat. Obſtruuntur autem
nteſtina vel à craſſis ac
iſcidis humoribus: vel à
uberculo aliquo, veluti in-
lammatione[5]: quandoque
erò etiam à fæcibus alvi
nduratis[6], & alicubi in in-
eſtinorum revolutionibus
mpacti: veluti propter ra-
nicem, quando inteſtina
xtra locum ſuum delapſa
unt, atque in ijs dura ex-
rementa hærent. Adju-
at[7] ad has cauſas non pa-
um intemperies frigida, &
militer frigidorum uſus,
nteſtina coarctans atque
onſtringens.

Cauſæ.

5. *Quam ad gangrænam vergentem aliquando vidimus. Vide Archigenem apud Aëtium. qui tale quid etiam vidit. Inflammationis autem cauſa quandoque exiſtit Inteſtinorum violenta nimis tentata, aut etiam facta repoſitio.*

6. *Vide Hippocr. 3. de diæta circa finem.*

7. *Non facit per ſe, ſed ſi cauſa ilei adſit eam juvat. ſic etiam vinum frigidum lædit.*

Curatio.

I. Ex inflammatione.

Inflammationem autem
enuium inteſtinorum co-
nitatur non modo calor
irca umbilici partes, ſed
deſt & febris continua.

Hac præſente, à venæ internæ dextri [8] brachij ſectione curatio auſpicanda. Deinde exhibenda & admovenda, quæ inflammationem ſedare, dolorem mitigare, & alvum [9] lubricam reddere queunt: ut ſunt enemata ex malva, biſmalva, mercuriali, folijs betæ & violarum, addito exiguo flor. chamæmeli, & furfurum, in quorum decocti ℔ 1. addendæ ℥ 2. vel 3. oleorum: partim humectantium ut amygd. dulc. ſeſamini, vel horum loco butyri: partim refrigerantium ut ol. violarum: & diſſolvenda ℥ 1. medullæ caſſiæ fiſtulæ, aut tantumdem el. lenitivi, aut diacathol. ovorumque lutea duo aut tria & leniendi doloris & lubricandi inteſtinorum cauſa. & talia quidem enemata non ſemel, ſed ſæpius [10] erunt injicienda. Exhiberi verò & convenit lenientia, ac refrigerantia med. qualia in coli inflammatione. Similis quoque

8. *Vel etiam in talo, aut poplite, inquit Trall. Poplitæam tamen ſecare nunc in uſu non eſt.*

9. *Ne fæces duriores comprimendo locum inflammatũ, dolorem augeant. Præbent autem Enemata alium etiam uſum; fomenti nimirum calorẽ Phlegmones temperantis, dolorem mitigantis, & leniter diſcutientis &c.*

10. *Diu enim locum affectum contingere non poſſunt.*

que victus ratio obſervanda.

Quod ſi autem à craſſis ac viſcidis humoribus ilei dolor originem habuerit, cujus teſtimonium dare poteſt febris vel nulla vel intermittẽs, enemata etiam conducunt, ſed fortiora: & talia, qualia [11] in colico dolore à frigidis humoribus. Plus autem conferunt medicamenta aſſumpta: ut diaphœnicon, elect. indum, vel tale aliquod, vel pill. aggregat. aut de 8. rebus, ſed potiſſimum pillulæ iliacæ [13] à Rhazi. 9. ad Almanz. deſcriptæ: quæ acutiſſimos atque graviſſimos ilei ex craſſis viſcidiſq; humoribus dolores una, aut altera aſſumptione curant, bona obſervata victus ratione: quæ talis eſſe debet ut alvus reddatur facilis. ad quod faciunt humida alimenta, ut jura gallorum, caponum, & aliarum carnium præſertim muſculoſarum; quæ inteſtina & lubrica reddunt & dolores

II. Ex craſſis humoribus.

11. *Ileus enim nihil aliud quam doloris Colici intenſio58Tralliano videtur. loco enim, non cauſâ differt hæc Ilei ſpecies à Colica diatheſi.*

12. *Quia ſuperiora afficiuntur Inteſtina, Ileum nempe potiſſimum.*

13. *Deſcriptio talis eſt. ℞. Colocyntid. ſagapeni, ana ʒ x. ſcammonij ʒ iiij. ℈ j. f. catopotia. Dantur obuli. v. ſeu aureus ß. Raz. 9. ad Almanz. c. 71.*

leniunt. Ab omnibus non modo potentia, ſed & actu frigidis abſtinendum.

Et ſi quando manifeſta frig. craſſorumque humorum adſint ſigna; uti etiam licebit aromatis, alijſq; calfacientibus [14] uti in colico dolore ex cauſa frigida.

14. Quæ ſimul incidere, & concoctionem humorum iſtorum promovere, & diſcutere poſſint: nam quæ potenter calfaciunt, nec ſimul etiã diſcutiunt, ſæpe dolorem augere ſolent. Gal. 12. Meth. med. c. 8.

Contingit autem frequenter ut humores craſſi viſcidique, ilei dolorem facientes, non ſint frigidi; ſed ad bilis craſſæ ac vehementius toſtæ, quam Vitellinam appellant, accedant naturam: qui ubi in ileo impacti ſunt magnos quoq; dolores inferunt, & computreſcentes febrem excitant tertio die recurrentem. ſunt autem tales humores non modo craſſi ac viſcidi, ſed & fœtidi admodum ac graveolentes. Apparentibus igitur talibus excrementis una cum febri tertiana, abſtinendum erit ab omnibus calfaciẽtibus potenter, & utendum alvum lubricantibus, & dolorem ſedantibus ſupra dictis.

Quando

Quando autem propter ramicẽ ilei ſit dolor, quum videlicet inteſtinorum aliquod vel in ſcrotum eſt delapſum, vel alicubi extra peritonæum excidit, & repletum ſit induratis fæcibus [15] ſic ut introrſum & in ſuum locum reponi nequeat; enemata indere convenit mollientia, ut ex decocto carnium, aut ficuum, fol. biſmalvæ, flor. chamæmeli, meliloti, & furfurum: cui addenda ſunt alvum lenientia prius dicta, & ol. amygd. dulc. cum ol. [16] ſem. lini, ut videlicet fæces emolleſcant: quibus remollitis (ſi non ſuccedant) glans ſupponi poteſt, quæ ipſas extrahat atque educat: ut ex ſpeciebus hieræ picræ, vel potius hieræ Logadij, aut ſimilis, aut fortior clyſter, priori tamen educto [17], injiciendus erit. Balnea verò, vel illorum loco fomenta adhiberi etiam poterunt, veluti in colico dolore à retentis fæcibus.

Lect. 103. Maii 29.

III. A fæcibus induratis, et prolapſu Inteſtini.

15. Retinentur autem potiſſimũ quando Ruptura magna eſt, ſed quæ Inteſtinũ coarctet, tumque fæces paulatim exſuccæ fiunt & indurantur.

16. Quod in hoc caſu ſingulare, nam & mollit fæces, & vias aperit.

17. Nam ſi prius injiciatur, metus erit ne prius, ſuccedente poſteriore, ad ſtomachum propulſum evomatur. In alijs tamen morbis ſi 24. horis non egerit, ſpes eſt eſſe diſtributum enema, & ita aliud injici poteſt.

Inteſtinis autem à fæc bus expurgatis, laboran dum eſt ut introrſum re pellantur,& in locum ſuum reſtituantur. Medicamen ta purgantia [18] per os exhi bere parum cõducit, ſubin de etiam nocet : propel pellunt enim excrement deorſum, atque in inteſti- num,quod à loco ſuo exci- dit,impellunt,quod deinde magis repletum difficilius introrſum imponitur,atque in ſuum locum reducitur. Abſtinendum verò & in hoc ilei dolore ab omnium frigidorum uſu: & victus ratio talis eſſe debet, ut al- vus reddatur liquida ac fa- cilis.

Acutus autem morbus [19] ileos eſt ac periculoſus. Graviſſimus verò etiam qui propter ramicem [20], & in inteſtinis duriores fæces hærentes accidit. Hippocr. autem in ileo vomitum, vel ſingultum, vel deſipientiam malum eſſe tradit, vel convulſionem. aph. 10. lib. 7. Vomitus ſiquidem in ileo non

18. *Non enim hîc afficitur tenue inteſtinum. illa enim vix ex loco ſuo excidunt: ſed propter ſimilitudine tantummodo ſymptomatum ileos dicitur hic Affectus. ideoque imaginem Ilei quidam vocant.*

19. *Propter retẽtionem Excrementorum, accedentem febrem & dolorem intenſiſſimũ. Multi ſubito moriuntur, in illa quæ ex Inflammatione fit; quidam etiam intra tertiam, aut quartam horam, ut Archigen. apud Aët. ſcribit.*

Prognoſis.

20. *Præſertim ſi febris & ſingultus jam oborta, vireſq; debiles ſint: repoſitis enim inteſtinis, intra 6. vel 8. horas moriuntur.*

non ſemper adeſt: frequentius in colicis accidit doloribus. in ileo autem ſi acceſſerit, malus eſt: quia ferè vix alios quam exitiales dolores comitatur, ut Galen. teſtatur. Non omnis autem vomitus æquè malus eſt: nam eorum, quæ aſſumpta ſunt, vomitio minus mala: Humorum verò corruptorum & fœtidorum, alvique excrementorũ maximè lethalis eſt: ſic ut teſte Gal. 6. de loc. aff. à tali ilei affectu vix unquam potuerit aliquis ſanus evadere. Deſperatus etiam affectus eſt, quando ſingultus ſupervenit: accidit verò propter vitioſos ac mordaces humores, qui ab inteſtinis tenuioribus ad oſtiolum ventriculi regurgitant, atque ipſum irritant: omnia enim acria, corrupta, ac fœtida ventriculo inprimis moleſta ſunt. Fieri verò & ſingultus poteſt propter excedentem, & nimiam vomitionem. Sive autem ab hac, ſive ab illa cauſa fiat, ma-

lus eſt: præſertim ſi vire ſint imbecilles. Mala verò & deſipientia in ilei dolore: fit enim quia maligni vapores, vel etiam humores ad cerebrum perferantur: aut propter oris ventriculi affectum, cui cerebrum conſentit. Sic & convulſio valde lethalis habetur, quæ ſupervenit non modo compatiente cerebro, ſed & [21] nervoſo genere. In Coacis verò etiam ſurditatem ſupervenientem ileoſis, malum eſſe ſcribit. oſtendit enim & hæc, quod mali ac vitioſi humores ad cerebrum perferantur. Aëtius ilei dolorem [22] familiarem ait puerili ætati, & beneficio naturalis humiditatis hos evadere: ſenibus verò minus eſſe familiarem, eoſque ſi in hunc incidant rarò convaleſcere. In Coacis autem ileos inter morbos numeratur, qui ante pubertatem non fiunt: ſed ab anno 14. ad 42. ſuperveniunt: quo tempore naturam omnium morborum

21. Magna enim ſimilitudo ſubſtantiæ inteſtinorum & nervorũ, præſertim tenuium, quod in teſtudinum nervis apparet.

22. Si ex vermibus dolorem, ileum appellat, quod quidam faciunt, verum dicit: alioqui pueri non ſunt obnoxij facile ileo.

rum

rum feracem esse Hippocr. ait.

De Vermibus.

Lect. 104. Iun. 4.

TRia vermium sunt genera[1]. Quidam teretes ac oblongi instar terræ lumbricorum : alij lati & admodum prolixi : reliqui parvi qui ascarides dicuntur.

1. Sunt & alia vermium genera observata, sed quum omniũ eadem ferè curatio sit, non simus ea in re curiosi.

Oblongi in tenuibus intestinis, vel in[2] monocolo generari existimantur : origo est ex crassis, pituitosis, putrescentibus humoribus, qui ex cibis corruptioni obnoxijs generati in intestinis cum excremẽtis hærent, & à valido calore naturali in lumbricos cõmutantur : frequentissimi isti

I. Teretes.

2. Vbi facile humores subsistunt : quia veluti sacculus est. In ventriculo autem non possunt gigni : quia tanta putredo magnum aliquod incommodum inferret. Dixit id Aristot. 1. de affectionibus mixtorũ. Vide Scalig. qui in ventriculo gigni posse existimat. 26. exercitat. contra Cardan. Autor libri de Catharticis Gal. adscripti omnes teretes in ventriculo gigni asserit. Paracels. hinc in Intestina descendere ait. Iucutanam lues 80. ante Hispanor. adventum annis invasit, in qua multi ingentem vermium vim evomerent ; quibusdam alvo perrosa foras proruperunt. In puerulo per umbilicum vermen prorupisse novimus, qui tamen convaluit.

in corporibus puerorum gignuntur, rarò in aliorum qui majorem ætatem habent 3. Signa iſtorum vermium non admodum certa, ſunt: alijs enim alia ac diverſa ſymptomata ſuperveniunt: quibuſdam nauſea adeſt ac cibi faſtidium; alijs appetentia inordinata, & modum excedens: dolor, veluti à morſu nonnullis circa ventriculum, alijs circa umbilicum punctorij dolores: ſingultus quandoq; accedit, non rarò & febres adſunt erroneæ: in ſomno tremor aliquando accidit, maximè pueris in quibus pruritus narium & malarum, ſive genarum pars ſub oculis livens vermium in corpore latentium ſignum habebit.

Occidunt autem teretes vermes quæcunque amara 4 ſunt: ut abrotani, abſinthij folia & ſemina, centaurium minus, perſicæ arboris folia, ruta, gentianæ & ariſtolochiæ radices, lupi-

3. De tineis, lumbriciſque accepimus, inquit Plin. ineſſe Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis. è diverſo Thraciæ (ſic enim ex Theoph. legendum) Phrygiæque omnino non naſci. Minus id mirũ, quam quod in confinio Atticæ, Bœotiæq; Thebanis innaſcantur, quum abſint Athenienſibus, lib. 27. cap. ult.

4. Sunt nonnulli qui dulcia primũ exhibent. & nonnunquam turgidi excernuntur à vino cretico ſeu malvatico, & ab uvis paſſis: legitima tamen ea curatio non eſt. Vide Lemnium de natura, l. 1. c. 21.

ni, myrrha, ſemina [5] ſantolinæ, tanaceti, & præcipuè ſementinæ, quod vulgò ſemen contra lumbricos vocatur: aloë, colocynthis, & cucurbita [6] ſilveſtris & ſimilia amara. Sunt verò & alia, quæ à tota ſubſtantia vermibus reſiſtunt: ut [7] cornu cervi, unicornu, lapis bezoar, bolus armenus, ſemen oxalidis, ſemen coriandri, cytri, portulacæ, & ipſa herba [8]: ſic & corallina [9], & carduus benedictus, & agroſtios radix: & ex compoſitis theriaca & mithridatium. Pleraq; horum teri & in pulveris forma exhiberi poſſunt cum aqua cardui benedicti, aut portulacæ, aut graminis; addito etiam ſyr. de limonibus vel de acetoſ. citri ſi febris adſit: niſi enim calida, veluti ſem. ſementinæ, vel abſinthij aliquo refrigerante contēperentur, febrem augent & calorem eorum intendunt. Nec ſatis verò eſt vermes occidiſſe, ſed & ſi alvus per ſe li-

5. Quæ quorundam chamæcypariſſus eſt.

6. Quæ Cucurbita Barbara & Pyriformis ab alijs appellatur.

7. Crudi utilitatem maximam expertus ſum. ſin reſiccare velimus, torrendum eſt. hic crudum magis convenit: quia proprietas uſtione tollitur.

8. Propter ſalem quem in ſe habet. nam ſi aquæ calidæ immerſa paulum fuerit, tota albeſcet velut ſale conſperſa.

9. Quæ & muſcus marinus dicitur.

quida non fuerit supradi-
ctis admiscendum aliquid
quod mortuos 10 vermes
expellat: ad quod rhabar-
barum additum conducit.
Poterit itaque pulvis aliquis
hunc in modum componi.
℞ sem. sement. vel alterius
amaræ ʒ 1. ramentorum
cornu cervi, vel unicornu,
sem. citri, sem. oxalidis ana
℈ 1. rhabarb. ʒ 2. misce f.
pulvis. cujus plus minus
ʒ 1. dari potest cum aliqua
supradictarum aquarum.
Poterit verò & talis aliquis
pro ijs parari, qui ab ama-
ris abhorrent. ℞ ramento-
rum cornu cervi, aut coral-
linæ ℈ 1. sem. coriandri &
citri ana ℈ ß. rhabarb. ℈ 1.
detur pro vice: aucta etiam
rhabarb. quantitate ubi vi-
res robustiores & ætas ma-
jor. Inter ea .a. quæ exhibe-
ri possunt, utilissima quoq;
est aloë vel ex hac compo-
sita hiera picra: quæ non
modo interficit vermes, sed
& mortuos, subinde etiam
vivos expellit, tum & subin-
de assumpta vermium ge-
nera-

10. *Alioquin in intestinis putrescentes graviora symptomata excitant.*

nerationi [11] obſiſtit. Ex ſupra verò enumeratis ſimplicibus poſſunt [12] & fomenta, ol. unguenta & catapl. fieri quæ umbilico & ventriculi regioni admota vermes interficiunt ac expellunt: ſic abſinthium cum aceto toſtum pueris ſubinde profuit: præſertim addito ol. ex abſinthio, aut rutaceo, aut ex amygd. amaris: quale ol. etiam ſolum umbilico ventriculoq; illitum, quandoq; confert. Qui ex hiſce componere volet cataplaſma, herbas, radices & ſemina ex ſupradictis quæ volet accipiat, & colocyntidos medullam: atque hæc in aceto donec molluerint coquat: deinde cõtuſis addat farinam lupinorum, aloëm, myrrham, vel alicujus animalis veluti bovis aut ovis, & ol. abſinthij, rutæ, vel amygd. amar. quantum ad cataplaſmatis compoſitionem requiritur. Qui verò maluerit unguẽto uti, aceto ex decoctis herbis reliquo, addet aloën,

11. Quia putredini & quæ illam procedit, cruditati reſiſtit.

12. Rara enim & perſpirabilia ſunt corpora puerorum. unde medicamentorum, licet exterius adhibitorum, vis facilius penetrat.

myrrham, fel, oleum absin-
thij, rutæ, amygd. amar. &
ceræ q. s. & tali unguent-
uti licebit, vel solo, vel cum
theriaca permixto, atque
sic emplastri modo umbili-
co imponi, vel absque the-
riace umbilicum & ventri-
culi regionem isto inun-
gere.

Lect. 105. Iunii 5.
11. Lati.

Latus lumbricus non est
tereti, aut terrestri lumbri-
co similis, sed est instar [13]
oblongæ, albidæ, tenuis, &
angustæ fasciolæ: [14] qualis
illa est, qua mulieres suas
comas obvinciunt. qui in-
testinorum substantiæ se-
cundum longitudinem sic
adnascitur, ut existimetur
à nonnullis [15] interior mem-
brana intestinorum in ta-
lem lumbricum conversa,
quod veritatem non habet:
nam illæsis intestinis exci-
dere potest.

13. Intra hominem gignuntur tæniæ tricenum pedũ aliquando & plurium longitudine, Plin. l. 11. c. 13. Atqui Intestinorum omnium longitudo tanta non est. Sed respexit forte Plin. aut is ex quo hæc descripsit, ad longitudinem imaginatione compositam ex omnibus abruptis, & per intervalla prodeuntibus patribus; quæ duas, aut tres quandoque ulnas excedunt.

14. Vnde & Tæniarum nomen illis inditum.

15. Aëtius ex Herodoto, ni fallor. Serm. 9. c. 40.

Causæ.

Generatio hujus est ex
crudis & admodum cras-
sis pituitosis humoribus in-
testinis secundum longi-
tudinem adhærescentibus.
Hipp. connasci pueris exi-
stimat

timat & cum ipsis augeri, atque pubertatis tempore, aut serius intestino adæquari, & quandoque longiorem ac majorẽ factum cum stercore exire, atque particulas ejus excidere magnitudine seminis cucurbitæ, unde & cucurbitinus lumbricus dicitur.

Qui autem hunc lumbricum in corpore gestant ut plurimum pallidi sunt, imbecilles, & ad opera tardi: [16] quandoque inordinata quadam appetentia laborant: [17] nonnũquam cibum fastidiunt: sed tamen incerta hæc sunt signa. Certissima autem & minimè fallacia indicia sunt lumbrici ipsius particulæ semini cucurbitæ similes, vel majores, cum excrementis exeuntes.

Signa.

16. Propter frigiditatem humorum qui in corpore existunt.

17. A cruditate humorum os ventriculi oblinentium, & suctionis sensum impedientium.

Ad curationem horum vermium requiruntur similia remedia, qualia ad superiora: quæ tanto fortiora esse debẽt, quo firmius lumbricus isto intestinis adhæ-rescit: nec amara sufficit

Curatio.

esse medicamenta, sed simul satis valenter purgantia esse oportet, ut sunt hiera Logadij, aut hiera Archigenis, pill. aggregat. pill. de nitro, & similes quæ colocyntidem admittunt. Convenit quoque diaturbith, & elect. Indum [18]. Fomenta, unctiones, cataplasmata adversus hos vermes nihil conducunt. Laudatur verò & ab Aëtio ac Paulo compos. ex nitri, piperis, & cardamomi partibus æqualibus, cujus ℨ 1. cum vino [19] aut aqua exhibita fertur confestim lumbricos istos educere. Signum curationis est, si vermis rotundus & in pilæ modum convolutus, excernitur, ut Hippocr. ait. quando enim partes solummodo, etiamsi duorum aut 3. sint digitorum, prodeunt, reliquo intus manēte, nondum curatio perfecta: licet nisi multo post tempore, particulæ aliquæ excidant. Victus ratio in hoc affectu esse debet ad caliditatem in-

18. *Dulcia med. non conveniunt, ut est diaphœnicon.*

19. *Non febricitantibus? febris tamen rarò adest, morbus enim aliquot annorum est. qualis si febris conjungeretur, esse non posset.*

inclinans : allium in cibo commendatúr : piper, & alia aromata & ſem. cymini ad ciborum conditurã conducunt. Fugienda quæcunque facile corrumpuntur, ut ceraſa, pruna, perſica, armeniaca, & ſimiles fructus, tum & omnes [20] crudi. Legumina immatura [21], & quæcunq; frigidos ingenerant humores. qualis etiam victus ratio convenit ijs, in quorum inteſtinis teretes generantur vermes.

III. Aſcarides.

Aſcarides [22] exigui ſunt vermes, in craſſo inteſtino ab humore aliquo ibidem putreſcente, aut à ſtercore illic retento geniti, qui ſubinde cum alvi excrementis exeunt, aut poſt illorum exitum circa annum hærent.

Adverſus hos proſunt & amara quovis modo per inferiores partes adhibita. poſſunt fieri glandes ex aloë, aut hiera picra cum melle cocto, addito ſale, nitri, vel ſale gemmæ. Con-

20. Poma, pira cocta non adeò facilè corrumpuntur, unde non ita valde mala.

21. Theophraſt. 4. de ſtirpib. c. 17. teſtatur ex leguminib. lupinos ervum, cicer ſola οὐ ζωοῦσθαι; propter acrimoniam & amarorem. Athenæus l. 2.

22 Ab ἀσκαρίζω deductum hoc nomẽ, vel propter mobilitatem iſtorum, vel quod caſeorum vermiculis quodammodo ſimiles, qui non tantum agiliter moventur, ſed & ſaliunt.

ducunt & lotiones ex decocto ariſtolochiæ, vel gentianæ, vel bryoniæ, & abſinthij, centaurei, rutæ ac lupinorum: ex quo decocto aliquid etiam cum
23 ſyringa in anum injici poteſt: addito, ſi placet, ol. abſinthij, aut rutaceo. Cum quibus ol. & anum inungi etiam expediens eſt.

23. Non opus clyſtere quia una aut alia ℥ rectum inteſtinum impletur. quod ſufficit.

Prognoſis.

Teretes autem lumbricos in acuti morbi principio excerni, malum eſt: non etenim à forti ac vincente natura, ſed à vi morbi & cauſa ejus pernicioſa expelluntur: nam ut Gal. lib. 4. cõment. aph. 24. Quando aliquid initio morbi excernitur, id propter diſpoſitionem in corpore præter naturam contingit: quo tempore natura à cauſis morbum efficientibus gravatur. atque idcirco in initio alicujus acuti morbi lumbricos exire, malum habetur. Pejus verò ſi non per alvum, ſed vomitione reddantur. oſtendit enim majorem naturæ à cauſis morbificis

bificis oppressionem. In progressu verò morbi concoctionis signis apparentibus, veluti circa statum, aut in ipso statu; & præsertim in die decretorio expelli lumbricos bonum est, ut Hippocr. lib. 2. prædict. ostendit. Lumbricos, inquit, teretes eunte morbo in judicationẽ descendisse idoneum est. tunc enim à vincẽte ac superante morbum natura rejiciuntur.

De Hæmorrhoidibus.

Lect. 106. Iunij 7.

HÆmorrhoides [1] appellantur [2] venæ illæ ad sedem sive anum pertingentes, quæ quando pa-

1. Αἱμόῤῥους φλεβάς vocat Hyppocr. magnas venas, quæ divisæ multum sanguinis fundunt. 2. de fract. comm. 24. Eandem ob causam forsan venæ circa anum sic vocari cœperunt, quod apertæ multum sanguinis fundant; vel quod præ cæteris aperiri consueverint. 2. Quæ omniũ ferè consensu ex vena porta deducuntur, Internæ nempe, & vasa sunt tunicarum directi Intestini. Istas autem venas comitari ramos Arteriæ Cœliacæ notarunt Anatomici recentiores. Externæ verò à cavæ ramis exoriuntur, & musculorum sunt Sphincteris motum peragentium.

tent, ſanguinem ³ fundunt. dicitur & ipſum ſanguinis per has profluvium, hæmorrhois: ſed frequentiſſimè venæ ſanguifluæ hæmorrhoidum nomen obtinent. Sunt autem hæ duplices: quædam etenim interius latent, aliæ extrinſecæ conſpectui patentes.

3. Qualitate, aut Quantitate, aut Motu ad illas partes, peccantem. ſæpe copioſiſſimum: ut in illo, qui per 45. dies quotidie ℔ ij. (niſi error ſcriptoris, aut typographi ſit) excreviſſe narratur.

Tument quandoque hæmorrhoides: & ſi tunc ſanguis nullus per has profluat, cæcæ ⁴ dicuntur: à quibus verò ſanguis fluit apertæ nominantur.

4. Sive intrinſecæ ſint, ſive extrinſecæ.

Cæcæ hæmorrhoides.

Dolorem autem frequenter cæcæ hæmorrhoides & quandoque, admodum vehementem inferunt; præſertim quæ intrinſecæ ſunt: & tunc quidem quando acri ac mordaci aliquo admoto exacerbantur, veluti enemate quod ſalem multum, aut hieram picram ⁵ vel etiam fortiorē aliquem hieram permixtam habet, aut ſimili aliquo ſuppoſitorio impoſito. Intendunt verò & dolorem duræ alvi fæces quando excernuntur.

5. Aloës vel minima particula ſumpta venas hæmorrhoidales ilico aut turgidas facit, aut aperit, quod validiora alia medicamenta non faciunt, ut turbith, eſula &c.

Dolo-

Dolorem autem intrinſecus latentium hæmorrhoidum etiam vehementiorem & cum calore conjunctum cito ſedat [6] ol.violac. ℥ 1. aut 1 ß. menſura cum parva ſyringa per ſedem injectum, ſi frequentius imponatur. Nonnulli hujus loco ol. roſac. utuntur: ſed illud minus efficax eſt. Prodeſt verò ol. ex violis etiam ad exteriores tumentes ac dolentes hæmorrhoides, cui ovi luteum crudum quandoque admiſcetur ut melius adhæreſcat. additur verò & ol. ſem. lini quando nullus calor adeſt, aut unguentum popul. calore præſente. Vtile quoque fomentum ex floribus chamæmeli, meliloti, fol. biſmalvæ, & violariæ herba, aut violis ipſis. Sic & cataplaſma imponi poteſt ex radicib. [7] biſmalvæ decoctis, addita ſem. lini & fœnugræci farina, & butyro recenti, aut ol. violaceo. Quod ſi duræ alvi fæces hæmorrhoidum do-

6. Nam prӕterquā quod tam quam roſaceum refrigeret, inſuper etiam mollit, quod roſaceum non prӕſtat: quum aſtrictionem quandam habeat.

7. Velut quidam faciunt, ex radicibus cynogloſſi. quӕ efficax eſt ad ſedandum dolorem auxilium.

lores intendant ſive cæcæ, ſive apertæ illæ ſint, enemata alvum lenientia injicere convenit: ut ex decocto carnis abſque ſale, vel ex decocto florum & herbarum jam dictarum cum ol. amygd. dulc. & butyro, & uno aut altero ovi luteo: quale fæces emollit & earum abſque dolore exitum procurat. Quibus autem enemata diſplicet, his ſubinde danda eſt manna aut medulla caſſiæ fiſtulæ, aut muſculoſarum carnium inſulſa juſcula [8], aut ſimilia quæ alvum lubricant & facilem reddant, obſervata idem faciente victus ratione.

[8]. *Cerevisia Gedanensis quippe crassum succum ingenerans hic minus convenit.*

Conducit verò ſæpè non modo dolorem lenire, ſed & ſanguinem ex ipſis hæmorrhoidibus evocare frequenter expedit: veluti quando admodum tument, & laborans affectui alicui ſit obnoxius, qui ſanguinis per hæmorrhoides fluore curari, aut mitior reddi poteſt; vel quando ſolitæ fluere

fluere, præter consuetudinem diutius sunt repressæ. tunc enim sanguinis fluorem per hæmorrhoides provocari maximè expediens est: prius tamẽ quàm id fiat, si corpus valde repletum fuerit, sanguis erit detrahendus [9] excubiti vena media, aut interna. neque verendum sanguinem hoc modo revellendum; licet enim sursum videatur retrahi: non cessabit tamen idcirco natura quod reliquũ erit impuri ac melancholici sanguinis, per hæmorrhoides ablegare.

9. Ne malum aliquod partibus inferioribus eo ruente sanguine, inferatur.

Aperit autem hæmorrhoides aloë [10] assumpta, & quæcunque cum hac componuntur. evocat verò & ex his sanguinem frictio frequens cum aspero aliquo, veluti rudi panno lineo, aut cum fici aut symphyti folijs. Aperit verò & has ceparum succus felle bovino admixto, cum lana aut gossypio appositus. Item & cyclamini succus per se, aut cum melle illi-

10. Gal. ob acrimoniam fæcum putat fieri. quod tamen verum non est quum fæces multò acriores non provocent.

tus. Quod si verò istis hæmorrhoides non aperiantur, sanguisugam unam aut alteram tumẽtibus hæmorrhoidibus apponere conducet. Vel si hæ ad manum non sint, scalpello ipsas aperire utile erit, sic enim sanguine profluente & dolores cessant, & à vitiosis humoribus venæ expurgantur. Hæmorrhoidibus autem obstructis & dolentibus victus ratio convenit attenuans, ut ex carnibus volucrium circa aquas non versantium, & talis, qualis in curatione quartanæ ac melancholiæ. Potus sit vinum album & tenue, vel cerevisia tenuis ex bonis frugibus cocta.

Lect. 107. Iunij 8. Apertæ.

Apertæ hæmorrhoides à quibus sanguis profluit sinendæ, neque has reprimere expediens est: nisi superfluant aut modum excedant: per has enim à nonnullis morbis vel præservari vel liberari hominem contingit: nam ut Hipp. 6. epid. part. 3. hæmor-

morrhoidibus laborantes neque pleuritide, neque peripneumonia [11], neque phagædena, neque furunculis, neque thermintis, neque lepra corripiuntur [12]. Sic & liberari ac sanari per hæmorrhoidum fluorem contingit insania aut melancholia laborantes, eodem teste. Insanis, inquit, si varices vel hæmorrhoides superveniant, insaniæ solutio, aph. 21. 6. Item melancholicis & nephriticis hæmorrhoides supervenientes, bonum 11. aph. 6. Nam in utrisq; melancholici humores insaniæ ac melancholiæ efficientes causæ, per hæmorrhoides expurgantur. Nephriticis verò eadem cõducunt ratione, qua à pleuritide ac peripneumonia præservant: sanguinis videlicet quantitatem minuendo. nec enim soli humores melancholici (licet hi præcipuè) sed tum & alij, ac subinde purior sanguis per has expurgatur. Atque propter

11. *Quia copia fervidi sanguinis depletur.*

12. *Quia causa horum malorum, in melancoliam, vel atram potius bilem adustione conversi humores, per hæmorrhoidas evacuatur.*

has rationes hæmorrho-dum fluor, nec statim, ne-temere est sistendus, ni-superfluat [13]. Quando au-tem superfluit, sanguin-tenui ac seroso profluent-& vires redduntur imbe-cilliores, faciei color palli-dior, & respiratio quando-que difficilior, tunc eas sist-convenit.

13. Rursum Hæmorrhoidibus assuefaciendi non sunt, quibus sanguis ater nõ colligitur, quum utrinq; excessum utrinque habeant periculosum.

Sistunt autem hæmor-rhoides astringẽtia: ut sunt rosæ rubræ, balaustia, cortices granatorum, calices glandium, plantago, equisetum, verbascum, rubi folia, galla, nuces cupressi, sem. berberis, sem. myrt. & similia. Item hypocistis, acacia, sanguis draconis, alumen, vitriolum & similia. Ex quibus lotiones, fotus, & cataplasmata fieri possunt: ut ℞ Rosar. rubrarum, balaustiorum, cort. granat. cal. glandium ana ℥ 2. fol. verbasci siccorum, fol. rubi, aut myrti ana M. ß. nucum cupressi, gallarum, sem. berberis ana ℥ 1. aluminis ℥ 2. f. omnium de-

coctio

coctio in aqua plantag. vel equiseti, vel in aqua chalibeata ad consumptionem medietatis: colato adde mellis rosati, aut syr. ex rosis aridis ℥ 1. cum hoc subinde abluantur, aut foveantur hæmorrhoides. Potest deinde imponi tale cataplasma. ℞ Hypocist. acaciæ, sang. draconis, thuris ana ʒ 1. cum ovi albo & modico ol. rosacei, aut myrtini misceantur. Huic verò & addi poterunt emplasticam ac resiccantem vim habentia, ut bolus armenus, terra sigillata, vulgaris mumia.

Cataplasmatis verò loco etiam symphyti trita radix apposita confert: jam & atramentum [14] scriptorium cum gossipio impositum sistit fluorem hæmorrhoidum.

Veteres nimium diu profluentes hæmorrhoides extrahere, filo constringere, dein resecare, aut urere solebant; & postea cicatricem ipsis inducere, ut

14. *Nam ex gallis, vitriolo, & gummi Arabico componitur, quæ omnia frig. sicca, atque adstringentia sunt.*

Hipp. lib. de hæmorrh. ac Aët. & Paulus faciendum docent. Atque ſic curatæ non amplius aperiuntur 15; ſed occluſæ permanent, fluxu earum perpetuo ſuppreſſo, quod bonum non eſt: nam ut Gal. 6. epid. ait, periculoſum eſt ſi hæmorrhoïdes in totum ſupprimantur: atque idcirco Hipp. unam ſervandam conſulit. per quam videlicet melancholicus ſanguis expurgari poſſit: *A diuturnis*, inquit, *ſanato hæmorrhoïdibus, ſi una non ſervetur periculum eſt aquam intercutem vel tabem advenire*, 12.aph.6. Verum hæc ſententia locum non habet quando per ea, quæ prius ſunt dicta, hæmorrh. ſiſtũtur: non etenim ſic obſtruũtur quin ſuo tempore, quum natura ſeſe exonerare cupit, iterum aperiantur ac dehiſcant.

15. Cicatrice enim claudunt. quæ ipſis partibus ſolidior ac firmior eſt, nec per Naturæ motum rurſus aperiri poteſt.

Aphoriſmus interpretatus.

Victus autem ratio nimium profluentibus hæmorrhoïdibus convenit 16, craſſos, ac lentos ingenerans humores. ad quod faciunt

16. Quæ ſæpe non proficientibus lotionibus & reliquis medicamẽtis ſanitatem reſtituit.

ciunt ea, quorum jus gelatinæ instar concrescit, ut sunt pedes & extrema ovium, porcorum, boum, & similium animaliū: item & carnes vitulinæ præsertim musculosæ. Vinum dulce, non tenue, quale Creticum & Passum. Cerevisia crassa, qualis [17] Gedanensis vel alia similis.

17. Quæ præterquam quòd crassum facit succum alvum etiam lubricat, quod utile est.

Prognosis.

Cæterum quemadmodum Hipp. abscissis omnibus hæmorrh. periculum esse ait adventus [18] hydropis aut phthisis, ita etiam nimium ac supramodum hisce profluētibus omnes, aut plurimas naturæ operationes, qui sic affecti sunt, offensas habent: nonnulli verò etiam & hydrope corripiuntur, ut Gal. comment. 22. lib. 2. aph. ait.

18. Quia vitiosi humores retenti hepar, vel pulmonem invadunt.

De Inflammatione Jocinoris.

Lect. 108. Iunii 11.

Duplex, inquit Gal. morborum genus jocinori accidit, unum à sola intemperie citra tumorem

præter naturam ; alterum quando cum intemperie humor aliquis infeſtat, ve inflammatio, eryſipelas, au ſcirrhus.

Huc verò & refertur & obſtructio à craſſis & viſcoſis humoribus, & ſpirituoſa aut flatulentia ejuſdem diſtentio.

Cauſa.

Iocinoris autem inflammationem gignit ſanguis copioſior in ipſius viſceris ſubſtantiam, ſeu παρέγχυμα influens.

Signa.

Comitatur autem hanc dolor dextri hypochondrij non pungens [1], ſed magis cum gravitatis quodam ſenſu: febris [2] continua: reſpirationis quædam, non tamen magna difficultas: tuſſis ſicca & exigua: nauſea: cibi faſtidium: ſitis magna: lingua initio albida, poſtea aſperior ac nigricans: vomitus ſynceræ bilis, quandoq; etiam craſſioris ac ovi luteo ſimilis, quæ poſtea [3] æruginis aliquando colorem referre conſpicitur: alvus dura, niſi

1. Propter obtuſum partis hujus ſenſum.

2. Vt & omnes inflammationes partium interiorum. illarum enim intemperies tum propter vaſorũ magnitudinem, tum propter vicinitatem cordi communicatur.

3. Quotieſcunque enim in locum frigidiorem effunditur bilis, mutat colorem. ſolet autẽ iſta bilis in ventriculo potiſſimũ colorem illum acquirere.

nisi adsit visceris imbecillitas.

Oritur autem inflammatio modo in gibba jocinoris parte, modo in sima, rarò in utraq; : si in gibba inflammatio nata, tumor sentitur, & admota manu dolor etiam ejus nonnihil intenditur: & si abdomen gracile ac tumor magnus, conspectui etiam patet: tussis etiam major, & respiratio etiam aliquanto difficilior, & dolor ad jugulum parte dextra extenditur adeo ut ipsum detrahi videatur. In sima verò inflammatione consistēte, tumor neque sentiri neque conspici potest: tussis minus molesta [4]: respiratio liberior: sed sitis, nausea, & cibi fastidium majora [5]: & vomitus meracioris bilis frequentior, ac copiosior. Quum verò utraque jocinoris pars [6] laborat, dolor ad nothas costas extenditur, atque respiratio longè difficilior. Quod si verò etiam inflammatio erysipe-

4. *Quia diaphragma non afficitur hic.*

5. *Quod sima pars immediatè ventriculū contingat.*

6. *Neque enim fieri potest ut exactè circumscripta diu subsistat: quod Hepatis caro sibi continua sit.*

latodes fuerit aderit febr ardens, ſitis vehementiſſi ma, lingua nigra & admo dum aſpera, vomitus mer cioris bilis: atq; reliqua om nia ſymptomata majora.

Similis autem inflam mationi jocinoris pleur tis videtur, ſed pleuritis al tiori eſt loco & dolor eju punctorius, & tuſſis cur ſputo cruento. inflamma tionis jocinoris dolor infe riori eſt loco, non puncto rius, ſed gravativus: tuſſi abſque ſputo, ut latius di ctum ubi de pleuritide.

Curatio.

Curatio à venæ ſectione incipienda: detrahēdus ſan guis ex dextri brachij vena interna, aut ſaltem media & ſiquidē una vice tantum extrahi non potuerit, quan tum videbitur, reiteranda ſanguinis detractio. Pur gante verò & aliquo medi camento opus fuerit, niſi al vus fluxa ſit: cōducit autem infuſum rhabarb. 7 cui man na aut ſyr. ex infuſione ro ſar. utiliter adjicitur. Hujus loco poterit & clyſter ali-

7. Quod propter inſignem in hujus morbo utilitatē Iocinoris vita ab Arabibus dictum fuit.

quis mollis injici ut ex decocto malvæ, betæ, mercurialis, violarum; cui addendum ol. chamæmel. & rosaceũ, & diacathol. ℨ 6. aut ℥ 1. & tantumdem sacchari rubri, & exiguum salis.

Necessaria verò etiam quæ alterant, & calorem contemperant, inter quæ laudatissimum cichorium [8], deinde dens leonis, & endivia vulgaris, & ex istis compositi syrupi; quos cum decocto earundem herbarum, aut aquis exhibere convenit. Cum ipsis verò herbis coquenda quædam sunt aperientia & urinam provocantia: & initio quidem temperata & non admodum calida; ut sunt rad. asparagi, rusci, graminis, vel fœniculi: & tale decoctum sæpius exhibendum: præsertim inflammatione in gibba jocinoris existente: nam ut Gal. 6. de loc. aff. Gibbæ per urinam, simæ partes jocinoris per alvum expurgandæ. In progressu verò morbi notis

8. *Quod simul obstructiones, quæ cum Inflammatione partis hujus conjungi solent, aperiant.*

concoctionis apparentib
licebit magis aperientia
paulo calidiora adder
vulgare hepatorium, cu
cuta, rad. petrosel. aut ap
& syr. de Bizant. qui, si cu
aceto fuerit paratus, cr
sos ac viscosos humor
etiam incidit, & potenti
obstructa aperit. Ac h
etiam utendum in sima j
cinoris parte inflammati
ne consistente: interim s
pius exhibenda sunt per a
vum purgantia, quamquu
gibba pars affecta est.

Adhibentur verò & i
hoc affectu epithemata,
olea, aut unguenta hypo
chondrio dextro. Epith
mata fiunt ex succis, deco
ctis, aut aquis cichorij, e
diviæ, oxalidis & similium
quibus addi convenit (u
visceris robur conservetu
vel agrimoniæ, vel rosaru
rubrarum, vel etiam absin
thij succi, vel decocti par
aliqua. sunt autem hæc epi
9. *Ne scirrhus fiat, incrassatis & impactis humoribus.* themata non actu frigida
sed tepida admovenda.

Oleo verò utendum e

rosac

rosac. vel cydon. cui miscendum aliquid olei de absinth. quo Gal. 11. meth. protinus utendum consulit, propter eam quam habet astringendi facultatem, qua jocinoris robur conservatur, quod conservari debet. atque hinc jecur non esse relaxantibus [10] frig. curandum Gal. admonet.

10. Nostri ævi medici plerunq; unguẽto utuntur rosaceo, quod tamen, si compositionem ejus spectes, contra mentem Gal. adhibetur.

Victus ratio in jocinoris inflammatione tenuis esse debet, & ad frig. ac humiditatem inclinans: veluti in febribus synochis & ardentibus. sed abstinendum est ab omnibus actu frigidis; veluti in omni partium internarũ inflammatione.

Prognosis.

Gravis autem ac difficilis morbus est jocinoris [11] inflammatio, cui singultum supervenire Hipp. malum esse ait aph. 17. lib. 7. ostendit enim & malignam admodum & maximam jocinoris inflammationẽ. tum enim singultus compatiente ore ventriculi fit, quando jocinoris inflammatio & pessima, & maxima fuerit

11. Propter Principatum, quem inter partes Naturalibus facultatibus inservientes hoc viscus obtinet.

authore Gal. bile videlic[et] multa ac copiosa adm[o]dum ad ventriculi ostiu[m] perlata, atque illud irrita[n]te ac mordente.

Quod si verò inflamm[a]tio jocinoris in abscessu[m] commutetur, febres qu[i]dem desinunt aut mitior[es] fiunt, sed corpus sensim ex tenuatur [12] (ut Gal. in Intro ductorio seu Medico scr[i] bit) tandemque laboran[s] deficit ac moritur.

12. *Sanguificatricis viribus languentibus.*

Contingit verò & quandoque pus ex abscessu pro fluens [13] aliud aliquod ex internis visceribus corrumpere ac inficere, & quandoque subitaneam mortem inferre.

13. *Nonnũquam per alvum, vel urinarios meatus confertim effluit.*

De Erysipelate jocinoris nihil hic afferendum, de eo siquidem actum est ubi de febribus ab affectu erysipelatum. quarum quæ Typhodes dicitur, ad erysipelas jocinoris consequitur. Nulla etiam œdematis mentio hîc facienda; nam hoc initium est hyposarcæ, quæ species est hydropis: de

de qua poſtea agendum. Cachectica ſiquidem hypoſarcam præcedens diſpoſitio, jecur œdemate laborare oſtendit.

De Scirrho Iocinoris.

Lect. 110. Iun. 14.

SCirrhus jocinoris propriè dicitur tumor durus ac indolens, ab humore craſſo, limoſo, ac melancholico genitus. & talis quidem exquiſitus eſt ſcirrhus. Minus autem propriè reliqui tumores duri, licet non à melancholico ſucco, & non omnino absque dolore, ſcirrhi [1] appellantur. & tali ſcirrho quandoque obnoxium eſt hepar, & quidem frequentius quam exquiſito [2]: nec eorum ſemper tumor apparet, ſed quando ejus παρέγχυμα, ſeu ſubſtantia ejus durior reddita: tunc ſcirrho jecur laborare dicitur.

1. Vel potius Tumores Schirrhoſi.

2. Quod humores ex quibus verus ſchirrus producitur in ſplene potius, quam in hepate, ſedē ſuam habere ſoleant.

Cauſæ.

Origo talis ſcirrhi ab humore eſt craſſo ac viſcoſo, utplurimum per re-

frigerantia & aſtringen[illegible]
indurato, veluti per taliu[illegible]
frequẽtem in febribus t[illegible]
tianis, præſertim impur[illegible]
3 uſum: quibus hujuſcem[illegible]
di ſcirrhus frequenter ſu[illegible]
cedit. Oriuntur verò & [illegible]
eryſipelate, aut inflamm[illegible]
tione nimium refrigerati[illegible]
Poſſunt verò & ex ſola vi[illegible]
ceris obſtructione ma[illegible]
curata fieri. Contingit v[illegible]
rò & craſſos ac viſcoſo[illegible]
humores quandoque à ca[illegible]
lore, aut à calidis bilioſi[illegible]
humoribus 4 indurari, atq[illegible]
in lapideam ſubſtãtiam un[illegible]
cum jocinoris ipſius ſub[illegible]
ſtantia converti, quod fer[illegible]
per regium fit morbum.

3. Craſſi namque per ſe humores, qui Tertianas impuras producũt. ideoque citius à frig. & adſtringentibus medicamentis indurantur.

4. Diſcuſſis nempe tenuioribus partibus.

Signa.

Non difficilis autem ſcirrhi jocinoris 5 agnitio eſt [illegible]
abdomine extenuato & [illegible]
corpore: nam quum moles ejus durior ſit quam inflammationis, facilius tactu percipitur: ſed prius tamen quam Aſcites ſupervenerit: nam ubi ille (quod frequenter fit) ſucceſſerit, præ tumore abdominis ſcyrrhus deprehẽdi nequit.

5. Præſertim in gibba ejus parte exiſtentis.

Scirrhus autem ex craſſis & viſcidis humoribus poſt febrem relictis, aut quem obſtructio præceſſerit, attenuantibus, aperientibus, & temperatè calfacientibus curari debet: utiles ſunt herbæ, rad. ſem. um & ſyr. ac elect. tali prædita facultate: de quibus mox ubi de jocinoris obſtructione. Topica verò admovenda quæ emolliendi ac digerendi vim habent: ut eſt ung. ex ol. liliorum, chamæmel. & nardino compoſitum, præſertim ſi aliquid ammoniaci in aceto diſſoluti, aut bdellij acceſſerit. Sic & utile ol. rutaceum cum ol. ſem. lini paratum: quod ſingularem emolliendi ac digerendi vim habet. Conducunt & ea [6], quæ adverſus lienis duritiem faciunt.

Curatio.

6. Quibus tum potiſſimum uti convenit, quando levioribus malũ non ceſſerit.

Victus ratio ex optimis & facilis concoctionis cibis eſſe debet: quos condire aceto, vel ſucco citriorum, aut limonij utile eſt: ſicuti & ſimul cum ijs coqui

Victus ratio.

petroſelinum, vel ejus a
fœniculi rad. aliasque he
bas: ut [7] origanum, hyſſ
pum, thymum, valde exp
diens eſt. Vitanda omn
craſſa, viſcoſa, ac diffici
cõcoctionis: ut ſunt carn
boum, & omnes ſale ma
ceratæ, aut fumo durata
& carnes ferinæ, & om
nium paluſtrium & circ
aquas verſantiũ volucrium

7. Vbi calor magnus aut non affuit, aut jam adeſſe deſijt.

Vinum tenue & album aut cerevisia tenuis [8] commendatur: rubrum vinum dulce, craſſum, immaturum & omphacites improbantur: ſic & multus lactis aut caſei uſus.

8. Et quæ ex lupulo amarorem habet; ut illa quæ in uſum nautarum parari ſolet.

Prognoſis.

Omnis autem ſcirrhus jocinoris hydropem [9] minatur, aut [10] atrophiam, & præcipuè qui exquiſitus, qui etiam ſanitatem non admittit ut Gal. 14. meth. ait. Sic & durities ſcirrhoſa, quæ inflãmationi, aut eryſipelati malè curatis, aut nimium refrigeratis ſucceſſit, aut poſt morbum regium relicta eſt; incurabilis quoque exiſtit, maximè

9. Quatenus intemperie hæmatoſin lædit.

10. Tum qua intemperie chymoſin; tum qua vias obſtruendo chymi diadoſin impedit.

ubi

bi hydrops aſcites ſucceſſit, qui ſæpiſſimè ſuccedit.

De Obſtructione Jocinoris.

Lect. III. Iunij 15.

OBſtructione jecur tūc laborare dicitur non quando ipſius ſubſtantia aliquo humore imbuitur; ſed quando tenues & exiles venæ, per quas alimentum diſtribuitur & à ſimis partibus ad gibbas & ad venam cavam defertur, anguſtiores factæ ſunt, vel etiam occluſæ.

1. Tumores ſic fiunt diverſi, pro humorum diverſitate, ſed obſtructio meatuum, h.e. vaſorum affectus eſt.

Cauſæ interdum ſunt craſſi, ac lenti pituitoſi humores in ipſis anguſtis venarum vijs hærentes: interdum verò multa ſanguinis copia venas ipſas implens; veluti in plethora.

Signa obſtructionis ſunt in dextro hypochondrio gravitatis ſenſus[2]: & urinæ tenues[3]: & ſiquidem lenti ac craſſi ſunt humores qui venas obſtruunt, febris nulla adeſt, aut poſterius ſupervenit, quando videlicet

2. Vel etiam dolor ex tenſione citra tumorem & febrem.

3. Quod ichoroſa Urinarum materia veluti percoletur, parteſq; craſſiores veluti in corpore retineantur.

humores putrescentes e[...]
accendunt. A sangui[...]
verò copia si fiat obst[...]
ctio, præter signa quæ p[...]
thoram sive plenitudin[...]
ostendunt, adest quoq; [...]
bris 4 & frequentissimè [...]
nochus. quem propter [...]
miam sanguinis copia[...]
fieri Gal. testatur.

4. Quia sanguis multus diu conclusus esse non potest quin incalescat, vel etiam putrescat.

Annumerant nonnu[...]
obstructionis causis & fl[...]
tus jecur distendentes, se[...]
hos Gal. 5. de san. tuend. a[...]
obstructione differente[...]
facit.

Curatio.

I. A sanguinis copia.

Si itaque à copia sangui[...]nis obstructio jocinori fiat: mox sanguis ex dextr[...] brachij media, aut interna detrahēdus; veluti in synocho & inflammatione jocinoris. Post sanguinis missionem exhibendum aliquod erit med. 5 quod ea, quæ in primis ac proximis venis hærent, expurget: veluti infusum rhabarb. cum manna, aut syr. ex infusione rosarum. quod infusum si factum fuerit cum decocto aliquo aperientium ac refri-

5. Quæ propter obstructionem à sanguine factam retenta ultra solitum fuêre, tum biliosa, tum melancholica: Ista enim leni alvum cum apertione ducente medicamento ex corpore deturbari necessum est, ne morbos faciant.

efrigerantium, præſtantius
c utilius erit: qualia ſunt
ad. aſparagi, ruſci, cicho-
iũ, dens leonis, & ſimilia.
Victus rationem opor-
et tenuem[6] eſſe: veluti in
ocinoris inflammatione:
ec multo pleniorem.
Quando autem obſtru-
tio jocinoris ex craſſis ac
entis humoribus, nullaque
cceſſerit febris, purgans
liquod med. erit exhiben-
um; quod lentos ac pitui-
oſos humores educat &
acultate aperitiva non de-
ituatur:[7] quale eſſe poteſt
x decocto rad. herb. & ſe-
ninum aperientium, in quo
nfuſa ſint folia ſenæ, &
garicus. Vtile quoq; dia-
hœnicon, vel elect. In-
um. Debilioribus diaca-
hol. cum ſimili decocto,
el cum decocto cicerum
xhibendum. Prius tamen
uam purgans exhibeatur,
umores nonnihil præpa-
ari cõvenit: quod fieri po-
rit exhibitione oxymeli-
s vel ſyr. acetoſi ſimplicis
el compoſiti. Poſt pur-

6. Multa enim humorum copia obſtructiones facit, vel ſaltem auget factas.

11. Ex craſſis humoribus.

7. Exempli gratia; ℞ Rad. fœniculi, petroſelini, ana ℥ ß. cuſcutæ, hepatorij vulg. cichorij ana M. ß. ſem. melonum ſem. aniſi ana ʒ 1. fol. ſenæ ʒ. v. agarici ʒ 1. Zingib. ℈ ß. uvarũ paſſarum ℥ ß. f. decoctio ad hauſtum, cui addatur ſyr. acetoſi ſimpl. aut compoſiti ℥ 1.

gationem etiam fortioribus aperientibus utendum ut etiam syr. de Bizant. syr de rad. & similes. Ex simplicibus hepatorium vulgare, cuscuta, lupuli folia, & similia quamdiu non adsit febris. Quòd si febris accesserit, sanguis etiam erit detrahendus; non prætermissis interim reliquis quæ dicta sunt: nisi quod aperientibus quædam etiam minus calida, sed tamen aperientia erunt admiscenda: ut cichoriũ, dens leonis, endivia &c. Aperiunt autẽ & jocinoris obstructiones dialacca, & diacurcurma in Officinis usitatæ: sed in febribus hæc minus conveniunt. ⁸ Vtuntur & nonnulli unctionibus, ad quas conducit ol. amygd. amarorum & nardinum: præsertim si cum nardi spica aut junco odorato, & sem. apij aut petroselini, & cyperi radice in vino albo tenui, & exiguo aceti adusq; consumptionem horum liquorum decocta fuerint.

8. Non possunt valde convenire quum obstructio fiat in medio corpore jocinoris, ad quod medicamenta hæc externa vix penetrant.

Victus

Victus rationem esse talem convenit, qualem in scirrhi curatione.

Obstructio autem jocinoris si diu constiterit, febris supervenerit: putrescentib. ß. in angustijs venarum meatibus ipsis humoribus: aut tandem scirrhus, si non curatio adhibeatur, succedit. Prognosis.

De Iocinoris ex flatibus tumore.

TVmor jocinoris aut præcordiorum, qui ex flatu gignitur, à cruditate originem habet: idcirco post cibum sumptum molestior quàm alio tempore, aut quàm jejuno ventriculo [2].

Contra hunc auxiliantur sem. anisi, ammios, carvi fœniculi, aut similia: aut ex his composita tragemata mox post cibū sumpta: addito nonnihil cinamomi, mastiche [3], rosis, aut semine coriādri: & sacchari quantum omnium est pondus.

1. Dolor vehemens hepatis non fit nisi ex apostemate calido, aut flatu. quapropter quum non est febris, & dolor est vehemens causa ejus sunt flatus.

2. Flatus enim tensione lædunt; quam novi chymi accessio auget.

3. Nam levis adstrictio ut tonus visceris nobilissimi servetur, requiritur.

ex quibus mox à ſump
cibo cum modico vi
nonnihil eſt ſumendun
Adduntur aſtringentia,
concluſo per hæc ventr
culi oſtiolo concoctio re
datur melior. Si verò pe
ſeverans fuerit ex flatibu
diſtentio: hierâ picrâ ver
triculus purgandus: & ab
ſtinēdum ab omnibus, qu
flatus ingenerare queant.

Lect. 112. Iunij 18.

De Imbecillitate Jocinoris.

IMbecillitas jocinoris di
citur, quando ipſum viſ
cus in proprijs actionibus
per ſolam malam intem-
periem debilitatur: nulla ß.
neque inflammatione, ne-
que alio manifeſto morbo
in ipſo exiſtente. Propria
autem ejus actio, ſanguifi-
catio ſive ſanguinis eſt ge-
neratio: quam ſubſtantia
ſive παρέγχυμα ejus opera-
tur. hac actione læſa [1], af-
fectus dicitur hepaticus, &
hoc laborantes hepatici, ſi-
ve jocinoroſi à Medicis
nomi-

1. *Propter debilitatam Retentricem, per accidens; aut Concoctricem, per ſe.*

nominantur, ut Gal. 8. κτ τόπ.

Naſcitur autem imbecillitas vel ab intemperie ipſius viſceris, vel ab intemperie humorũ, qui in venis aut arterijs proximis continentur: per quam ipſa jocinoris actio, quo minus munere ſuo proprio fungatur, impeditur².

Accidit autem iſta jocinoris imbecillitas quandoque cum alvi cruento fluore. quando videlicet ipſum hepar chylum attrahit, & aliquo modo permutat, ſed non retinet. atque tunc fluxus hepaticus, aut hepatica dyſenteria affectus³ nuncupatur. Quandoque verò & abſque alvi fluore imbecillitas contingit, & tunc attractus chylus retinetur, ſed in bonum ſanguinem non convertitur: ut fit in Cachexia.

Signum autem affectus hepatici eſt, quando nullo vitio in jocinore exiſtente ut dictum eſt malo, faciei color⁴ vitioſus ac pallidior

2. *Hi tamen niſi viſcus intemperatum, ideoque debile reddiderint, affectus hepaticus haudquaquam dici poterit.*

Cauſæ.

3. *Et quod excernitur,* ἐρυθρὰ *vel* ἐξέρυθρα περίπλυσις *dicitur, aut* χυλώδης; *aut* αἱματώδης διαχώρησις. *Fit autem hoc, vel Retentrice ſuo munere non fungente: tumque pauciora, ſed continuò excernuntur; Vel Expultrice quod corruptum ac coacervatum eſt proturbante; tumque plura, per intervalla, ſed confertim dejici ſolent. Atque hæc actio hepatis, prima quidem Cœliacæ; poſterior Vomitui ventriculi, proportione reſpondet.*

4. *Humorum enim colori cutis, potiſſimum faciei ubi illorum major confluxus, fit color analogus eſt. quare quum tales ſint, quales hepar pro-*

Signa.

ducit, humores, faciei color hepatis diathesin designat.

redditus sit: & alvi excrementa liquidiora, vel sanguinea, vel sanguini permixta fuerint: ex his enim jecur debilitate laborare, & sanguificam ejus vim debiliorem esse, constat. Et siquidem cum calida intemperie imbecillitas conjuncta fuerit, excrementa loturæ carnium recens mactatarum similia sunt, sed frequenter crassiora ac nigriora: subinde etiam biliosa quædam ipsis ammiscentur. Adest verò & febrilis [5] calor, & sitis, & quandoque vomitus assumptorum, vel vomitus bilis [6] aut aliorum vitiosorum. Et si diutius hæc intemperies perseveret, etiam crassa, pinguia, graveolentia, & abundè colorata excrementa redduntur: colliquescente ipsa jocinoris [7] substantia. Si verò frigida adsit intemperies loturæ quoque carnium similia excrementa, sed liquidiora & dilutiora apparent, & quandoque cruda quædam

5. Quòd hepar situ Cordi propinquum, & maximis venis connexum sit.

6. Expultricē oris ventriculi irritantium.

7. Humoribusvè saltem secundariis, primò; post etiam ipsa carne.

quædam ipſis permiſcentur, vel craſſioris quidam ſanguinis grumi nigricantes: tandem etiam varij coloris redduntur excrementa: ſitis adeſt exigua aut nulla: appetentia inordinata modo magna, modo remiſſa.

Quando autem abſq; alvi profluvio imbecille redditum fuerit jecur, & ex calida quoque intemperie, color faciei ad[8] flavum ſive luteum colorem inclinat: urinæ rubent: alvus frequenter dura[9] ac ſicca: febris non rarò accedit: ſitis intenditur, & lingua fit arida: & tandem univerſum corpus flavo colore ſuffunditur ſicut in ictero; & extenuatur, præſertim ſi ſicca adſit intemperies: & quandoque etiam pruritus [10] accedit. Si quando imbecillitas ex frig. fit intemperie color faciei albicat & pallidus eſt: urinæ albidæ quandoq; tamen & rubentes, ſed quę non perturbantur: corpus & præcipuè ex-

8. *Propter adauctam flavem bilem.*

9. *Calore chyli, ac fæcum liquidiorem partem diſſipante.*

10. *Ex acrimonia humorum ad habitum delatorum.*

tremæ partes frigent: sit
adest nulla: & cibi fast
diũ. quandoque pedes nor
nihil tument, aliquando &
cachexia[11] deinde hyposar
ca subsequitur.

11. Quæ gradu solum, non etiam specie differunt.

Curatio. Generalis.

Curatio imbecillitatis ip
sius jocinoris per ea fit, qua
composita sunt ex modera
tè[12] astringentibus, intem
periem alterantibus, &
qui humores cõjuncti sint
ipsorum malitiam corri
gentibus. deinde etiam e
ijs, quæ contrariam vin
habent adversum putrefa
ctiones, quorũ plurima u
Gal. ait ex aromatum sylv
existunt. inter quæ cinamo
mum[13], & casia quæ vul
gò cannella, à Gal. præ cæ
teris commendantur: qua
omnes putredinosas, ac ve
nenosas facultates corri
gere affirmantur. Inte
med. verò simplicia, qua
adversus jocinoris imbecil
litatem conducunt, sunt &
myrobalani ab Arabibu
descripti & laudati, ac præ
sertim citrini nũcupati; qu
astringendi facultatẽ cun
exigua

12. Quæ tonum quidẽ addant, obstructiones autem non faciant.

13. Qui Cinnamomum, casiam, & canellã unum idemque dicunt; rem ipsam dicere credendum est.

exigua frigiditate primi, aut ſecũdi ordinis conjunctam habẽt, qua jocinori & omnibus partibus nutritioni dicatis proſunt, eaſque roborant: colorem etiam faciei emendantes. qua de cauſa med. hepaticis opportunè adhibentur, vel etiam per ſe, præſertim conditi ſumuntur.

Particularis, Quæ cum fluxu ex cal. intemperie.

Quando igitur per calidam intemperiem jocinoris actio debilior reddita, alvo fluida, & excrementis cruenta; adhibenda erunt aſtringẽtia roborantia quæ nonnihil ſimul refrigerent, ut ſunt rad. tormentillæ, quinquefolij [14] rubeæ, biſtortæ, & ſimiles: myrobalanorum citrinorum, vel etiam aliorum aridorum cortices. conducit & agrimonia à Veteribus eupatorium dicta, & ad hepaticas affectiones ab ipſis commendatum. Quod ſi verò & caloris exceſſus magnus fuerit, licebit & cichorium, aut oxalidem addere. Ex his autem parari poteſt de-

14. Quum aſtringere contra Gal. jam in ſtirpium hiſtoria demonſtratum. unde etiam in vulnerarijs potionibus adhiberi ſolet.

15. *Potiones ferè potius adhibendæ quia ægri sitiunt.*

coctũ [15] aliquod, cui etiam incoquẽdæ ſunt uvæ paſſæ, ad jocinoris affectus Gal. authore utiles. tale decoctum canella cinamomo vulgari condiendum, vel ſpeciebus diarrhod. vel diatrionſantalon. Poſtea ſi libuerit, admiſceri poterit aliquis ſyr. aſtringens: veluti de ſucco granat. acidorum [16], aut de ſucco cydoneorum, aut de roſis aridis, vel myrtinus; prout laboranti placere potuerit cujus guſtui conſulendum eſt. talem potionem bis, aut ter per diem offerre expedit. Hujus verò loco conditum etiam componere licebit ex conſerva roſarum rubrarum, rob. de ribes cum trochiſcis de ſpodio dictis, aut cum ſpeciebus diarrhodon, aut ſpeciebus diatrionſant. addito aliquo ſupradictorum ſyrup. ex quo bis tervè in die plus minus ℥ ß. erit dandum.

16. *Caro cydoneorum aut rob de ribes addi etiam poſſunt; aut rob de berberis.*

Victus ratio refrigerans & aſtringens ſimiliter eſſe debet:

debet: cremor hordei additis amygd. dulcibus utilis est: conducit quoque & cibos cōdiri portulaca, oxalide, fructibus mori, corni, ribesij, aut berberis[17].

17. *Qui etiam resiccatus servari potest per hyemem.*

Potus sit ptisana cum cinamomo decoctum, vel ipsius cinamomi decoctum addito aliquo dictorum astringentium, aut rosis rubris vel earundem conserva, vel ligno santalorum, aut simili aliquo.

Cum alvi fluore à causa frigida.

In causa frigida omnia calfacientia cōveniunt, tam quæ medicamenti locum habent, quam quæ alimenta sunt. Conditum sufficere potest ex conser. rosar. rubrarum & conser. flor. rosmarini, addita galanga, calamo aromatico vulgari, cinamomo, aut speciebus aromatici rosati, aut diagalanga, quæ miscenda sunt cum syr. de mentha. & tali condito utendum veluti priori.

Cibum esse oportet ex optimis carnibus, quas cinamomo, garyophyllis, pi-

pere, mace, gingibere, cardamomo condiri refert vel cum ipsis serpillum, hyssopum, salvia, rosmarinum [18] incoquenda. Vinum laudatur album, clarum, odoriferum. quod etiam præstantius futurum si aromatis condiatur, quale quod vulgò Hippocraticum dicitur. Panem in quavis imbecillitate cum alvi fluore convenit purum [19] esse, & benè fermentatum.

18. Præstaret tum assis uti infixis garyophyllis. nam liquida omnia alvum movent.

19. Sine furfuribus enim alvum retinet.

Citra fluorem alvi.

A causa calida.

Quando autem imbecillitas jocinoris absque alvi fluore acciderit, & quidem cum intemperie calida, refrigerantibus erit utẽdum: veluti in acutis febribus ac in jocinoris inflammatione: cichorio videlicet, dente leonis & similibus. quibus agrimoniam addi non parum conducit, propter eam quam habet astrictionem qua jocinoris robur auget ac conservat. Dandum verò & aliquod med. quod bilem, & quæ in primis venis hærent, expurget, ad quod nullum rha-

bar-

barbaro [20] est præstantius. quod eo modo, quo in febribus aut in inflammationibus jocinoris, erit exhibendum.

20. *Nam præterquam quod alvũ ducit, tonum etiam hepatis conservat & auget.*

Victus ratio frigidior esse debet: quæcunque ex hordeo mundato, seu ptisana parantur, & cum ipsa coquuntur, utilia sunt: sic & lactucam, & cichorium & similia cum cibis coqui conducit. Vinum fugiendum est & quæcunque excalfaciunt.

A causa frigida.

Quando autem simul cum frig. intemperie jecur imbecillitate laborat; ijsdem remedijs erit utendum, eademque victus ratione, quibus in jocinoris obstructione. Rarissimè siquidem frig. intemperie citra obstructionem jecur afficitur [21].

21. *Et aperientia pleraq; etiam calidam facultatem habent.*

Prognosis.

Perseverante autem diu, fluxu hepatico tandem jocinoris substantia colliquescit, & corpore extenuato, vires vitaque deficiunt [22]. Iecur autem colliquari excrementa pinguia

22. *Præsertim quando fluxus alvi simul adest.*

admodum graveolentia biliosa, aut livida, aut nigra aut viridia ostendunt: veluti dictum ubi de diarrhœa. Citra autem alvi fluorem diu permanentem jocinoris imbecillitatem cachexia, aut hydrops sequitur, vel ipsum jecur corrumpitur.

Lect.114. Iunii 21.

De Regio Morbo.

I. Ab ictide, seu mustela agresti; vel ab Ictero avicula, quæ & galbulus, seu galbula dicitur; quod animalia ista lurida, seu fellei coloris sint. Vnde & Aurigo, atque arquatus morbus dicitur, quod bilis toto diffusa corpore, tam auri quam arcus cœlestis luteum colorem, mentiatur. Vnde & Regius dici potuit, quod Reges in vestib. aliísque ornamentis auratis sæpè conspiciendos sese præbeant. nam quæ de cibis, vino, ludo, lasciviaque afferri solent, longius petita videri possunt. præsertim quum omnes propemodum linguæ, non à curationis modo, sed à colore hunc morbum denominare voluerint. Et rei medicæ ignarus fuit, qui Arquatum dictum putavit, quod ita stringat corpus ut in arcum ducat.

[1] Icteros sive regius morbus bilis flavæ per universum corpus est suffusio, cutim luteo colore inficiẽs, qui etiam in oculorum albo manifestissimè conspicuus est.

Causæ.

Tribus autẽ modis hunc

maximè

maximè [2] fieri contingit: vel vitio [ß] folliculi flavam bilem continentis: vel propter jocinoris aliquem affectum: vel critico modo.

Vitio autem folliculi accidit, vel quando ipse præ imbecillitate bilem non attrahit, aut attractum non retinet, vel quando meatus folliculi obstructus per quem sese exonerat & bilem flavam ad intestinum jejunum demittit. hoc enim meatu obstructo bilis ad venas regurgitat & sanguini permixta universi corporis cutim luteo inficit colore. Obstruitur autem meatus à lentis, crassis & frequenter pituitosis [3] humoribus. obstructionem ostendunt excrementa albida & nulla bile tincta, album oculorum ex luteo pallescens, urinæ bilio-

2. Sunt quidem & alij modi, sed rariores, ut à veneno vel adsumpto, vel aëri permisto, aut per vulnus immisso. Sic à lepore marino adsumpto ζοφόεις μὲν ἐπίχλοος· ἐδερκμε γυίοις ἰκτέροεις &c. *Et ictus à vipera moritur* χρόαν χλοανθής. *In Norvvegia pluit à nubibus bestiola quadrupes magnitudine soricis, pilo vario, Lemner nomen habet. depascitur omnia virentia. consumpto pabulo moriens aerem inficit. unde vertigine & morbo regio corripiuntur incolæ. Card. & Scaligero attestante testem occulatum vidi. qui ex rupibus procella ablatos in aquāque delapsos ad terram enatare quasi turmatim referebat.*

3. *Vindicianus celebris & magnus medicus qui temporibus Augustini vixit, à retentis fæcibus bilem in totum corpus exprimi scripsit; sed bile per obstructionem pori non defluente ad Intestina fæces retineri magis verum est.*

4. Et crassæ, similes cerevisiæ Gedanens. agitatæ spumam habent flavam.

sæ [4], & quæcunque ipsi i-
tinguntur luteo colore in-
cientes. &, priusquam ho
colore universum corpu
fuerit perfusum, non rar
etiam circa ventriculi re
gionem gravissimi cum an
gustia dolores.

I. Ab obstructione meatus bilis.

Ab obstructione autem
morbum regium aperienti
bus & abstergẽtibus cura
re oportet. utiles sunt rad.
fœniculi, petroselini, apij,
chelidonij majoris. ex her-
bis hepatoriũ vulgare, cus-
cuta, centaurium minus, lu-
puli folia: quandoq; & mar-
rabium. quibus si calor ad-
sit, cichorium, oxalis & si-
milia adduntur. sem. con-
veniũt anisi, amios, nec non
cucumeris, cucurbitæ, me-
lonum & similium. quæ li-
cet non calida, aperiendi
tamen vim habent.

Ex his decoctum parari
potest, cui addendus syr.
acet. comp. aut syr. de Bi-
zant. cum aceto [5], aut de ci-
chorio cum rhabarb. si ca-
lor adsit. In tali decocto in-
coquere etiam licet folia
senæ,

5. Qui syr. propter indicta habent vim aperiendi, & incidendi propter acetum.

ſenæ, agaricum, & nonnihil [6] rhabarb. infundere. Fieri etiam poſſunt potiones ex aquis deſtillatis [7] hepatorij vulgaris, cuſcutæ, cichorij. in quibus aliquis ſupradictorum ſyr. diſſolvendus, & nodulus imponendus cum rhabarb. ℥ 1. aut ℥ 1. ß. Infundũt etiam nonnulli in tali julapio [8] ramenta eboris, quę ad fellis meatum aperiendũ conducunt. & talis potio utilis eſt debilibus & delicatis: ſic & gravidis ictero correptis. Poteſt verò & purgans med. exhiberi ex diaphœnicon, aut diacatholicon, addito diaprunis ſolut. ut ſit med. bilem & pituitam educens. Poſt uſum talium remediorum ſi urinæ non perturbentur, quod obſtructionis permanentis certiſſimũ eſt ſignum, exhibendus pulvis lumbricorũ terræ cum modico vino, vel ſolus, vel cum ſpecibus dialaccæ. qui obſtructiones fellis à totius ſuæ ſubſtantiæ proprietate ſolvit, meatus aperit, uri-

6. Turbith etiam convenit pro fortioribus. Rarò ſine rhabarb. medemur ictero; quia valde corroborat hepar præterquam quod bilem educat.

7. Quæ non habent magnam vim, ſed ob tenuitatem ſyr. deducunt.

8. Proprietate occulta, niſi uſtum ſumatur. nam nota qualitas στυπτικὴ *eſt. uſtura empyreumate acrimoniam, & aliquam aperiendi vim adjicere fortè poſſet.*

namq́ue ad concoctionem perducit.

Poſt obſtructionem ſolutam ſi reſtat malus faciei color, infuſo corticum myrobalanorũ[9], præſertim luteorum ex vino emendari poteſt. aut uſu myrobalanorum conditorũ. quorum uſu non modo color emendatur, ſed à morbo regio huic expoſiti præſervantur.

Victus ratio.

Victus ratio in morbo regio ex obſtructione convenit qualis in ſcirrho, ac obſtructione jocinoris. Omnia lenti ſucci, omnes etiam fructus crudi, caſeus, & lac improbantur. Vinum convenit album & tenue, aut tenuiſſima[10] cerevifia. Moderatum exercitium corpore[11] jejuno non eſt inutile, aut balnea his qui illis aſſueverunt.

II. Ex imbecillitate folliculi bilis.

Ex debilitate .a. folliculi fellis ſi morbus regius acciderit, alvi excremẽta tincta ſunt: urina ſubindè perquàm exiguum colorata[12].

9. Quia non tantum colorem exhilarant, ſed & hepar corroborant.

10. Præſertim quæ pluſculum lupili habet, ut Nautica dicta; & Brunſvvicenſis, quam Mum vocant.

11. Quia per ſudores humores ſub cutem latẽtes expurgantur. Hinc illud fortè Lucilij; Nos eſſe Arquatos ſurgamus, eamus, agamus. Ita Hippocr. Icterico prodeſt laborare, ſudare, panem (non mazam, quæ propter cruditatẽ obſtruit) edere; bibere vinum album non multum; lavare caput calida, ſeu potius tepida multa; ſomno non multo uti. Epid. l.7. Cibos, potus aperiẽtes laudat Gal. in Ictero qui ſine febri cũ gravitatis ſenſu in dextro hypochondrio eſt. 5. de loc. aff. c.7.

12. Quia tantũ bilis in habitum non diffunditur ut in obſtructione.

faciei

faciei color ex luteo pallescit, sed minus quã ex morbo regio ab obstructione: adest & nausea, cibi fastidium, corporis pigrities ac tarditas, nec non languor assiduus, citra febrem.

Adversus hunc affectum non est opus multis aperientibus, sed magis roborantibus. quæ & jocinori & fellis folliculo languido prodesse queant, ut sunt diarrhodon, diatrionsantal. & similia elect. vel aromat. rosat. quod ventriculo etiam prodesse potest. Vtile verò & subinde levi [13] aliquo med. alvum expurgare, aut simili enemate eluere.

Cibus sit facilis concoctionis: ut ex carnibus volucrium non [14] palustrium: vel ex carnibus vervecinis. Abstinendum ab omnibus calidis bilem ingenerantibus: qualia ex oleribus eruca, nasturciũ, cæpa, allium, & similia: piper etiam, atque hujusmodi aromata non conducunt. Ova im-

13. Nam validiora plus viscera debilitando læderent, quam vacuando prodessent.

14. Palustres enim & succi nõ optimi, & difficilis concoctionis esse putantur.

probantur : quia facile i ventriculo, quem bilis infe ſtat,corrũpuntur[15]. Vinun tenue & album confert.ta le enim tenues, ſeroſos a bilioſos humores per uri nam deducit, quod ho morbo laborantibus maximè conducit.

15. Licet calida minimè ſint.

III. Ab inflammatione.

Icterus autem ab inflammatione, aut calida nimis jocinoris intẽperie, qui citra obſtructionem folliculi fellis accidit, & in quo excrementa alvi non albida, ſed bilioſa apparent; pro affectuum ipſorum ratione curandus,ut ante dictum.

IV. Criticè.

16. Et Naturam rectè agentem Medicus non impedire, ſed juvare, & dirigere debet.

Qui autem critico modo ſupervenit, curatione nõ indiget:[16] nam per hunc febres & morbi ſolvuntur.

V. A veneno.

Contingit verò & nonnunquam à morſu reptilium, aut à venenis aſſumptis luteo colore corpus infici. talis autem affectus curandus eſt remedijs, quæ adverſus morſus ferarum, à quibus læſio facta, vel adverſus venena conferunt.

Gra-

Gravis autem, diuturnus, & utplurimum exitialis regius morbus ex obstructione folliculi fellis senioribus est, qui 60. annos [17] superant. Sic & curatu difficilis, quando corona capitis luteo colore infecta est: magnitudinem enim affectus ostendit, & bilis in habitum corporis redundantis copiam. Diuturnus etiam admodum morbus regius est ex imbecillitate folliculi fellis. Contingit autem non rarò ut qui hoc laborant, calculos [18] in ipso folliculo natos habeant, ut apertis mortuorum corporibus sæpè apparet.

Prognosis.

17. Quia debilis virtus concoctioni humorum non sufficit.

18. Aut eorundem rudimenta, materia ad calculorum duritiem nondum perducta, ut in Bredanano juvene post frequentia animi deliquia ex Ictero mortuo, corpore ejus dissecto vidimus.

Quibus autem in febribus morbus regius ante 7. diem supervenit, malum Hipp. 62. aph. 4. vehementem enim excessum caloris, aut magnam in jocinore inflammationem morbus regius ante 7. superveniens ostendit, atque idcirco malus, nisi cum rigore [19] & cum manifesta aliqua evacuatione fiat. tunc enim

19. Rigor quum fiat ab acri bile partes sensiles pungente, & Expultricem irritante, futuræ evacuationis signum est: per vomitum, alvi dejectionem, sudorem &c.

non malum, ſed prodeſt: u Hipp. lib. 1. epid. exempl oſtendit Heraclidis, cui 6 die acceſſit morbus regiu cum larga ſanguinis è na ribus eruptione, alvi per turbatione, & per veſican purgatione, qui & profuit Huc facit quoque quod 4 de diæt. in acut. ſcribitur his verbis: In febri bilioſa ante 7. diem cum rigore morbus regius accedens ſolvit febrem: verum ſi abſque rigore accedat [20] pernitioſus. rigor autem non fit abſque vacuatione. Pernicioſus verò ac lethalis morbus regius in febribus ardentibus habetur, quinto die cū [21] ſingultu accedens. Hipp. lib. de criſib. Sed ſi in [22] moleſtis febribus 7. die vel 9. vel 11. vel 14. morbus regius ſuperveniat, bonum; niſi dextrum hypochondrium durum fuerit. alioqui minimè bonum: ut aph. 64. lib. 4. bilis ſiquidem per univerſum corpus diſtributa corporeque luteo colore ſuffuſæ

20. Nam Inflammationem, aut inſignem hepatis obſtructionem deſignat.

21. Nam os ventriculi, cum quo cordi maxima ſympathia eſt, inſigniter affici ſignificat.

22. Magnis, quia magna difficulter feruntur. ἀφορητοῖς intolerabilibus Cornarius.

fuso, si adhuc aliqua in jocinore restet quæ tumorem, aut scirrhum facit; consequens est non solum maximam inflammationẽ genitam, sed & multam bilẽ in jocinore cõputruisse, quod malum est. citra autẽ duritiem & jocinoris tumorem diebus supradictis morbus regius superveniens, bonus est: sunt enim isti dies in quibus bonæ crises fiunt, ac morborũ judicia salutaria.

Lienis affectus.

Lect. 116. Iunii 25.

Lienis affectus sunt aut inflammatio, aut cum obstructione durities, vel tumor sive magnitudo ejus.

De Lienis Inflammatione.

INflammationem comitatur febris cõtinua, quæ tamen sub noctẽ [1] & à meridie vehemẽtior est quam matutino tempore. adest & in sinistro hypochondrio dolor cum gravitatis sive ponderis, & quandoq; ferroris alicujus sensu, & tumor durus [2].

1. *Quo tempore Melancholici humores moveri solent.*

2. *Duritie non vera, sed ex tensione producta.*

Curatio.

Naſcitur lienis inflammatio à ſanguine craſſo, limoſo, ac fæculento: à bilioſo aut puriore ſanguine vix unquam. A ſibi etenim familiari, ac quo nutritur ſanguine, citius ac promptius quam ab alio afficitur.

In hujuſcemodi autem inflãmatione ſanguis etiam detrahendus eſt, & quidem ex ſiniſtri brachij vena interna, aut ex vena ejuſdem manus[3] quæ juxta minorem eſt digitum. & ſi una vice non ſatis viſum fuerit detractũ; reiteranda erit ſanguinis miſſio. Poſt ſanguinis miſſionem exhibenda erunt, quæ per alvum purgent: initiò quidem leviora[4], ut ex fol. ſenæ & epithymo compoſita, & quandoq; addito agerico[5], quæ infundi aut macerari poſſunt in aquis deſtillatis; aut, quod longe præſtat, coqui ſimul cum rad. & herb. non vehemẽter calfacientibus, quæ ſpleni conducunt; ut ſunt rad. fœniculi, polypodij, fumus terræ, cuſcuta,

3. Craſſior tamen ſanguis commodius ex brachio educitur. quin & vena quæ in manu ſecatur alterius venæ ramus eſt, Cephalicæ nempe.

4. Quia cruda adhuc materia, minorativæ dictæ purgationes tantum conveniunt. Validiores enim movendo vim afferunt, nec tamen peccantem humorem amovent.

5. Nam tam qua Purgat; pituitam nempe hic non peccantẽ; quam quod inſignem aperiendi vim habet.

ſcolo-

ſcolopendrium quod cæterach Offic. appellant, capillus veneris aut ruta muraria, borago, buglosſum: quibus etiam cichoriũ, oxalidem aut ſimiles addere utile erit, ſi febris vehemẽtior fuerit. Levioris verò purgationis loco & [6] diacathol. exhiberi poteſt per ſe, vel addito pulvere fol. ſenæ, vel cum tali, quale jam dictum eſt, rad. ac herbarum decocto. Proceſſu verò temporis poſteaquam concoctionis ſigna apparuerint, validiora erũt med. exhibenda [7]: poterunt tunc cortices rad. capp. hepator. vulg. chamædrys, ſupradictis addi, & veratrum nigrum quoque admiſceri, aut confect. Hamech. Atque hujuſcemodi purgationes ſæpius dandæ: nam quum lien per vias urinæ [8] expurgari nequeat, frequentius per alvum expurgari debet: ut Gal. 13. meth. ſcriptum reliquit.

Intermedijs autem temporibus, & præſertim prius

6. Alij dant etiam caſſiam, quam tamen non laudo; quod flatus excitet.

7. Nam gradus purgantium concoctionis gradui proportionatus eſſe debet.

8. Emulgentes enim à Cava; Splenicæ vena à Porta originem ducunt.

quam validiores purgatio-
nes ſint exhibẽdæ, offeren-
da ſunt quæ humores præ-
parare & inflammation
fervorẽ remittere queant:
quale eſt decoctum ex rad.
& herbis ſupradictis, in qu
diſſolvendus ſyr. aceto
compoſ. aut oxymeli com-
poſ. aut ſyr. de ſucco fum.
terræ, quibus addendus ſyr.
ex cichor. ſi febris vehe-
mentior.

Proſunt verò & in huju
viſceris inflammatione fo-
tus, aut unctiones ex ol. cha-
mæmelino [9] aut anethino.
aut utriſque addito ol. roſa-
ceo, aut ſi calor non obſtet
ol. abſinthij: ut videlicet
relaxantibus adſint aſtrin-
gentia viſceris robur con-
ſervantia. neque enim lien
non minus quàm jecur ſo-
lis relaxantibus curari de-
bet: ut Gal. loco jam dicto.
additur verò nonnihil vini
albi, aut aceti ut oleorum
vis ad lienem facilius de-
ducatur. Poteſt verò & ol.
loco cataplaſma imponi ex
rad. althææ decoctis & fa-
rina

9. Quorum calor nõ uſqueadeo metuẽdus, quod ſanguis qui in, & circa lienem reperitur fæculentus, ideoque minus calidus ſit.

rina hordei, sem. lini, ac seminis fœnugræci cum exigua quantitate flor. chamæmeli & rosar. rubrar. quæ cum aqua decoctionis rad. decoquenda addito postea ol. rosaceo, aut de absinthio, nisi calor obstet.

Victus ratio. Victus ratio ferè qualis in inflammatione jocinoris: non tamen usqueadeo tenuis, nam morbus longior est: minus etiam frigida esse debet. minus enim calet causa inflammationis. Vinum album & tenue sedata nonnihil inflammatione, negari non debet. cappares [10] cum cibo laudantur. Abstinendum ab omnibus quæ in quartanæ curatione fugienda esse dictum est.

10. Quia obstructiones tollunt, quæ cum hac inflammatione conjunguntur.

Prognosis. Inflammationi autem lienis hæmorrhoidum fluxus [11] superveniens, utilis est: ut satis ostendit Hipp. aph. 11. 6. lib. ubi ait, hæmorrhoides melancholicis supervenire, bonum: expurgantur siquidem per has humores crassi ac melancho-

11. Per quem sanguis crassus & fervidus evacuari solet.

lici: quales in lienis inflammatione, & in scirrho tumore non minus expurgari & evacuari conduc[...] quam in appellata melancholia.

De Lienis [1] Scirrh[o] & Obstructione.

QVando lien durior factus est, tunc scirrh[o] laborare dicitur. Indurescit autem ab humore crasso, viscido & melancholico: quando videlicet a hujuscemodi humore meatus ejus ac pori obstruũtur & substãtia impletur. Adest tunc in sinistro hypochondrio gravitatis quidam sensus [2], & si non obstet abdominis crassities, etiam manu durities lienis sentiri potest.

Urinæ frequenter admodum tenues [3] & diluti coloris: nisi adsit [4] febris.

1. Conjunguntur hæc, quia venæ hic, non affecta substantia, vix tali modo affici possunt. Qui autem indurata Splenis affectione laborant, Splenici dicuntur. Alicubi ut in Cauno Lienosi gignuntur. Pella itidem multos Splenicos habuit.

2. Iam quasi Zona liene cinctus ambulo (Lien tumibo circumligat Ilia vinclo) Geminos in ventre habere videor filios Plaut. in Curcul. Hinc τέλειοι σπληνικοὶ, *nec olfacere, h.e. anhelitum ad olfaciendum profundum ducere, nec ridere, nec sternutare possunt. Horus.*

3. Propter obstructiones, quod crassum, & tingens est, secernentes. 4. Quartana: in qua die præcedente febrem sunt crudæ, sequentibus sunt coloratæ, crassæ, turbatæ.

Curatio

Curatio autem ſcirrhi lienis per ea fit, quæ craſſos humores diſſecare & obſtructa aperire queant: qualia ſunt ad jocinoris ſcyrrhũ, & obſtructionem utilia: quibus tamen tanto valẽtiora lieni eſſe debent, quanto craſſiore utitur alimento: ut Gal. meth. 13. Præter ea ergo quæ adverſus jocinoris obſtructiones proſunt, ad lienis ſcyrrhum conducunt cort. rad. capparum, cortic. rad. mori arboris, cortices tamaricis, [5] chamædrys, hepatorium vulgare, thymus, epithymum, ſcolopendrium, hæmionitis [6], phyllitis, ſem. viticis ſeu agni caſti, ſem. rutæ. Ex compoſ. ſyr. de epithymo, aut aliquis ex ſupradictis componendus: dialacca, diacurcuma; & inter purgantia diaſena, confect. hamech. pill. de hiera cum agarico præſertim addito ammoniaco, pill. de ſerapino, pill. aggregat. Confert verò & aquæ ferratæ [7] frequens

5. Medetur lienibus Teucrium: conſtat ſic inventam: quum exta ſuper eam projecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe, ob id à quibuſdam Splenium vocatur. Plin. l. 25. c. 5.

6. Aſini ſplenis tumorem, Aſplenon edentes, finiunt.

7. Seu ſpontè tales prorumpant & naturales ſint, ut aquæ Spadanæ; ſeu arte parentur.

continuſque uſus. Atqu hujuſcemodi remedijs : & quæcunque ex ipſis confic poſſunt uti licebit quand febris quartana non ob ſtat : cujus prima ac potio ratio habenda eſt. Exter nis autem remedijs, etian perſeverante quartana [8], ut licet : ut unctione ex ol capp. liliorum, rutaceo, ve illo rutaceo quod ex ol. ſe- minis lini [9] paratum eſt, de quo in jocinoris ſcirrho. Vel empl. aliquod lienis re- gioni imponendum : veluti ex ammoniaco, vel empl. de meliloto per ſe, vel cum empl. de muccilag. per- mixto.

8. *Alia enim viſcera nequaquam inflāmant, quum regioni Lienis, reliquis partibus intactis, admoveri poſſint.*

9. *Quod magis emollit quam oleum commune.*

Victus ratio qualis in ob- ſtructione jocinoris obſer- vari debet : paulo tamen calidior: aut qualis in quar- tanis. Capparorum in ci- bo uſus utilis eſt : Hipp. ve- rò & raphanidis rad. cru- dam, & apium in aceto in- tincta edenda conſulit: quorum loco naſturtio, aut dracone herba uti non fuerit abſurdum.

De

De Magnis Lienibus.

MAgni lienes ab Hippocr. dicuntur, qui præter quod multo craſſo ac melancholico ſanguine obſtructi repletique ſint, etiam tumidi & valde diſtenti [1] facti ſunt: ex copia videlicet affluentis craſſi humoris, quo gravati tandem etiam ſphacelo corripiuntur.

Manifeſtior autem lienis magnitudo, quam ſcirrhus [2]: nam tumor etiam foris quandoq; prominet, & tactu facilius quam ſcirrhus deprehendi poteſt: color faciei lividus ac, ut Hipp. aut molybdoïdes, ſive plumbi colore: & quandoque idem ait, partes ſub oculis attolluntur. Conſequuntur autem magnos lienes vel ſanguinis per vomitum eruptiones, vel oris & gingivarum graveolentia cum livoribus aut ulceribus [3] tibiarum, ut in lib. prorhet. Hipp. oſtendit.

1. *Non duri niſi valde diſtendatur à nimia multitudine. Et in iſto à Scirrhoſis lienibus differunt.*

2. *In ſcirrho plerunq; lien non fit manifeſto major, ſed quandoque etiam minor.*

3. *Vt plurimum in tibijs: quandoq; tamen in alijs etiam partibus.*

Vlcera autem his fiunt qui biliosi sunt [4] temperamento ut Hipp. lib. de internis affect. ait: Quicunque, inquit, splenem habent magnum siquidem biliosi sunt, hi mali coloris sunt & malis ulceribus scatent.

4. Quia humores delati ad cutem in talibus, permixti sunt bili. Libro de affectionibus idem dicit. part. 19.

Quomodo autem curandi sint quibus sanguis per vomitum eruperit, dictum ubi de sanguinis vomitu.

Oris graveolentiam cum tibiarum ulceribus aut livoribus Hipp. ileam appellat hæmatitem, sive volvulum sanguineum [5]: recentior ætas Scorbutum [6]; & ex prava victus ratione, atque ex frumento; & maximè secali corrupto, originem hunc habere censeo. Hipp. verò & ab olerum [7] usu fieri: & ab aquæ potu lib. de internis affectionibus scribit. In lib. de aëre, aquis, & locis, bibentibus aquam palustrem ac stagnantem splenes ait fieri magnos.

5. Idque non malè: nam vidi mortuum ex hoc morbo, cui maximus dolor in ventre aderat. R. D.

6. Vel Scorbucum, quasi ventrem lacerans, seu ut Olaus interpretatur, saucians.

7. Crassum enim succum gignũt: præsertim brassica & atriplex.

Curatio hujus affectus uſu aliquot herbarum fit: ut ſunt naſturtiũ aquatile, cochlearia, naſturtium hortenſe, & vulgo dicta becabunga, quæ tamen reliquis eſt minus potens [8]. harum unius, vel plurium [9] decoctum ex lacte [10], vino, aut ſero lactis pro tenuioribus ſingulis diebus bis tervè hauſtum, conducit. ſic & ſuccus earundem cum ſero aut lacte propinatus. fiunt ex ipſis & conſervæ. quæ hyberno tempore, quum virentes herbæ haberi nequeunt, propinantur. Conducit quoque eaſdem herbas cum abſinthio coqui: & abſinthium [11] vulgare, præſertim in ipſius initio quovis modo exhibitum, in progreſſu etiam alijs utiliter admiſcetur.

Exhibenda præter hæc [12] purgantia medicamenta, quæ craſſos fæculentos &

Lect. 118. Iunij 28.

8. *Commendatur raphanus major; ſuccus limonum, atque arantiorum. Vtũtur plebei Sedo minimo: verum ejus uſus non admodum tutus eſt.*

9. *Quædam tamen coctione vim ſuam amittunt, ut raphanus major, cochlearia &c. Ille itaque liquorib. potius immacerandus: hujus ſuccus expreſſus iiſdem immiſcendus. quamvis in delicatiorib. etiam ſola ejuſdẽ maceratione contenti eſſe poſſimus.*

10. *Ditiores pro his vino Gallico albo utuntur. Lac minus probatur propter caſeoſas partes, quæ obſtructiones, niſi ſeparentur, augere poſſent.*

11. *Quod Romano, ſeu Põtico dicto, ideò præſtat; quod non ſolũ aperiat, & detergeat, ſed & corroboret.* 12. *Validè purgantia qui Scorbuco laborant, non ferunt: quod cor affectum, vitalemq; facultatem debilem habeant.*

melãcholicos humores ex purgant: veluti composi ex folijs senæ, epithymo addito veratro nigro si ne cessitas postulat. quibus & conf. Hamech admisce utile erit. qualia purganti non modo in principio, se & in progressu ac interme dijs temporibus etiam ex hibere expedit.

Providendũ ori est col lutionibus. quæ cõponen dæ sunt partim ex ijs qua calfaciũt, partim quę astrin gunt, & partim abstergent ut ex rosmarino, salvia, thy mo, hyssopo & similibus, in aqua decoctis: quibus ad dendum aliquid aluminis: 13 deinde addendum mel rosaceum vel aliud repur gatum: adduntur gallulæ seu nuces cupressi, vel cor tices malorum granato rum: deinde & cubebæ.

Livoribus 14 in cruribus aut alijs corporis partibus apparentibus, non opus est remedia adhibere. cito enim quotidiano usu su pradict. herbarum evanes cunt.

13. Sunt qui & Ægyptiacũ immisceant. cujus tamen usus nisi in magna necessitate, probandus non est.

14. Quando scilicet livores tantũmodo sunt. testantur enim Expultricis vigore crassiorem materiæ partem ad extremas partes à nobilioribus, propulsam.

cunt. sunt tamen qui velint has partes foveri decocto baccarum juniperi, absinthij, nasturtij aquatilis, & flor. chamæmeli: aut inungi ung. compos. ex butyro insulso, juniperi baccis, & vino albo decoctis. Vlcera [15] si quæ facta fuerint, pro conditione curanda sunt.

Victus ratio sit ex optimis carnibus: citius volucrium [16] non palustrium quam aliorum animalium: panis quoque ex optimo tritico, aut alio bono, cocto & fermentato. Vinum album & tenue convenit. abstinendum ab oleribus, præsertim atriplice & brassicis: tum & à piscibus præsertim stagnorũ, aut littoralibus, tum & ijs qui circa fluviorum ostia versantur: tum & omnibus impensè dulcibus [17], caricis, uvis passis, vino dulci crasso. Exercitium validum [18] convenit si fieri potest: nam ut Hippocr. ait: Curatio hujus lienis affectus pharmacis, edulijs, & laboribus

15. *Advertendum ne Gangræna succedat, ut aliquando in majoribus fieri solet.*

16. *Quòd minùs excrementitiũ alimentum præbeant.*

17. *Quod obstructiones facere, vel augere soleant.*

18. *Μόλωωσις namque, sive cruditas proxima hujus morbi causa. exercitiũ autem concoquentem calorem exsuscitat.*

perficitur. Conveniunt la-
bores & exercitia maxim[e]
ijs, qui sunt natura pituito[si]
minimè qui natura bilio[si]
ut in lib. de affect. scribit.

Prognosis.

Diuturna est affectio [19] & morbus est qui mult[a] curatione habet opus: qu[æ] nisi pharmacorũ usu, & bo[-] na victus ratione emen[-] detur [20], lethalis. Quibus[-] dam verò & in hydropem trãsit: maximè post sangui- nis vomitiones, ut etiã di- ctum ubi de sang. vomitu.

19. Propter causæ peccantis crassitiem & immobilitatem.

20. Et sic quidem ut derepentè concidant mensæ adsidentes, aut aliud quid agentes. quod in Yslandia sæpius contingere oculati testes, fideque digni narrarunt.

De Cachexia.

HYdropem & præcipue hyposarcam præcedit [1] Cachexia, sive mala corporis valetudo: nam dispositio est, ut ait Avicenna, hydropem antecedens.

Apparet in hac facies pallidior, corpus solito albidius, caro mollior sentitur, adest frequenter cibi [2] fastidium, respiratio [3] dif-

1. Ἕξις inter alia & corporis illas designat partes, quæ exterius cõspiciuntur: Habitũ corporis interpretari solent. hujus vitiata constitutio, Cachexia dicitur: quæ ab Anasarca gradu magis, quam specie differt.

2. Quod crudi, serosiq; humores os ventriculi laxent.

3. Pulmone propter raram suam κατασκευὴν, ichorib. quasi turgente.

ficilior,

ficilior, vires debiles: pedes frequenter ſub veſperam * intumeſcunt: per alvum quandoque & cruda deſcendunt: urinæ etiam cruditatis notas habent.

4. *Sero pondere ſuo, dum erectũ habet æger, ad declivia vergente.*

Sequitur autem cachexia jocinoris imbecillitatem; quando propter ejus intẽperiem frigidam, ſanguis probè & perfectè generari nequit: ſed frigidior, ſeroſior, ac pituitoſior in venis colligitur: qui per univerſum corpus diſtributus, quum ad ipſius alimẽtum ſit parum idoneus, illud mollius, laxius, ac pallidius reddit. Poſt longiores morbos * veluti dyſenterias, lienterias, diuturnas febres cachexiam ſequi contingit: ſic etiam non rarò poſt immodicas ſanguinis profuſiones ſupervenit.

5. *Qui humidum radicale, caloremque nativum, minuunt.*

Curatio.

Curatio per calfacientia & reſiccantia fieri debet, veluti in imbecillitate jocinoris quæ à cauſa frigida. Tantò autem calidiora hujus remedia eſſe debent

quantò hepar magis refri-
geratum eſt, & morbu
diuturnior. [6] Diagalanga
diacalamenthum, vel etiar
diatrionpiper. &, ſi alvu
[7] durior, dialacca, utiles a
cachexiam compoſitione
ſunt. Purgãtibus med. citr
neceſſitatem non eſt uten
dũ: & ſi quãdo opus fuerit
non niſi leviora danda: ve-
luti [8] vinum infuſionis fol.
ſenæ, vel vinum infuſionis
rhabarb. A laxantibus ab-
ſtinendũ ut manna, caſſia,
ſyr. de infuſione roſarum.

Victus rationem cal. &
ſiccam eſſe convenit: à ju-
rulentis quantum fieri po-
teſt, abſtinendum : uten-
dum [10] aſſis. cibi condiendi
ſunt aromatis; ut pipere,
zinzibere & ſimilibus, vel
herbis calidis, ijſque aridis
potius quam virentibus [11],
ut origano, hyſſopo, thy-
mo, roſmarino, ſatureia &
ſimilibus. Vinum [12] con-
venit album, tenue, ſed ge-
neroſum. Oportet in cibo
& potu parcum eſſe : nam,
ut Hipp. ait : Carnes ha-
ben-

6. Hæc compoſ. ventriculi, & Inteſtinorum ex frig. intemperie, humidaque debilitati ſpecialiter dicata eſt, ut & Diatrionpipereon.

7. Si hypochondrium propter obſtructiones, aut flatus tenſum ſit: nam rhabarb. tantum non habet, ut purgare ullo modo poſſit.

8. Vel agarico in vino infuſo, aut Mexicana radice.

9. Nam fibræ viſcerum etiam ſine iſtis ab aquea pituita ſatis laxatæ ſunt.

10. Quod ſiccius nutrimentum habeant.

11. Quod alimẽtali ſucco minus circumfluant.

12. Medicorũ conſilium ſecutus, Paulam è febri curatam monui, uc vinum biberet, ne in hydropem abiret. Hieronym. in epitaph. Paulæ ad Euſtoch.

bentibus humidas famem adhibere convenit. fames etenim corpora ſiccat. quibus verbis non ſolum cibi parcimoniam, ſed & potus indicitur. quum enim corpus per famẽ reſiccandum, potus maximè vitandus. nã hic citius ac promptius corpus implet ac humectat quam cibus, ut teſtatur Hipp. Facilius eſt, potu impleri quam cibis.

Valde conducunt labores [13] & exercitia, præſertim jejuno corpore facta. Conveniunt etiam balnea, præſertim, ut Paulus Ægineta ait, aluminoſa, ſulphurea, nitroſa. Conveniũt eadem de cauſa & alia reſiccandi vim habentia: ut eſt balneũ in aqua marina calida, quod à multis commendatur.

13. *Nam ſerum redundans ſenſibiliter, atque inſenſibiliter, exhauriunt.*

Cachexia magnitudine ab hypoſarca differt. quia initiũ hypoſarces eſt Cachexia.

De Hypoſarca.

CAchexia ſi diu conſiſtat in [1] hypoſarcam ut

1. *Dicitur* σαρκίτης, ὑποσαρκίδιος, ὑποσάρκα, Ἀνασάρκα, *vel potius,* Ἀνὰ σάρκα, *videlicet* ὕδρωψ. *quo poſtremo vocabulo diſperſio aquoſi ſeri per carnis poros optimè videtur exprimi.*

plurimum tranſit.in hac
cies, crura, pedes, brach
ac univerſum corpus
met, pallidum [2] ac vel
emortuum apparet.impr
ſorum digitorum, vel al
rius rei veſtigia diutinè r
tinet. tumet verò & ve
ter [3], ſed multo quam in a
cite, minus: & ab aquo
frigido humore per unive
ſum corpus diffuſo orig
nem habet.unde & Hyp
ſarca dicitur. quod videl
cet ſub carne, vel juxta ca
nē humor iſte contineatu
Appellatur verò & Leuco
phlegmatia ab ipſo albid
pituitoſo humore. humo
autem iſte partim à jocino
re malè affecto in habitum
corporis differtur, partim
ex ipſa carne veluti i
aquam reſoluta emanat, u
Paulus ait [4]. Afficitur au
tem jecur quandoque pe
ſe & primario: quandoque
verò per cōſenſum. prima
rio & per ſe afficitur, quan-
do intemperie frigida labo-
rat: tunc enim ut Gal. 5. de
loc. aff. [5] qui in corporis
partes

2. Tum propter ſuffuſum φλέγμα λευκόν; tū propter emortuū quaſi calidum nativum. Hinc illud; Aquoſus albo corpore languor. Atque illud. Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur.

3. Quia collecti ſunt humores non, ut in aſcite intra peritonæum, ſed extra illud intra cutem.

4. Et ante illum autor libri cui titulus, Medicus, c. de humoribus.

5. *Cap. 6.*

partes succus distribuitur in sanguinem transmutari non potest. & refrigerãtur quoque corporis venæ, idq; maximè quum nullo in jocinore tumore apparente laborans hydrope molestari videtur. Per consensum verò quando per lienis causam, vel ventriculi, vel intestinorum, mesaraicæ venæ hectica .i. confirmata intẽperie frigida laborant; aut quando vel pulmonis, vel septi transversi, vel renum occasione venæ quæ in jocinoris gibba parte eodem afficiuntur modo. Quibus verbis Gal. ostendit se omnis hydropis causam in jocinoris [6] refrigerationem conjicere: quod quidem in hyposarca veritatem habere potest, sed non in ascite, aut tympanite: quorum causæ aliæ sunt, ut suo loco dicetur.

Refrigerari verò & per consensum jecur Gal. sentit, quando plurimus sanguis per hæmorrhoïdes excernitur, aut ob muliebre

6. Et meritò neque enim αἱματοποίησις *lædi potest; nisi affecta illa parte, quæ Sanguificationis officina existit: nec diminute coctus sanguis, nisi ob refrigeratum calorem concoquentẽ. Itaque causa proxima omnis Hydropis frigida est; Antecedens in Ascite etiam calida esse potest.*

profluvium, aut quando r
tinentur menses, aut pr
pter aliam 7 ingentem ut
dispositionem. Hipp. ve
& hæmorrhoïdum suppr
sionem hydropis causa
esse posse aph. 12.6. oste
dit. Et revera quidem p
hujuscemodi sanguinis v
cuationes jecur & debili
redditur, & insigniter r
frigeratur, succedente no
rarò hyposarca, si mod
lien nullo affectu labora
Propter mensium verò re
tentionē, aut hæmorrho
dum suppressionem rariu
hyposarca, frequentius a
cites succedit. sanguis siqui
dem retentus ad lienem re
gurgitans hunc obstruit &
tumorem in eo excitat.

7. Μεγάλη διάθεσις, h.e. vehemens, & confirmata in utero præter naturam cōstitutio primò illius, mox & aliarum partium, præsertim Hepatis, cui ob magnitudinem venarum consentit, calorem naturalem aut dissipat, aut suffocat; ideòque refrigerat.

Curatio.

Sanguinis 8 missio authore Gal. interdum utilis est. in hyposarca quidem quæ propter hæmorrhoides aut menstruas suppressas purgationes acciderit, si adsint redundantis sanguinis & plenitudinis signa. & mox initio ipsius mali fiat. quando videlicet non nisi ca-

8. Intempestiva sanguinis missio in aliis periculum; in Hydrope etiam interdum mortem inducit. Mittendus igitur ante alia præsidia, præsertim validiora, in quibus maxima obstructio, inflammatio schirrosa, cū validis viribus. Alex. Trallian.

chexiæ adhuc ſigna apparent. tunc enim ſanguinem detrahere expedit. ſed tamen non multum una vice, tutius enim eſt ſanguinis miſſionē reiterare, & quod gravat paulatim detrahere. ſic enim nec vires valde dejiciuntur, nec jecur nimium refrigeratur. Quando verò ab aliqua occaſione alia hypoſarca ſucceſſerit, à ſanguinis miſſione erit abſtinendum; non minus quam in aſcite aut in tympanite. quos affectus nullus per ſanguinis miſſionē ſanare eſt auſus, ut Gal. ait. Med. purgantia in Hypoſarca ex quacunque occaſione facta fuerit, exhibenda ſunt: non tamen admodum vehementia. & quæ ſimul jocinoris intemperiē frig. corrigere queant, ut el. diaphœn. elect. Indū, ſpecies diaturbith cum rhabarbaro; aucta nonnunquam tamen ipſius rhabarbari quantītate.

Quod ſi verò & in ventre [10] humores aquoſi col-

9. Propter virium ex Alimenti vitio, debilitatem inſignem.

10. Species enim hydropis plerumque complicant; ut in puella cujus cute & muſculis diſſectis multum quidem, ſed ſectione penetrante in abdomen, integræ urnæ humoris aquoſi profluebant.

lecti fuerint diacarthar.
utiliter dabitur, aut alijs a
miscebitur. à fortiorib
hydragogis abstinendum
ex elect. conveniunt di
curcuma & dialacca, qu
vim habent aperiendi
resiccandi: quibus & fa
vini arida admisceri pot
rit: quæ in cachexia & h
posarca valde utilis es
Commendatur & absinth
usus: præter enim quo
calfacit & jecur & liene
roborat.

Victus rationem sicca
& calidam esse oportet, v
luti in cachexia: cibi &
maximè potus parcimoni
11 valdè conducit: sudores
labores, & exercitia mu
tùm conveniunt: & quæ
cunque excalfacere & re
siccare universum corpu
queant.

11. Assyrius adolescens Apollinem curationem hydropis efflagitans ab illo ad Apollonium missus est. is illi dixit; Apollo sanitatem tibi pollicetur, sed non dat: volentibus enim tantũ illã tribuere solet. tu autẽ omnia facis quæ morbo penitus adversantur delitijs enim abundas, perpotationibus indulges; & madentibus ac penè corruptis intestinis cibum veluti lutum ingeris. Hac monitione ipsum ad sanitatem reduxit. Apollonius apud Philostratum.

De Ascite.

1 ASCITES hydropis illa
species dicitur, in qua
venter utris alicujus instar
totus distenditur & aquoso
humore cum subjectis ut
pluri-

1. Ἀσκὸς non utrem tantũ, sed & corpus hominis vel mortui, vel vivi significat; præsertim ipsum Abdomen, seu ven-

plurimum partibus impletur, ſuperiores verò extenuantur & contabeſcunt.

Colligitur autem aquoſus iſte humor in ventre intra peritonæum & inteſtina reliquaque viſcera. Cauſa non eſt aliqua jocinoris intemperies, neq; tumor aut exulceratio ejuſdem; niſi forte durities aliqua [2] in gibba ejus parte, & tanta quidem ut impediat humores ad cavam venam deferri, ſic ut regurgitantes per meſaraïcas venas in ventris cavitatem incidant: veluti contigiſſe videtur Bello Armato, cujus Veſalius meminit; in cujus tamen ventrem non aquoſi humores, ſed ſanguis confluxerat, eò loci quò aquoſus humor in aſciticis colligi ſolet: ut Veſal. latius refert in lib. de Chyna. [3] atque idcirco ſolus jocinoris affectus ad aſcitis generationem non videtur ſufficere: niſi ſimul lien malè quoque affectus ac tumi-

trem, quem Celſus paſſim Vterum (niſi forte Vtrem ſcripſerit) appellare ſolet. unde vox Aſcites deducta Aquam non Intercutem, ſed inter ventrem collectam, deſignat.

2. *Vide Gal. 2. de facul. natural. c. 8. ubi Eraſiſtratũ Sirrhum jecoris unicam Hydropis cauſam ſtatuentem impræhendit.*

3. *Vidi quorum jocinora erant ſphacelo corrupta, alios quorum ulcerata, qui tamẽ nunquam hydropici: nullius tamen corpus aſcitici apertum cujus lien non tumidus & magnus R.D.*

dus magnuſque redditu
ſit. qui etiam ſolus [4] ad a
citis generationem & aqu
intra peritonæum colle
ctionem ſufficere poteſt
nam quum lien rarus, mo
lis, ac ſpongioſus ſit ben
quidem & ſecundum natu
ram ſeſe habens melancho
licos humores ad ſe per
trahit. hoc enim ejus eſſ
officium Gal. teſtatur 6.
de loc. aff. malè verò affe-
ctus etiam craſſiorem ſan-
guinem initiò attrahit: per
quem mole auctus mag-
nuſq; factus, non ſolum ſan-
guinem, ſed & ſeroſos hu-
mores attrahit: ut ex Hipp.
lib. de morbis muliebr. &
ex alijs ejus locis cognoſci
poteſt. Quum autem nulla
ex liene ſit via [5] per quam
humores iſti attracti ad re-
nes pervenire, aut demitti
queant; ut etiam Gal. teſta-
tur, nec in liene contineri
poſſint, neceſſario in vẽtris
cavitatem incidunt eum-
que utris modo diſtendunt,
inferioreſque partes, im-
plentes tumidas eas red-
dunt

4. *Gal. ſæpè liene admodum ſchirrhoſo, hydropẽ non ſubſecutam, vidiſſe ſe teſtatur. Præſag. expulſib. c. 9.*

5. *Emulgentes enim ex Cava, Splenicæ ex Portæ Vena originẽ ducunt.*

dunt: crura videlicet, & scrotum in viris.

Ad curationem autem ascitis non parum refert qualis affectus [6] præcesserit: nam qui post acutas febres, & præsertim post regium successit morbum; aliter curari debet, quam longioribus febribus, aut diuturnis lienis morbis superveniens.

Curatio.

6. Raro enim non præcedente alio affectu supervenit.

Ascites igitur qui febribus successit diutinis, veluti tertianis impuris; initio ubi jam febris desijt, una aut altera exhibitione diacarthami subinde curatur: si intermedio tempore & post purgationem dialacca, vel simile aliquod med. exhibeatur; observata bona victus ratione, ut in cachexiæ curatione, dictum. Profuit & multis hujuscemodi conditum. ℞ Conser. rosmarini, cons. major anæ ana ℥ 1. spec.[7] dialaccæ ℥ ß. aut ejus loco diaturbith Mes. vel utriusque ana ʒ 2. tartari[8] sive fæcis vini albi ℥ ß. quæ si usta

1. Ascites quæ post longas febres curatio.

7. Cujus loco utimur diacurcuma, si non haberi queat. extat autem compos. apud Gal. κτ̀ τόπ. 8. Mirabilis Pharnacis Rhizotomi ex Andromacho descripta eadem ferè ingredientia, quæ & Diacurcuma, habens.

8. Detergendo laxat alvum, obstructiones tollit, atque Intestina siccat.

fuerit efficaciorem redd
compositionem : cum sy
de Bizant. hæc miscentu
datur singulis diebus ma
ne instar nucis , aut ʒ
ponderis. Aperit istud co
ditum obstructiones lieni
ac jocinoris, & aquoso
humores paulatim resic
cat.

Post quartanas autem, & post diuturnos lienis affectus si ascites sequatur, non modo quæ dicta sunt ; sed frequenter etiam validiora requiruntur * medicam. si itaque supradicta non suffecerint, poterit ad expurgationem aquosi humoris dari succi iridis postquam resederit ℥ ß. aut ʒ 6. cum æquali quantitate seri lactis, aut cum aqua cichorij, aut simili aliqua alia; ut videlicet calida ejus vis nonnihil reprimatur [9] ac contẽperetur. Vtiles etiam sunt [10] pill. de mezereo Mesuæ: quibus si addatur succus gratiolæ resiccatus, efficaciores reddentur.

Sunt verò & alia hydrago-

ga

** Quæ initio, & quum vires adhuc constant cũ utilitate dantur: Elleborũ frustra quum jam cutis ægra pascentes videas: Venienti occurrite morbo. Quam quidẽ monitionem, sed nõ & Ellebori probamus usum.*

9. Quia valde calida, nocet jecori & visceribus interioribus.

10. Succus concretus qui ex India nuper afferri cœpit, quem Gettagemu appellant, & per excellentiam Hydragogus dici non immeritò posset, à g.x. ad xv. datus aquas meracas citra violentiam, ducit. Exhibetur autem vel per se, addito cordiali aliquo, ut cinnamomo; aut cum alijs elect. vel pilulis.

ga ut ebuli, bryoniæ radix, interior virẽs sambuci cortex, brassica marina[11] soldanella dicta, laureola, thymelæa, chamælæa, succus cucumeris silvestris qui reficcatus elaterium dicitur. Omnia autẽ hæc valde vehementia sunt, & cum molestia magna purgant; præsertim si nõ fuerint præparata, aut aromata, vel alia nõ fuerint addita, quæ ipsorũ malignitatẽ reprimant, atq; aliquo corrigant modo. Quibus autem hujuscemodi validiora displicent, aut vires ad sumenda non sufficiũt, illis quod sequitur exhiberi potest ℞ Sem. sambuci aut ebuli in aceto macerati, tartari vini albi, ana ℥ 1. sem. anisi ʒ 1. aut 2.[13] f. pulvis ex quo singulis diebus. ʒ 1. aut 1 ß. detur cum modico vino: paulatim pulvis iste purgat, & aquosos humores absque molestia deducit.

11. Decoquitur in jure carnis, vel succi ejus exhibetur. perturbat tamen corpus. quod etiam Dioscorid. scripsit.

12. Elaterium apud nos cõfectum plerunq; inefficax. Itaque cavendum ne si id minori dosi exhibeatur, nihil; sin majori, & exoticum rectè factum indatur medicamentis, nimis agat.

13. Potest etiam simul addi aliquid cinamomi; & sacchari, quibus id placet.

Admovenda verò & topica quædam ventri sunt: veluti fomenta ex milio aut

Topica.

malto[14], aut ex ſem. cy
ni, lauri baccis, florib. c
mæmeli, anethi contuſi
in ſacculo cõſutis; qui r
vini madefactus ventri
imponendus. Vel cataph
admovendũ ex farina h
dei, aut potius malti, cu
ſtercore capræ aut vacc
[15] vel utriuſque in lixivio
nerum quercus decoct
addito ſem. cymini, ſulph
re quibus odor non eſt m
leſtus, & oleo rutaceo, la
rino & liliorum. Poteſt
empl. Ariſtarchi[16] cujus d
ſcriptio apud Meſuem eſ
exhiberi. nec inutile e
empl. de meliloto. Ven
trẽ & hypochondria inun
gi etiam conducit ol. ruta
ceo, laurino, & liliorũ; præ
ſertim ſi nonnihil [17] colo-
cynthidis cum aqua vita
ipſis fuerit incoctum.

Victus ratio veluti i
Cachexia convenit.

II. Poſt ardentem febrem vel icterum.

Quando verò Aſcites
poſt febrẽ aliquam arden-
tem, aut poſt regium ſequi-
tur morbũ, remanente ad-
huc in ſanguine ac venis in-
tem-

14. Quod etiam Aët. commendat. nominat autem binem.

15. Ad imitationẽ Heracliti, qui ſtercore ſeu fimo vaccino oblitum abdomen ſolis radijs objecit, & imbre ſerenitatem fecit. h.e. curatus eſt.

16. Opobalſami loco ſumimus ol. laurinum, aut ſtyrac. liquidam.

17. Vel aliquid Vng. de arthanita miſceatur, aquas enim ventrem ſufflantes, diſtendentesq́; proturbat.

temperie cal. & febrili quodam calore, ut frequentissimè accidit, quẽadmodum Gal. testatur fieri 6. de loc. aff. tunc nullum ex supradictis convenit, neque etiam ullum [18] forte hydragogum est exhibendum, utendum est ijs quæ leniter & absque molestia purgant, tum & nonnihil refrigerãtibus sed tamen aperientibus. Purgatio dari potest ex rhabarb. ʒ 1. ß. vel ʒ 2. cũ syr. acetoso & aqua aut decocto cichorij: aut ex speciebus diacarthami addito rhabarbaro. qualis purgatio subinde reiterãda [19] est. Intermedijs tẽporibus syr. de Bizant. cũ aceto, aut acetosus cõpositus addito syr. de cichorio cũ rhab. utiles sunt; præsertim si troch. ex rhabarb. simul dentur, aut trochisci ex berberis. qui in hoc casu multũ conveniunt.

Empl. verò & ventri admoveri potest ex farina hordei [20], bolo vulgari cum succo absinthij, cichorij, aut oxalidis simul. permix-

18. Vires enim ex præcedentibus morbis debilitatæ, valida Cathartica non admittunt.

19. Vt numerus suppleat defectum gradus, & quantitatis.

20. Non quod prosit, sed ut ea quæ prosunt recipiat ut substantiam habeant.

tis: addito santal. rubr
rum, & rosar. rubr. pulver
& ol. rosac. & exiguo ace

Cibus sit panis cum fu
furibus coctus, probè fe
mentatus: carnes oviu
ac volucrium. quæ cōdie
dæ sunt succo, oleis, aut fr
ctu berberis, vel succo
oxalidis, vel succo limo
num, vel pomorum ana
rantiorum acidorum, au
aliorum similium refrige
rantium & aperientium [21]
Vinum sit album, tenue
aqua cichorij vel simili di-
lutum: quo tamen & parcè
[22] utendum. si sitis urgeat
os aceto & aqua permixtis
abluendum: aut aceto cum
modico vini.

Est verò & alia ascitis
curandæ ratio per sectio-
nem, videlicet quam per-
forationem & Græci Para-
centesin nominant [23]. quæ
quomodo sit faciēda apud
Paulum lib. 6. c. 50. habe-
tur. Et siquidem hæc tem-
pestivè fiat priusquam in-
terna viscera corrupta fue-
rint, prodesse potest: sed se-
rius

21. Vitanda olera & berbæ, ex his enim Heraclitus hydropem sibi contraxit.

22. Metrodorus Ascite laborans bibebat quidē, sed mox evomebat Cels. id non omnibus convenire scribit. Itaque laudādus magis eques Rom. qui in hoc malo non bibere assuevit.

Paracentesis.

23. Non sanat quidem emissus humor, sed Medicinæ locū facit, quam intus inclusus impedit. Cels.

tius adhibita nullam utilitatem confert.

Sic & ſubinde ex umbilico, propter tumoris magnitudinem & aquæ copiam foras prominente, aqua extrahitur laneo filo ipſi trāſmiſſo. Verum nec eo modo educto aquoſo humore ſanitas ſequitur [24] ſi corpus multum ſit extenuatum, & dolor aliquis moleſtus, aut viſcera interiora corrupta. nam ut Hipp. prorhet. 2. Qui ab hydrope ſuperſtes eſſe volet, bonis viſceribus præditum eſſe oportet, ſimulque facile concoquat & bene ſpiret: ſitque ſine dolore & totum corpus æqualiter tepidum habeat, non circa extremas partes colliquatum.

24. *Quia eruptio umbilici, niſi ad ſummum ubi malum pervenerit, non ſupervenit.*

De Tympanite.

TErtia hydropis ſpecies Tympanites eſt, in qua venter ſolus vehementer diſtenditur & pulſatus tympani modo reſonat, & quidem à flatu plurimo ac ſu-

perfluo in vẽtris cavitate
ut Aët.[1] ait collecto. H
dropem ſiccum Hippoc
nominat, quod veluti in h
drope venter ſit diſtentu
interim nullus in eo hum
contineatur.

1. Qui melius quam Gal. cauſam cognovit, qui ad minorẽ frigiditatem refert parum ſui memor; quum de med. κατὰ τόπ. etiam ad caliditatem referat. Vide comm. in 11. aph. l. 4.

Præcedũt hunc frequen
ter tormina & circa umb
licum cruciatus, & lumbo
rum dolor. qui neque à me
dicamẽto, neque aliter ſol
vitur: ut 4. aph. 11. ubi mor
bum difficilẽ eſſe Hippocr
oſtẽdit. cui & accedit Aët.
qui eũ aſcite magis pericu-
loſum,[2] & minus remedijs
obedire affirmat. Paulus
à purgantibus, corpus col-
liquantibus, & urinam mo-
ventibus abſtinendum ſua-
det, & ſolis ijs quæ extenua-
re & flatus diſcutere poſ-
ſint utendum: & cucurbitas
leves toti ventri adhibẽdas.
Et rectè quidem Paulus. ne-
que enim enemata aut alia
med. quicquam proficiunt,
nulla ſuccedente per alvum
aut veſicam vacuatione.

Curatio.

2. Quod cum in ipſa praxi appareat, huic magis quam alijs Scriptoribus contrariũ adſerentibus credendum. Vide Aretæum l. 4. c. 1.

Poterunt itaque ex Pauli
& Aëtij ſententia fomenta

ex

ex feminibus flatus difcu-
ientibus adhiberi, veluti ex
emine cumini, fefelios,
dauci & fimilibus, floribus
chamæmeli, & anethi ad-
litis. Deinde & cucurbi-
ulæ [3] abfque fcarificatione
entri admoveri. Morbus
utem acutus eft, pauco-
um dierum [4], & maximè
ethalis.

Aëtius verò & omnem
ydropem [5] periculofum
effe ait. [7] Recentiores fi-
e hypofarcam five afci-
em, qui 6. menfes exceffit,
ncurabilem cenfent. ne-
que enim diu vel in habitu
orporis, vel in ventris ca-
itate aquofi humores con-
ineri poffunt, quin vicinas
artes vitient, atque cor-
umpant. quibus corruptis
ullam falutis fpem fu-
ereffe, ex Hippocr. fecun-
lo prorhet. verbis fatis
nanifeftum. Poft fangui-
is verò vomitionem &
dmodũ periculofum [8] effe,
ydropem, eodem lib. Hip-
ocr. fcribit: Cui, inquit
nultum fanguinis furfum

3. Neque enim humor, fed potiffimũ flatus eft, qui morbum hunc facit.

4. Exempla vide in Obfervat. medicinalibus R. Dodonæi cap. 38.

5. Hinc illud de Crantore qui hydrope mortuus eft: Ἐπέκλυσε καὶ σέ κράντωρ ἡ νόσων κακίστη.

Prognofis Hydropis.

6. Quod non nifi Principalibus vifceribus læfis, fieri confueverit. Ex Leucophlegmatia quidem neminem nifi propter fuum, vel Medici errorem mori Bertrut. adferit; fed id fic generaliter verum non effe, experientia teftatur.

7. Prava harum fingularum conftitutio; pejor autem multo ipfarum permixtio. Aret.

8. Mulier quædam curata fuit; fed poft in fanguinis vomitũ recidens perijt.

ac deorſum eruperit & fe
bris inſuper acceſſerit, eun
multa aqua repletum iri ti
morem. atque hic hydrop
breviſſimi eſt temporis, e
quo pauciſſimi evadunt
Sic & omnis hydrops e
acuto morbo malus eſt
non enim ſedat febrē, ſe
dolorem infert & mortem
ut Hipp. 2. prognoſt. ſtatin
initiò. Non minus verò pe
riculoſus ac lethalis eſt, qu
cum regio accedit morbo
Solet enim in tali hydrop
non ſolum lien male eſſe af
fectus, ſed & jocinoris ali
qua pars in lapideam duri
tiem converſa. Hydrop
autem laborantibus ⁹ tuſſi
etiam ſuperveniēs, malum
ut Hippocr. aph. 35. lib. 6
quod quidem maximè ve
ritatem habet, quando no
ſicca tuſſis eſt. Quod
verò ea quæ expuuntu
etiam corrupta, aut puru-
lenta fiunt, peſſimum, a
omnino lethale. oſtendit
enim ſputum purulentum
pulmonis ſubſtantiam ab
aquoſo humore vitiatam

9. Quando ratione hydropis auctæ, & non ex alia aliqua cauſa ſupervenit. talis enim tuſſis poteſt eſſe non lethalis.

c corruptam[10]. Ait quoque Hippocr. hydrope laborantibus ulcera[11] in corpore facta difficulter sanari.6.aph.8. nam copia affluentium humorum ea resiccari non patitur. deinde verò quũ & illi acres mordacesq; sint, ulcera reddũt deteriora. Superveniens autem fortis ventris fluxus ijs qui leucophlegmatia sive hyposarca detinẽtur, à morbo liberat.7.aph.29. siquidem initio[12] hydropis ipsius accidat & priusquam aliquod viscus vitiatum sit. superabundantia enim humorum per ventrem expurgata, ab hydrope ægrotos sanos ac liberos reddit.

10. *Quod in dissectis corporibus quandoque visum.*

11. *Fiunt ut plurimum in tibijs.*

12. *Nam postea à debilitate virium supervenit.*

De Renum Affectibus, & de Calculo.

Lect.124. Iulij 9,

In renum cavitate ex crassis, lentis ac viscidis humoribus calculi generantur[1], vi & potentia ipsius caloris ipsorum renũ crassos ac viscidos humores in calculosam substantiam

1. *Affectus hic Cœl. Aureliano Lithiasis, & Calculatio dicitur.*

vertentis. Sunt autem calculi admodum minuti: veluti arenæ quãdoque: aliquando majores[3] & subinde tam grandes ut per ureteras ægre & cum dolore ac molestia[4] descendant: quandoque verò & adeo magni ut renum cavitatem totam impleant[5]: quod tamen non nisi rarissime accidit. Arenulæ autem ac minores calculi citra molestiam cum urina frequenter descendunt: nisi lentis, viscidis, crassisq; humoribus eos implicari cõtigerit. quod ubi accidit plures cohærentes magni alicujus calculi notam referunt, ac cum non minori dolore ac gravitate descendunt, atque tunc non raro vomitiones accedunt, atque alvi obstructio tanta, ut non solum excrementa, sed ne flatus quidem liberum habeant exitum; veluti in dolore colico. Dolor verò & circa lumbos ac hypochondria[6] hæret, qui quandoque & adeò vehemens

2. Scribon. vocat Arenam sabulosam.

3. Horum mictio λιθουρία dicitur.

4. Præsertim si non læves, sed asperi atque inæquales fuerint.

5. Atque adeò etiam excedant. quemadmodum in Virgine quadam, cujus historiam cum forma Calculi, ad me misit Chirurgus Dordracenus M. Boumannus.

6. In colico dolore non hæret fixus, sed fluctuat.

mens eſt ut eum febris comitetur. quod ubi fit, de renum inflammatione periculum imminet. Quando autem calculus alicujus magnitudinis in motu eſt, & per ureteras deſcendit, ſanguis non rarò cum urina miſcetur: quæ frequenter non prius ſanguinea eſſe deſinit, quam calculus ex uretere in veſicam inciderit.

Curatio.

Quando igitur calculus moleſtus fuerit, dolores & vomitiones adſunt, & non rarò urinæ tenues: dolori occurrendum erit & viæ latiores ac patentiores faciendæ quò calculus, & facilius,& cum minori moleſtia deſcendere queat: ad quod plurimum conducit [7] enema, ex decocto malvæ, biſmalvæ, parietariæ; violariæ,ſi calor adſit; floribus chamæmeli, meleloti, & nonnihil furfurum tritici. in hujuſcemodi decocti ℔ 1. addendæ erunt diacathol. ℥ 6. aut ℥ 1. [8] vel

7. Tum quod fœcibus ex Inteſtinis ſubductis urinarij meatus minus premantur,atque anguſtentur: tum quod inſtar fomenti interius admoti eoſdem meatus laxent.

8. Diacath. ſatis magnam caſſiæ quantitatem habet. Caſſia autem humectat; ideoque & vias urinarias laxat: calorem, qui à Nephritide vix abeſt contemperat: leniter alvum movet.

tantundem caſſiæ med
læ, ol.amygd.dulc.℥ 2.
ʒ.aut ol.amygd. & viol
præſente calore: ana ℥
ß. - - - -
ſacchari rubri ℥ 1.
unum aut duo lutea, &
lis exiguum. Et tale en
ma quo citius injicitur, h
etiam plus confert: reit
rare ſæpius verò licet d
lore perſeverante.

Fomenta autem ſæpiu
adhibenda ſunt parti do
lenti: ex ijſdem herbis &
floribus addito ſem. lini &
fœnigræci in aqua deco
ctis.

Poſt fotum inungendu
erit locus ol.amygd. dulc
vel ol.ſeſamino, vel ol.ſem
lini: addito ol.ſcorpionum
quando dolor nonnihil
fuerit remiſſior factus ⁹,
vel etiam ol. chamæmeli-
no, aut anethino.

9. Prius enim ſi adhibe-rentur tam ſtrenua, ne phlegmonem Renũ aut inducant, aut majorem faciant, metuendum eſ-ſet.

Potiones.

Propinare quædam con-
venit quæ vias laxiores
reddant & mitigent: quale
decoctum quod ſequitur.
℞ Rad.bruſci, aſparagi ℥ß.
glycirrhizæ ʒ 6. uvarum
paſſ.

paſſ. mundatur ℥ 1. fol. malvæ, biſmalvæ M 1. fructuum alkekengi ℥ 1.ſ. decoctio in aqua q.ſ. ad ℔ 1. ß. detur mane & veſperi hauſtus. atque huic decocto cicerum rubrorum addere expedit & ſem. aniſi ʒ 1. aut ʒ 1.ß. quando dolores remiſſiores fuerint facti: tunc enim non modo vias laxiores reddet, ſed & ad calculi expulſionem, & facilem deſcenſum non parum conferet. Datur verò & quandoq; ol. amygdalar. dulc. recenter expreſſi plus minus ℥ 1. cum jure carnis aut caponis, aut cum modico vini, ſi febris non obſtet; quod dolores valde lenit & lubricas vias reddit. Quod ſi laborans enema ſumere recuſet, tūc in decocto ſuperiore, aut in liquore alio, veluti in juſculo carnis aut caponis, aut in aqua betonicæ, vel ſimili infundi poteſt rhabarbari ʒ 1.ß. vel 2. ac deinde colato addi mannæ electæ ℥ 1.ß. vel 2. vel ſi calor ad-

ſit ſyr. ex infuſ. roſarum ℥ 2. vel 3.

Loco ſupradictorum med. alvum lenientium dari poteſt medullæ caſiæ fiſtulæ recẽter extractæ ℥ 1, cum rhabarb. plus minus ʒ 1. & ſacchari q. ſ. in forma boli: nam alvum laxam & apertam eſſe plurimum refert. inteſtina fæcibus gravata præter quod dolorem intendunt, etiam calculi deſcenſum impediunt, dum vias comprimendo anguſtiores reddunt.

Quod ſi verò dolor non fiat ſedatior, aut calculus non deſcendat, in balneo [10] laborans collocandus erit, ex decocto malvæ, biſmalvæ, parietariæ, floribus chamæmeli, meliloti. in quo non validè calido ſed tepido tantummodo ſedẽdum eſt, & aliquandiu: non tamen nimis diu immorandum. ſubinde autem repetendum eſt balneum, ſed tamen non nimis frequenter: nam diuturnior in balneo mora & frequentior ingreſ-

10. Quum Epicurus calculo laborans quatuordecim diebus Urinarum retentione fatigatus eſſet, in pelvim aquis calẽtibus plenã deſcendit, petijtq; merũ ad ſorbendum ſibi dari, atque monens amicos ut ſuorum decretorũ memores eſſent, inter verba defecit. Diogen. Laert. Rectè ſanè per balneum laxatis vijs, vino veluti vecte calculum emoliri conatus eſt. Defecit autem vel propter extremam virium debilitatem, vel quod nimis diu in calida moratus ſit. quod cavendum monet author l. de Renum affectibus.

ingreſſus ſubinde vires dejiciunt.

Si autem ſimul cum calculi dolore & febris acceſſerit, ſanguis erit detrahendus ſi vires & ætas conſenſerint : & quidem ex cubiti vena partis dolentis: & ijs quæ adhibentur, ſive enemate ſive potionibus, refrigerantia quædam adhibeantur; ut prius dictum eſt.

Sedatis autem utcunque doloribus & vijs laxioribus redditis ſi calculus non ſponte excidat, exhibenda erunt quæ illum expellant: cujuſmodi ſunt omnia urinas moventia. Prodeſt lachryma abietis: vulgo [11] terebinthina Veneta ℥ 3. aut 4. pondere data: quæ calculos in ureteris hærentes expellit, & ſimul alvum movet. utile autem hanc aqua cichorij vel lactucæ quandoq; lavare, videlicet quando calor adeſt. Conducit verò & cicerum rubrorum decoctum. Confert verò ad calculi expulſionem non

11. *Pro hac tamen Cypria vera, quando haberi poteſt, utendum.*

parum betonica, & vero
nica, tum & virga aure
quæ non modo calculo
expellit, ſed & per lento
ac viſcidos humores co
hærentes, diſſolvit. poteſt
autem una harum, aut plu
res ſimul in vino decoqui
ſi febris non obſtet, aut in
juſculo carnium, aut in pti-
ſanæ decocto, ſi præſes fe-
bris ſit. aut alteri alicui de-
cocto addi. quovis enim
modo ſumptæ proſunt.
His autem potentiores ſunt
rad. pimpinellæ ſaxifragæ:
quæ & ſupradictis ſi opus
fuerit addi poterunt, vel
ſeorſum in juſculo aliquo
decoqui. Ad calculum ve-
rò & arenularum expulſio-
nem cõmendatur & elect.
lithontribon: quod cum
ſaccharo in tabellari for-
ma formatum exhiberi po-
teſt. Si autem calor me-
tuatur, admiſcebitur ſpe-
ciebus hujus, vel æqualis
portio, aut paulo minor
ſpecierum diatragacanthi
frig. aut trochiſcorum de
alkekengi & cum aqua be-
tonicæ

...onicæ, aut bardanæ, aut ...um decocto glycirrhizæ ...c saccharo. q. s. forma...untur tabellæ sive rotulæ. Sunt qui specierum li...hontripticon ʒ 2. cum san...uinis hirci ʒ 1. & aqua mi...j solis aut simili, aut cum ...ecocto cicerũ exhibent. ...multo autem ac frequen...i sanguinis hirci [12], utcun...ue etiam præparatus sit, ...su abstinere præstat. exi...ua enim quantitas nec ...rangere, nec expellere po...est: magna verò etiam no...et. Extant verò & aliæ ...nultæ [13] apud varios au...hores ad calculum fran...gendum, vel expellendum ...ommandatæ compositio...es ex multis ac fortibus ...iureticis permixtæ: item ...c aquarum destillatarum ...x diureticis in vino mace...atis descriptiones. Hujus-

12. Nam exemplũ quod adamantẽ frangat puto nos decipit. Quædam usu hujus aphthis contractis mortua est.

13. Sunt nonnullæ acidæ venæ fontium, quæ hanc habent virtutem ut calculos, qui nascuntur in corporibus hominũ, potionibus discutiant. Fieri autẽ naturaliter quod acer & acidus succus subest in ea terra, per quam egredientes venæ intingunt acritudinem. & ita quum in corpus inierunt dissipant quæ ex aquarum subsidẽtia, ac in corporib. & concrescentia offenderunt. Vitruv. l. 8. c. 3. Probat autem hoc fieri posse exemplo testarum ovorum, plumbi, margaritarum, silicum: quæ ut lenta ac saxea sint, ace...o dissolvuntur. Horum acidorum fontium loco vitriola...a recentiorum nonnulli exhibent, cum certa pernicie cal...ulo laborantiũ, ni maxima cum cautione id fiat. vesicam ...nim aliasque partes per quas urina labitur, adurere; at ...alculum jam factum nihilominus cõminuere non potest.

cemodi autē fortibus diureticis non temerè eſt utendum: nam potentiora diuretica quod tenue eſt in ſanguine ſegregant, ac per urinas expellunt, craſſius verò indurant, ut Gal. 5. ſimp. facult. teſtatum reliquit. quam ob cauſam à potenter diureticis abſtinendum; nec illis utendum vel dolore ex calculo præſente, vel etiam in ſanitate præſervationis cauſa: niſi magna aliqua neceſſitas urgeat. Sunt verò & ex familiaribus nonnulla quæ calculi dolorem lenire, & eundem ſimul expellere (ſi non magnus eſt) queunt: quale eſt florum chamæmeli ex vino decoctum, quod calidum cum exiguo pulveris nucis moſchatæ propinatum dolorem ſæpe lenit, ac calculos ac arenulas expellit. Sic & quando magnitudo doloris urget, & enemata ac fotus nihil proſunt, vires autem dejectæ ac debiles ſint, nec ad balneum ferendum ſatis

validæ

alidæ Philonis antidoti
2. aut ℥ 1. [14] cum exiguo
ini, aut alterius liquoris
xhibita multum conducit:
olores enim mox ſedat &
renulas expellat, ſed nec
emerè hoc med. utendum.

14. *Quædam jamjam quaſi moritura hujus uſu plus arenularum quam urinæ excrevit, & ſana evaſit.*

Victus rationem dolore
vigente tenuem eſſe opor-
et & humectantem. juſcu-
um aliquod, veluti capo-
nis ſatis eſſe poteſt. Potus
it ptiſanæ, glycirhizæ &
uvarum paſſarum deco-
ctum præſente febre: illa
verò abſente, vinũ album,
tenue, & dilutum. Quum
verò calculus in motu,
quod urinæ cruentæ oſten-
dunt, liberalior etiam po-
tus concedendus & impe-
randus eſt, ut plurima vi-
delicet reddatur urina, quæ
calculi & arenularum eſt
vehiculum: citra enim ve-
hiculum deſcendere ac ex-
cerni nequeunt.

Præſervatio.

Liberatus à calculi do-
loribus ſi deinceps ſanus
eſſe voluerit; ab omnibus
abſtinere debet lentum &
craſſum ſuccum ingene-

rantibus : & à fructi
frig. & crassos humo
gignentibus : à multo q
que sale & salsamentis:it
&[15] à saccharo quibus l
jus usus non assuetus . a
stinendum verò & sani
tis tempore à multis
fortibus diureticis, ne d
calculos speratur frange
dos,vel expellendos,alij i
generentur [16], ut suprac
ctum est. Si juvat aliqua
do uti aliquo, quo renes a
arenulis expurgari quean
cicerum decoctum suffic
re poterit, vel alia levio
non impēsè calida, ut asp
ragus,rad. fœniculi,petr
selini, vel etiam pastinac
cum cibis cocta : sic & ho
lera ex malva, urtica, chæ
refolio, & similibus . Vi
num convenit ad renes ex
purgandos album : illis ve
rò repurgatis,rubrum præ
ferendum [17]: nam dum via
reddit angustiores humo-
res crassi minus ad renes
perferri possunt ; quos e
album deducit.

Prognosis. Ad prognosticon facit 6.
aph.

15. Sic multi post febres & in quibus freq̃ēter usi saccharo, arenulis post laborãt : concrescit enim calore, veluti saccharum candi.

16. Notavit hoc benè Alexand. Trall. l.9. in eoque sæpissimè turpes errores committuntur.

17. Quod Erasmus alicubi ex sua experientia testatur. valde enim calculosus erat.

ph.6. Renum & veſicæ vi-
a in ſenibus difficulter ſa-
antur: qui tamen non tam
e nephritico ſeu calculi
olore, quam de alijs re-
um ac veſicæ affectibus
enit intelligendus. Huc
erò & adduci poteſt 4.
ph. 75. & omnes ſubſe-
uentes ad finem uſque.

De Stranguria, & Dyſuria.

Lect. 126. Iulij 42.

STranguria & Dyſuria, ſymptomata ſunt affe-
ctuum circa veſicam & ad
rinæ excretionẽ pertinen-
ium. Stranguria ſeu urinæ
tillicidium dicitur: quando
aulatim & guttatim de-
tillat urina, & aſſiduam ad
mingendum irritationem
acit. Dyſuria verò appel-
atur: quando cum difficul-
ate & conatu [1] aliquo uri-
na redditur, ſic ut & vis
quædam adhibeatur.

Stranguria autem fit, aut
propter urinæ ipſius acri-
moniam [2], aut propter re-
tentricis veſicæ imbecilli-

1. *Atque etiam dolore, quod particula δύς, ut in voce Dyſenteria, ſignificat. Sufficit autem ut Dyſuria ſit, alterutrum adeſſe.*

2. *Expultricem etiamſi pauciſſima ſit, irritantem.*

tatem [3] ab intemperie fr
factam. Stranguria prop
urinæ acrimoniam, ard
urinæ vulgò nuncupatu
Ardor urinæ. quæ verò propter faculta
imbecillitatẽ ipsius vesi
ac refrigerationẽ accid
urinæ nominatur incon
Incontinentia urinæ. nẽtia ac præter voluntate
exitus. Acris autẽ reddit
Causa. urina vel propter renũ [4] v
tium, vel alterius partis qu
cum urinis humorũ suoru
vitia seu cacochymiã suam
aut pus (ut quando aliqu
abscessus eruperit,) [5] tran
mittunt, ut ait Gal. 6. de loc
aff. [6] Sic & acris redditu
urina quãdo vesica propte
vicinæ partis inflammatio
nem per consensum supr
modũ incalescit: veluti pro
pter inflammationem rect
intestini in viris, [7] uteri in
mulieribus. quod & Hipp.
testatur 5. aph. 58. Recto
intestino, inquit, aut utero
inflammationem patiente,
urinæ accedit stillicidiũ [8].

Urinæ autẽ difficultatem sive dysuriam afferunt inflammatio, abscessus, ulcera,

3. *Retentricis, id quod in vesica colligitur non retinente. Hac laborantes Submejulos vocant.*

4. *Hinc turpioris h.e. venereæ voluptatis notam in Epicuro putarunt Stoici, quod Dysuria laboraret.*

5. *Aut semen corruptum ut in Gonorrhœa venerea.*

6. *Cap. 4.*

7. *In mulieribus minimè quia uterus interponitur inter intestinum inflammatum & collũ vesicæ.*

8. *Potest & ab exhibitis acrioribus, ut cantharidib. ol. sulphuris &c. fieri.*

a, intemperies, præsertim
rig. vesicæ [9], spiritus flatuo-
is, potẽtia expultrix imbe-
illis, vel in vesica calculus.

Posteaquam igitur pro-
ter acrimoniam Strangu-
a ac Ardor urina conti-
erit, exhibenda erunt om-
ia humectantia, & nonni-
l refrigerantia: ut est de-
coctum ptisanæ cum juju-
is, aut sebesten, addita gly-
rrhiza. sic & dari potest
ecoctũ [10] rad. althææ, aut
ol. ejus cum jujubis, sebe-
en, fructibus alkekengi,
m. cydoneorũ & sem. 4.
ig. majoribus, addita gly-
rhiza & uvis passis. in quo
ecocto dissolvi poterit
r. de violis aut de jujubis,
si alvus durior est, syr. ex
fusione rosarum. in talis
ecocti portione quadam
fundi poterit rhabarba-
um, ac deinde colato ad-
manna: quando videlicet
us aut expediens fuerit
vum lubricam reddere.
on admodum tamen con-
nit alvum multum expur-
re [11], neque enim utile est

Curatio.

I. Ex ardore urinæ.

9. Vitium hoc, ut non diuturnũ plerunq; , molestissimum tamen. Frigidam mictionẽ nostrates appellant. Ejus causa ut plurimũ usus cerevisiæ recentioris, accedente externo totius corporis, & præsertim pedum frigore.

10. In magna quantitate: quia pauca cito ad vesicam non pertingunt. Quod si æger magnam quantitatem simul detractet sumere, frequentia adsumptionis id pensandum: nam quod paucum est magnam acrimoniam diluere, vel obtundere non potest.

11. Nam ardorem urinæ etiam sanis fortia invehunt medicamenta.

humores à vijs urinæ d
tere. Possunt vero & sy
violis, de jujubis, aut d
pavere cum aquis desti
propinari, ut cum aqu
ctucæ, intybi, nenuph
portulacæ, plantaginis
similium. Vtiles quoque
veres ex rad. althææ,
ctibus alkekengi, glycy
za, sem. 4. cõmunibus
joribus & sem. papave
Sic & conferunt troch
12 alkekengi tam illi q
Mesue, quam alij qui à P
lo & Aëtio describun
Confert & conditum
conserva flor. malvæ,
conserva flor. nenupha
addito sem. malvæ, pu
jujubarum aut sebesten, s
ciebus diatragacanthi fr
cum syr. de violis, aut de
jubis, aut utroq; permix
Per virgam, si dolor vel
mẽtius urgeat, infundi p
terit 13 muccago sem. c
don. psyllij, aut malvæ cu
decocto ptisanæ facta
itẽ & hydromeli dilutur
atque post ejus egressum
lac asinæ, aut mulieris. P
ter

12. Troch. diaphysalidon Græcis dicitur.

Topica.

13. Vt eluatur quod in Urethra, præsertim in flexu ejus circa Perinæum hærere solet; ipseque meatus oblinatur.

14. Quæ duo ob tenuitatem non concrescunt in grumos.

rit & perinæum & pubes
ngi ol. nenupharino ac
iolaceo. Cibus ſit ptiſana,
el cum ea[15] decocta. Co-
ui etiam cum cibis lactu-
as, intybum, & malvas
onducit. Melones, pepo-
es, cucurbitæ, poma, &
ujuſmodi fructus frig. ac
umidi permittuntur. Potus
it ptiſanæ decoctum, vel
enuiſſima cerviſia[16] aut
tiam vinum album dilu-
um. Larga autem & co-
ioſa potatio etiam albi
c tenuis vini[17] conducit;
uando videlicet tantum
ibitur ut priuſquam cõco-
ui queat ad veſicam, deſ-
cendat & excernatur: quod
& Hippocr. lib. de affect.
atis probare videtur. Con-
ducit, inquit, (in ſtillicidio
videlicet urinæ) intrinſecus
corpus humectare; Alvum
quoque per cibos à quibus
fluida fiat; veſicam verò
per potus à quibus urinæ
plurimum fundatur.

15. Veluti jus pulli cum ptiſana decocti, quod lentore, & pinguedine quadam ſua, omnes urinæ meatus velut incruſtando munire poteſt.

16. Recentior: nam mox acrimoniam ob tenuitatem ſuam contrahit.

17. Quale Rhenanum eſt. cujus calfacti uſu ſolo, præſertim ſi nux myriſtica immaceretur, flatuoſa Dyſuria curari ſolet.

II. Stranguria ex inflammatione.

Stranguria autem quæ
uteri aut recti inteſtini in-
flammationem comitatur

non aliam requirit curationem quam ipsæ postulant inflammationes quibus sanatis stranguria cessat.

III. Stranguria ex frigida intemperie.

Stillicidium verò urinæ quod citra dolorem contingit & urinæ quoddam est involuntarium profluvium, quale senioribus accidit partim ex debilitate, partim ex refrigeratione resolutis cervicis vesicæ musculis contrariam omnino curationem requirit: calida ac sicca omnia conveniunt. Convenit & vini [18] potio: quam & Hipp. aph.48. lib.7. stranguriam solvere ait: à causa nempe ut Gal. interpretatur frig. ortam. quamquam & aliam si largius bibatur curare queat ut jam ante dictum est. Pubem & perinæum [19] in hoc affectu ungi utile est ol. vulpino, costino, laurino, vel etiam de euphorbio, & si quæ sunt alia quæ vesicam calfacere & resolutis partibus conducere queant. Differt autem affectus iste non parum à

Dia-

18. Meracioris, & potentioris. id enim vox θώρηξις apud Hipp. significat.

19. His enim subjacet Sphincter cujus actio, Urinam nempe continendi, læsa est.

Diabete: nam in hoc stillicidio urina paulatim, guttatim nec multa simul excernitur, neque ulla sitis laborantem premit. In diabete autem multa, copiosa & frequenter urina redditur: aliquando & in somno ignorantibus profluit: & sitis magnaque bibendi cupiditas assidue assunt.

Dysuria sive difficultas urinæ curari debet pro efficientium causarum conditione. Si inflammatio vesicæ 20 hujus causa fuerit, vena erit secanda & quidem interior dextri cubiti. Inflammationem autem ostendit circa pubem ac perinæum simul cum febri continua dolor vehemens, & urinæ difficultas. De hujuscemodi dysuria scribit Hipp. 7. aph. 48. ubi ait: Urinæ stillicidium, & difficultatem venæ sectio solvit. nec enim ad ullum vesicæ affectum venæ sectio conducit quam ad inflammationem. Vena secta uti-

Lect. 127. Iul. 13.
De Dysuteria.

I. Ab inflammatione.

20. *Cum plenitudine seu plethora, & virium robore.*

le erit enema quale in do-
lore ex calculo, additis re-
frigerantibus; veluti quan-
do febris cum calculi adest
dolore. Danda etiam quæ
in ardore urinæ conve-
niunt. Cum ſyringa quo-
que in veſicam injicienda
ſunt ibidem dicta. Olei
etiam ijſdem utendum, aut
illorum loco cataplaſma
imponendum ex rad. biſ
malvæ decoctis & mal-
væ ac lactucæ folijs, cum
oleis amygdal. dulc. & vio-
larum: Obſervata victus
ratione ut in Ardore urinæ.
Poſt inflammationem ab-
ſceſſus[21] & veſicæ ulcera à
Gal. inter dyſuriæ cauſas
numerantur cõment. aph.
48. lib. 7. Horum autem ſig-
na ſunt ſanguinis, puris &
ſquamularum mictus cum
urinæ[22] graveolentia, ut
hipp. aph. 4. aph. 81. Si ſan-
guinẽ, inquit, aut pus min-
xerit aut ſquamulas, & gra-
vis adſit odor, veſicæ exul-
cerationem ſignificat. &
præſertim quidem ſi dolor
circa imum ventrem pecti-

21. Non diu conſiſtit. ſtatim enim rumpitur & fit ulcus.

22. Quâ plus quod à veſica, ab illo quod ex renibus, diſtinguuntur.

nem ac fœmur incidat, ut mox præcedens habet aph.

II. Ex ulcere.

Existente igitur in vesica ulcere sive ex abscessu rupto, sive alia de causa facto, abstergentibus erit utendum & ijs quæ urinas aliquo modo, sed leviter[23] movent. Hydromeli utile est, & aqua decoctionis ptisanæ cum melle rosato. Prodesse poterit decoctum ex rad. rusci, asparagi, graminis, glycyrrhizæ, fructuum alkekengi[24], quibus & addi poterit virga aurea: quæ præter quod abstergendo clementer urinas movet, etiam consolidandi ulcera potentiam obtinet. Per syringam utiliter in vesicam injicitur hydromeli vel aqua decoctionis hordei cum melle rosato. Inunctionibus, aut cataplasmatis si modo non magnus adsit dolor[25], nihil opus. Victus ratio non refrigerans sed temperata esse debet, ac ex optimis boniq́ue alimēti cibis. ab omnibus quæ urinæ acrimoniam inten-

23. Nam validiora pro caloris majoris modo etiam magis acria sunt, atque acriorem urinam faciunt; ideoque malum augent, non minuunt.

24. Quæ omnia aut nullum, aut exiguum calorem habent.

25. Quia dolor quum non assit ejus ratione non conveniunt: & sordidiora reddunt ulcera.

dere poſſunt, abſtinendum: ut ſunt multa aromata & herbæ quædam acres, ut eruca, ſinapi, naſturtium, radicula, allium, cæpe, & ſimiles.

III. Ab intemperie frigida.

Quando frigida intemperies & ut Gal. ait, flatus urinæ difficultatem fecerit, præſertim aliquo humore frig. vias obſtruente, utendũ cal. ac diureticis urinas moventibus. Ex frig. autem dyſuriam fieri apparet, quando nulla inflammationis, nulla abſceſſus, aut ulceris, aut calculi veſicæ ſigna aſſunt; neque calor juxta veſicæ regionem ſentiatur: & potiſſimum ſi ab externo frigore veſicam lædi contigerit.

Curatio.

In hoc caſu conveniunt diuretica etiam fortiora: ut ſunt petroſel. apij vulgaris, petroſelini Macedonici dicti, & pimpinellæ ſaxifragæ tum rad. tum ſemina. item & [26] betonica herba ac ejus rad. ſem. præterea ſeſelios, dauci, amios, milij ſolis & ſimilia. ex quibus decocta

26. Quæ ſola cum vino bibita calculum nonnunquam expellit. & valde diuretica eſt, licet ad caput tuum valere putatur.

Decocta cum aqua aut cum vino, si opus fuerit, parari possunt; aut pulveres qui cum vino exhiberi queunt. Huc facit etiã elect. lithonthripticon potenter urinas provocãs; cujus specierum ℥ I. cum decocto, aut alio liquore dari potest. Fotus verò ex parietaria, malva, anetho, arthemisia, floribus chamæmeli ac meliloti utiles sunt. Sic & cataplasma ex parietaria cum ol. liliorum pubi impositum. Vnctiones similiter conducunt ex ol. liliorum, chamæmelino, scorpionũ addita axungia [27] cuniculi. Victus ratio calidior esse potest. Rad. petrosel. fœniculi, ac pimpinellæ saxifragæ cum cibis utiliter decoquuntur. Potus vinum album, tenue aut cerevisia tenuis, nec turbida nec acida, aut hydromeli.

27. Quæ in provocanda urina etiam ab intermediæ ætatis medicis, commendatur.

A calculo.

Propter calculum autem urinæ difficultas, sanari non potest nisi illo sublato.

Prognosis.

Difficiles autem & ægrè, aut non curabiles affectus

ſtranguria ac dyſuria in ſenioribus ſunt: ut 6. aph. 6. de quo prius dictum. Quibus verò ex urinæ ſtillicidio ileos ſupervenit in 7. diebus pereunt, ut Hipp. aph. 44. lib. 6. Quod de ſtillicidio ac difficultate urinæ veritatem habere poteſt propter magnam aliquam [28] veſicæ inflammationem: nam ſi adeo magna hæc fuerit, ut etiam inteſtina hinc dolore afficiantur, lethalis habenda.

28. De qua tamen intelligi ex mento hippocr. non poſſe aph. liquet ex ſequentibus. Niſi febre ſuperveniente urina copioſè fluxerit. quod & Gal. in comment. ſatis oſtendit.

De Iſchuria.

ISchuria ſive urinæ retentio ab iiſdem [1] cauſis fieri poteſt à quibus difficultas: & à talibus facta ſimilibus quoque rem. curari debet. Poſſunt verò hujus & aliæ eſſe cauſæ: veluti obſtructio vel renum, vel meatus veſicæ: quandoque verò & duræ fæces in inteſtino recto hærentes, quæ cervicem veſicæ comprimentes urinæ exitum prohibent. Renum obſtru-

1. Fit læſa Naturali, non Animali Veſicæ facultate.

Cauſæ.

bſtructionē teſtatur pon-
eris circa lumbos ſenſus
c quæ præceſſerunt urinæ
enues: circa veſicam nul-
ıs tumor aut alterius mor-
ıi ſigna. Obſtruuntur au-
em renes vel à [2] calculo,
el à craſſis viſcidiſque hu-
noribus. In utroque caſu
ıtile enemata, aut leve ali-
quod purgans med. adhi-
ere: ac deinde balneum,
ıt in dolore à calculo. Ve-
icæ autem obſtructionem
ıon raro [3] dolor & tumor
ſupra pubem oſtendit. Ob-
tructio etiam vel à calcu-
lo, vel à craſſis fit humori-
bus [4]. Occurrendum au-
tem huic immiſſione ca-
theteris. ſi enim calculus
obſtructionem fecerit, ca-
thetere repulſus liberum
relinquet urinæ exitum.
Prodeſt verò & in hoc ca-
ſu hominem ſupine cuban-
tem crura habere valde
elevata, & corpus ejus
nonnihil concuti. ſic enim
calculus è meatu excidit.
Quod ſi verò non calculus,
ſed craſſi humores meatus

2. *Vel à maxima copia arenularum, ut in amplissimo viro cujus Ren sinister, Urina propter ingentem arenularũ copia retenta, multum supra distentus erat.*

3. *Et quidem acerrimus quod se ditiosi illi qui in obsidione Hierosolymorum postrema, ervis in Uretram immissis, ac Urinæ exitu sic intercepto cibos ob famem ab alijs occultatos, extorquebant.*

4. *Vel à Caruncula, seu Verruca in Urethra ex Gonorrhæa venerea, subnata.*

obſtruant, & catheter immiſſus parum profuerit; fotibus & balneis utendum: poſtea etiam diuretica ſi opus fuerit, [5] propidanda, qualia in dyſuria à cauſa frigida.

5. Fortiora, quia quæ abſtergent leviter hic nihil proficiunt.

Si autem calculus in meatu virgæ hæreat aut ſectione, [6] aut alio modo [7] eximendus erit.

6. Quæ in ſuperiori parte, aut latere Penis facienda; quod inferius facta ſectione vulnus in fiſtulam plerunque deſinat.

7. Expreſſione, ſuctione, aut tractione quæ fit ad vacuum. Vide Proſperum Alpinum de medicina Ægyptiorum.

Si autem duræ fæces in inteſtino recto hærentes urinæ exitum remorentur, cujus ſuſpicionem facere poteſt alvus prius dura & aſtricta quam fuerit urina ſuppreſſa. In hoc caſu enemata injicienda ſunt; quæ ſæpe ſola expurgatis fæcibus proſunt: atque idcirco in omni urinæ ſuppreſſione & utiliter adhibentur, & ab ipſis curatio incipitur.

FINIS.

Auctores cum ſacri tum profani in hoc Opere citati.

Adrianus Iunius.
Aegineta.
Aelianus Spartanus.
Aëtius.
Agrippa.
Alcinous.
Alexander Trallianus.
Amatus Luſitanus.
Ammianus.
Andernacus.
Antoninus.
Anthonius ab althomari.
Anthologia Epigrammat.
Apuleius.
Aretæus.
Arnobius.
Ariſtoteles.
Arrianus.
Athenæus.
Averrhoës.
Avicenna.

Baſilius Magnus,
Bertrutius.
Botallus.

Capovaccius.
Cardanus.
Cœlius Aurelianus.
Cedrenus.
Clemens Alexandrinus.
Columella.
Commentator Thycididis.
Commentator in Horatiū.
Cornelius Celſus.
Cornarius.
Crato.
Curtius.

Diodorus Siculus.
Diogenes Laertius.
Dion Caſſius.
Dionyſius Ægæus.
Dioſcorides.

Eccleſiaſticus.
Epictetus.
Eraſmus.
Euſebius.
Euſtathius.
Eutropius.

Fernelius.
Feſtus.
Fracaſtorius.
Fuchſius.

Galenus.
Gaza.

Gel-

Gellius.
Georgius Logotheta.
Gordonius.
Gulielhmus de Saliceto.

Heraclides Ponticus.
Henricus Stephanus.
Herapollo.
Herodianus.
Herodotus.
Heſiodus.
Hieronymus Mercurialis.
D. Hieronymus.
Hippocrates.
Hollerius.
Homerus.
Horatius.
Horus.

Iacobus de partibus.
Ioannes Heurnius.
Ioannes Leo.
Ionas.
Iornandes.
Ioubertus.
Iſidorus.
Iulius Firaucus.
Iulius Pollux.
Iuvenalis.

Langius.
Lemnius.
Leonicenus.

Livius Patav.
Lucianus.
Lucilius.
Macer.
Marcellus.
Martialis.
Maſſaria.
Mezues.
Michael Savonarola.
Montanus.
Moyſes.

Nepos.
Nicander Scholiaſt.
Nicephorus Caliſt.
Nicephorus Gregorius.
Niçolaus Alexandrinus.
Niger Medicus Patavinus

Oddus de Oddis.
Olaus Magnus.
Olympiodorus.

Paulus Diaconus.
Paracelſus.
Palladius Sophiſta.
Pauſanias.
Philo.
Philoſtratus.
Phocion.
Plato.
Plautus.
Plinius Secundus.

Pl

Plutarchus.
Polybius.
Proco.
Prosper Alpinus.
Radzevil.
Rhazes.
Regum lib.
Renod.
Rondeletius.
S. Aurelius Victor.
Salius.
Samoniacus.
Scaliger.
Scribonius Largus.
Seneca.
Simocatus.
Solinus Polyhistor.
Soranus.
Stephanus Atheniensis.
Stobæus.
Suetonius.
Suydas.
Tertullianus.
Theocrytus.
Theodorus Priscianus.
Theophrastus de histor. plant.
Theophilactus.
Tyro Maximus.
Trotula.
Thucydides.
Valerius Maximus.
Valescus de Taranta.
Varro.
Vegetius.
Vesalius.
Vindicianus.
Vitruvius.
Volaterranus.
Wierus.
Xenephon.
Xiphilinus.

In

In Praxin
D. REMBERTI DODONÆI
recens in lucem editam.

Magni Praxin habes en DODONÆI,
Votum quæ tenuit peritiorum,
Certè degenerem nihil Parenti,
Quamvis poſthuma: nam manum ſagacis
Experta eſt medicam SEBASTIANI,
Phœbæâ AMSTELIIS *qui primus arte.*
Tandem hic non benè ſcrineis latentem,
Fecit promeritam videre lucem.
Quin ſi quid minus obvium, minuſve
Dictum, quod cupidas moretur aures,
Notis eliquidat probis, politis.
Non hîc cura viri ſtetit, ſed omne
Artis quod latet abditum receſſu,
Cordatâ dedit eruditione.
Autori Scholion quam DODONÆO
Pulchrè conſonat, & ille huic viciſsim!
Fulta his ſtabit Ἰατρικὴ *columnis,*
Et florem cito priſtinum reſumet.
Quin, Coius quoque quod Senex ſtupeſcat,
Vitam quod faciat longam videbis,
Artem quod faciat brevem videbis.

G. Rijchius Med.

Præcipua menda ſic emendanda: Prior numerus paginam, poſterior lineam, a textum, b parergon denotat.

[illegible].5.b quem
[illegible].13.b ephemeræ 19. repertum
[illegible]2.7. b peripheriam
[illegible]6.27. b Quod ad feb.
[illegible]8.29. a lupulum,
[illegible]4.23. a ſem.
[illegible]3.pr. b quas
[illegible]5.10. a oxalidis: ſyr.
[illegible]6.8. a aſſueverunt
[illegible]9.19. b Romulus
[illegible]8. penult. a omnes inſpiramus, qui ſi
[illegible]9.antep. b at medicus
[illegible]3.18. b reddat. 21. factum Xiphilinus
[illegible]6.4. b guaiaci
[illegible]8.ult. b cava
[illegible]9.27. a ficuum
[illegible]4.5. b tamen non
[illegible]5.9. a excepto tamen
[illegible]7.ult. a Si
[illegible]00. 17. a ſomnus penult. proficientibus
[illegible]03.12. a omnino
[illegible]05.12. b magna
[illegible]06.ult. b intelligendum
[illegible]07.25. a tamen odore cito moleſtæ.
[illegible]09.12. a prohibendos 28. induitur. b ult. confectum.
[illegible]11.22. a ſed ijs, quæ 4. b non habetur
[illegible]13.18. b allatum
114.4. b fere ſolet in fœminis 16. a copioſæ autem vacuationi
116.11. a gravent,
117.3. b turbare 6. Timæo.
118.4. b anguſtiam 9. a poſſumus
122. antep. b adverſatur 7. a debet
123.8. b minerale
126.9. a alopecia, antep. ophiaſis
127.21. a ratione 20. b ſole, 27. magnæ.
135.2. a venerea (ſtum
137.6. b reperire: mole-
138.3. b meatū habebat,
140.5. b fere
146 17. a exiguus
150.11. a fæces educat,
152.2. a ardentis
153.5. b nimium
158.9. b Tardar.
159.14. b recepto curabat, hoc. 17. humores
168.22. b præternaturali
171.23. a ſomnus
174. ult. b attractum. pr. a ab aëre
179.10. b Tardar.
181.22. a Cum affluxu
183.21 b ſuccus
186.4. a vacuatione
188.22. b tamen hoc

190. penul. b Antholo-
196. 4. b alij, (gico
202. ult. a regis Saporis,
208. 19. a & contra
209. 11. a amœna. penult.
b excrevisse
210. 12. b immittatur
212. 28. b reddant
15. a est: in his
213. antep. b hellenic.
216. 4. b quem (xum.
218. 14. b ascendunt ple-
221. 27. a utcunque
226. pen. a apomelite
228. pen. a vulneratio
229. 22. a offensam,
11. b sanguis
230. ult. b illi
239. 15. b mentiebantur: Leviorem
243. 4. a inanitione
250. antep. b palpitatione ult a apoplexiæ
252. 12. b cydarim
16. platearum
258. 3. b spuma. 15. cerusæ 5. a immittenda
259. 5. b philosophiam non tanquam
263. 10. b ignoranti id,
266. 29. a vesicatorium
270. 6. a Isthmum
274. penult. materiam
283. 19. a oculos epiphora 28. orthopnœa
284. 4. a provenire,
285. ult. a capiti
288. 10. a fuerit; aut
291. 9. b tussim

298. 2. b περὶ 22. jecori
12. a febrē fieri (pocr
303. 8. a crasso 28. Hip-
308. 7. b devestiri. 18. cau-
sam cœpisse à thuri
313. 16. a menses (suffitu
337. 28. a si qua
338. 14. a ubi ad
344. 11. a diacodion
362. 20. a copioso
381. 17. b fœtent
405. 4. a vinculis
411. 6. a premuntur
421. 4. b πλάδον
425. ult. a calida
426. 27. b eum ex penult. Asclepiades
427. ult. a cruditatis quo-
438. 10. b spasmûm (que
445. 10. a citrinorum
454. 23. a lævitas
466. 4. a lienteriæ
492. 7. b lædere
500. 5. b similitudinem
5. a certa sunt;
524. 9. a flatulenta
538. 4. a & similibus.
19. diacurcuma
539. 6. a supervenit:
7. angustis
541. 10. b χολώδης; antep. confluxus fit,
551. 8. b γύjοις Ἰκτερόεις
592. 4. a timor est.
600. 11. a præsens
601. 21. a commendatæ
In hexasticho *Coryphæis*

ΤΕΛΟΣ.

Appendix mendorum emendatorum præ nimiâ festinatione antea omissorum.

fine Præfationis, occupationum agmina, non nimis
.lin.20. puncticularis.
3.a vires ferãt, 12. lenos 21.b Asclepiades
14. sua sponte
antep. b Oddum
7. b Vnde diffic.
7. a progressio antep.
diu perseverant,
7. b adustione
22. a paroxysmũ subsequente, pen.b quartanam sperantib.
6. a additis & medicamentis convenienti-
23. a vere si (bus.
.pr. a mittendus,
4. b Eustath.
6.b Razis loq.
.ult. a paulo lib.
20. b A κρόμῳ,
.ult.a lethargici
6. b Clemens Alex.
8.b inguinaria
22. b veneno mixtũ,
9.a meliorem
antep.a condiri
29. a æger aliquo
2.b tamen lev.
4.a collectus vom.
2.11. a tamẽ compos.
4.8. b habent
7.pr.b tamen hum.
2.antep.b enim in super. 6. a ex qua
128.14.b educant.
133.18.b per consen.
141.26. a oleo rosaceo,
154.pr.b cucurbitulis
155.25.a elect. Indum,
174.15.b Vidi interf.
190.pr. b phœnigmus,
321.ult. a phthisis
335.9. b irritantur.
359.25.a difficili
364.16. b invenisse
366.17.a annumerari
396.8.b κνίσσα
424.18. a βρεδυπεψίαν
431.7. b crassiusculè
445.6. b sistat.
465.11. b narcoticâ
478.11.b Cedren.
502.pen. b vermem
504.5. a certa sunt;
509. 5. b cruditate humorum
543.2. b flavam
560.24.a agarico
561.pen. b venæ
564.ult.b turbatæ.
567.2. b distendantur
581.13. b reprehendit
584.5. b poscentes
607.7. a ardor urinæ
611.2.b dysuria
614.pen.b caput tantum
617.3.b ren
Cętera verò correctu facilima sunt.